

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Taylan SEYİRCİ

TÜRKİYE'DEKİ SOSYALİST VE İSLAMCI FİKİR DERGİLERİNDE KIBRIS
SORUNUNUN ELEŞTİREL JEOPOLİTİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ (1960-1980)

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Taylan SEYİRCİ

TÜRKİYE'DEKİ SOSYALİST VE İSLAMCI FİKİR DERGİLERİNDE KIBRIS
SORUNUNUN ELEŞTİREL JEOPOLİTİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ (1960-1980)

Danışman

Doç. Dr. Ramazan İZOL

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya, 2024

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Taylan Seyirci'nin bu çalışması jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

Üye (Danışmanı) :

Üye :

Üye :

Üye :

Tez Başlığı:	TÜRKİYE'DEKİ SOSYALİST VE İSLAMCI FİKİR DERGİLERİNDE KIBRIS SORUNUNUN ELEŞTİREL JEOPOLİTİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ (1960-1980)
--------------	---

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi :...../...../2024

Mezuniyet Tarihi :25/04/2024

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “TÜRKİYE’DEKİ SOSYALİST VE İSLAMCI FİKİR DERGİLERİNDE KIBRIS SORUNUNUN ELEŞTİREL JEOPOLİTİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ (1960-1980)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Taylan SEYİRCİ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ

23/01/2024

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Taylan SEYİRCİ
Öğrenci Numarası	20145239001
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler
Programı	Doktora
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Ramazan İZOL
Doktora Tez Başlığı	TÜRKİYE'DEKİ SOSYALİST VE İSLAMCI FİKİR DERGİLERİNDE KIBRIS SORUNUNUN ELEŞTİREL JEOPOLİTİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ (1960-1980)
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2276614507
Rapor Tarihi	23.01.2024
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: % 1 Alıntılar dahil: % 2
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,	
Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim. Danışman Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ramazan İZOL	

İÇİNDEKİLER TABLOSU

KISALTMALAR LİSTESİ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

METODOLOJİK YAKLAŞIM

1.1.Klasik	Jeopolitikten	Eleştirel	Jeopolitiğe	
.....				11
1.1.1.Eleştirel Jeopolitiğe Yönelik Eleştiriler.....				17
1.2.Eleştirel Söylem Çözümlemesi Çerçevesinde Kaynakların Seçimi ve Tasnifi				19
.....				19
1.2.1 Bir Süreli Yayın Türü Olarak Fikir Dergileri: Benzerlikler-Farklılıklar				19
1.3.Siyasal Söylemin Tahkimatında Abartı ve Hikayeleştirme Gibi Söylemsel Pratikler				25
.....				25
1.3.1 Hiperbol, Metafor ve Temsil				26
1.3.2. Hile (Aldatma) ve İkna				29
1.3.3. <i>Hiperbolün</i> Unsur ve Boyutları.....				30
1.3.4. Düzdeğişmece Yoluyla ve Hikaye Olarak Abartı.....				32

İKİNCİ BÖLÜM

KLASİK JEOPOLİTİK EKSENİNDE KIBRIS SORUNUNUN TARİHSEL SEYRİ (1950-1980)

2.1.Kıbrıs Sorununun Kısa Tarihi (1950-1980).....	36
2.1.1. 1950'den Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadarki Tarihsel Süreç	37
2.1.2.Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi (1960-1974).....	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

**KIBRIS SORUNUNUN 1960-1980 ARASINDA SOSYALİSTLER NEZDİNDE
ALIMLANIŞI VE *YÖN*, *ANT* VE *YÜRÜYÜŞ* DERGİLERİNİN ELEŞTİREL
JEOPOLİTİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

3.1. 1960-1980 Arasında Sosyalistler ve Kıbrıs Sorunu	51
3.2. <i>Yön</i> Dergisinde (1961-1967) Kıbrıs Sorunu	61
3.3. <i>Ant</i> Dergisinde (1967-1971) Kıbrıs Sorunu	77
3.4. <i>Yürüyüş</i> Dergisinde (1975-1980) Kıbrıs Sorunu	93

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

**KIBRIS SORUNUNUN 1960-1980 ARASINDA İSLAMCILAR NEZDİNDE
ALIMLANIŞI VE *YENİDEN MİLLİ MÜCADELE*, *BÜYÜK DOĞU* VE *SEBİL*
DERGİLERİNİN ELEŞTİREL JEOPOLİTİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

4.1. 1960-1980 Arasında İslamcılar ve Kıbrıs Sorunu.....	109
4.2. <i>Büyük Doğu</i> Dergisinde (1943-1978) Kıbrıs Sorunu	116
4.3. <i>Yeniden Milli Mücadele</i> Dergisinde (1970-1980) Kıbrıs Sorunu.....	131
4.4. <i>Sebil</i> Dergisinde (1976-1982) Kıbrıs Sorunu	148

SONUÇ: İKİ TARAFIN YAKLAŞIMLARININ FARKLILIK VE ORTAKLIKLARININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	165
EKLER	184
KAYNAKÇA.....	189
Ö Z G E Ç M İ Ş	203

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKEL	: Emekçi Halkın İlerici Partisi (Anorthotikó Kómma Ergazómenou Laoú)
AP	: Adalet Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
CENTO	: Merkezi Antlaşma Teşkilatı (Central Treaty Organization)
CGP	: Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	: Merkezi Haberalma Teşkilatı (Central Intelligence Agency)
DEV-İŞ	: Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu (Kıbrıs)
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DP	: Demokrat Parti
EOKA	: Kıbrıslı Milli Mücadele Örgütü (Ethniki Organosis Kypriou Agoniston)
HTR	: Hiperbol Tanımlama Rehberi
KGB	: Devlet Güvenlik Komitesi (Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti)
KKE	: Yunanistan Komünist Partisi (Kommounistikó Kómma Elládas)
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KTFD	: Kıbrıs Türk Federe Devleti
MC	: Milliyetçi Cephe
MDD	: Milli Demokratik Devrim
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi

NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşması Teşkilatı (The North Atlantic Treaty Organization)
PDA	: Proleter Devrimci Aydınlık
PEO	: Tüm Kıbrıs İşçi Sendikaları Federasyonu (Pancyprian Federation of Labour)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
YMM	: Yeniden Milli Mücadele Dergisi

ÖZET

Bu çalışma esasen 1960-80 yılları arasında Kıbrıs meselesine ilişkin haber ve yorumlar üzerinde ilgili fikir dergilerini eleştirel jeopolitik ekseninde ve eleştirel söylem çözümlemesi penceresinden yorumlama gayesindedir. Siyaset sahnesinin farklı mecralarında yayın faaliyeti yürüten sağ-muhafazakâr ve sol-sosyalist nitelikte üçer adet fikir dergisindeki jeopolitik temelli uluslararası ilişkiler yaklaşımı ile dış politikada sıklıkla kullanılan ulusal çıkar ve stratejik konum gibi kavramların ardındaki anlam ağı, bizzat bu kavramları oluşturan söylem türleri ve söylemsel mutabakatların incelikli bir soruşturmasına dayanan eleştirel söylem çözümlemesinin araçları kullanılarak incelenmeye çalışılmıştır. Bu yolla dış politika, stratejik coğrafi konum ve jeopolitik önem gibi politik çekişmelerden bağımsız objektif sahalara diye düşünülen bu kavramların esasen uluslararası ilişkiler ve siyasal coğrafya gibi disiplinleri ön belirleyen egemenlik, ulus, temsil, güvenlik, kimlik, toprak ve vatan gibi fazlasıyla yüklü kavramlar üzerinden tanımlandığı ve bu nitelikleriyle de siyasal-söylemsel bir inşa faaliyetinin ürünü olduklarını göstermek hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel Jeopolitik, Kıbrıs Sorunu, Fikir Dergileri, Söylem Analizi

ABSTRACT

A CRITICAL GEOPOLITICAL EVALUATION OF THE CYPRUS PROBLEM IN SOCIALIST AND ISLAMIST INTELLECTUAL MAGAZINES IN TÜRKİYE (1960-1980)

This study essentially aims to interpret the news and commentaries on the Cyprus issue between 1960-80 through the perspective of critical geopolitics and critical discourse analysis. The geopolitics-based approach to international relations and the network of meanings behind concepts such as national interest and strategic position, which are frequently used in foreign policy, in three right-conservative and left-socialist intellectual magazines, which are published in different channels of the political scene, have been analysed by using the tools of critical discourse analysis, which is based on a nuanced investigation of the types of discourse and discursive agreements that constitute these concepts. In this way, it is aimed to show that these concepts such as foreign policy, strategic geographical location and geopolitical importance, which are thought to be objective fields independent of political disputes, are actually defined through highly contented concepts such as sovereignty, nation, representation, security, identity, territory and homeland, which predetermine disciplines such as international relations and political geography, and that they are the product of a political-discursive construction activity.

Key Words: Critical Geopolitics, Cyprus Problem, Intellectual Magazines, Discourse Analysis

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca ilgisini ve desteğini her daim üzerimde hissettiğim danışmanım Doç. Dr. Ramazan İZOL'e, henüz tezin emekleme aşamasında beni cesaretlendiren ve yol gösteren Doç. Dr. Fulya ÖZKAN'a, uzun süreli yılgınlık dönemlerimden çıkmam için bana moral ve motivasyon aşılayan Doç. Dr. Ceren UYSAL OĞUZ'a, Prof. Dr. Faruk ATAAY'a ve Doç. Dr. Senem ATVUR'a teşekkürü borç bilirim. Eleştiri, öneri ve yardımlarıyla tez çalışmamın en başından itibaren bir nevi fahri danışmanlığımı üstlenen Dr. Öğr. Üyesi Barış AYDIN'a minnettarım. Tez savunmam için İstanbul'dan gelerek eleştiri ve önerilerini ileten Prof. Dr. Alim YILMAZ'a ve Doç. Dr. Fatih Fuat TUNCER'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Mesai arkadaşlarım Dr. Mustafa ÇAKIR'a, Dr. Yusuf Kenan POLAT'a ve Arda DİLMAÇ'a bu süreçte sundukları destek ve kolaylık için şükranlarımı sunarım. Aziz dostlarım Dr. Asiye Gün GÜNEŞ GÜLAL'a, Dr. Kazım Tuncay TEKLE'ye ve Sibel DOĞANAY'a, doktorayı yakın zamanlarda bitirdiğimiz yol arkadaşlarım Dr. Emin ABBASOV'a ve Dr. Farid ALİ ZADE'ye ilgi ve destekleri için teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca desteğini üzerimden çekmeyen annem Zeynep SEYİRCİ'ye, akademisyen olmam konusunda beni her zaman destekleyen rahmetli babam Musa SEYİRCİ'ye ve her zaman arkamda olduklarını bildiğim ağabeyim Ozan Cenar SEYİRCİ'ye, kuzenim Onur SEYİRCİ'ye, kayınvalidem Emine KÖKMEN'e ve kayınpederim Mehmet KÖKMEN'e minnet ve şükranlarımı sunarım. Anlayışı için oğlum Musa Yağız'a minnettarım çünkü bu tez kendisinden çaldığım uzun saatlerde yazıldı. Son olarak, onsuz bir yaşamı hayal bile edemediğim hayat arkadaşım Doç. Dr. Hülya KÖKMEN SEYİRCİ'nin sonsuz sevgi ve fedakarlığı olmasaydı bu çalışma olmazdı.

Taylan SEYİRCİ

GİRİŞ

Türk siyasal yaşamında Demokrat Parti iktidarının gücü tekelleştirdiği 1950'li yılları sonlandıran 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında hazırlanan 1961 Anayasası ile temel hak ve özgürlükler, 1924 Anayasası'na kıyasla güvence altına alınmış ve toplumun örgütlenmesinin önü açılmıştır. Bu sayede gelişen siyasi ve kültürel çeşitlilik atmosferinde, daha öncesinde siyasal sistem açısından marjinal kabul edilen fikirler, özgürce tartışılma ve örgütlenme imkanı bulmuştur. Bu fikri cereyanların ortaya çıkışı, ekseriyetle bir süreli yayın vasıtasıyla düşüncelerini yaymak suretiyle olmuştur. Genelde haftalık ya da aylık dergiler şeklinde fikir hayatına zuhur edip sesini duyuran siyasi gruplar, zamanla dernekleşme veya partileşme yolundaki ilk adımı dergi çevresi olarak atmıştır. Bu süreç sol-sosyalist gruplar ve örgütler için genellikle bu şekilde işlerken, milliyetçi-Türkçü-Turancı gruplar ile İslamcı-muhafazakâr gruplar açısından çoğunlukla dernek-birlik gibi sivil toplum örgütü seviyesinde kalmıştır.

Bu canlı fikir hayatı 12 Eylül 1980 darbesi ile ortadan kalkmıştır. Dernekler ve sendikalar başta olmak üzere sivil toplum örgütlerinin kapatıldığı, siyasal partilerin yasaklandığı ve basının tamamen kontrol altına alındığı bir ara rejim dönemi başlamıştır. Çalışmamıza konu olan dergilerden de yayın hayatına devam eden *Yürüyüş*, *Sebil* ve *Yeniden Milli Mücadele* 12 Eylül 1980 darbesiyle yayın hayatlarını sonlandırmıştır.

Diğer taraftan 27 Mayıs 1960 darbesi Türk Dış Politikasında belirgin bir değişiklik ya da kırılma yaratmamış, darbeciler NATO'ya ve CENTO'ya bağlılıklarını bildirmişti. Ancak 1960-1980 yılları arasında Türk Dış Politikası keskin bir dönüşüm yaşamasa da makro düzeyde özellikle 1968 sonrasında dünyada yükselen anti-emperyalist, sol hareketler ve mikro düzeyde Kıbrıs sorunu, İsrail-Filistin çatışması ve haşhaş ekimi gibi krizlerde ABD'nin tutumu nedeniyle Türkiye kamuoyu Batı ittifakındaki yerini sorgulamaya başlamıştır. Türkiye'nin de tarafı olduğu Küba Füze Krizi sırasında zirveye ulaşan ABD-SSCB gerginliği, yerini yumuşama (detente) dönemine bırakmıştır. Johnson mektubu sonucunda Kıbrıs sorunu söz konusu olduğunda yalnız kaldığını fark eden Türkiye, Soğuk Savaş koşullarındaki yumuşamanın da etkisiyle 1950'lere kıyasla çok taraflı dış politika izlemeye başlamıştır. Uluslararası ortamdaki bu rahatlama, Soğuk Savaş'ın yarattığı dış tehdit algısını da bir nebze zayıflatmış ve bu sayede farklı fikri cereyanların toplum tarafından tartışılmasını engelleyen siyasi baskısının meşru dayanaklarından biri daha zemin kaybetmiştir. Türkiye'de siyasal ortamın çeşitlendiği bu yeni durumda siyasal tartışmalar büyük ölçüde fikir dergileri üzerinden gelişmiştir. Fikir dergileri, okuyucusuna belirli düşünsel hedefler doğrultusunda içerik sunan süreli yayınlardır. Fikir dergiciliğinin amacı, önemli toplumsal sorunlar ve konular üzerine

düşünceler geliştirerek toplumun gündemine getirmektir. Fikir dergileri toplumsal ve entelektüel hareketlerle özdeşleşen ve genellikle ortaya konulan fikri cereyanın adını taşıyan yayınlar olmuştur (Ölçekçi, 2016: 266).

Aynı zamanda fikir dergileri, Türk Dış Politikası ve uluslararası politika hakkındaki tartışmalara da 1960'larla birlikte gelen göreceli özgürlük ortamı sayesinde katılmışlardır. Öncesinde dış politika meseleleri, partiler üstü ve milli bir mesele olarak sunulur, kamuoyu nezdinde tartışılması tabu olarak görülürdü. Fakat başta *Yön* dergisi olmak üzere sol fikir dergilerinin anti-empyrist ve bağımsızlıkçı çizgileri ile Türkiye'nin NATO ittifakı içinde yer alması ve ABD ile ilişkileri konusundaki eleştirel tutumları, bu tabuyu yıkmıştır. Diğer fikir dergilerinde de Türk Dış Politikasının ve uluslararası politikanın işleniş, derginin sesi olduğu siyasi grubun ideolojik bağlamına göre şekillenmiştir.

1960-1980 yıllarında sol-sosyalist hareketlerden Sovyetler Birliği'ne ve Komintern'e bağlı olanlar, sol hareketin en köklü örgütlerinden Türkiye Komünist Partisi çevresinde toplanmıştı. Türkiye'de ve dünyadaki sol hareketlerin çoğu, daha özgürlükçü bir sosyalizm inşa etme iddiasındaki Çekoslovakya'nın 1968 Ağustos'unda Sovyetler Birliği ve bazı Varşova Paktı ülkeleri tarafından işgali nedeniyle Sovyetler Birliği'nden büyük ölçüde uzaklaştı. Çin modeline ve Mao Zedung'un tezlerine yakın olanlar da vardı. Hatta Arnavutluk Emek Partisi'nin ve Arnavutluk lideri Enver Hoca'nın takipçileri bile örgütlenmeyi ve kitleselleşmeyi bir ölçüde başarmıştı. Yine de bu uluslararası odaklar dışında kalmayı sürdüren ve bu gruplara eleştirel yaklaşmayı başarabilen sosyalistler, çoğunluğu oluşturmaktaydı. Bunların en kitlesel olanları, Mahir Çayan'ın kuramsal çalışmalarıyla eylemlerinden etkilenen ve onun ardılı olduklarının altını çizen Devrimci Yol ve Kurtuluş adlı örgütlerdir (Belge, 2008: 39).

Milliyetçi fikri cereyanların 1960-1980 yılları arasında Türkiye'de güçlenmesi ise daha çok Türkiye'de yükselen sol harekete reaksiyon olarak gelişmiştir ve solun yükselişine paralel olarak gittikçe daha devletçi bir dil benimsemiştir. 1975-1979 yılları arasında Ülkü Ocakları tarafından çıkartılan *Genç Arkadaş* dergisinde geçen “yaşasın devlet, yıkılsın düzen” sloganı devletçi dile, sosyalistlerden bahsedilirken kullanılan “yok edilmeyen düşman yenilmiş sayılmaz.” alıntısı da anti-komünist söyleme uyar (Bora, 2017: 311-312). Diğer taraftan milliyetçi fikri cereyanların dili, gitgide daha fazla İslamileşmeye başlamıştır. Yine Ülkü Ocakları kadrosu tarafından çıkartılan ve en uzun ömürlü dergi olan *Hasret*, “Türklük bedenimiz, İslamiyet ruhumuzdur” sloganı ile yayınlanır (Bora, 2017: 315). Anti-komünist söyleme paralel olarak Sovyetler Birliği ve Çin'in Orta Asya ve Doğu Türkistan'da yaptığı zulümler de sık sık gündeme getirilmiştir.

Necip Fazıl Kısakürek'in çıkardığı *Büyük Doğu* dergisi ise anti-komünizmden beslenen İslamcı fikir dergilerine iyi bir örnektir. Radikal İslamcı *Şura*, *Tevhid* ve *Hicret* gazeteleri Batı'dan gelen her türlü fikre karşı çıkan toptancı bir yaklaşıma sahip yayınlardır (Yeşil, 2016: 419-438). İslam coğrafyasının her yerinden haberler taşıyan *İslam Mecmuası*'nda da (Baylak, 2016: 279-290) dönemin sıcak konularından Filistin sorunu ile Arap-İsrail savaşları, anti-Siyonist söylem bağlamında sıkça dile getirilmiştir.

Bu fikri cereyanların Türkiye içindeki gündemine ve ideolojik bağlamına göre fikir dergilerinde, Türk Dış Politikası'nın ve özellikle Kıbrıs meselesinin işlenişinde ne derece farklılıklar yaşandığını anlamak çalışmanın temel amacıdır. Bunun yanı sıra böylesi bir analiz, dergilerin bizzat kendi kamplarında ve ideolojik habitatlarındaki kırılma ve yansımaları da müşahade edebilmeye imkan verecektir. Dönemin dergilerinin bağımsız fikir dergileri olmaktan ziyade belli bir ideolojik-politik örgütlenmenin propagandif fikir-eylem rehberi olduğu düşünüldüğünde bu durum daha da açıklık kazanacaktır. Bir başka deyişle dergicilik faaliyeti, örgütsel faaliyetin ayrılmaz parçası olarak telakki edilmiş ve hatta bu telakki öyle bir boyuta varmıştır ki örgütler kendi özgün adlarından ziyade bizzat dergilerinin adıyla anılır olmuş ve bazı durumlarda yeni bir örgütlenme doğrudan örgütün adını da ifade eden bir dergi çıkartarak kendini ilan etme yoluna gitmiştir.

Öte yandan dergilerin dış politikaya yönelik ilgisi, dünyayı anlamaya dönük bir ilgiden ziyade kendi ideolojik-politik pozisyon alışlarının tahkimatına katkı bazında oldukça fırsatçı bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bu fırsatçılık nedeniyle dergilerin dış politik tavırlarını analiz ederken ideolojik-politik pozisyon alışlarının yanı sıra iç politik hadise ve gelişmeleri de tarihsel bağlamına oturtmak maksadıyla dikkate almak gerekecektir.

Dönemin görece demokratik ortamında verimli bir yaşam sahası bulan fikir dergilerinin iç politik gelişmeler ile kendi ideolojik tercihlerinden kaynaklanan dış politika ilgilerini gözlemlemek mümkün olacaktır. Bu çalışma, sağ ya da sol yönelimleri belli bir doğru-yanlış ölçeğinde değerlendirerek olayların doğrusunu göstermeye değil, dış politikanın ideolojik mecralarda nasıl algılandığına ve bu algılanışı mümkün kılan koşulların ne olduğuna odaklanmak amacındadır. Bir diğer amaç ise fikir dergilerinin hangi ideolojik bağlam çerçevesinde söylemini oluşturduğunun ortaya konmasıdır. Bunu yaparken dergi çevresini oluşturan siyasi grubun siyasi yelpazedeki konumlanması, tarihi, diğer siyasi gruplarla ilişkileri incelenmeye çalışılacaktır. Bu noktada ideolojiyi, herhangi bir düşünce sistemine göre ideal topluma ulaşmak için gereken normatif değerler ve inançlar sistemi olarak tanımlayabiliriz (Kılınç, 2016: 69). Diğer taraftan bir metnin ideolojik olup olmadığına, söz konusu metni söylemsel bağlamından kopartılmış bir halde inceleyerek karar vermek mümkün değildir.

İdeoloji, bir ifadenin içerdiği dilsel özelliklerden çok, kimin kime hangi amaçlarla ne söylediği ile ilgili bir meseledir (Eagleton, 2005: 28).

1960-1980 yılları arasının görece özgür ve demokratik siyasal ortamında o zamana kadar sistem dışı addedilen birçok siyasi hareketin güçlendiğini, taban bulduğunu, kitleselleştiğini ve buna paralel olarak fikir dergiciliğinde de bir derinleşme, çeşitlenmenin gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Fikir dergilerinin dış politikaya bakışlarında ise temsilcisi oldukları siyasal hareketin iç politikadaki konumlanışları, söylemleri ve pratikleri de büyük oranda etkilidir. Bu bakımdan uluslararası ilişkilerin de önemli bir tartışma konusu olan iç politika-dış politika etkileşiminden kısaca bahsetmek gerekmektedir.

Uluslararası ilişkilerin ana akım kuramlarından realizm aynı zamanda en eski ve en çok benimsenen kuramdır ve klasik realizm iç politikanın yapısını, aktörlerini ve değerlerini önemsemez. Klasik realizme göre dış politika askeri ve stratejik konuları kapsayan yüksek politika (high politics), iç politika ise ekonomik ve sosyal konuları kapsayan düşük politikadır (low politics) ve birbiri ile karıştırılmamalıdır. Neorealistler de iç-dış politika ayrımının altını çizmekle beraber uluslararası sistemin merkezileşmemiş ve anarşik olduğunu iç politikada ise devletin merkezi bir otorite olduğunu ve hiyerarşinin bulunduğunu belirtir. Diğer bir pozitivist/rasyonalist ana akım kuram olan liberalizmin temel ilkesi olan demokrasi, neoliberalizmin de en temel ilkesi olmaya devam etmektedir. Demokrasinin barışı desteklemesi, liberal kuramı takip edenlerin önem verdikleri bir koşuldur; çünkü buna göre demokrasilerle yönetilen ülkeler birbiriyle savaşmazlar. Kantçı liberalizm ile Wilson idealizminden etkilenen neoliberal kurama göre iç politikadaki gelişmeler, dış politikayı ve ulusal güvenliği etkilemektedir. Wilson'un self determinasyon ilkesine oldukça önem veren neoliberal kuramcılara göre sınırların anlamını yitirdiği hızla küreselleşen dünyamızda artık iç-dış politika ayrımı anlamsızlaşmıştır (Arı, 2012: 30). Sonuç olarak politikanın alanına giren hiçbir mevzu sadece iç ya da dış politikayı ilgilendirmez. Dış politika, iç ve dış aktörlerin ve onların etkileşimlerinin sonucunda üretilir ve uygulanır. Bu yüzden iç siyaset ve uluslararası siyaset arasındaki sınırlar gittikçe kaybolmakta, sorunlar ve bunlara yönelik politikalar zaman zaman ulus ötesi bir birliktelik gerektirmektedir.

Dış politikayı etkileyen başlıca iç unsurlardan biri de o ülke halkının yani ulusal kamuoyunun dış politikaya olan ilgisidir. Fakat kamuoyu dış politikanın esaslarının belirlenmesinden çok sınırlarının belirlenmesinde önemli rol oynar. Dış politika, örgütlü siyasal gruplar yani hükümetler ve onların tabanını oluşturan siyasi partiler ile siyasal liderler ve kanaat önderlerince belirlenirken ve uygulanırken, ulusal kamuoyları daha çok tepkileri ile uygulanan dış politikanın sınırlarını belirler. Bu nedenle ulusal kamuoyunun dış politika olaylarına ilgisi

ve tepkisi, dış politika yapıcıları tarafından medya yoluyla yönlendirilmeye ve manipüle edilmeye çalışılmaktadır (Gönlübol, 1968). İçeride ulusal kamuoyunu, dışarıda dünya kamuoyunu ikna etmenin uygulanan dış politikanın etkisini ve sınırlarını belirlemesi nedeniyle dış politikada genel geçer doğrulardan çok söylemsel pratiklerin önem kazandığını söyleyebiliriz. Söylemsel pratiklerin incelenmesi gerekliliği, uluslararası ilişkilerde postmodern/postyapısalcı kuramın gelişmesini ve onun yapı-bozumu, eleştirel söylem analizi ve gösterge bilimi gibi disiplinler arası kullanımı olan yöntemlerinin Uluslararası İlişkiler çalışmalarında da yer bulmasını sağlamıştır.

Türk hükümetleri, Kıbrıs'taki İngiliz egemenliğinin sona ermesi halinde “Kıbrıs Türktür” şiarıyla adanın tamamında hak iddia etmiş, bu iddiasını Kıbrıs'ın Türkiye'ye coğrafi yakınlığı ve adada üç asrı aşan Osmanlı egemenliği (1571-1878) ile temellendirmeye çalışmıştır. Fakat Kıbrıs'taki Rum nüfusunun Türk nüfusunun dört katından fazla olması nedeniyle self determinasyon ilkesi, Rumların elini güçlendirmektedir. Anti-kolonyalizmin gittikçe güçlendiği ve İngiltere'nin sömürgeleri üzerindeki egemenliğini hızla kaybetmeye başladığı 1950'lerin ikinci yarısında Kıbrıs'ta da *Enosis* ihtimali gittikçe artmıştır. Buna karşın Türkiye, bu kez adanın iki toplum arasında fiziken bölünmesi talebini ortaya koymuş, iç politikada da “ya taksim ya ölüm” sloganıyla kamuoyu desteği kazanmaya çalışmıştır. Sonuç olarak Soğuk Savaş ortamında NATO'nun güneydoğu kanadını koruyan iki önemli üyesi olan Türkiye ve Yunanistan ile İngiltere'nin anlaşması sonucunda iki toplumlu federasyon çözümünde uzlaşmıştır.

Yunan-Kıbrıslı Rum tarafı Kıbrıs Cumhuriyeti'ni doğuran mücadelenin en başından itibaren çok büyük oranda *Enosis* idealinde birleşirken, Türkiye'nin tutumu ise ilk aşamada sorunu yok sayma ve İngiltere'nin iç meselesi olarak görme, ikinci aşamada Kıbrıs'ın tamamında hak iddia etme, üçüncü aşamada ise Kıbrıs'ın iki toplum arasında taksim edilmesi şeklinde konjonktüre göre evrim geçirmiştir.

Türkiye, bu tezlerini savunurken farklı jeopolitik söylemler kullanmıştır (Özkan, 2020: 206). Bunlardan biri olan doğallaşmış jeopolitiğe göre devletlerin varlığını sürdürebilmesi için yaşam alanını (*Lebensraum*) genişletmesi zorunludur. Bu nedenle güçlü olan devletler ayakta kalırken, zayıflar yok olacaktır. Türkiye açısından ise “Kıbrıs Anadolu'nun coğrafi bir uzantısıdır.” ve 600 mil uzaklıktaki Yunanistan yerine Türkiye ile birleşmesi doğaldır. Türk hükümetleri iç kamuoyunda da tezlerine desteği güçlendirebilmek için “Türkiye anavatan, Kıbrıs yavruvatandır.” söylemini sıkça kullanmaktadır (Özkan, 2020: 206-207).

Medeniyet odaklı jeopolitik söylem ise milletleri ve yaşadıkları coğrafyaları başlıca belirleyen etkenin medeniyet olduğunu öne sürer. Bu bakımdan Türk hükümetleri, Kıbrıs

sorununu kamuoyuna adaya hakim olmak isteyen Helenizm’le ile var olma mücadelesi veren Türklüğün mücadelesi olarak sunarlar. Dönemin İslamcı fikir dergileri ise Kıbrıs sorununu İslamiyet ile Hristiyanlık arasındaki mücadelenin temayüz ettiği bir cephe olarak görürler ve Batılı ülkelerin de aynı ‘Hristiyan Medeniyeti’nin parçası olması nedeniyle Rum tarafını desteklediklerini iddia ederler. Kıbrıs Rumlarının lideri ve Kıbrıs Ortodoks Kilisesi’nin başı olan Başpiskopos III.Makarios için Türk basınında ‘kara papaz’ şeklinde bahsedilmesi, Türk ve Rum toplumları arasındaki mücadelenin dinler arası bir çatışma olarak sunulması çabasının sonucudur (Özkan, 2020: 213-214). Oysa Osmanlı egemenliği boyunca Kıbrıs Ortodoks Kilisesi başpiskoposları, Kıbrıs Rum cemaatinin doğal lideri olarak görülmüş ve Osmanlı yönetimi tarafından doğrudan muhatap alınmıştır.

Soğuk Savaş ortamının da etkisiyle ideolojik jeopolitik söylem de Kıbrıs sorununun temsilinde hayli yaygın ve etkilidir. Milliyetçi fikir dergileri, Kıbrıs nüfusunun %80’den fazlasının Rum olmasına rağmen *Enosis* girişiminin meşruiyetini tartışmasız şekilde reddederken, adanın Türkiye tarafından ilhakını savunan çelişkili bir duruşa sahiptirler. Milliyetçi çevrelere göre Makarios’un bağlantısızlar yanlısı tutumu Türkiye için oluşturabileceği muhtemel tehditlerin göstergesidir. Kuzeyden Türkiye’yi çevreleyen Sovyetler Birliği ile işbirliği içindeki Makarios yönetiminin de güneyden Türkiye’yi çevrelemeyi hatta Kıbrıs’ı ‘Akdeniz’in Kübası’ haline getirmeyi amaçladığı iddia edilmektedir. Dönemin milliyetçi yayınlarına hakim olan anti-komünist söylem Kıbrıs sorunu hakkındaki yayınlarda da göze çarpmaktadır (Özkan, 2020:212-213).

Çalışmanın Amacı

Çalışmamızda 1960-1980 arasında Kıbrıs sorununa dair haber ve yorumların belirtilen fikir dergilerindeki temsilinin eleştirel söylem analizi yoluyla eleştirel jeopolitik açısından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Eleştirel söylem analizi, söylem, ideoloji, iktidar ve anlam arasındaki ilişkileri çözümleyerek eleştirel jeopolitiğin araştırma varsayımlarına metodolojik bir temel sunmaktadır. İdeoloji, bireyin eylem alanını şekillendiren sembollerin ve anlamların etkileşimi içinde sosyal gerçekliğin inşasındaki rolünü vurgulayarak eleştirel söylem analizi açısından önemli bir konumda yer almaktadır. Eleştirel jeopolitikte olduğu gibi, ideoloji kavramı dil çözümlemelerinin odak noktalarından biri olarak ele alınmaktadır. Söylem, ideoloji ve iktidar kavramları, bu iki yaklaşımın kesiştiği noktada araştırma konusu olurken, eleştirel söylem analizi, ideolojiyi merkeze alarak ve iktidarın söylemsel pratiklerini araçsallaştırarak üretimini nasıl sürdürdüğü üzerinde durmaktadır. Bu bağlamda, sosyal yapıyı şekillendiren belirli çıkar grupları tarafından üretilen ideolojik üretimlerin sosyal gerçeklik inşasındaki rolü

vurgulanarak, eleştirel söylem analizi, eleştirel jeopolitikle paralellik gösteren bir metodolojik zemin sunmaktadır (Ar, 2020: 279).

Kıbrıs sorununun ortaya çıkışı ve Türk dış politikasının en önemli gündemlerinden biri haline gelmesi, eleştirel jeopolitik açısından incelenmeye değer bir konudur. Misak-ı Milli sınırları içerisinde yer almayan Kıbrıs, İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar Türk iç ve dış politikası açısından İngiltere'nin bir iç meselesi olarak görülmüştür. Kıbrıslı Rumların adayı Yunanistan'la birleştirmek (*Enosis*) idealiyle İngiltere egemenliğine karşı harekete geçmeleri sonucunda Türkiye, Kıbrıs sorunu ile yüzleşmek zorunda kalmıştır.

Bir diğer yandan Kıbrıs meselesi Türkiye'nin dış politika yaklaşımında kimi zaman müşterek bir milliyetçi toparlanma noktası kimi kez de siyasal aktörlerin ideolojik konumlanışlarında katalizör işlevi teşkil etmesi bakımından oldukça semptomatik bir konudur. Bu yönüyle her türden siyasal ve toplumsal fikir ve hareketin kavrayış kodlarının belirlenmesinde bir tür yapılacaklar listesi niteliği taşımasıyla da akademik bir çalışmanın konusu olma vasfına da fazlasıyla sahiptir. Farklı toplumsal ve siyasal aktörlerin ideolojik müktesebatının anlaşılmasında önemli bir dayanak noktası olsa bile bu çalışma özelinde Kıbrıs meselesinin Türk dış politikasını bütünüyle belirleyen temel bir motto olduğu yönünde tüketici bir analize de girilmemiştir. Aksine bunun gibi birçok dış politik meselenin iç politik çekişmelerin milliyetçi bir fon üzerinden dizaynında oynadığı role değinilmiş ve Kıbrıs meselesi de bu düzenleme faaliyetinin önemli parçalarından biri olarak değerlendirilmiştir. Bu anlamda “Türk dış politikasının temel belirleyenleri nelerdir?” ve “milliyetçi muhafazakâr yaklaşım ve muhayyilenin bu politikanın belirlenmesi ve icrasında teşkil ettiği işlev nedir?” gibi daha geniş açılı sorular, bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır.

Çalışmanın Kapsamı ve Kaynakların Seçimi

Bu çalışma, esasen yaklaşık beş yüz yıllık mazisi bulunan Kıbrıs meselesinin, Türk dış politikası gündemine yerleştiği çok partili hayata geçiş sonrasında seksenli yılların ilk yarısına kadarki yaklaşık otuz yıllık sürecini ele alma çabasıdır. Aynı dönemde Kıbrıs'ta da Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden altmışlı yıllar ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadarki tarihsel sürecin Türkiye'deki siyasal gündeme yansıması, önde gelen siyasi fikir dergileri üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Dönemin siyasal ve toplumsal hareketleri, sadece yasal siyasal partiler üzerinden değil aynı zamanda sivil toplumsal girişimler üzerinden de kendilerini ifade etme olanağı bulduklarından ve fikir dergileri de bu anlamda önemli ve etkili birer kanaat bildirim ve siyasete müdahale mecrası oldukları için çalışmada özellikle tercih edilmiştir.

Bu anlamda o dönemde siyasal yelpazenin sağ muhafazakâr ve sol sosyalist nitelikli iki etkin kanadında etki seviyeleri, satış rakamları ve dolaşıma girme düzeyleri bakımından yukarılarda yer alan üçer fikir dergisi seçilmiştir. Sağ muhafazakâr mecranın önde gelen kanaat önderlerinden Necip Fazıl Kısakürek öncülüğünde 1943-1978 yılları arasında aralıklarla on altı ayrı devrede kimi zaman haftalık kimi kez de aylık olarak 512 sayı yayımlanan *Büyük Doğu* dergisi, çalışmanın önemli kaynaklarında birini teşkil etmiştir. Derginin her türden iç ve dış politik meseleyi muazzam bir ajitasyonla hızlıca milliyetçi muhafazakâr hamasete dönüştürmekteki mahareti bu çalışmadaki kaynaklardan biri olmasını sağlamış ve dergide doğrudan Kıbrıs meselesine değinen ya da onu vesile ederek Türkiye'nin iç ve dış politik yaklaşımını yorumlamaya çalışan toplam on dokuz haber-yorum ve telif yazısının incelemesi yapılmıştır.

Entelektüel etki düzeyi gibi benzer gerekçelerle seçilen ve devlet kadrolarında örgütlenme amacını açık ederek ortaya çıkan bir fikir akımı şeklinde kendini tanımlayan *Yeniden Milli Mücadele* hareketinin dergisi de 1970-1980 yılları arasında haftalık olarak 528 sayı yayımlanmıştır. Devlet kadrolarına yönelik vurgusu nedeniyle sadece çıktığı dönemde değil seksen sonrasında Türkiye siyasetindeki en önemli aktör olan İslamcı muhafazakâr kadroların fideliği olmasıyla da ciddi etkiye sahip bu dergi, hem dünya hem de ülke gündeminin en gözde konularından biri olmasının da etkisiyle Kıbrıs meselesine neredeyse her sayısında yer vermiştir. Bu tez çalışmasının odak noktası, söz konusu hareketlerin Kıbrıs bahanesiyle iç ve dış politikaya dair genel çıkarımlar yaptıkları metinlerin söylemsel düzeyde analizi üzerinden onların ideolojik politik müktesebatına dair çıkarımlar yapmak olduğu için, dergide bu amaca en uygun olduğu düşünülen ve doğrudan derginin kapağında da yer alan yirmi adet haber ve yorum seçilmiştir. Başlı başına bir doktora tezi çıkabilecek kadar geniş bir haber yorum envanterine sahip *Yeniden Milli Mücadele* dergisindeki Kıbrıs konulu yazıların değerlendirilmesi ve listesinin çıkartılmasına hasredilmiş bir yüksek lisans tezine de erişmek mümkündür¹.

Dönemin ileri gelen milliyetçi mukaddesatçı hamaset ustalarından Kadir Mısıroğlu'nun başyazarlığında, 1976-1991 arasında iki devre olarak toplamda 269 sayı çıkan *Sebil* dergisinin 1976-1980 yılları arasında yayımlanan 250 sayılı ilk devresi de Kıbrıs meselesine yönelik sağ muhafazakâr yaklaşımın dikkate değer örneklerini sunması bakımından çalışmanın konusu olmuştur. Bu dergide de biri kapaktan olmak üzere doğrudan Kıbrıs meselesi konulu on sekiz adet haber ve yorumun değerlendirilmesi yapılmış ve derginin milliyetçi mukaddesatçı

¹ Bkz. Kurt, Gamze (2019). *Yeniden Milli Mücadele Dergisi'nde Kıbrıs (1970-1980)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitimi Enstitüsü.

fikriyatın Kıbrıs yaklaşımına ciddi katkılar yapan yazı envanterinin genel bir resmi çıkartılmaya çalışılmıştır. Diğer dergilerde olduğu gibi *Sebil* de Kıbrıs meselesini, oradaki halkların gadre uğradığı ve çözümün de o halklarla beraber ortaya konulması açısından değil Türkiye'deki iç ve dış politik çıkarların savunulmasında kullanışlı bir *hamaset membaı* gibi değerlendirmekten geri durmamıştır.

Karşılaştırmının diğer tarafı olarak düşünülen sol dergilerin seçiminde de benzer ölçütlerden hareket edilmiş 60'ların görece demokratik ortamında bir sol düşünce platformu işlevi de gören ve 1961-1967 yılları arasında haftalık olarak aralıksız 222 sayı çıkan *Yön* dergisi bu çalışmaya dahil edilmiştir. Başyazarı Doğan Avcıoğlu'nun önderliğinde iç ve dış politik gelişmelerin yanı sıra Türkiye tarihinin soldan bir okumasını yapma gayretindeki oldukça geniş açılı sol yayıncılık yürütmeye gayretindeki dergi, sosyalizmin toplumu açıklama ve değiştirmede önemli bir yol yöntem olarak kabul görmesine yaptığı katkıyla öne çıkmıştır. Dergide Kıbrıs meselesi de es geçilmemiş, sadece Türkiye'nin iç ve dış politik çıkarları ekseninde değil oradaki halkların ortak ve demokratik bir yaşam sürdürmesinin koşullarının nasıl tesis edilebileceğine yönelik önerileri de barındıran biri doğrudan kapakta yer alan on altı adet haber ve yorum da bu tezde değerlendirilmeye alınmıştır.

Yön kapandıktan sonra Türkiye solundaki müşterek tartışma platformu eksikliğinin *Türk Solu* ile birlikte çeken ve 1967-1970 arasında haftalık olarak ara vermeden 174 sayı, 1970-71'de de aylık periyodda 13 sayı daha yayımlanan *Ant* dergisi de Türkiye'deki sol sosyalist hareketinin Kıbrıs meselesine bakışını yansıtan ikisi kapaktan olmak üzere on dört adet haber yorum yazısıyla çalışmada yerini almıştır. Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumlarının müştereken özgür ve eşit şartlarda yaşamasının her türden uluslararası egemen kamptan bağımsız bir ortak cumhuriyetle mümkün olduğu iddiasıyla *Ant*, aradaki küçük farklara rağmen dönemin sol sosyalist hareketlerinin ortak anti emperyalist tavrının bir örneğini vermiş ve klasik uluslararası ilişkiler teorisinin dış ve iç politikayı titizlikle birbirinden ayıran tavrına karşı meseleyi hem uluslararası hem de ulusal boyutta çözüme kavuşturma çabasında bir yaklaşım sergilemiştir.

Türkiye solunun ciddi bir kitlelilik yakalamış olsa da temelde anti-faşist mücadele ekseninde bir siyaset yürütmenin ötesine geçemediği bir dönemde ilk TİP'in yakaladığı popüler ilginin gerisinde kalan Behice Boran önderliğindeki ikinci TİP'in haftalık yayın organı olarak 1975-1980 yılları arasında 276 sayı yayımlanan *Yürüyüş* dergisi de Kıbrıs meselesine değinen on dokuz haber ve yorumla bu tez çalışmasına konu olmuştur. Dergi, Kıbrıslı Türk toplumun lideri konumunda bulunan Rauf Denktaş önderliğindeki egemen kliğin ada halklarının müşterek eşit ve özgür bir cumhuriyet ekseninde uluslararası emperyalist odaklardan bağımsız bir devlet inşasının önünde engel teşkil ettiği iddiasıyla meselenin ada odaklı çözümüne

çabalaması bakımından solun diğer unsurlarına nazarla nispeten ayrıksı bir noktada konumlanmıştır.

Bütün bu dergilerde Türk-Yunan ilişkileri ya da Türk dış politikasına dair başka yazılar da olmasına karşın doğrudan ya da belli bir dolaylama düzeyinde Kıbrıs meselesine temas etmeyen yahut sadece gündelik bir siyasal gelişmenin haberleştirilmesinin ötesine geçmeyen ve dergilerin meseleye yaklaşımındaki ideolojik ve politik ön yargıları ayırt etmeye imkan vermeyen haber ve yorumlar ise çalışmaya dahil edilmemiştir. Hem dergilerin seçiminde hem de dergilerdeki haber ve yorumların seçiminde Kıbrıs meselesine ve onun üzerinden Türkiye'nin dış ve iç politikasına dair bu mecraların yaklaşımlarının süzülmesine imkan verecek örneklerle gidildiğini vurgulamak gerekir. Sol dergiler için TÜSTAV'ın çevrimiçi de erişilebilen dijital arşivinden faydalanılmış, sağ muhafazakâr dergiler içinse milliyetçi mukaddesatçı birçok dergiye çevrimiçi erişme şansı sağlayan İslamcı Dergiler Projesi'nin (İDP) envanterinden yararlanılmıştır.

Türk dış politikası ve Kıbrıs meselenin burada teşkil ettiği konum üzerine eğilen tez ve kitap çalışmaları olsa da bu meseleyi iki farklı ideolojik cenahtan karşılaştırmalı biçimde ele alan çalışmalar ne akademide ne de akademi dışında vardır. Burada karşılaştırılan sağ ve sol dergiler ve mensubu oldukları siyasal toplumsal hareketlerin Kıbrıs meselesine bakışına dair sadece sol ya da sadece sağ olmak üzere ayrı ayrı eğilen çalışmalar da meseleyi salt iç ve dış politik gelişmelerin ayrı biçimde değerlendirilmesine dayanan klasik uluslararası ilişkiler yaklaşımını benimseyen çalışmalardır. Dolayısıyla bu yaklaşımı sorunsallaştıran iç ve dış politikayı birbirinden öyle kolaylıkla ayıramayacak ilişkisellikler bütün olarak kavramaya çalışan ve buradan da eleştirel jeopolitik ile söylem çözümlemesi teorileri üzerinden Kıbrıs meselesini konu edinen haber ve yorumları inceleme gayretindeki bu tez çalışması, söz konusu yaklaşımıyla emsallerinden farklı bir yerde durmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

METODOLOJİK YAKLAŞIM

1.1. Klasik Jeopolitikten Eleştirel Jeopolitiğe

Jeopolitik kavramı, sadece günümüzde değil özellikle dış politikanın temel gündem maddesi olduğu II. Dünya Savaşı sonrası dünyada adeta bir üst kavramsal araç kimliğine bürünmüştür. Sadece akademisyen, siyasetçi ya da medya mensupları nezdinde değil politikaya şu veya bu şekilde ilgi duyan herkes tarafından fazlasıyla kullanılan bu kavram, yüksek siyasete dair objektif yorum yapma yetkinliğinin de en önemli unsurlarından birine dönüşmüştür. Kendine özgü bir coğrafyaya sahip memleketlerimizin yüksek çıkarlarını gözetmenin objektif kabulü olarak görülen jeopolitik, uluslararası ilişkilerdeki derin gerçeklik katmanını bütün çıplaklığıyla görmeyi mümkün kılan siyasetten arındırılmış bir üst akıl derecesine yükseltilmiştir. Böylelikle bir ülke, şehir ya da bölgenin jeopolitik öneminden bahsedildiği anda siyaset üstü ve tartışmasız bir konumdan söz alındığı ve bu alanda “ideolojik” tartışma ve ihtilaflara yer olmadığı iddiaları genel geçer birer yargı niteliği kazanmıştır.

İlk ortaya çıktığı dönemin Sosyal Darwinizm ve pozitivist determinizm odaklı sosyal bilim paradigmasından fazlasıyla yararlanan klasik jeopolitik, coğrafyayı değişmeyen, her daim sabit veri olarak toplumsal ve siyasal gelişmeler nezdinde bir üst belirleyen şeklinde kodlamış ve insanları da bu gerçeklik karşısında pasif aktörler biçiminde konumlandırmıştır. Klasik jeopolitik anlayışa göre coğrafya, insanların ve toplumların dışında temel ve objektif bir gerçeklik olarak resmedildiği gibi gözle görünür ve açıkça ortada olan haritadan da anlaşılacağı üzere ülkenin siyasal ve toplumsal gerçekliğinin yegane objektif kaynağı biçiminde kurgulanmıştır. Bu jeopolitik kurgu, zamanla devletler ve coğrafi bölgelerin, coğrafi nitelikleri, iklim tipleri, iktisadi ve siyasal örgütlenme biçimleri ve ırksal profilleri ekseninde tasnif edildiği bütünlüklü bir dünya düzeni anlatısıyla beslenerek doğanın toplumların kaderini bütünüyle belirlediğine dair hiçbir şüpheye yer bırakmayan bir dogma kimliğine bürünmüştür (Agnew ve Corbridge, 1995: 64).

Jeopolitiğin dış politika tartışmalarında sorgulanamaz şekilde böylesi bir güce erişmesi, kimi eleştirel yorumcu ve akademisyenler tarafından hayli tehlikeli ve endişe verici bulunarak özellikle sosyal bilimlerin geneline yansıyan postmodern ve postyapısalcı teorik müdahalelerden yararlanarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Özellikle 1990’larda siyasi coğrafya ve uluslararası ilişkiler arasındaki belirsiz alanda sınırları kesin olarak tayin edilmemiş çoğulcu bir platform olarak ortaya çıkan eleştirel jeopolitik yaklaşım, geçerli klasik jeopolitik akıl

yürütme biçiminin düşünüldüğü kadar objektif niteliklere sahip olmadığı iddiasıyla yola koyulmuştur. Uluslararası ilişkilerdeki siyasal realizm geleneğiyle yakından bağlantılı olan klasik jeopolitik, eleştirel jeopolitik tarafından 20. ve 21. yüzyılın en kanlı askeri müdahalelerinin birçoğunu meşrulaştıran bir ideoloji ya da başka bir deyişle söylemsel bir kabul olarak görülmüştür. Bu anlamda eleştirel jeopolitik, klasik jeopolitiğin doğallığını bozarak etkisiz hale getirme amacıyla hareket ettiği gibi evrensel liberalizm, ütöpik sosyalizm veya milliyetçilik türünden sabit herhangi bir normatif konumdan söz alarak kendini konumlandırıran klasik jeopolitik yaklaşıma karşı jeopolitiği tarihsel bir bağlama yerleştirmenin ve onda halihazırda bulunan çelişkilere dikkat çekerek onun bu siyaset üstü görünümünün temelsiz ve meşruiyet dışı bir nitelik arz ettiğini tüm açıklığıyla ortaya koymaya çabalamıştır.

Bu çaba, esasen jeopolitiğin bizzat kendisinden ziyade jeopolitik söylemi üreten, mümkün kılan mekanizmaların açığa çıkarılması şeklinde iş görürken bu söylemsel insanın sosyo-kültürel boyutuna dikkat çekip bu haliyle ideolojiden ayrı düşünülemeyeceğine vurgu yapmaktadır. Mekânın/coğrafyanın ne olduğuna dair klasik jeopolitiğin bilimsel görünümlü yanıtlarına karşı, bunların soyut ve türlü önyargılar içeren analizlerden oluşan karakterini açığa çıkarmaya çalışan eleştirel jeopolitik yaklaşım, bu inşa faaliyetinin salt dış politikayı değil, devlet ve topluma dair de kurucu bir söylem inşa etme eğiliminde olduğu iddiasındadır. Bir başka ifadeyle eleştirel jeopolitiğe göre klasik jeopolitik yaklaşımı, devletlerarası ilişkilerin yanı sıra toplumsal yaşamı da sevk ve idare etmeye ilişkin bir muhakeme süreci, devletler dünyasını düzenleyen bir dizi söylem olarak düşünmek gerekmektedir (Taylor, 1990: 10).

Eleştirel jeopolitiğe göre klasik jeopolitik söylemsel inşa, formel, pratik ve popüler jeopolitik şeklinde tarif edilebilecek üç temel formda kendini göstermektedir (Yeşiltaş ve Durgun, 2015: 11-12). Klasik jeopolitiğin formlarından formel jeopolitik, strateji kurumları, akademi, bilim insanları ve düşünce kuruluşlarında üretilen jeopolitik düşünce ya da geleneği, pratik jeopolitik dış politika, bürokrasi ve siyasal kurumlarda ortaya çıkan jeopolitik muhakeme biçimlerini, popüler jeopolitik ise kitle medyası, edebiyat, sinema, görsel sanatlar ve popüler kültürde rastlanılan jeopolitik temsil ve söylemleri ifade etmektedir (Yeşiltaş ve Durgun, 2015: 26-27). Bu çalışmada ele alınacak Kıbrıs sorununa dair 1960-1980 yılları arasındaki siyasal gelişmeler ve onlara yönelik tepkilerin takip edileceği kimi sosyalist ve İslamcı fikir dergileri, bütünüyle kitle medyası olmamaları bakımından salt popüler jeopolitiğin, tümüyle akademi ve düşünce kuruluşları olmaması nedeniyle de sadece formel jeopolitiğin çerçevesini aşmaktadır. Bir diğer deyişle çalışma, hem popüler jeopolitiğin hem de formel jeopolitiğin belli özelliklerinin bileşiminden oluşan, melez bir teorik çerçeveden hareket etmektedir.

Bir diğ er yandan klasik jeopolitiğ e y onelik buradaki a ığ a çıkarma çabasının en önemli bileşeni, egemen söylemin nasıl ve hangi  n kabuller üzerinden i lediğ ini      lemek amacıyla başvurulan ve bugünlerde siyasi coğ rafya ve uluslararası ilişkiler disiplini de dahil olmak üzere  ağ da  eleştirel sosyal bilim araştırmalarının ayrılmaz bir parçası haline gelen (   Tuathail ve Agnew, 1992: 192) eleştirel söylem      lemesi yöntemidir. Burada söylemden kasıt, insanların dünyaları ve faaliyetleri hakkında anlam inşa etmede kullandıkları sosyo-kültürel kaynaklar ile okuyucular ya da izleyicilerin bizzat kendilerinin uyguladığ ı bir yetenekler seti, bir kurallar bütünüdür (Müller, 2008: 325; Dalby, 1990a: 7). Ayrıca söylem kavramını, anlamların  retildiğ i, çeşitli ağ lara bağlandığ ı ve me rula tırıldığ ı belli temsiller, uygulamalar ve performanslar dizisi olarak ifade etmek mümkün olduğ u gibi sosyal ve fiziksel olaylara anlam verilen, tanımlanabilir bir dizi pratik aracılığıyla üretilen yahut yeniden üretilen bir fikirler, kavramlar ve kategoriler topluluğ u (Hajer, 2006: 67)  eklinde de tanımlamak imkanı vardır.

Bir diğ er deyişle herhangi bir tartışmaya katılmak için bir yapı oluşturan bir dizi fikir ve kavram bütünü olmasının yanı sıra  oğ unlukla politik olan, antagonizmalar oluşturan ve bir tür içeridekiler-dı arıdakiler ikiliğ i üzerinden bunlar arasında belli bazı sınırlar çizen somut bir toplumsal ilişkiler ve uygulamalar sistemi olarak söylem (Howarth ve Stavrakakis, 2000: 4), tam da bu nitelikleri nedeniyle iktidarın uygulanmasının ve belirli olasılıkların dışlanması yegane aracı şeklinde kendini gösterir. Böylelikle söylem, dünya meseleleri ve dünyevi hadiselerle ilişkin meşru bir biçimde konuşmayı mümkün kıldığ ı gibi söz konusu konuşmacının kendi bilgi nesnesiyle, yani söylemin dışsal  tekisiyle ilişkisini de inşa eder ve sonrasında bütün bunları kendiliğ inden belirlerken tüm bu süreçte diğ er ilişki biçimlerini de gayrimeşru kılar (Dalby, 1990b: 174).

Bütün bu vasıflarına karşın dilbilgisi gibi fiili bir varlığ ın ötesinde sanal bir varlığ a sahip olan söylem (   Tuathail ve Agnew, 1992: 193), bu biçimiyle bile dünyayı basit bir şekilde konuşmanın ya da bilmenin sistematik yollarından çok daha fazlasını ifade etmektedir. Buradan hareketle liderler, yöneticiler, bürokratlar yahut yetkililer, mekan kavramı vasıtasıyla dünya meselelerini inşa ve temsil etmek için jeopolitik söylemi kullandıkları gibi bu haliyle küresel alan da tarihsel olarak inşa edilen ve insanlara dayatılan birtakım söylemler aracılığ ıyla g   ve otorite merkezleri tarafından yeniden tasavvur edilir ve tekrar bir tarihyazımının konusu olur. Bu nedenle bireylerin söylemi  er eveledikleri ve olayların sonuçlarını daha iyi anlamak için sürekli olarak onun üzerinden i  gördükleri ortadadır ve netice itibarıyla belirli hedeflere ulaşmak için siyasal eylemleri şekillendirmede de söylem, toplumsal yaşamın her alanında oldukça yoğ un bir şekilde varlığ ını sürdürmektedir.

Bütün bunlara karşın söylemin sosyal bilim literatürünün geneline etki eden ağırlığının eleştirel jeopolitik yaklaşıma sahip araştırmacılar nezdinde -kimi nadir girişim dışarda tutulursa- eleştirel söylem analizi yapmak için herkesin üzerinde ittifak ettiği bir mutabakat ya da ortak bir müktesebattan bahsetmek çok da olanaklı değildir (Müller, 2010). Eleştirel jeopolitikte söylem kavramının yeterli çapta teorik yetkinliğe kavuşturulamadığı ve kavramın mevcut kuramsal genişlik ve derinliğinin ortaya çıkarılmadığı (Müller, 2008: 323) sıklıkla dile getirildiği gibi buradaki kuramsal yetersizlik jeopolitik akıl yürütme ve dış politikaya dair söylem analizinin, resmi anlatıyı çözümlemede hangi yol ve yöntemler üzerinden yürütüleceğine ilişkin bir tartışmayı da hayli geciktirmiştir (Ó Tuathail, 2002: 606). Halbuki eleştirel jeopolitik camiasında nispeten erken sayılabilecek bir tarih olan 1990'ların başında ortak bir zemin bulmak amacıyla çeşitli girişimlerde bulunulmuştur (Dalby, 1991; Ó Tuathail ve Agnew, 1992).

Öte yandan ağırlıklı olarak eleştirel jeopolitiğin söylem çözümlemelerine ilgi gösteren ve bu anlamda kendilerini geniş bir postmodern sosyal bilim ekolünün mensubu sayan beşeri coğrafyacılaran oluşan bir grup olan eleştirel jeopolitik araştırmacıları, dış politika uygulamaları ve bunların üzerinde iş gördüğü coğrafi bileşenleri soruşturmakla meşgul oldukları gibi jeopolitik dönüşüm, uluslararası ilişkiler ve siyasi coğrafyadaki dış politika söylemlerinin evrimi türünden meseleleri, çerçeveleri daha net olacak bir biçimde tanımlamak için bu bileşenler arasında bağlantıları kurmaya da ciddi katkılarda bulunmuşlardır. Böylelikle dış politika gibi genellikle siyaset üstü ve yansız görülen alanlar, uluslararası ilişkiler ve siyasi coğrafyaya içkin olarak daha geniş bir temsil, devlet egemenliği, güvenlik, siyasi kimlik ve toprak tartışmalarıyla doğrudan bağlantılı siyasal bir söylemsel inşa biçiminde değerlendirilir olmuştur.

Ağırlıklı bir kısmı siyasi coğrafyacı olan Georid Ó Tuathail, Simon Dalby, John Agnew ve Klaus Dodds gibi isimlerin kimileri bağımsız kimileri ortak ilk çalışmaları, klasik jeopolitik uygulamalarının bazılarının eleştirel açıdan yorumlanmasının ilk örneklerini ortaya koymuş, fakat bunlar eleştirel jeopolitikte söylemsel analizin mahiyetine ilişkin daha geniş bir görüş oluşturma uzağında kalmıştır. Buna karşın Klaus Dodds'un (1997) Antarktika üzerinden jeopolitik söyleme içkin uluslararası siyasi alanı incelemenin alternatif yollarına daha fazla odaklanmış olması dışında diğer isimler, jeopolitiğin kısa ve kabataslak bir resmini vererek kavramsallaştırma yoluna gitmiş olsalar bile, bu çalışmalar bütünü eleştirel jeopolitik alanında daha fazla ve ayrıntılı araştırmalar yapmak için coğrafya literatüründeki temel çalışmaları, gelişmiş bir eleştirel coğrafya bilimine dönüştürmek için kapsamlı bir söylem analizi anlayışı da sağlamayı başarmıştır.

Bizzat temelini oluşturan daha geniş felsefi tartışmalara girmeden eleştirel jeopolitiğin bir taslağını çıkarmak zor olsa bile onu klasik jeopolitikle ilişkisi üzerinden de kavramak mümkündür. Buradan hareketle eleştirel jeopolitiğin de tıpkı klasik jeopolitikte olduğu gibi temel olarak mekan, kimlik, bakış açısı ve devlet idaresi başlıklı dört asli kavram etrafında örgütlendiği ve daha da önemlisi, klasik jeopolitiğin yasa gibi gördüğü bu kavramların ne olduğu ve ne işe yaradığı gibi sorular ekseninde çözümlemesini yaparken klasik jeopolitikle arasındaki eleştirel mesafenin boyutunu gözler önüne serdiği söylenebilir. Bu noktada buradaki mesafenin çapı ve söz konusu kavramların eleştirel ve klasik jeopolitik bakımından anlam ve içeriğine daha yakından bakmakta fayda vardır.

Her iki tarafın da en önemli kavramlarından biri olan mekan söz konusu olduğunda eleştirel jeopolitik, kendinden menkul bir materyalist gerçekçilik iddiasından güç alan klasik jeopolitiğin aksine coğrafi mekan ile küresel siyaset arasındaki her türden basit nedensel ilişkiyi sorgulayarak işe başlamaktadır. Eleştirel jeopolitiğe göre mekan, esas itibarıyla verili değil oldukça geniş bir jeopolitik fail kompozisyonunun fikir ve eylemleriyle içerik ve anlam kazanan ve tam da bu yönüyle sosyal olarak inşa edilen siyasal-toplumsal bir konvansiyonel kavramdır. Örneğin Belarus Cumhuriyeti'nin uluslararası siyaset tarafından bir Rus tampon bölgesi olarak inşa edilip konumlandırılması, basit bir coğrafi konum ya da askeri altyapı niteliklerinin değil, klasik jeopolitiğin onu Rusya ve NATO arasındaki güç mücadelesinin önemli bir parçası kılan ideolojik bir çerçeveleme faaliyetinin ürünüdür (Klinke, 2008: 118-122). Bu nedenle eleştirel jeopolitik, insanları, toplumları ve devletleri coğrafyanın ya da jeopolitiğin yüksek gerçekliklerinin birer esiri olarak görmek yerine o jeopolitik anlatının bizzat yaratıcısı olarak görmek gerektiği fikrindedir. Bir diğer deyişle eleştirel jeopolitiğe göre klasik jeopolitiğin bilimsel olarak ortaya çıkardığını iddia ettiği kara gücüne karşı deniz gücü ve bunların arasındaki ezeli güç mücadeleleri gibi yasa kabul edilen jeopolitik ilkeler, hem bugün bile aktif olarak devam eden coğrafi mekanın inşasının ve o mekanın tarihyazımının hem de bu yolla üretilmiş Doğu/Batı, Ortadoğu ve Etki Alanı gibi kavramlar adına icra edilen ve meşruiyet atfedilen şiddetin temel birer parçasından ibarettir (Yeşiltaş ve Durgun, 2015: 16-18).

Nedensel olmaktan çok bizzat klasik jeopolitik eliyle inşa edilen bir söylemin ürünü olarak mekan kavramıyla yakından ilişkili kabul edilen kimlik kavramı da eleştirel jeopolitik nezdinde tıpkı mekan kavramı gibi önceden verili, zaten var olduğu açıkça bilinen bir sosyal gerçeklikten ziyade sürekli müzakereye açık, devamlı inşa edilen ve güçlendirilen tarihsel bir kategori olarak düşünülmektedir. Eleştirel jeopolitiğin, kimliğin bu verili olduğu iddia edilen niteliğini sorunsallaştırarak onun tarihsel ve toplumsal bir insanın ürünü olduğuna dikkat çekmesi ve esasen bu noktaya odaklanmak gerektiği vurgusu, klasik jeopolitiğin yasa

niteliğindeki kavram setinin yeniden değerlendirilmesine önemli bir katkıyı ifade etmektedir. Milletler, etnik gruplar ya da Avrupa Birliği gibi diğer mekan eksenli uluslararası yapıların ‘Batı ve Avrupa’ türünden mekânsal bir ‘Biz’e referans veren adlandırmalar üzerinden farklı bir coğrafyadaki ‘Sovyetler Birliği ve İslam Dünyası’ gibi saldırgan olduğu iddia edilen bir ‘Onlar’ kategorisi aracılığıyla muteber bir topluluk kimliği inşa etme gayreti, kimlik kavramına karşı eleştirel jeopolitiğin neden hassas olduğunu açıkça göstermektedir (Ó Tuathail, 1996: 44-57).

Klasik jeopolitiğin, alışık olunmayan bir başkasını, ötekini, tanıdık ya da kendinden olana karşı toplumsal benliğin dışına iterek mekan odaklı bir kimlik inşa etme stratejisinin uluslararası ilişkiler ve egemen jeopolitik söylem açısından ne derece önemli bir parametre oluşturduğu, bu söylemin kendini yansız ve siyaset üstü bir biçimde konumlandırarak bakış açısı kavramı eşliğindeki açığa vuruşunda gözlemlenebilmektedir. Dünyadaki tarihsel ve siyasal olayları kavramada son derece açık ve basit bir bakış açısı sağladığı iddiasındaki klasik jeopolitik yaklaşım, böylelikle kendini her şeyi kuşbakışı görme yetisine sahip nesnel ve siyaset dışı bir konuma yükseltmeyi başararak jeopolitik haritanın ancak bu bakış açısıyla doğru, açık ve yansız bir biçimde değerlendirilebileceği iddiasını temel bir düşünsel kabul haline getirmeyi başarmıştır. Böylelikle eleştirel jeopolitiğe göre klasik jeopolitiğin vizyon kavrayışı, pozitivist, milliyetçi ve sömürgeci ideolojik öncüllerle hareket eden ve takipçilerine bütünlüklü ve yapılandırılmış bir resim vererek hayli karmaşık birtakım tarihsel toplumsal olay ve yapıların basit bir bütünlük içinde görülmesini sağlayan, esas olarak ulusal kimlik ve ulus devletin coğrafi kavram ve simgelere dönüştürülmüş bir biçiminden ibarettir (Dijkink, 1996: 14). Bir diğer deyişle klasik jeopolitiğin hem kartografik hem de zihinsel düzeyde inşa edip iç içe geçirdiği bu bütünlüklü jeopolitik harita, eleştirel jeopolitik tarafından, dünyayı etki alanları, anakaralar ve sınır bölgeleri gibi nispeten homojen nitelikli belli alanlara bölerek oldukça basit anlaşılır olduğu iddiasının eşlik ettiği bir sınıflandırmaya indirgeyen ve böylelikle esas tartışılması gereken meseleleri, bütünlük gerekçesiyle perdeleyerek gerçek yerlerin karmaşık, çok kimlikli ve milletli yapısının çözümlenmesini zorlaştıran bütünüyle siyasal bir araç olarak değerlendirilmiştir.

Bütün bu kavram setinin bir diğer önemli bileşeni olan devlet idaresi kavramı da eleştirel jeopolitiğe göre mekan, kimlik ve bakış açısı kavramlarıyla beraber bir bütünlük kazanarak klasik jeopolitik yaklaşımın siyaset üstü ve yansız olduğu anlatısını güçlendirmiştir. Böylelikle klasik jeopolitik, tarihsel boyutta devlet idaresinin bir aracı, modern devletin ortaya çıkışıyla bağlantılı bir bilgi türü niteliği kazanarak devlet adamlarının yönetim işini nasıl icra etmesi gerektiğine dönük bir eylem rehberi, bir tür siyasetname işlevi görmüştür. Eleştirel jeopolitiğe

göre klasik jeopolitik düşünce, devlet adamları ya da bu göreve talip olanlar için bir rehber ve dolayısıyla dünya çapındaki dışlayıcı dış politika gündemleri ve istilalar için de bir tür meşrulaştırma konvansiyonu haline gelerek bir tür ortak aklın jeopolitiği niteliğine bürünmüştür (Yeşiltaş ve Durgun, 2015: 28). Eleştirel jeopolitik, bu işin bir diğer ayağının da devletin uzaktaki veya içerideki muhalifleri ya da öteki olarak gördükleri hakkında, kimi zaman doğrudan istihdam kimi zaman da ‘objektif bilimsel etkinlik’ adı altında istifade ettiği jeopolitik enstitüleri, düşünce kuruluşları, üniversiteler ve hükümet organları aracılığıyla yürüttüğü bilgi üretimi faaliyeti olduğuna dikkat çekmiştir. Bir diğer deyişle eleştirel jeopolitik, devlet adına bu jeopolitik bilgi ve meşruiyet yaratımını anlamak için, klasik jeopolitik temalardan çok modern devletin daha geniş yapılarına gömülü olan ve ‘Soğuk Savaş’, ‘teröre karşı savaş’ ve ‘dinsel radikalizme karşı savaş’ gibi küresel siyaset senaryoları yazmaya devam eden sözde ‘devlet aydınlarının’ rolüne gözleri çevirmek gerektiğini vurgulamıştır.

Özetle ifade etmek gerekirse eleştirel jeopolitik, her ne kadar klasik jeopolitik düşünceye böylesi bir tartışma ve yenilenme için ciddi katkı sunabilecek bir yaklaşım olsa bile ona bir eklenti ya da revizyon olmak yerine esas olarak bir alternatif gibi düşünülmelidir. Eleştirel ve klasik jeopolitik arasındaki karşıtlık, her ikisinin de halen mekan, kimlik, bakış açısı ve devlet idaresi temelli ortak bir kavram setini kullanıyor olması nedeniyle eleştirel jeopolitiğin klasik jeopolitiğe göre bir dizi dikkate değer farklılıklar barındırdığını da vurgulamak gerekmektedir. Eleştirel jeopolitik, klasik yaklaşımın coğrafi alan ve küresel siyaset arasında kestirmeden kurduğu nedensel ilişkiyi reddettiği gibi doğallaştırılmış bölgesel kimlikler üzerinden katı sınırlar çizmenin sorgulanması gerektiğini ve bu anlayışın ciddi sakıncalar doğurduğunu isabetli biçimde ortaya koymaktadır (Anaz, 2015: 197). Ayrıca eleştirel jeopolitik, klasik anlayışın kendinden menkul bir nesnellik iddiasına karşı onun tümüyle siyasal niteliğine vurgu yaparak egemen jeopolitik anlatıyla modern devlet yapıları ve sürekli savaş hali arasındaki organik bağlantıya özellikle dikkat çekmektedir. Sonuç olarak eleştirel jeopolitik, bu konuda fikir beyan etmesi ve kullanılması son derece meşru gerekçelere sahip olsa bile küresel siyasetten ziyade klasik jeopolitiğin kendisine dair bir perspektif ortaya koyan, ona yönelik eleştirileri üzerinden gelişen meta-teorik bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

1.1.1.Eleştirel Jeopolitiğe Yönelik Eleştiriler

Meta-teorik bir yaklaşım olarak eleştirel jeopolitiğin eleştirel vasıflarına ilişkin sorgulamalar eksik olmasa da çağdaş çatışma ve şiddeti temsil etme ve bunlara karşı çıkma aracı olarak halen dahi oldukça popüler olan klasik jeopolitik karşısında, giderek değişen

siyasal coğrafyanın mevcut durumunu hakkıyla çözümlemek için yeni bilme biçimleri tesis etmenin gerekliliği de ortadadır (Cowen ve Smith, 2009: 23). Bu noktada kendi eleştirisini de üstü kapalı olarak taşıyan alternatif bir jeopolitik yaklaşım için aktörleri tektipleştirmekten ziyade ayırtıran ve bu yolla yaptığı analiz ve açıklamaları da yerelleştiren, daha coğrafya odaklı bir jeopolitik hakkındaki tartışmaların fazlasıyla nadir oluşu (Ó Tuathail, 2010: 257) bu gerekliliğe daha da aciliyet kazandırmaktadır.

Bir diğer yandan eleştirel jeopolitiğin hayatın gündelik gerçekliklerinden kopuk olarak yalnızca egemen jeopolitik söylemi yapıçözüme tabi tutmakla yetinmeyip aynı zamanda gerçek jeopolitik alternatifleri kavramsallaştırmanın bir platformu olarak kendini yeniden konumlandırma ihtiyacı, eleştirel tonun fazla abartılmasının siyasi coğrafya disiplinine yönelik risklerini de dikkate alan ihtiyatlı eleştirmenler tarafından bile dile getirilmektedir. Bu anlamda disipline yönelik eleştirinin, önce baskıcı güç ilişkilerine haklı bir tepki göstermek, sonra onların oldukça titiz bir eleştirisini yapmak ve bütün bu eleştirilerin ayrıntılı bir açıklamasını yapmadan ilerici alternatiflere ilişkin dar görüşlü bir çağrıyla bu süreci sonlandırmak şeklinde işleyen, artık alışkanlık halini almış, fazla kolay ve basit bir formüle dönüştüğü (Antonsich, 2009: 212) iddiası da dikkate değer bir uyarıdır. Bu iddialar, kendi içlerinde tartışmaya açık olsalar bile hegemonik söylemleri yapıçözüme tabi tutmak ile bu söylemlerin dışındaki değerli jeopolitik alternatifleri yeniden inşa etmek arasındaki zorlu gerilime işaret etmeleri bakımından önem göstermektedir.

Eleştirel jeopolitiğin eksenini sadece yapıçözüme yönelik olmaktan çıkarıp kısıtlı da olsa normatif birtakım önerilere de yer verecek biçimde ayarlaması gerektiği yönündeki eleştiriler yeni olmadığı gibi özellikle feminist jeopolitik tartışmalar, ilerici bir değişim odaklı normatif müdahalenin kimi örneklerini zamanında ortaya koymuştur. Eleştirel jeopolitiğin ulus devleti merkezden uzaklaştırırken normatif yönelimleri de istikrarsızlaştırma yönündeki hamlesi ve arayışı nedeniyle nadiren dönüştürücü ve somut bir bilme ve görme biçimini devreye soktuğu ya da bu türden bir normatif girişimle neredeyse hiç meşgul olmadığını dile getiren feminist jeopolitik anlayış, buradaki açmaza çözüm önerisi getirme iddiasıyla ortaya çıkmıştır (Jones ve Sage, 2010: 317). Bir diğer deyişle eleştirel jeopolitik uzmanlarının egemen kategorileri müthiş bir maharetle çözümlediğini fakat bu çözümlenmiş kategorilerden pratik siyasete etki edecek ileriye dönük bir yol haritası çıkarmayı beceremediğini düşünen feminist jeopolitik savunucuları, bu noktada coğrafyanın feminist bir okumasının devreye girmesi gerektiğini önermektedirler.

Eleştirel jeopolitiğin kapsamlı çözümlemelerini, gerçek birer siyasal alternatif olarak siyasal karar alıcılar nezdinde dikkate alınır, müzakere edilir hale getirmeyi başaramayışının

sıkıntılarına dikkat çeken bir diğer araştırmacı grubu da eleştirel jeopolitiği fildişi kuleden belagat sunmakla eleştirmiş ve esasında bu yaklaşımın doğası gereği bu türden bir çekinik tavra izin vermediğini iddia etmiştir (Newman, 2004: 628). Bu anlamda eleştirel jeopolitiği fildişi kule akademisinin ürünü olmakla suçlamanın abartılı bir iddia olduğu ortadadır çünkü eleştirel jeopolitik düşüncüyü ortaya atan siyasi coğrafya disiplini, bu düşüncenin hayli zengin ve yaratıcı bir siyasi coğrafya literatürü oluşturması ve coğrafya disiplinine yabancı görülen felsefi ve sosyolojik yöntemleri coğrafyanın gündemine sokması için radikal ve ilerici bir alan açmaya fazlasıyla imkan veren bir doğaya sahiptir.

Bu yergilerde eleştirel jeopolitiğin bolca soru sorması fakat buna karşılık hayli az yanıt üretmesinin ciddi payı olduğu teslim edilse bile egemen yapıdaki yanıt fazlalığı karşısında soru üretmek de günümüzdeki geniş normatif güç ilişkileri akışı tarafından gölgelenen, doğru sorular ekseninde açığa çıkarılmayı bekleyen ve güçlü bir değişim arzusunda somutlaşan jeopolitik alternatiflerin potansiyelini ortaya çıkarmak bakımından kritik bir öneme sahiptir. Bu anlamda eleştirel jeopolitiğin bizzat eleştiriye maruz kalan olarak makro düzeyde analiz yapma yönündeki kuvvetli eğilimi, güvenilirliğine ciddi darbe vursa bile yerelleşmeye fazla eğilimli olması durumunda da siyasal karar alıcıların kapalı devre evreninde kendinden menkul kamuoyu beyanatları, derinlikli olmaktan çok malumat düzeyinde kalan birtakım gazetecilik benzeri enformasyon üretimi ve komplo teorisi olarak okunmaya son derece elverişli kitap yayımı gibi işlerle meşgul olmanın ötesine geçemeyecektir (Ó Tuathail, 2010: 257).

1.2. Eleştirel Söylem Çözümlemesi Çerçevesinde Kaynakların Seçimi ve Tasnifi

1.2.1 Bir Süreli Yayın Türü Olarak Fikir Dergileri: Benzerlikler-Farklılıklar

Sanayi Devrimi sonrasında kitle iletişim araçlarından özellikle basın yayın faaliyetinin ciddi artış gösterdiği 19. yüzyılda dergiler, kültür hayatının vazgeçilmez bir unsuru olarak yerlerini aldılar. Kitabın sanayi kapitalizmi öncesinde de var olduğu düşünüldüğünde esas itibarıyla kapitalizmin bir ürünü olarak düşünülebilecek dergi formu, geniş katılım, süreklilik ve tekrar üretimi mümkün kılması nedeniyle, bir tür eylem ajandası olarak betimleyicilikten daha çok eylemciliği ön plana alan bir söylemsel yapıya karşılık gelir (Mutman, 1997: 143). Bir başka açıdan Michel Foucault da, 19. yüzyıl işçi hareketleri ve mücadelelerinin eylem rehberi olarak ortaya çıkan modern dergi formuna istinaden, eskiden dergilerin takipçilerine, yanıtlarını açıkça bilmedikleri soruları içtenlikle sormaktan çekinmediklerini, bugün ise dergilerde hayli yukarıdan ve kibirli bir bilmişlik dilinin hakim olduğu ya da ortaklaşa kabul edilmiş hayli genel geçer birtakım bilgi ve konuların ağırlıkta olduğuna dikkat çekmiş ve şimdiye kadar cevaplanamamış sorular üzerinden kitleye başvurmak ve onlardan katılım

beklemenin naifliğinin, cevap alınıp alınmamasından bağımsız bir biçimde halihazırdaki durumdan daha değerli ve tatmin edici olduğunu belirtmiştir (Foucault, 2000: 173).

Buna karşılık özellikle fikir dergiciliği başlığı altında incelenebilecek dergilerde ise Aydınlanma'dan etkilenen bir yukarıdan bilinç taşıma misyonu daha belirgindir. Fikir dergileri, toplumsal yaşamın hızlı bir değişim çizgisine girdiği dönemlerde bu değişim içerisindeki toplumsallığın anlaşılması ve belli bir etik-politik temelde yönlendirilmesi için gerekli teorik-politik içeriğin sağlanması için bir tartışma alanı niteliği taşımaktadır. Foucault'nun bahsettiği manada bir ortak bilgilenme alanı imkanı olmaktan ziyade fikir dergileri, takipçilerini belli ödev ve görevlerle yükümlendiren, yol haritaları sunan tarzlarıyla kitlenin, kendi öngördükleri yön ve mecrada sosyalleşmesi ve bilinçlenmesini incelemektedir. Bir diğer deyişle bu dergiler için temel misyon, orada tartıştıkları ya da çözümledikleri meselelerin belli bir gerçekliğe karşılık gelmesi ya da pratiğe dökülmesinden daha çok, açık bir çözümleme ve bunun gerektirdiği doğru pozisyonu almanın ötesinde, genellikle eylemsel bir gösteri ve sergileme kaygısından ibarettir (Mutman, 1997: 144). Bu sebeple fikir dergileri esasen belli bir reel siyasetin uygulamasına değil, müdahil olma, gelecek projeksiyonu ve vaatler ekseninde ilerleyen bir tür teorik-politik rehberlik misyonuna daha yakındırlar.

Louis Althusser'in kuvvetli Henri Bergson tesiriyle geliştirdiği ve bu eğilimi ifade eden kavramlara kaynaklık eden problématique (sorunsal) terimi, insanların aslında herhangi bir teorik eklemlemeye başvurmadan doğallıkla yaptıkları sorgulamanın aksine ve belli birtakım sorunları ifade etmek, sergilemek ve tartışmanın da ötesinde, soru ve sorunların özellikle üretimini ifade eder niteliktedir. Üzerinde durduğu ve incelediği çoğu kez soru formunda görünse bile soru sormaktan çok, kavramları inşa eden ve yeniden kuran sorunsal terimi, karşıtlık yahut eleştirelilikten çok, soru ve sorunlar üretmek aracılığıyla gerçekliğe aktif bir müdahale manasına gelmektedir (Baker, 1997: 16-17).

Başka bir deyişle sorunsal terimini Michel Foucault'nun sorunsallaştırma (problématisation) kavramıyla eşdeğer saymak mümkündür; çünkü bu kavram tek başına diğeriyle ilişkisiz, bir bütünlüğü olmayan iki pratik sahaya karşılık gelen söylemsel ve söylemsel olmayan pratiklerin bütününe ifade etmektedir (Foucault, 1990: 257). Birtakım şeyleri doğru-yanlış ikiliğiyle sınayarak onu belirli bir söylemle çoğaltan ve terimleştiren, bu yolla sözü edilen şeyleri birer düşünce unsuru olarak kurmaya karşılık gelen sorunsallaştırma işlemi, bilgi sahalarında ortaya çıkan söylemsel pratikler ve iktidar düzeneklerinde kristalleşen söylemsel olmayan pratikler arasındaki karşılıklı etkileşime karşılık geldiğinden, salt betimlemeci değil, aynı zamanda sadece iki sahanın iç içeliğinden doğmayan, normatif bir işlemdir. Hem nesnelerin hem de kavram ve teorilerin ortaya çıkışı itibarıyla iktidarın

etkisinden kurtulamayan söylemsel pratiğin tek başına kendisi, düşünce nesnesinin, belli birtakım bilgilenim sahalarında, geçerli ve ustalık bilgisine sahip uzmanlarca bir düzenekle ilişkili tanımlanarak ayrı bir bilgi nesnesi olarak kurulması, ilişkilendirilmesi ve sınıflandırılması yoluyla iş görmektedir (Foucault, 2004: 45-47) ve böylelikle nesneyi ortaya çıkaran sürecin iddia edildiği gibi yansız, salt biçimsel, dilsel, gramatik ve mantıksal dizgelerden oluşmadığını da gözlemlemek mümkün olmaktadır.

Bütün bunlardan hareketle söylemsel pratiklerin incelenmesi ve anlaşılması gayreti, bilimsel bilginin ortaya çıkışını, modernitenin bilim ve ideoloji ikiliğinin ve onun kısıtlarının ötesinde takip edilmesini mümkün kılmıştır. (Foucault, 1992: 4-5)². Söylemsel ve söylemsel olmayan pratiklerin organik bir bütün gibi düşünülmesi gerektiği üzerinden ilerleyen sorunsallaştırma kavramı, Michel Foucault'nun felsefesinde deneyimler ve bu deneyimlerin toplamından oluşan öznenin varlığını ortaya çıkaran evreye karşılık gelmektedir ve bu kavram eskiden beri olan bir nesnenin temsili manasında olmadığı gibi hiç olmayan bir şeyin yoktan var edilmesi, uydurulması, icat edilmesi manasında da değildir.

Özetle fikir dergilerini, olmakta olanın betimlemesinden daha çok belli bir eylem ve bakış açısını mevcut kılmaya yönelik toplumsal çabaları ve hitap ettiği öznelerin tarihselliklerinden daha çok o öznelerin öyle kurulmalarına imkan veren pratiklerin tarihsel çözümlemesini önceleyen tavırları nedeniyle bu kavramlar üzerinden değerlendirmek mümkündür. Böylelikle ilk olarak Türkiye'de fikir dergiciliğinin tarihine ve sonrasında da dergilerin içinden geçtiği tarihsel sürecin dergiler tarafından nasıl yorumlandığına odaklanmak gerekmektedir. Özellikle Türkiye'de her türden siyasal hareketin, çoğu kez bizzat dergisinin adıyla anıldığı düşünüldüğünde fikir dergiciliği ve siyasal hareketler arasındaki organik bağın niteliği daha da açıklık kazanacaktır.

Türkiye'de dergiciliğin kökleri Tanzimat dönemindeki Batılılaşmaya yönelik siyasi gelişmelere dayansa da bu dergiler belli birtakım fikri tartışmaların yürütüldüğü doğrudan siyasal nitelikte değil, daha çok dergi isimlerinde bolca fûnûn kullanımından da anlaşılacağı üzere Batı'nın fenlerinin tanıtılması ve öğretilmesine yönelik ansiklopedik nitelikte dergiler olarak göze çarpmaktadır (Toprak, 1984: 13-14). Tanzimat'ın İmparatorluğu Batı'ya açan bir tür yol işlevi gördüğü düşünüldüğünde bu dergilerin mevcut İslami bilgi dağarcığını yer yer Batılı dile tercüme etme ya da tersinden Batılı değerleri İslami dilde söyleme ve kimi zaman İslam'ın Batı'nın başlangıçtan beri parçası olduğu iddiasını parlatma çabaları makul

² Buradaki Foucault yorumu için ağırlıklı olarak, Foucault'nun bir çok farklı eserinden parçaları başarıyla aktararak konuyu oldukça açık bir biçimde anlama odaklı, değerli ve kendine has bir şekilde inceleyen Ferda Keskin'in doktora tezinden faydalanılmıştır. Bkz. (Keskin, 2002). Keskin'in doktora tezinden faydalanılmıştır. Bkz. (Keskin, 2002).

görülmektedir. Bütün bu çabalara karşın Batı'yla ilişki yine de açık bir ilişki olmaktan çok medeniyet katarına hızlıca yetişmenin yolu olduğu için sadece ilim ve tekniği kadarıyla önemli görülmüş, ötesi belli bir yozlaşmanın temel nedeni biçiminde görülerek “garp mukallitliği” olarak yaftalanmıştır.

II. Meşrutiyet sonrası ise imparatorluğun bekasının söz konusu olduğu savıyla hareket eden bir dizi siyasal hareketin dönemin görece siyasal özgürlük ortamıyla bir anda çoğalması, basın yayın alanındaki teknik gelişmelerin de katkısıyla dergi ve gazete sayısında muazzam bir patlamaya sahne olmuştur (Gönenç, 2006: 23-24). Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme sancıları çektiği, imparatorluk modeli bir devlet formunun artık yavaş yavaş ömrünü doldurduğu tarihsel dönemde büyük bir acilcilikle mevcut duruma çözüm üretme kaygısındaki Osmanlı devlet ve entelektüel sınıfı için nispeten daha büyük bir çaba gerektiren kitaba göre dergi formu, parçalı ve anekdota dayalı yapısıyla daha kullanışlı bir yayın türüne karşılık gelmiştir. Türk devlet ve entelektüel sınıfındaki salt bu döneme özgü olmayan bu acilcilik, söz konusu parçalı ve derinlikli düşünme eksikliğini bugüne kadar taşımış ve bunun önemli bir aracı olarak yakın zamana kadar dergi formunu etkili bir siyasal müdahale aracı olarak gündemde tutmuştur. Bir başka açıdan bu dergiler fazla geniş bir kitlesel ilgiye ulaşamamaları da siyaseten oldukça etkili olmuşlar (Işık, 2013: 253) ve Osmanlı'dan Cumhuriyet'e devam eden düşünsel sürekliliğin entelektüel fideliğini oluşturmuşlardır.

II. Meşrutiyet'ten Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadarki, Mete Tunçay'ın tabiriyle, “kültürel çiçeklenme dönemi”, yeni rejim inşa kaygılarının siyasal alanı daraltmasının doğal bir sonucu olarak, çok partili hayata geçilen II. Dünya Savaşı sonrasına kadar durgunluk dönemine girmiştir. Bu durgunluk döneminde devlete angaje bilgi ve ideolojik içerik üretim alanı biçiminde faaliyet gösteren birtakım yarı-resmi nitelikli dergiler ve oldukça zayıf muhalif süreli yayınlar dışında göze çarpan bir yayıncılık faaliyeti olmamıştır. 27 Mayıs 1960 darbesine kadar dönemin siyasi iktidarının ideolojik duyarlılıklarına uygun bir biçimde özellikle İslamcı ve Türkçü-milliyetçi süreli yayın bakımından belli kıpırdanmalar olmuş; buna karşılık 1960-80 arası, 27 Mayıs sonrası yapılan anayasanın siyasal alanı oldukça genişleten yaklaşımı ve kentleşmenin beraberinde getirdiği sosyo-ekonomik ve kültürel değişimlerin de katkısıyla Türkiye tarihinin sadece yayın faaliyeti bakımından değil siyasal ve kültürel manada en renkli ve çeşitli dönemi olmuştur. 12 Mart 1971 askeri darbesiyle geçici bir kesintiye uğrasa da mevcut renkliliğe esas darbeyi indirecek 12 Eylül askeri darbesine kadarki süreçte, sağdan sola oldukça geniş bir yelpazede ciddi bir dergicilik ve yayın faaliyeti yürütülmüştür. 1980'lerden bugüne kadarki dönem ülkedeki apolitikleşmenin dünya konjonktürüyle de desteklenmesinin yanı sıra önceleri daha çok, nispeten küçük ölçekli sivil girişimler eliyle yürütülen dergiciliğin,

genel finansallaşmanın etkisiyle artık iyice endüstriyel bir boyuta bürünmesi, fikir dergiciliğini iyice gözden düşürmüş, kitlesel tüketim kültürüne hitap eden ve reklam gelirlerini önceleyen büyük sermaye destekli aktüalite ve magazin dergiciliğini önemli hale getirmiştir. Fikir dergiciliği şimdilerde oldukça dar bir kesime hitap eden, takipçileri dışında toplumun neredeyse tamamının isimlerini dahi bilmediği, dergiciliğin hayli marjinal bir kısmını ifade etmektedir (Işık, 2013: 265-266).

Çok partili hayata geçişten 12 Eylül askeri darbesine kadarki tarihsel kesit, ülkede gözle görülür hızda bir sosyo-ekonomik değişimin yaşandığı, bunun da dünyadaki tarihsel gelişmelerle desteklendiği ve kurucu etkilerinin mevcut siyasal arenada halen gözlemlenebildiği oldukça özgün bir evreye işaret etmektedir. Çalışmanın konusu olarak bu tarihsel kesitin seçilmesi de bugün bilinen manada İslamcı ve sol siyasal hareketlerin ortaya çıkış dönemi olmasından ileri gelmektedir. Ülkedeki iç siyasal gelişmelerin yanı sıra kentleşme ve göç olgusunun yarattığı değişimler, 27 Mayıs sonrasının siyasal alanda farklı toplumsal kesimlerin temsiline imkan tanıyan anayasal gelişmelerin de katkısıyla birçok farklı kimlik ve siyasal çizgi ortaya çıkma, örgütlenme ve kitlelere sesini duyurma şansı elde etmiş, basın yayın faaliyetleri de bu seslenişin temel araçlarından biri olmuştur. Dünyada artan ulusal bağımsızlıkçı hareketler ve bunlardan etkilenen Batı karşıtı anti-emperyalizm temelli kimi zaman dini kimi zaman seküler yönelimli ama kesinlikle her ikisi de kısıtlı olmanın aksine hayli kapsamlı bir değişime odaklı teorik-politik gündem, sadece dünyada değil Türkiye'deki İslamcı ve sol duyarlılıklı toplumsal kesimler üzerinde de ciddi etkilere yol açmıştır.

Görelî özgürleşmeye karşın 1970'lerin sonuna kadar milliyetçi-muhafazakar siyasete yakın konumlanan ve onu destekleyen İslamcı hareket, genel hatlarıyla, dönemin Soğuk Savaşçı duyarlılıklarına uygun bir biçimde anti-komünist hassasiyeti de sürekli olarak gündemde tutmanın öncüsü olmuştur. İslamcılık, bir kimlik olarak temsil olanağı bulduğu 1960'lar sonrası dönemde esas itibarıyla etnik-dini bir topluluğun olumlanmasının ve milliyetçilik dozu sıklıkla ırkçılığa evrilen bir ethosu yeniden üretmenin oldukça aktif ve istekli bir öznesi olmuştur (Bora, 1998: 130). Buna karşın İslamcılığın kendini kanıtlaması ve güçlenmesi bakımından da bu süreçte, dine siyasal bir içerik kazandırılmaya başlanması, dinin anlaşılmasında farklı yol ve yöntemlerin gündeme gelmesi ve kendini ifade şansı bulması, dinen sahih metinlerin çevirilerinin de etkisiyle hareketin farklı sınıfsal ve sosyo-kültürel unsurlarınca hararetle tartışılması vb. gibi bir dizi gelişmeden bahsetmek mümkündür (Öz, 2016: 74).

Türkiye'de dikkate değer bir sol/sosyalist uyanışın 27 Mayıs sonrası şartlarında imkan bulduğu göz önüne alındığında, dünyadaki sol/sosyalist yönelimli hareket ve gelişmelerin, 1960'lar öncesinde ülke içinde ciddi bir karşılık bulamayışını normal karşılamak

gerekmektedir. Dolayısıyla ağırlıklı olarak öz dinamikleri aracılığıyla bir gelişme kaydeden Türkiye'deki sol/sosyalist hareket, özellikle yetmişlerin ikinci yarısı itibariyle dünya gündeminin sıkı bir takipçisi olmuş ve bu gündem, hareket içinde ciddi ideolojik-politik tartışma ve ayrışmaları beraberinde getirerek kitlesel fakat oldukça parçalanmış bir yapı ortaya çıkarmıştır. Bu süreç boyunca, Milli Demokratik Devrim'den Sosyalist Devrim'e, Sovyetçilik ve Stalinizmden Üçüncü Dünyacılık ve Maoculuğa, Latin Amerika esinli romantik silahlı mücadele taraftarlığından parlamentarist bir aşamacılığa varıncaya kadar birçok farklı ideolojik-politik fraksiyon, hareket içinde yaşama ve örgütlenme imkanına kavuşmuştur.

Bu siyasal akımların yayın cephesine bakıldığında da ciddi bir çeşitlilik hakimdir ve İslamcı ve sol hareketlerin kitleyle bütünleşmesini sağlamada yayın faaliyetini neredeyse en önemli teorik-politik etkinlik sahası olarak gördüklerini söylemek mümkündür. Öte yandan bu siyasal yönelimlerdeki yayın faaliyetini, para kazanmak ve kâr odaklılığın ötesinde fikri çiçeklenme, çeşitlenme ve genişlemeyi temel amaç belleyen, toplumsal yükümlülük ve yaratıcı düşünce ve faaliyetin tek tek ya da ortaklaşa yürütülmesini iş edinen, mensupları ve eylemcilerinin kendilerini sistem karşıtı, muhalif ya da yenilikçi biçiminde tarif ettiği, kitlenin dezavantajlı gruplarının değer ve önceliklerine duyarlı, genel geçer kabullere eleştirel ya da en azından mesafeli ve ana akım basın yayın alanında ifade şansı bulunmayan bir içeriği ortaya koymaları anlamında radikal medya (Kara, 2008) başlığı altında da değerlendirmek mümkündür.

Çalışmanın konuları arasında yer alan İslamcı dergiler, karşılaşma ve yüzleşme devri olarak ifadelendirilebilecek olan 1908-1925 yılları arasını kapsayan birinci dönem, yasaklar ve ricat dönemine karşılık gelen 1925-1943 yılları arasındaki ikinci dönem, yeniden meydana çıkma ve bayrak niteliğindeki yayınların çıktığı 1943-1960 yılları arasındaki üçüncü dönem, sayısal ve fikri manada çeşitliliğin giderek arttığı ve bugünkü fikri mayalanmanın fideliği niteliğindeki 1960-1980 yılları arasında ortaya çıkan dördüncü dönem ve son olarak sözü edilen çeşitlilik ve farklılığın giderek derinleştiği 1980-2002 arasını ifade eden beşinci dönem başlıkları altında sınıflandırılabilir (Köroğlu, 2016: 6). 1960-1980 arasında yaşanan çeşitlenme döneminde, ağırlıklı, rejime karşı çekingen durmanın önlemi olarak görece apolitik bir mecra olarak düşünülen edebiyat dergileri etrafında faaliyet gösteren İslami dergicilik işi, yetmişlerle beraber siyasallaşmanın yoğunlaşmasıyla farklı sosyo-kültürel kesimlerden gelen mensuplarının da etkisiyle yeni hasımlık ve hısımlık ilişkilerinin kurulmasında kilit işlev görmüştür (Öz, 2016: 75-76).

Sol dergiler cephesinde de toplumsal alanda yer alan ideolojik-politik hareketlerin hemen hemen hepsinde görüldüğü gibi İslamcı dergiler için yapılan

sınıflandırmanın aşağı yukarı benzerine karşılık gelen bir dönemlendirme yapmak mümkündür zira toplumsal alandaki siyasal hareketlerin hemen hemen hepsine siyasal alanın açılması, II. Meşrutiyet ve 27 Mayıs sonrasında söz konusu olabilmıştır. Yine İslamcılıktakine benzer biçimde yetmişlerle beraber, özellikle yetmişlerin ikinci yarısındaki artık toplumsal çatışmalara yol açan siyasal kutuplaşma, dergiler tarafında da etkisini göstermiş, siyasal iktidarın baskılarına rağmen ciddi sayılara ulaşmıştır.

1.3. Siyasal Söylemin Tahkimatında Abartı ve Hikayeleştirme Gibi Söylemsel Pratikler

Dünya üzerinde kitle iletişim ağ ve imkanlarının giderek arttığı ondokuzuncu yüzyıl sonrasında toplumsal rıza üretiminin bir biçimi olarak kamuoyu ve gündem oluşturma işi, siyasal karar alıcılar nezdinde en temel meşgalelerden biri haline gelmiştir. Bu nedenle insanlar bu mecralardan gelen haber, yorum ve kanaatlerin hakikatine dair doğal olarak daha da şüpheli olmuş ve söz konusu kitle iletişimsel yığının manipülasyona fazlasıyla açık oluşunun da etkisiyle insanların bu türden dış etkilere karşı teyakkuzları da artmıştır. Böylelikle günümüzde bu yığının eleştirel bir süzgeçten geçirilerek yorumlanması da bilhassa akademik mecrada giderek artan bir ilgiyle artan çapta gözde bir çalışma sahası boyutuna ulaşmıştır. Eleştirel söylem çözümlemesinde kullanılan *hiperbol* (mübalağa) ve *metafor* (mecaz) kavramları vasıtasıyla burada üretilen yığının kitlelerin siyasal tutum ve davranışlarını yönlendirme ve şekillendirmede ne denli rol oynadığı tespit etmek imkanı doğmuştur. Bu kavramsal çerçeve ayrıca kitle iletişim teknikleriyle sürekli surette dolaşıma sokulup yeniden üretilerek gündelik siyasal faaliyetin ayrılmaz bir parçası olan *abartı* ve *hikayeleştirme* gibi manipülatif teknikleri de incelemeyi mümkün kılmıştır. Bir diğer deyişle *abartı* ve *hikayeleştirme* siyasal hedefleri gerçekleştirmede başvuru en temel unsur olduğu gibi bu süreci daha açıklıkla kavramanın da kaynağına dönüşmüştür.

Söylemde *abartı* ve *hikayeleştirmeyi*, kişinin kendi lehine olmak üzere somut gerçekleri büyütmesinin çeşitli yol yordamları gibi görmek mümkündür (Van Dijk, 2013: 68). Bu anlamda *hiperbol* ve *metafor* da hem ayrı ayrı hem de beraberce kullanılabilen ve böylelikle herhangi bir mesele ya da mecrada *abartı* ile *hikayeleştirme* etkisini elde etmemizi mümkün kılan iki konuşma türü olarak düşünülebilir. Bu anlamda ifrat ve aşırılık gibi anlamları da ihtiva eden *hiperbol*ün ana özelliğinin esasen *abartı* olduğunu vurgulamak gerekse de (Burgers vd., 2016) gerçekliği büyüten, tahkim eden ve yükselten bir söylemsel enstrüman niteliğini de es geçmemek elzemdir (McCarthy ve Carter, 2004). *Hikayeleştirme* de olayların dramatik ve teatral bir kurgu içerisinde tasvir edilmesi sürecini ifade eder ve *hiperbol* ile *metaforun* da

katkısıyla etkisini ve gerçeklik efektini artırır. Buradan hareketle *hiperbol* ve *metafor* temelli söylemsel enstrümanların ayırt edici vasfının, abartmak ve dramatize etmek olduğunu söylemek mümkündür. Bu manada *abartı* ve *hikayeleştirme* olarak tarif ettiğimiz bu iki söylemsel mühimmat, kitlelerin ikna edilmesi ve yönlendirilmesinde önemli bir potansiyele sahiptir.

Siyasi kriz ve gündemlerden bahsederken sıklıkla abartılı ve dramatize edilmiş ifade formlarının dolaşıma sokulduğu ve bunların da genellikle doğa olayları ve duygusal çalkantılara referans veren sözcüklerden devşirilerek mecazen de olsa olayları mübalağa boyutuyla tahkim ettiği düşünüldüğünde, bu kavramsal aletlerin söylem kurmada ne denli etkili unsurlar olduğu görülebilir. Bilişsel ve kavramsal *metafor* teorisine göre (Lakoff ve Johnson, 2003) *metafor* esasen bir başka kavramı öbürüne kıyasla, onun üzerinden anlama ve anlamlandırmayı ihtiva eder ve *hiperbol* de buradaki abartı ve mübalağa unsurunun büyüklüğüne dair bir ölçek işlevi görür. Örneğin siyasal bir krizden bahsederken felaket, fırtına, kasırga, sel, buhran, bunalım vb. gibi sözcüklerin kullanımı, olaya ciddi dozda abartı ve hikayeleştirme etkisi yapar ve tıpkı bir tiyatro sahnesinde olduğu gibi kötü adamlar, hainler, suçlular, kahramanlar ve zavallılar gibi kategoriler üzerinden işleyen bir karşıtlıklar evreni kurmayı kolaylaştırır.

1.3.1 Hiperbol, Metafor ve Temsil

İnsanların iletişimsel niyetlerini dolaylı olarak ifade etmek için mecaz, benzetme, düz değiştirmece, abartı, ironi vb. gibi sürekli surette kullandığı konuşma pratikleri vardır (Gibbs, 1999: 148). Bunlar arasında konuşmanın mecaz (metafor) boyutu kapsamlı bir şekilde araştırıldığı gibi kavramsal metafor teorisini öneren Lakoff ve Johnson gibi isimlerin Seksenli yıllardaki öncü çalışmaları da bu alanda devrim niteliğindedir. Bu yaklaşıma göre metaforlar sayesinde insanlar dünyayı tanıyıp tanımlayabilmektedir ve buradan hareketle mecazi ifade de etki alanları arası haritalamanın veya kavramsal metafor olarak adlandırılan şeyin yüzeysel bir gerçekleştirilmesi olarak ortaya çıkmaktadır (Lakoff, 1993; Lakoff ve Johnson, 2003). Bir diğer deyişle, dilsel temsil kavramsal temsilin bir ürünü gibi kendini göstermektedir (Hart, 2008).

Kavramsal metafor teorisine göre mecaz haline getirme, kaynak etki alanının bilişsel yapısı ile hedef etki alanının bilişsel yapısı gibi iki bilgi yapısının etkileşimi olduğunda ancak ortaya çıkar. Buradaki eşleme işleminde hedef etki alanı, kaynağın modeli açısından kavramsallaştırılır, yani böylelikle ortaya bilişsel bir haritalama çıkar. Hedef etki alanları daha soyut, daha az somut, daha az erişilebilir ve bilişsel kavrama açısından daha zorken, kaynak etki alanı ise daha spesifik nitelikli ve yapılandırılmıştır. Bu nedenle, zaman, uzay ve yaşam gibi kavramları insanlar, yolculuk imgesi vasıtasıyla anlamlandırma eğiliminde olur. Metaforlar ayrıca, bilimsel terminolojide olduğu gibi bir fikri ifade etmek için dilin hakikaten yeterli

olmadığı koşul ve durumlarda da bu boşluğu doldurmak için sıklıkla başvurulanan bir dilsel, söylemsel enstrümandır (Boyd, 1993: 486).

Buna mukabil eleştirel söylem çözümlemesi çalışmalarında *katma değerli ifadeler* gibi kavramlar üzerinden daha pragmatik bir yaklaşım benimsenmiştir (Charteris-Black, 2004). Bu yaklaşıma göre *metafor* kasıtlı olarak siyasi amaçlar için de kullanılabilir (Steen, 2008) ve mesela politikacılar, doğru hikayeyi anlatmak için metaforu da kullanmaktadır (Charteris-Black, 2011: 28). Bu nedenle buradaki kavramsal metaforlar fenomen düzeyinde bilincin bir parçası olarak kabul edilse de eleştirel söylemsel yaklaşım, özellikle birincil nitelikli olmayan metaforları salt sosyal ve politik alana içkin söylem düzeyinde temellenmiş olarak ele alır ve ancak çok daha sonra, kavramsal düzeyde de yer edinilebileceğini iddia eder (Hart, 2008: 94).

Hiperbol ise esas olarak aynı alan veya kategoriye daha fazla ve yoğun bir semantik bilgi yükü ekleyerek iş görür (Claridge, 2018); örneğin, siyasal bir kriz ya da savaştan etkilenen kitlelerden bahsedilirken sayı gerçekte daha düşük olsa bile “binlerce” gibi abartılı sıfatlar kullanılabilir. Bununla birlikte *hiperbol*, diğer konuşma figürleriyle de çok kolay bir şekilde birleştirilir (Carston ve Wearing, 2015: 81) ve böylelikle *hiperbol*ün tek kullanımıyla vereceği etkinin üzerine, mecazi bir *hiperbol*, daha karmaşık bir yapıya sahip olması hasebiyle arttırılmış bir etkiye sahip olur. Bir diğer deyişle hem metafor hem de *hiperbol*ün müşterek kullanımı iki kavramsal unsurun ayrı ayrı kullanımından çok daha fazla bir toplam etki yaratır; örneğin, “Dehşet hayal kırıklığına uğradım” cümlesindeki dehşet sözcüğü gerçek anlamının ötesinde muazzam ve çok fazla gibi anlamlara gelerek ifadenin etkileyicilik dozunu birkaç kat artırır (Claridge, 2011: 43). Ayrıca söylem üreticisi söz konusu içeriğin kendisi için önemli gördüğü belirli bazı yönlerini abartır ya da bir diğer deyişle *hiperbol* yoluyla doğal olarak bunları ön plana çıkartır ve böylelikle de önemli gördüğü fikir ve değerleri kendi izler kitlesi nezdinde daha da belirgin hale getirir. Buradaki altını kalın çizgilerle çizme özelliği sayesinde kuvvetli bir söylemsel aparat hüviyeti kazanan *hiperbol*, böylelikle gerçekliğin, kimi yönlerinin diğerlerini gölgede bırakacak bir biçimde yeniden yapılandırılmasını mümkün kılar (Swarz, 1976: 111). *Hiperbol*ün bu yöndeki nitelik kazanımı, bir temsilde ön planda olan ve arka planda kalan yönlerin olduğunu öne süren ve tartışan söylem teorileriyle de (Fairclough, 1995: 4) uyum içindedir.

Bu anlamda *hiperbol*ün içkin manipülatif potansiyeli, halka açık konuşma ve tartışmalarda çok yararlı olabilir; çünkü kendimizi ifade edebilmek için kaçınılmaz olarak kullandığımız birincil metaforlar gibi *metafor*ların aksine, *hiperbol* asla bir gereklilik değildir zira her zaman bize bir seçenek sunar (Claridge, 2011: 2, 176). Ayrıca şu veya bu şekilde toplum nezdinde abartı (*hiperbol*), gerçeği çarpıtmanın diğer bazı yollarından daha kabul edilebilir

bulunur ve siyasette de bu yaklaşım tereddütsüz dolaşıma sokulur. Örneğin bir politikacı, yaşamının tümünü kamu yararı ve vatan hizmetine vakfetmesinin imkansız olduğu bilinmesine ve göreve geldikten sonra bile bunun için 7-24 çalışamayacağı aşık olmasına karşın, “Yaşamımın tümünü halkıma adadım” veya “Her an hizmetinizdeyim” gibi cümleleri kolaylıkla sarf etmekten çekinmez.

Bu anlamda siyasal söylem üzerine yapılan eleştirel çalışmalar, farklı yoğunluk derecesine sahip terimlerin insanlar üzerinde farklı bir etkiye sahip olabileceğini doğrulamaktadır zira özenle seçilmiş kelimeler etkili birer ikna aracı olabilmektedir. Bu alanda yapılan önde gelen bir araştırma, kimi bulgulara göre bazı kavramsallaştırma ve yönlendirme biçimlerinin kişinin hafızasında yeniden yapılanma ve tanımlamalara neden olabileceğini göstermiştir (Loftus ve Palmer, 1974). Çalışmada katılımcılar trafik kazalarının kliplerini izlemeye davet edilmiş ve sonrasında araştırmacılar tarafından sorulan sorulara verilen yanıtlar üzerinden gözlemlenen olaylar rapor edilmiştir. Araştırmacılar katılımcıların olaylara yaklaşım farklılıklarını tespit maksadıyla aşağı yukarı aynı anlama gelen soruları farklı terimlerle sormuştur. Aynı olayla ilgili farklı tipte ifadeler içeren bu sorular, genellikle aynı anlama gelse de aralarında belli bir doz farkı bulunan eş anlamlı sözcüklerle cümle fiilinin değiştirilmesiyle tekraren katılımcılara yöneltilmiştir. Ezilmek, çarpmak, bindirmek, vurmak ve dokunmak gibi fiiller değişik gruplardaki katılımcılara sorulan sorularda değiştirilerek sorulmuş ve aynı olaya ilişkin tutum ve anlatılarındaki farklılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmayla, seçilen fiil yelpazesine de bakıldığında *abartı* ve *hikayeleştirme*nin aynı olayların anlamlandırılması ve tanımlanmasında oldukça önemli bir ölçek teşkil ettiğini net bir şekilde görmek mümkün olmuştur. Bir diğer deyişle bu çalışma, aynı olayın farklı soru formları ve *hikayeleştirme* ile insanlara sunulmasının, onların tutum ve yaklaşımlarını ne denli etkileyebileceğini ortaya çıkarmış ve daha kuvvetli kelime ve imgelerle oluşturulan soru ve anlatıların yanlış izlenim ve sonuçlar doğurabileceği gibi aynı olaya ilişkin hafızayı ciddi anlamda etkileme gücüne de sahip olduğunu tespit olanağı sağlamıştır.

Buradan hareketle hafızanın, yeni bir sosyal temsil oluşumundaki en önemli faktörlerden biri olduğunu vurgulamak gerekir (Arruda, 2015: 142) zira kökenini hayali olan üzerinden tanımlayan bir toplumsal temsil, kişinin ya da kitlelerin görsel imgelere dair yorumlarını da belirler. Bu nedenle, çeşitli açıklamaların insanları yanıltabileceği ve meydana gelen kimi olayların alternatif bir versiyonunu hatırlamaya teşvik edebileceği öne sürülebilir. Buradan hareketle abartılı ifadeler şeklinde tezahür eden yeni gerçeklik de mevcut deneyimle birleştirilir ve olaylar, destekleyici sözcüklerin yoğunluğuna göre yeniden oluşturulur. Bu aynı zamanda toplumsal temsil ve metaforun, müşterek bir şekilde altlarında yatan yapısal

benzerliğe dikkat çeken kimi çalışmalarla da ortaklık arz eder (Wagner ve Hayes, 2005: 170-71) ve böylelikle, iddia edildiği gibi metafor, başlangıçta ikonik olmayan veya soyut bir şeyin ikonik bir örneğine dönüşür.

1.3.2. Hile (Aldatma) ve İkna

İngesel dil, konuşmacıların kelimelerinin tam anlamıyla söylediklerinden başka bir anlam ifade ettiği bir konuşma biçimi olarak tarif edilebilir (Gibbs ve Colston 2012: 1) ve bu dilin unsurlarından biri olarak *abartı* da genellikle kendini kaybetmiş bir tür gerçek olarak ele alınır (Bergler, 1955: 262). Benzer şekilde, klasik *hiperbol* de daha derin bir gerçeği ifade etmek için güvenilirliği feda etmek (Claridge, 2011: 20) biçiminde tanımlanırken yine de böyle bir gerçeğin salt konuşmacı için doğru olabileceğini göz önünde bulundurmak gerekir zira böylesi bir gerçeklik tanımı dünyayı çarpık bir imgeyle sunmaya geniş bir alan açar. Her ne kadar hakikatin açıklıkla ifade edildiğini iddia edebilecek, üzerinde mutabık kalınmış dilsel ve semantik bir evrenden bahsetmek mümkün olmasa da (Claridge, 2018) dünya hakkındaki kimi sözcük ve söz öbeklerinin dünyayı olduğu şekliyle tanımlamanın uzağında olduğunu söylemek de imkansız değildir. Bu anlamda abartıyı -taammüden yalanın bir dalı olduğunu söyleyen kimi yaklaşımlara- karşı salt hakikat ve aldatmadan ibaret olarak tanımlanmayıp onun toplumsal yaşamın sevk ve idaresinde oynadığı rolü anlama çabasında olan anlayışlar da vardır.

Her biri, bir konuşmacının kendisinin inanmadığı şeyleri söylemenin farklı bir yolu olarak yalan söyleme, kaçma, gizleme, aşırı ifade ve gizli anlaşma şeklinde tanımlanabilecek en az beş çeşit aldatmacadan bahsedilebilir (Gibbs, 1999: 155). Buna mukabil yalan söylemek ve abartmak arasındaki fark da özellikle ilgi çekicidir zira yalanlar gerçeğin bambaşka bir biçimini yaratmak amacıyla olanları bile isteye çarpıtmak amacı güderken her ne kadar abartı da belli bir doz niyet barındırsa da abartıdaki aldatmaca, gerçekleri büyüterek elde edilir. Bu anlamda abartıyı yalan söylemekten ayıran net bir çizgi çizmek önemlidir (Claridge, 2018) zira örneğin imgesel bir ifade kullanılarak bir kişiye abartılı bir iltifat edilirse ve gerçeklikten büsbütün kopuk değilse bu ifade kolaylıkla *hiperbol* olarak kabul edilebilir. Bu gibi durumlarda temel kerteriz noktası zikredilen ifadelerle dünyanın olduğu hali arasındaki makasın ne denli açık olduğunu ölçmek olmalıdır. Bu manada üstesinden gelinebilir, hoş görülebilir veya mantıksal olarak makul boyutta bir fark *hiperbol* tanımına daha uygun olacağı gibi sarf edilen ifade gerçek durumla zıt büsbütün farklı bir anlam taşıyorsa, böyle bir ifade de yalan olarak kabul edilmelidir. Öte yandan bir ifadede kullanılan sözcükler ve olmakta olan, ne kadar yakından eşleşirse eşleşsin, tüm yanlış beyan vakalarını düpedüz yalan olarak ele almak da mümkündür (Claridge, 2018).

Bir başka açıdan insanların yalan söylemelerinin nedeni sadece aldatmak değil, belirli bir amaca ulaşmaktır (Gibbs, 1999: 156) ve bu anlamda yalan söyleme ve aldatmayı müzakereci anlamda bir ikna eylemi olarak da kabul etmek mümkündür. Bir siyasi parti, medya organı ya da reklam ajansı hiçbir zaman salt yalan söylemek amacıyla değil belli bir ajandayı gerçekleştirme kaygısıyla ve kimi zaman da bunu bizzat ifade ederek aldatma yönünde hareket eder. İnsanların zihinlerine nüfuz etmek yoluyla, aldatıcı bir eylemi ikna edici hedefini gerçekleştirmek için hizmete koşar ve onları muhayyel bir “biz”e ikna olmaya çağırır. Bu bağlamda aldatmaya da katkı sağlaması anlamında *hiperbol*, uçları kazanmak ve özel bir siyasal müktesebata destek devşirmek için kullanılan belli bir siyaset konvansiyonu niteliği kazanır (Swarz, 1976: 101). Her ne kadar insanlar normal şartlarda aldatılmak istemeseler de yeniden tanımlanmış bir gerçekliğin uçlardaki kitlelere benimsetilmesinde daha yüksek bir dirençle karşılaşılacağı göz önüne alındığında abartı söylemini kuvvetli bir şekilde dolaşıma sokmak bir zorunluluk haline de gelebilir (Swarz, 1976). Burada da söz konusu mesajın alıcılarına daha pasif bir rol ataması nedeniyle ikna olmaktan farklı olan, izler kitleye yönelik bir farkındalık eksikliği ve onların isteklerinin tanınmaması ya da tanınsa dahi bilerek göz ardı edilmesine yol açan manipülasyon tehlikesi ortaya çıkar (Van Dijk, 2006: 361).

1.3.3. *Hiperbolün* Unsur ve Boyutları

Herhangi bir hilenin asli amacı aldatmak olduğu için bu kavramlara dair açık bir tanım oluşturmak oldukça zor olsa da (Gibbs, 1999: 155) aldatmanın bir unsuru olarak abartıyı tespit ve tayin maksadıyla sistematik nitelikli bir *hiperbol tanımlama rehberi* (HTR) oluşturmaya yönelik kimi girişimler olmuştur (Burgers vd., 2016). Daha önceleri *metafor tanımlama rehberi* adıyla yapılan çalışmaların (Pragglejazz Group, 2007) teorik temel ve öncülünü teşkil ettiği HTR, bu yönde çalışmalar yürüten ve metafor üzerine çalışan araştırmacıların, sözlü ve yazılı dilde mecazi olarak kullanılan kelimeleri tanımlamak için güvenilir bir yöntem yaratma çabalarından ilhamla oluşturulmuştur. Söylemin doğallığında işleyişine referansla daha doğrusu onun üzerinden bir tanımlama girişimi olarak HTR, daha sonra başka bir grup araştırmacı tarafından da güncellenmiştir (Steen vd., 2010)

Bu rehberde göre *hiperbol* ilkin, kalite ve miktar ölçeklerine ayrılabilen sayısal, niceliksel bir özniteliğe sahiptir ve kaliteye referans veren ilk tür niceliksel değerlendirme iyi, kötü, büyük gibi değer yüklü ifadelerde kendini göstermektedir. Değer yüklü ifadeler yerine abartıyı ve anlamsal tahkimatı aylarca, günlerce, binlerce, defalarca gibi doğrudan sayısal değerlere gönderme yaparak sağlamaya çalışan miktar temelli ölçek de bu ilk niteliğin nicelik üzerinden pekiştirilmesine denk düşer (Burgers vd., 2016). HTR’ye göre *hiperbolün* ikinci unsuru,

önerme düzeyindeki ve amaçlanan anlam arasındaki farkta kendini gösterir ve burada önerme düzeyindeki anlam, amaçlanan anlamın daha büyük veya daha aşırı bir versiyonunu işaret eder. Bu anlamda önerme düzeyindeki anlam, bir fikri ciddi anlamda yoğunlaştırdığı araştırmacılar, amaçlanan anlamın, diğerine göre daha tarafsız bir değerlendirmeye daha yakın olduğu kanaatindedir (Burgers vd., 2016). Yine rehberde göre *hiperbol*ün son unsuru bağlamın dışında tam olarak kavranamamasıdır ve bu bağlamsallık da onu pragmatik bir fenomen haline getirdiği gibi ona bu ontolojik referans ışığında yaklaşmayı da gerekli kılmaktadır. Başka bir deyişle, herhangi bir konu hakkında bilgi sahibi olmak, belirli bir ifadenin bir *hiperbol* olup olmadığını belirlemede çok önemlidir ve bu anlamda önceden bilgi sahibi olmadan, yanlış ifadeler gerçek ifadelerle karıştırılabileceği gibi aşırı ifade düzeyi de bir olayın gerçek büyüklüğüne karşılık gelmeyebilir.

Buradaki rehberden de anlaşılacağı gibi sayıların büyük bir manipülatif potansiyeli olduğu aşıkardır ve bilhassa siyasal bir söylemin tahkimatında afaki de olsa sayısal verilere gönderme yaparak bir tartışmayı yürütmek o tartışmaya kendinden menkul bir nesnellik payesi bahşeder. *Sayı oyunu* olarak da adlandırılan bu retorik cihazda (Van Dijk, 2013, 2018) istatistiksel veriler kesin bilgi gibi görünerek meseleye bilimsel bir hava kattığı gibi o havanın yeniden üretimine de ciddi katkıda bulunur. Burada sayılar, *gerçekleri*, *ampirik kanıtları* veya bir tür *nicel araştırmayı* kelimelerle ifade edilen görüşlerden daha iyi temsil etme amacına matuf olarak işe koşulur. Böylelikle anlatıcı bu kesin gerçeklerin bir sahibi olarak görülür ve rakam vermeden belirli konularda bir haber duymak yahut kanaat bildirmek neredeyse imkansız hale gelir. Protestolar, ayaklanmalar, kazalar, yoksulluk, işsizlik vb. gibi birçok meselede sayıları abartma amacıyla kullanmak için hakikaten bol miktarda elverişli malzeme vardır (Van Dijk, 1988: 88). Buna mukabil sayısal abartıya başvuran siyasal kanaat teknisyenlerinin kamuoyuyla paylaştığı bilgilerin araştırılmadan doğrulanamayacağı unutulmamalıdır ve başka bir deyişle, buradaki abartı ya da aldatmayı tespit için ya konuya bütünüyle vakıf olmak ya da kapsamlı bir araştırma yapmak amaçlı ek metinsel bilgiler gerekmektedir.

Ayrıca, *hiperbole* temel teşkil eden bir başka ölçek de anlamsal, pragmatik ve argüman eksenli olmak üzere üç başlık altında ifade edilebilir (Claridge, 2011: 7-9). Değer yüklü ifadeler içkin anlamsal yükten kaynaklı nitelik ve nicelik ifadelerine dayanan anlamsal ölçeğe mukabil, daha ziyade konuşmacının meseleye yahut olaya ilişkin bakış açısını yansıtan pragmatik ölçeği sadece dilde temellendirmek mümkün değildir. Bir diğer deyişle dil dışı gerçekler bu ölçeklere esas muhtevasını verdiği ve dünyadaki veya kanaat sahibinin varsayımındaki bir değişiklik de doğal olarak bu ölçeklerde farklılığa yol açacağı için bu ikinci ölçek, *hiperbol*ün potansiyel olarak öznel doğasını da açığa çıkarmaktadır (Claridge, 2011: 8).

Argüman gücüne odaklanan üçüncü tip hiperbol ise doğası gereği pragmatik olan siyasal tartışmalarda seçmenlerin davranışlarını etkilemek veya hükümete yönelik protestoları teşvik etmek gibi durumlarda daha etkili olabilir. Bu argümanlar, olumsuz duygular nefret dolu eylemlere dönüştürüldüğünde bunların sorumluluğunu ödemekle yükümlü bir grup insana veya bir ülkeye karşı halk arasında belirli duyguları yaratmaya ya da tetiklemeye de yardımcı dokunabilir. Bu bağlamda *hiperbol* yoğunlaşma olgusunun bir parçası olarak ele alındığı vakit yoğunlaşma da *hiperbolü* ekonomik hale getirir, çünkü *hiperbol* kullanarak birkaç kelimeyle bir şey açıklamak yerine, aynı fikri daha az ama daha güçlü kelimelerle daha verimli bir şekilde yeniden biçimlendirme imkanı ortaya çıkar (Claridge, 2011: 50).

1.3.4. Düzdeğişmece Yoluyla ve Hikaye Olarak Abartı

Metafor bir şeyi başka bir şey açısından algılamamanın bir yolu olsa da düzdeğişmece, bir şeyin başka bir şeye atıfta bulunmak için kullanıldığı zaman olduğu gibi tek bir etki alanı içindeki yekpare bir haritadan ziyade farklı metafor etki alanları arasında bir eşlemeyi de içerir (Deignan, 2005). Bir diğer yandan kavramsal olgu ya da vasıtanın benzer etki alanındaki başka bir kavramsal olgu ve hedefe zihinsel erişim sağladığı bilişsel bir süreç olarak tanımlanabilecek düzdeğişmece (Kövecses ve Radden, 1998: 39) mefhumunun, asker için silah, yazı için kalem, ABD Savunma Bakanlığı için Pentagon ya da Rusya Başkanlık kurumu için Kremlin gibi örnekler üzerinden ciddi anlamda ikna edici bir potansiyele sahip başka bir konuşma figürü olduğunu söylemek mümkündür. Öte yandan bu türden spesifik durumlar, hiperbolik öneme sahiptir, çünkü amaçlanan anlamı güçlendirdiği gibi oldukça az görülen bir biçimde bütün yer, tüm sakinler gibi ifadeler de sanki tüm insanlar katiyetle birleşmiş ve aynı fikirlere yönlendirilmiş gibi somutlaşmasına hizmet eder (Littlemore, 2015: 33-34).

Bir başka açıdan düzdeğişmecenin birçok farklı kavramsal aparatla kolayca eklemlenmeye izin veren yapısı söylemin zaten bünyesinde potansiyel olarak bulunan siyasal amaçlar uğruna daha da şevkle kullanılmasının önünü açar. Düzdeğişmecenin bu nitelikleri siyasal söylemde abartı ve hikayeleştirme yoluyla tek tip ya da belli birtakım stereo tipler yaratılmasını kolaylaştırdığı gibi bu tipler üzerinden yaygın sosyal klişelerin dolaşıma sokulmasını da mümkün kılar (Lakoff, 1990). Kimi alt kategorilerle de desteklenen bu sosyal klişeler, bazı hallerde bütünün tamamını temsil statüsü kazanan alt kategorilerinin özelliklerine bağlı olarak söz konusu topluluk hakkında belirli kültürel beklentilerin tanımlanmasını da beraberinde getirir. Misal suçlu azınlık metaforu, topluluğun tümü suçlu olmasa bile söz konusu azınlığı bütünüyle tanımlayan bir sosyal klişe hüviyetine bürünerek onlar hakkındaki sosyo-kültürel beklentilerin bir ön belirleyeni haline gelir. Böylelikle, kendinden menkul bir

genelleme bile olsa menfi bir alt kategori adeta bir galatımeşhur niteliği kazanır ve hakim topluluk kendinden olmayan topluluklara, siyasal söylemde abartı ve hikayeleştirme vasıtasıyla oluşturduğu stereo tipler üzerinden yaklaşımaya başlar (McCauley, 1995: 240).

Düzdeğişmecenin parçanın belli bir niteliğini bütüne mal eden yaklaşımı nedeniyle parçadaki menfi bir özellik topluluğun tümüne mal edilir ve dezavantajlı topluluk aleyhine hayli indirgemeci, basitleştirici ve genellemeci bir anlayış hakim söylem olur. Bu hakim söylem de topluluğun bütünü temsil etmese de söylemsel bir illüzyonla temsil eder hale gelen kimi menfi niteliklerle onu damgalar ve artık öznitelik formuna bürünmüş bu kötü özellikler üzerinden daha da katmerli bir ayrımcılığa uğramasına neden olur (Goffman, 2014). Bir diğer deyişle, popüler muhayyileye yerleşip stereo tipleşen bu menfi hususiyetler daha da parlatılır ve en iyi ihtimalle karikatürleştirilip alay konusu edilerek belli bir biz ve onlar karşıtlığı inşa etmenin kolaylaştırıcısı vazifesi görürler.

Buradaki abartı ve hikayeleştirme yoluyla tahkir süreci düzdeğişmecenin belli bir akıl yürütme temelinde adeta zincirleme bir etki yaratacak biçimde kullanılmasının sonucu olarak misal azınlık yahut göçmen kategorileri altında iş gören suçlu ya da yasal olarak tanınmamışlık gibi haller kolaylıkla terör ya da teröristlikle hemzemin hale getirilir ve bu topluluklar buradaki menfi niteliklerle damgalanır (Charteris-Black, 2006: 574). Suçlu, yasadışı, terör ve terörist kavramları hızlıca bir zincirin parçası haline getirilerek siyaseten makul olmadığı düşünülen ya da egemen topluluğun benlik algısına tehdit sayılan daha küçük ve muhalif toplulukların bütünüyle gayri milli addedilmesini beraberinde getirir. Bu zincire ayrıca söz konusu topluluğun etnik ya da dinsel aidiyeti de eklenerek bu topluluklara yönelik toplumsal muhayyile daha da menfi yönde tahkim edilir.

Toplumsal muhayyiledeki bu menfi tahkimat, bir süre sonra durum tespiti niteliğindeki hayli yansız görünen açıklama ve yorumları da muazzam bir ideolojik-politik bagajla yüklü hale getirir. Böylelikle sadece durumu izah ettiğini iddia eden fazlasıyla nötr bir haber diliyle konuşulup yazılsa bile hakim toplumsal muhayyilenin ideolojik-politik yükü, ideal bir sosyobilişsel iletişim dili oluşturmayı engellediği gibi birçok menfi niteliğin de önyargı formunda varlığını sürekli kılmasına yol açar. Bir diğer deyişle düzdeğişmecenin bu aşırı ve kötü niyetli kullanımı hem zaman hem de bağlam temelli ideal bir model oluşturmanın ön koşulu haline gelerek kitle üzerindeki genel etkiyi arttırmak için olmazsa olmaz bir söylemsel konvansiyon niteliği kazanır (Herrero-Ruiz, 2018: 56).

Eleştirel olsun ya da olmasın söylem çözümlemesi alanında yapılan çalışmalar, mecazlı dil kullanımının duyguların ifade edilmesinde daha sık ve yoğun olduğunu ve hatta bu dilin duyguların hakkıyla ortaya konmasında dilin kendisinden bile daha doğru çıktılar ortaya

koyduğunu iddia etmektedir (Claridge, 2011: 78-9). Bir başka ifadeyle figüratif dil duyguların ifadesine ve daha etkili biçimde aktarılmasına olanak sağlayarak onları erişilebilir kılar ve hikayeleştirmenin duyguları çağrıştırmaya odaklı temel işlevini de yerine getirir. Kimi araştırmacılar hikayeleştirmenin kendisini de bir tür abartı olarak görüp raydan çıkmış gerçek gibi görse de abartı esasen, öne çıkarmak istenilen noktayla ilişkili değerler ve normlar hakkında duygusal olarak hayli yüklü bir farkındalık yaratmak amacına matuf olarak gerçekliğin belirli yönlerine odaklanmayı sağlar (Swarz, 1976: 101).

Öte yandan abartı, Aristoteles'in logos, ethos ve pathos üzerinden üç açıdan tanımladığı ikna kategorisi için de önemli bir rol oynayabilir zira logos bakımından abartı gerçekleri olduğundan daha debdebeli gibi gösterebilir, ethos açısından da abartı dikkatli olunması gereken ve aşırı kullanımı istenilen etkiyi ortadan kaldıran bir pratik haline gelir ve son olarak pathos nazarında ise abartı, gerçeğin haddinden fazla güçlü duygusal bir yükü dolmasına yol açar. Bu üç yönlü analiz üzerinden bakıldığında abartı, genellikle resmi dilin aksine hikaye ve duygu gibi mefhumlarla daha etkileşimli olan gayri resmi dille ilişkili olarak telakki edilir (Lindley, 2016: 236). Buradaki gayri resmi dil yine de formel anlamda politik ve idari tercihlere de etki eden bir rol oynar ve hastalık, ölüm, mikrop gibi metaforlar üzerinden abartılıp hikayeleştirilerek milli bünyeye zararlı bir tür haşerat gibi konumlandırılan azınlıklar da böylelikle, ulusal bünyeyi tehdit eden unsurlar olarak kodlanır (Santa Ana, 2002). Bu kodlama kurtarıcı kabilinden lider, parti ya da bir siyasal hareketi kahramanlaştırmaya hizmet eden bir performans ve sahnelemenin de önünü açarak siyasal arenayı bir tür hikaye, duygu ve hamaset yatırım sahasına dönüştürür. Bir diğer deyişle politika, Antik Yunan'daki iyi yaşam idealinin aksine, belli artistik pratiklerin yoğun bir hamaset dozuyla harmanlandığı bir tür belagatin hüküm sürdüğü bir teatral performans sahnesi etkinliği haline gelir.

Sonuç olarak siyasal söylemin tahkimatında söylemsel bir araç olarak hikaye ve abartı, bilhassa siyaseten karşıt görülen topluluk ya da cemaatlere karşı günümüzde bir hayli etkili bir propaganda silahı haline gelmiştir. Kitlelerin istenilen yönde sevk ve idaresinin de ötesinde, onların bizzat manipüle edilmesine de imkan veren bu söylemsel araçlar, salt söylem düzeyinde kalmayarak gerçek siyasal eylemlerin, menfi de olsa alternatif gelecek vizyon ve projeksiyonlarının kolaylaştırıcısı olarak işlev görür olmuştur. Söylemsel araçların bu hayli manipülatif doğası nedeniyle hitap edilen, etki sahasında yer alan ya da bizzat icracısı olan kitlenin de söz konusu mesajların niyet ya da içeriğini çözümleme kapasitesine sahip olmasını zorunlu kılmıştır. Alternatif bir gelecek ve dünya tasarımına olduğu kadar, ziyadesiyle totaliter bir toplumsal düzen teşekkülüne de hizmet edebilecek bu söylemsel pratikler, önünde sonunda bir hayli detaylı bir eleştirel analiz süzgecinden geçirilmeli ve söylemin yaşam kurucu kabiliyeti

göz ardı edilmemelidir. Türkiye'nin bu anlamdaki en önemli dış politik söylem sahası olarak düşünülebilecek Kıbrıs meselesi de tam da bu türden söylemsel ve söylemsel olmayan pratiklerin mücadele sahası olarak hususi bir ilgiyi hak etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KLASİK JEOPOLİTİK EKSENİNDE KIBRIS SORUNUNUN TARİHSEL SEYRİ (1950-1980)

2.1.Kıbrıs Sorununun Kısa Tarihi (1950-1980)

Kıbrıs, Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası örgütlerin yanı sıra İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Yunanistan ve Türkiye gibi uluslararası aktörlerin de içinde olduğu, ilgili tarafların ciddi bir çözümsüzlük sarmalında karşı karşıya geldiği halen çözülmemiş sorunlardan biri olmaya devam etmektedir. Ayrıca Kıbrıs, BM Güvenlik Konseyi tarafından çıkarılan sayısız karara ve BM genel sekreterleri, garantör devletler ile diğerleri tarafından çok sayıda arabuluculuk girişiminde bulunulmasına rağmen şimdiye kadar bunların tamamının sonuçsuz kaldığı bir sorun olarak ortada durmaktadır. Kıbrıs günümüzde Birleşmiş Milletler nezdinde çözümsüzlük bakımından en eski çatışma bölgelerinden biri olma özelliğini korumaktadır. 1974'teki Kıbrıs Barış Harekatı'ndan bu yana karşılıklı şiddet olayları oldukça azalmış olsa da sorun hâlâ açık ve çözülmemiş bir biçimde (Panayiotou, 2006: 26) varlığını sürdürmüştür. Bir diğer deyişle kökeni 1878'e dayanan, ancak asıl çatışmanın 1950'lerde başladığı, 1963'ün sonunda kanlı bir çatışma boyutuna eriştiği ve 1974'te Yunanistan ile Türkiye'nin müdahaleleriyle doruk noktasına ulaşan Kıbrıs sorunu, bu tarihten sonra adanın Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olarak mevcut fiili bölünmesiyle sonuçlanmıştır.

Toplumlar arası, bölgesel ve uluslararası olmak üzere üç seviyeli bir düzlemde ele alınması gereken Kıbrıs sorunu (Richmond, 1998: XVI), 1974 sonrası daha da karmaşık bir boyuta evrilen çatışmanın çok katmanlı doğası nedeniyle büyük oranda çözümsüzlüğün adresi hüviyetindedir. Sorun toplumlararası düzeyde, Kıbrıslı Rum çoğunluğun bu sorunu bir tür azınlık-çoğunluk hakları sorunu gibi değerlendirmesinden ve buradan Kıbrıs'ın tamamını temsil eden baskın bir ses olma iddiasını meşrulaştırma yoluna gitmesinden kaynaklanmaktadır. Buna karşılık sayıca azınlıkta olan Kıbrıslı Türkler de sorunu esasen eşit olması gereken iki toplum arasındaki bir mesele olarak konumlandırmakta ve meselelerin çözümünde bu iki eşit toplumun müşterek söz hakkı olması gerektiği iddiasını da bu noktadan meşrulaştırmaya gayret etmektedir. Sorunun bölgesel düzeydeki kavranışı ise Türk tarafında hem Türkiye'nin uluslararası çıkarları hem de Kıbrıslı Türk toplumu için KKTC gibi bağımsız bir gücün elzem olduğu iddiasıyla şekillenirken Yunan tarafı ve birçok Kıbrıslı Rum'un nazarında da Kıbrıs'ın Helen dünyasının ayrılmaz bir parçası olduğu inancı üzerinden biçimlenmiştir. Daha geniş

açından uluslararası düzeyde ise bu sorun, 1960'taki Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu antlaşmasında İngiltere'ye tanınan kimi hak ve imtiyazların, onların çeşitli küresel çıkarlarına hizmet etmesi nedeniyle kalıcı bir çözüme yönelik isteksizliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu antlaşmayla İngiltere, NATO nezdinde Amerikan gözlem noktalarına da ev sahipliği yapan ve Batılı küresel güçlere Kıbrıs üzerinde büyük bir nüfuz sağlayan bağımsız askeri üslere sahip olmuş ve ayrıca ABD de Kıbrıs'ta Türk askeri varlığına izin vererek Türkiye'yi kendi orta doğu stratejisinin bir tür ileri karakolu olarak konumlandırmıştır (Mallinson, 2005: 111).

Bu anlamda Kıbrıs sorunu bugün, sadece Kıbrıslı Türk ya da Rumların değil Türkiye ile Yunanistan'ın, eski sömürgeci güç İngiltere'nin ve günümüzün yeni küresel aktörü ABD'nin de doğrudan içinde olduğu çok taraflı bir mesele olarak uluslararası bir boyuta ulaşmıştır. Sorununun mevcut hali, hali hazırdaki çözümsüzlüğün adeta herkesin işine geldiği bir beraberlik durumu yaratmış ve toplumlar arasındaki karşılıklı tarihsel önyargılar nitelikli bir toplumsal barış ve çözümün ortaya çıkmasına sürekli surette ciddi engel teşkil etmiştir. Bu nedenle zaten fiili olan fakat Lozan Antlaşması'yla resmiyet kazanan İngiliz egemenliğinden ve 1950'de Makarios'un Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu olmasından 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti kurulana kadarki çatışmalı süreç, ortak devletin kuruluşundan 1974'teki Kıbrıs Barış Harekatı'na kadar süren sancılı dönem ve harekat sonrası oluşan iki parçalı yapıdan çözümsüzlüğün tek taraflı resmiyet kazanmasına yol açan 1983'te KKTC'nin kurulmasına kadarki tarihsel kesit buradaki karşılıklı önyargıların nedenlerinin anlaşılması için kritik önem arz etmektedir.

2.1.1. 1950'den Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadarki Tarihsel Süreç

Mevcut önyargıların bir diğer sorumlusu da 1878'den 1960'a kadar süren İngiltere hakimiyeti döneminde İngilizlerin klasik sömürgeci reflekslerle adada yürüttüğü, çatışan milliyetçilikleri ateşleyen ve ayrımcılığı ön plana çıkaran böl yönet politikalarıdır (Lacher ve Kaymak, 2005). Esasen Türk ya da Rum olsun Kıbrıslılar İngiliz işgalini geçici olarak görmüş ve her iki toplum da Kıbrıs'ın meşru mirasçıları olduğuna fazlasıyla inanmıştır. Bu anlamda Kıbrıslı Rum nüfus, çoğunluk oldukları için Kıbrıs'ın kendilerine ait olduğunu iddia ederek kendilerini Helen dünyasının bir parçası olarak kabul etmişler ve bunun alternatifi olarak Kıbrıslı Türkler de Kıbrıs'ın bir gün bağımsız olması durumunda İngiltere ile anlaşarak Türkiye'ye iade edileceğine yönelik inançlarını korumuşlardır. Aynı adada yaşayan bu iki toplumun farklı siyasal gelecek tasavvurları Britanya'nın sömürge döneminde, o vakte kadar fiilen bir arada yaşan Rumlar ve Türklerin okullarını ayırması ve önemli sayıda Rum ve Türk'ün milliyetçi sempatiyle Yunanistan ve Türkiye'ye göç etmesini bizzat teşvik etmesiyle de

yakından ilişkilidir. Buradaki sömürgeci uygulamalar çatışan vatanseverlikleri beslemiş ve etnik ayrımcılığın altını çizmiş, fakat buna karşılık aynı zamanda sömürgecilik karşıtı duyguları da açığa çıkarmış ve Rum toplumu, Ortodoks Kilisesiyle birlikte 1931’de bir sivil itaatsizlik kampanyası başlatmıştır. Bazı Kıbrıslı Rumların İngiliz yetkililer tarafından sınır dışı edilmesi sonrasında hem anayasa hem de Yunan ve Türk bayrakları askıya alınmış (Beratlı, 1999: 106-110) ve bu vakitten 1955’e kadar toplumlar arası gerilim yüzeysel sakinliğin altında içten içe devam etmiştir. Buna rağmen Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar 1964’e kadar adanın bütününde nispeten barış içinde birlikte yaşamışlardır (Richmond, 1998: 70).

Yunanca’da birleşme ve “bir ülkeye ilhak edilme, o ülke toprağına katılma” manasına gelen ve bu biçimiyle Kıbrıslı Rum milliyetçiliğinin popüler bir biçimi olarak anavatan Yunanistan ile birleşme arzusunu ifade eden *Enosis* kavramı (Hasgüler, 2018: 268), Kıbrıs sorunu açısından kilit bir noktada durmaktadır. Bu kavramın Kıbrıs’ta uygulamaya geçiş noktası, adadaki İngiliz hakimiyetine son vermek ve sonrasında adanın Yunanistan’a ilhakını sağlamak maksadıyla 1955-1959 yılları arasında kanlı şiddet eylemlerine girişen Ethniki Organosis Kypriou Agoniston (EOKA/Kıbrıslı Milli Mücadele Örgütü) adlı Kıbrıslı Rumlardan oluşan aşırı sağcı paramiliter yeraltı yapılanmasının kuruluşudur (Hasgüler, 2018: 268-269). 1955’te saldırılarına başlayan ve 1958’e kadar İngiliz yönetimine yönelik Kıbrıs Radyo İstasyonu ve Askeri Radyo İstasyonunun bombalanması gibi saldırılar gerçekleştiren EOKA, bunlarla yetinmeyip daha sonra Kıbrıslı Türkleri de hedef alan saldırılar düzenlemiştir (Gazioğlu, 1998: 71). EOKA’nın faaliyetleri sadece Kıbrıs ve Yunanistan’ı etkilemekle kalmamış, aynı zamanda *Enosis*i aktif olarak destekleyen Yunan hükümetinin Türkiye ile gelecekteki muhtemel çatışmalarının da tohumlarını ekmiştir (Richmond, 1998: 71).

Kıbrıslı Rumlar tarafında bu gelişmeler olurken ve uluslararası düzeyde de Yunanistan, Birleşmiş Milletler nezdinde *Enosis* odaklı etkin bir diplomasi yürütürken Kıbrıslı Türkler de nefsi müdafaanın yanı sıra resmi ya da gayrı resmi protestolar ya da basın-yayın ve kimi toplantılar yoluyla seslerini duyurma çabasında olmuşlardır. Kıbrıs’taki gelişmeler karşısında hükümet düzeyinde herhangi bir tepki vermeden mevcut İngiliz statükosunun devamından yana tavır alan Türkiye de, resmi taraftaki bu sessizliğe karşın halk nezdinde gayrı resmi bir biçimde organize edilen gençlik mitingleri ve konuyu ısrarla gündemde tutmaya çalışan kimi yayın organları yoluyla yavaş da olsa bir tavır göstermeye başlamıştır (Armaoğlu, 1963: 8-12). Resmi düzeyde sessizliğini koruyan Türk Hükümeti, Yunanistan’la iyi ilişkiler kurmak ve Türk-Yunan dostluğunu pekiştirmek amacıyla 1953’te Yunanistan ve Yugoslavya ile Balkan Paketi olarak da adlandırılan bir dostluk ve işbirliği antlaşmasına imza atmış (Demiray, 1958: 26) ve Kıbrıs meselesini ısrarla resmi dış politika gündeminin dışında tutmuştur.

Türkiye tarafındaki bu resmi tavra ve dostluk antlaşmasına karşın henüz bir yıl sonra Yunan Dışişleri, Kıbrıs davasından kesinlikle geri adım atılmayacağını beyan etmiş ve Yunan Hükümeti de *Enosis* arzusunu saklama ihtiyacı duymadan bir yandan uluslararası sahada çalışmalarına devam ettiği gibi diğer yandan ise kendi iç kamuoyunu bu yönde mobilize etme çabasında olmuştur. Dönemin Yunan Başbakanının Mart 1954'te Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması meselesini BM Genel Kuruluna götürecekleri yönündeki açıklamasıyla beraber hem Yunanistan'da hem de Kıbrıs'ta *Enosis* taraftarı toplantı ve gösteriler düzenlenmiş ve yıl sonuna doğru konunun Genel Kurul gündemine alınması için Yunan Hükümeti tarafından resmi bir başvuru yapılmıştır (Stephans, 1966: 135). Yunanistan'ın hiç saklama gereği duymadan *Enosis* yanlısı tavrını alenen beyan etmesine ve Kıbrıs ile Yunanistan'da da kimi zaman yer yer şiddete varan *Enosis* temelli gösteriler yapılmasına karşın Türkiye'de resmi makamların Kıbrıs meselesini görmezden gelen tavrı devam etmiş ve herhangi bir yaklaşım değişikliğine gitme gereği duyulmamıştır (Armaoğlu, 1963: 50).

Yunanistan'ın BM'ye başvurusundan önce Kıbrıs'a yönelik tek yaklaşımı, adanın İngiltere'ye ait olduğu ve bu statükonun korunması amacından taviz verilmemesi gerektiği anlayışından öteye gitmeyen Türkiye, Yunanistan'ın *Enosis*'e ulaşmanın bir yolu olarak kendi kaderini tayin hakkını da içeren bir öneriyle BM'ye gitmesi sonrasında Kıbrıs politikasında birtakım değişikliklere gitmiştir. Türk hükümeti de BM nezdinde karşı girişimlere başlayarak Türkiye'nin ırksal, tarihi ve sözleşmeye dayalı bir dizi nedenden dolayı Kıbrıs'ın statüsüyle yakından ve öncelikli olarak ilgilendiğini beyan etmiş, olası bir kendi kaderini tayin hakkı tezine de kesinlikle taraftar olmadığını ifade etmiştir. Buradan hareketle Kıbrıs'ın Türkiye için önemini vurguladıktan sonra, *Enosis* yanlısı bir tavrın Türkiye'nin güneyi, genel olarak Doğu Akdeniz'in bütünü, hususen de Türkiye'nin savunması ve Kıbrıs sorunu için ciddi sonuçlara yol açabilecek hatalı bir yaklaşım olacağına vurgu yapılmıştır (*Turkish Views on Cyprus*, 1965: 6).

Ağustos 1955'te Başbakan Adnan Menderes Türkiye kıyılarının başka birtakım milletlere ait askeri üs ve tehditlerle çevrili olduğunu belirterek Antalya, Mersin ve İskenderun da dahil olmak üzere ülkenin güney limanlarının Türkiye için Kıbrıs'ı son derece önemli hale getirdiğine ve böylece adayı kontrol edenin bu limanları da kontrol etmesini sağladığına dikkat çekip Kıbrıs'ın Anadolu coğrafyası için ne denli stratejik bir konum teşkil ettiğine açıklık getirmeye çalışmıştır (Salih, 1967: 72). Bu tavır değişikliğiyle Türkiye, Kıbrıslı Rumların kendi kaderini tayin etme taleplerini katiyetle onaylamadığını açıkça ortaya koymuş ve böylece Türk dış politikası, statükoyu koruma vurgusundan Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki tarihsel haklarının

öne çıkarılmasına geçiş yaptığı gibi bu yeni politika, Kıbrıs üzerindeki Türkiye hegemonyası projesinin başlangıcını oluşturmuştur.

O döneme kadar genellikle İngiliz idaresine yönelen fakat zamanla *Enosis* talebine karşı ulusal ve uluslararası bir kamuoyu oluşturmaya çalışan Kıbrıslı Türkleri de hedef almaya başlayan şiddet ve terör 1955'ten itibaren çarpıcı biçimde artmıştır. Bu gelişmeler üzerine Kıbrıs sorununun uluslararası bir krize yol açmasını önlemek için, 30 Haziran 1955'te İngiltere Başbakanı Anthony Eden, Kıbrıs dahil olmak üzere bütün Doğu Akdeniz'i etkileyen siyasi ve savunma sorunlarını görüşmek üzere Türkiye ve Yunanistan'ı Londra'ya temsilci göndermeye ikna etmiştir. Hem Türkiye hem de Yunanistan'ın davete olumlu yanıt vermesiyle Londra'da tertip edilen bu konferansın en dikkate değer yönü, Türkiye'yi Kıbrıs sorununun resmi bir tarafı olarak meşrulaştırmasıdır. Nitekim Kıbrıslı Rumların dini lideri Başpiskopos Makarios, konferans öncesinde orada izlenecek stratejiyi görüşmek üzere Atina'ya yaptığı ziyarette, Türkiye'yi Kıbrıs konusunda resmi bir aktör haline getireceğine inandığı için Yunan siyasetçileri konferansa katılmamaya ikna etmeye çalışmıştır. Bu talebinde başarılı olamayınca düzenlediği basın toplantısında katılmayı kabul eden siyasileri açıkça kınayan Makarios, Londra Konferansı'nda alınacak kararların Kıbrıslı Rumların lehine olmaması durumunda, Yunan hükümeti imzalarsa bile bu kararları tanımayacağını beyan etmiştir (Kızılyürek, 2006: 22).

29 Ağustos 1955'te toplanan Londra Konferansında İngiltere, Kıbrıs'ın Batı Dünyasının savunulması için gerekli olduğunu ve Kıbrıslı Rumların kendi kaderini tayin hakkı taleplerinin kabul edilemez olduğunu belirterek bunun yerine sınırlı bir otonomi ve özyönetim içeren yeni bir anayasa önermişlerdir (Xydis, 1973: 43-44). Kendi kaderini tayin hakkına ve adanın egemenliğindeki herhangi bir değişikliğe karşı olan fakat eğer bir taksim yapılacaksa, Kıbrıs'ın esasen kendilerine iade edilmesi gerektiğini düşünen Türkiye, Yunanistan'ın kendi kaderini tayin etme talebini bırakması halinde kendi kendini yönetme önerisine destek vermeyi kabul etmiş fakat *Enosis* talebinden geri adım atmayan Yunan heyeti bu teklifi reddetmiştir. İngiliz Hükümeti, Makarios ve Yunanistan'ın *Enosis* taleplerini reddetmek veya en azından sınırlamak için Türk taleplerini bir koz olarak kullanmaya çalışarak bir alternatif olarak taksim kavramını da bir seçenek olarak masaya getirmiş ve buradaki anlaşmazlıktan istifade ederek adadaki kendi varlığını da bu yolla meşrulaştırmaya çalışmıştır (Kızılyürek, 2005: 36).

Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan'ın diplomasi yoluyla *Enosis*'i elde etme çabaları, İngiltere tarafından engellenirken Kıbrıslı Rumlar hedeflerine ulaşmak için şiddete başvurarak stratejilerini büyük ölçüde değiştirmek zorunda kalmışlardır. Bunu yaparken Kıbrıslı Rum aşırılık yanlıları, kendilerini dönemin Bağlantısızlar Hareketi içinde görseler de buralarda

yürütülen türden ulusal bir kurtuluş mücadelesinden ziyade Yunan yayılmacılığının peşinde olmuşlardır. Hem Kıbrıslı Türk toplumu hem de Türk hükümeti, başlangıçta Kıbrıslı Türklere yönelik olmayan şiddeti, sadece usulen kınamakla yetinmesine karşın (Sonyel, 1995: 133-145) EOKA terör faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiş ve aralarındaki bu gerilimli atmosfer nedeniyle Kıbrıs'ın iki ana toplumu yavaş yavaş birbirine düşman hale getirmiştir.

Kıbrıslı Rumların *Enosis* ısrarına karşı Kıbrıslı Türklerden oluşan bir paramiliter polis gücünün silahlandırılması adada bir denge unsuru olarak düşünülmüştür. Askeri olarak olmasa bile siyasi olarak adadan çekilmeye kararlı olan İngiltere 1957'de, adaya kısmi bir bağımsızlık tanınacağını ilan etmiş ve böylelikle buradaki askeri varlığını koruma yoluna gitmiştir. Kıbrıslı Türkler bu süreçte hiçbir görüşmeye dahil edilmediği gibi Ağustos 1958'de Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) kurulmasına neden olan bağımsızlık müzakerelerinin de tamamen dışında tutulmuştur. Kıbrıslı Türkleri EOKA saldırılarından korumayı ve onların can güvenliğini sağlamayı hedefleyen TMT'nin bir diğer başlıca amacı da Kıbrıslı Türkleri eğitmek ve adanın Türkiye ile Yunanistan arasında paylaşılmasını hedefleyen taksim fikrinin tanıtılması ve içselleştirilmesi olmuştur (Richmond, 1998: 73-74).

TMT'nin kuruluşu sonrası Türkiye'nin taksim tezine Kıbrıslılık üzerinden muhalefet eden, adada bir ayrılıktan ziyade ortak bir yaşamın şartlarının yeniden tesis edilmesi çabasındaki Kıbrıslı Türklerin üzerindeki baskılar artmış ve TMT bu muhalif gruplar üzerindeki şiddet ve baskısını arttırmıştır. 1940'lardan itibaren Kıbrıslı Rumlarla beraber iyi kötü bir birlikte yaşama deneyimi olan ve belli bir demokratik toplumsal yaşama sahip Kıbrıslı Türklerin, Türkiye tarafından adada örgütlenen TMT gibi bir paramiliter yapı tarafından muazzam bir baskıya maruz kalması, bu demokratik deneyime de ciddi darbeler indirmiş ve sadece Kıbrıslı Rumlarla değil kendi aralarında da önemli ihtilaf ve düşmanlıkların ortaya çıkmasıyla beraber birçok Kıbrıslı Türk adadan göç etmek zorunda kalmıştır (Hasgüler, 2007: 227-228).

TMT'nin taksim temelli resmi siyasetine muhalefetin unsurlarından biri olduğu gibi Kıbrıslı Türk ve Rum işçilerin ortak sendikal örgütlenmesi de olan PEO'nun çatısı altında 1 Mayıs 1958'de ortak kutlamalar düzenlenmesi sonrasında bu eyleme katılanlara yönelik saldırılar olmuştur. 24 Mayıs 1958'de Kıbrıslı Türk sol toplumsal muhalefetine mensup İnkılapçı gazetesi yazı işleri müdürü Fazıl Önder, 29 Mayıs 1958'de komünist olduğu iddia edilen berber Ahmet Yahya, 5 Haziran 1958'de İnşaat İşçileri Sendikası yöneticilerinden Hasan Ali ve 30 Haziran 1958'de bir başka berber Ahmet İbrahim gibi muhalif isimlerin TMT mensupları tarafından öldürüldüğü iddia edilmiştir (An, 1996: 10; İlke, 1977: 33-34). Ayrıca PEO üyesi birçok işçinin TMT tarafından tehdit edilerek milliyetçi Türk sendikalarına üye

olmaya zorlandığı gibi Kıbrıslı Türklerin Rum esnaftan alışveriş etmesinin de engellendiği ve Kıbrıslı Türklerin gündelik yaşamının bizzat bu paramiliter güçler tarafından kontrol altına alınmaya çalışıldığı yönünde ciddi iddialar ortaya atılmıştır (Hasgüler, 2007: 228).

Bu anlamda adada faaliyet gösteren hem EOKA hem de TMT Kıbrıslı Rum ya da Kıbrıslı Türk kimliğini dikkate alan ada temelli bir bağımsızlık mücadelesinden ziyade, karşılıklı olarak Rum ve Türk ulusal kimliklerini ön plana çıkararak adanın Türkiye ya da Yunanistan'dan birine ilhakının peşinde olmuşlardır. Bu haliyle her iki paramiliter yapılanmayı da o dönemde pek revaçta olan ulusal kurtuluş odaklı üçüncü dünyacı bağımsızlık mücadelelerinden ayırmak gerekmektedir. Her iki örgütteki belirgin anti-komünist yönelim bu örgütlerin, ulusal kurtuluş mücadelesi eksenli ilerici hareketlerle ilişki kurmasını engellemiş (Zahariadis ve Alp, 1979: 20) ve mevcut biçimleriyle bu örgütler, adanın komünizmle mücadele üssü olarak NATO ve egemen güçler nezdinde sürekli gündemde kalmasına sebep olmuştur.

Yunanistan'ın adadaki Rum çoğunluğu adanın kendine ilhakı için hareketlendirmesi ve meseleyi kendi kaderini tayin hakkı çerçevesinde BM'ye taşıması, uluslararası toplumda da yankı bulmuş ve bilhassa İngiltere ve ABD, adanın Türkiye ya da Yunanistan'dan birine bağlanmasından ziyade içinde kendi askeri ve izleme üslerinin bulunduğu yarı-bağımsız bir devlet olarak devam etmesinin kendi çıkarları için daha makul olduğu kanaatine varmıştır. İngiltere'nin Süveyş Kanalı'nın devri sonrası, adayı topyekun elinde tutmasının efektif olmadığına kara vermesi, fakat bunu yaparken bölgeyi kontrolüne imkan verecek birkaç askeri ve izleme üssüne karşılık adadaki egemenlik haklarının devrine sıcak bakması Kıbrıs'ta yeni bir dönemin başlangıcına giden yolu açmıştır. Hem İngiltere hem de NATO nezdinde ABD, bir tür anti-komünist cephe olarak düşündüğü adada tam anlamıyla bağımsız olmasa da yarı-otonom bir devletin kurulması yönünde Yunanistan ve Türkiye ile müzakerelere başlamış ve onlara, karşılıklı ilhak temelli yaklaşımlarını rafa kaldırarak burada bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmasının koşullarını oluşturma yönünde bir mutabakata varmalarını telkin etmiştir (Kızılyürek, 2005: 38-39).

Eylül 1958'de, NATO genel sekreteri Paul-Henri Spaak, ittifakın Kıbrıs anlaşmazlığına olan ilgisini yinelemiş ve İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ı karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözüm arayışına devam etmeye teşvik etmiştir. Eylül 1958 sonunda, Paris'teki NATO Konseyi toplantısında Spaak, yaklaşık yedi yıllık bir geçiş planı sonrası bağımsızlığı hedefleyen bir planın kabul edilmesi teklifinde bulunmuştur. Bu plana göre Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların her ikisinin de İngiltere Valisine yedi yıl boyunca tavsiyede bulunmaları, ona yardım edecek olan ayrı yasama organlarına sahip olmaları ve bunun sonunda da Kıbrıslıların kendi kendini yöneten bir Kıbrıs devleti olarak hareket etme kapasitesine ulaşmaları hedeflenmiştir.

Bu plan hem Yunanistan ve hem de Türkiye tarafında reddedilmiş olsa bile NATO toplantısının ardından Türk ve Yunan temsilciler Kıbrıs sorununu görüşmek üzere Ocak 1959'da tekrar bir araya gelme konusunda anlaşmaya varmışlardır (Fırat, 2014: 607).

Ocak 1959'da Türkiye ve Yunanistan Dışişleri Bakanları nezdinde Paris'te başlayan görüşmeler, iki ülke Başbakanlarının da katılımıyla gerçekleşen bir dizi görüşmeyle devam etmiş ve Şubat 1959'da Zürih'te başlayan konferansın sonunda Türkiye Başbakanı Adnan Menderes ile Yunanistan Başbakanı Konstantin Karamanlis, bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını öngören ve yeni cumhuriyetin temel anayasal hükümlerini içeren bir antlaşmaya imza atmışlardır. İngiliz, Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları ile Kıbrıslı Rum ve Türk toplumlarının temsilcileri, daha sonra, önemli ayrıntıları görüşmek üzere Londra Konferansı'nda bir araya gelmiş ve 19 Şubat 1959'da nihai Kıbrıs Anlaşmasını imza altına almışlardır. İngiltere'nin Sömürge İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı'nın 1954'te Kıbrıs'ta herhangi bir egemenlik değişikliği ya da devrine kesinlikle taraftar olmadıklarını beyan edişinden (Ehrlich, 1974: 7) tam beş yıl sonra İngiliz siyasetindeki büyük dönüşümün sonucu olarak Kıbrıs'taki statüko bütünüyle değişmiştir.

Daha önce de vurgulandığı üzere İngiltere'nin Süveyş Kanalı'nı kaybetmesi, İngilizlerin askeri stratejilerini yeniden gözden geçirmelerini beraberinde getirmiş ve onlar için önemli olan, Kıbrıs'taki birkaç egemen üssün korunmasını garanti etmekten ibaret hale gelmiştir. Yunanistan, Türkiye ve İngiltere'nin bir araya gelerek Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kurma konusunda anlaştıkları Zürih Konferansı'ndan hemen önce, İngiliz hükümeti, İngiltere'nin askeri taleplerinin karşılaması şartıyla ada üzerindeki egemenliği devretmeye hazır olduğunu açıklamıştır. Egemenliği altındaki üsleri korumasına izin verilmesiyle Kıbrıs'taki çıkarlarını güvence altına alan İngiltere, yönetimi büyük bir masraf teşkil etmeye başlayan ada üzerindeki egemenlik haklarının devrine güvenli bir şekilde rıza gösterebilmiştir (Holland, 1998).

Londra Anlaşması'nın imzalanmasıyla yarı bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yapısı çizilmiş (Gazioğlu, 2000: 94) ve genç Cumhuriyet için kaygı ve planlar, iç kaygılardan çok dış etkenlerle bağlantılı biçimde ortaya çıkmıştır. NATO'nun en doğu kanadı olduğu için onlar nezdinde vazgeçilmez ve stratejik olarak tamamen bağımsız olamayacak kadar önemli kabul edilen Kıbrıs'ın hali hazırda ABD izleme noktaları ve İngiliz askeri üslerine sahip olmaya devam etmesi egemen güçleri, içerideki toplumsal sorunların çözümünden daha fazla ilgilendirmiştir. Bu anlamda ABD'nin de Kıbrıs'ı jeostratejik bir gereklilik olarak görmeye başlamasından sonra, sakinleri ne düşünürse düşünsün hem ABD hem de İngiltere için tamamen egemen bir Kıbrıs'ın söz konusu olmadığını iddia etmek fazlasıyla mümkündür (Mallinson, 2005: 2).

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması süreci ve sonrası Yunanistan ve Türkiye'nin de kendi hegemonik söylemlerini benimseyip kullanıma soktuğu bir dönem olmuştur. Bu dönemde Yunanistan, Kıbrıs'ı kendisinin bir parçası olarak gören *Enosis* fikrini, zamanın uluslararası konjonktüründe gerçeklemesi mümkün olmayan bir proje olarak değerlendirip rafa kaldırmış, Türkiye ise Lozan Antlaşması ile kaybedilen Kıbrıs'a ilişkin yasal ve meşru aktör statüsünü yeniden kazanmanın getirdiği özgüvenle adanın bölünmesi politikasını bir kenara bırakarak Kıbrıs Anlaşması'na rıza göstermiştir. Bu anlamda yukarıda bahsedilen çeşitli stratejik ve siyasi hususlar göz önüne alındığında, ilgili aktörler olarak Türkiye ve Yunanistan, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını sorunun çözümü için önemli bir adım olarak görerek bu süreçte son derece yapıcı ve istekli davranmışlardır. Kıbrıslı Rumlar ve Türkler de bu dönemde kendi hegemonik söylemlerini üretmeye başlamış, Kıbrıslı Rumlar, Yunanistan ile *Enosis*'i gerçekleştirme siyasetinden vazgeçmeden bunun koşullarının oluşturulması çabasına girişmiş, Kıbrıslı Türkler ise Yunan egemenliğini önlemek ve adada azınlık statüsüne düşmemek için esas olarak *Enosis*'i önlemeye ve eşitlik temelli bir güç paylaşımını sağlamaya odaklanmışlardır.

2.1.2. Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi (1960-1974)

1960'tan 1974'e kadar olan dönem, Kıbrıs tarihinin en önemli dönemlerinden biri olduğu gibi Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması, ardından Cumhuriyet'in çöküşü, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk toplumları arasındaki toplumlar arası şiddet, Kıbrıs sorununa dair bir çözümü müzakere etmek için uluslararası çabalar ile Türkiye'nin askeri müdahalesi gibi birçok tarihsel olaydan oluşan hayli yoğun bir süreci ifade etmektedir. Çeşitli aktörlerin hegemonik söylemlerinin bugün de devam eden hegemonik projelere dönüşmesi bu dönemde gerçekleştiği için 1960-1974 yılları arasında meydana gelen gelişmeleri anlamaya gayret etmek, Kıbrıs siyasetine daha karşılaştırmalı bir bakış açısı sağlaması bakımından da elzemdir. Bu dönem, uluslararası aktörlerin çıkarlarının ve Soğuk Savaş gerçeklerinin, Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rumlar arasındaki basit bir anlaşmazlıktan fazlasını içeren Kıbrıs siyasetini şekillendirmede önemli faktörler olduğunu ortaya koyduğu gibi Soğuk Savaş çerçevesinde İngiltere, ABD ve BM gibi uluslararası aktörlerin yerel kaynaklı görünen sorunları nasıl kendi siyasal çıkarları için harekete geçirdiğinin de önemli bir örneğini teşkil etmektedir.

15 Ağustos 1960'ta Türkiye, Yunanistan, Kıbrıslı liderler ve İngiltere arasında iki yıl süren müzakerelerin ardından İngiltere'nin siyasi olarak çekilmesi sonrası Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edilmiş, fakat genç cumhuriyetin bağımsızlığı bir dizi koşula bağlanmıştır. Örnek olarak bağımsızlık anlaşmalarından biri olan Garanti Antlaşması, İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin

Cumhuriyeti korumak için Kıbrıs'a müdahale etmesine izin vererek garantör devletlerin olası müdahalesine kapıyı açık bırakmış ve İngiltere de adada kendisi için hayli değerli egemen askeri üslerini ve tüm askeri tesislere erişim hakkını güvence altına almıştır. *Enosis* ve taksim taleplerinin her topluluk ve onların anakaraları tarafından rafa kaldırılıp reddedilmesinin yanı sıra Kıbrıslı Türk azınlık da ciddi anayasal güvenceler elde etmiştir. Bu güvenceler arasında bir Kıbrıslı Türk cumhurbaşkanı yardımcısı, hükümet ve kamu hizmetlerindeki pozisyonlarda Kıbrıslı Türk kotaları yer almış ve Cumhurbaşkanı Kıbrıslı Rum Başpiskopos Makarios olurken yardımcısı da Kıbrıslı Türk Dr. Fazıl Küçük olmuştur.

Bunlara rağmen anayasa başarısızlığa mahkum olmuş, İngiliz, Yunan ve Türk etkilerine rağmen Makarios anayasayı imzalamak konusunda isteksiz davranarak desteklemediği gibi istikrarlı bir hükümet oluşturmamış ve Cumhuriyet'i *Enosis* amacına giden yolda zorunlu bir basamak olarak görmeye devam etmiştir. Öte yandan Kıbrıslı Türk tarafında taksim yandaşı önemli bir kesim de kendilerine ciddi anayasal güvenceler veren bu zoraki Cumhuriyet'e aidiyet hissetmemiş, TMT çatısı altında örgütlenen paramiliter gruplar, Kıbrıs'ı yeniden Türk toprağı yapmak veya hiç olmazsa adanın yarısında meskun bir Türk devleti kurmak amacıyla faaliyetlerini sürdürmüşlerdir (Kızılyürek, 2009: 17). Türk Genelkurmay'ına bağlı Özel Harp Dairesi'nin TMT'den sorumlu binbaşısı İsmail Tansu'nun ortak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına rağmen taksim temelli çalışmaların hız kesmeden devam ettiği, Türkiye'nin resmi politikası ne olursa olsun kendi hedeflerinin 340 yıl Osmanlı bayrağı dalgalanmış bu adayı Türk vatanının bir parçası yapmak olduğu, buna imkan olmazsa bile hiç değilse adanın yarısında Türk hakimiyetinin tesis edileceği ve böylelikle Kıbrıslı soydaşların adada özgür ve bağımsız bir Türk devleti kurmasının sağlanacağı yönündeki açıklamaları (Tansu, tarihsiz: 244) bu amacın itirafı niteliğinde olmuştur.

Her iki toplumda da anayasal bir krizi kaçınılmaz kılan radikal milliyetçi eğilimler, Kıbrıslı Rum liderliği ve toplumu nezdinde *Enosis* talebinde, Kıbrıslı Türk liderleri ve toplumunda da taksim isteğinde vücut bulmuş ve her iki milliyetçilik de kendi anavatanlarının önemini ortak bir Kıbrıs kimliğine nazarla daha fazla ön plana çıkarmıştır (Mallinson, 2005: 109). Kıbrıslı Rumlar, ortak devleti kuran anlaşmaların bir ulus değil devlet yarattığına dikkat çektikleri gibi Akritas planı adını verdikleri gizli bir gündemle *enosis* talebini silahlı mücadeleyle takviye etmenin koşullarını hazırlamaya çalışmışlar ve garantörlük gereği adada bulunan Yunan askerlerinin desteğiyle anavatan Yunanistan ve *enosis* ülküsüne bağlılık yemini etmekten geri durmamışlardır (Kızılyürek, 2003: 112-113). Kıbrıslı Türkler ise aynı süreçte müşterek cumhuriyetten ziyade olası Rum tehdidine karşı paramiliter örgütlenmeye ağırlık vermiş ve hatta ortaklık yönünde çaba gösterilmesini çok önemseyen Türkiye Büyükelçisi Emin

Dirvana'nın ciddi gayretlerine rağmen bu tavırlarında direterek onun istifasına yol açmışlardır (Fırat, 2014: 720).

Ortak Cumhuriyet döneminde bile, her iki tarafın Kıbrıs milliyetçiliği konusunda çok farklı tasavvurlara sahip olması nedeniyle yeni rejim kısa sürede çıkmaza girmiş ve bu çıkmaz her iki toplumun da ortak bir müzakereden çok başına buyruk davranarak ayrı yasalar çıkarmasını ve şiddetli yeraltı milislerinin ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Yeni anayasaya göre bir yasa için her iki toplumun da kendi grubunda onay vermesinin şart olması ciddi karışıklıklar yaratmış ve Rum tarafı bir yasayı onaylarken Türk tarafının aynı yasayı reddetmesi gibi durumlar sıklıkla yaşanır olmuştur. Bu tür sıkıntılar devletin her kademesinin işleyişinde önemli sıkıntılar yaratmış ve uyuşmazlıkların derinleşmesi iki tarafta enosis ya da taksimi savunan ayrılıkçıları güçlendirmiştir (Fırat, 2014: 722).

Müşterek meclisin mevcut anayasayla işlemesinin mümkün olmadığını ve bu haliyle hayli ütöpik bir anayasaya sahip olduklarını savunan Makarios, 30 Kasım 1963'te anayasaya yeniden işlerlik kazandırmak için 13 başlıktan oluşan bir değişiklik planını İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'ye bir notayla sunmuş ve Türkiye'nin sert tepkisi sonrası kimseden bir yanıt beklemediğini sadece bilgilendirme yaptığını beyan etmiştir. Makarios bu taslakta, cumhurbaşkanı ve yardımcısının veto haklarının kaldırılması, ikisinin de temsilciler meclisinin ortak seçimiyle göreve gelmesi, ayrı belediyelerin lağvedilmesi, mevcut halde ayrı olan adli sistem ile kolluk kuvvetlerinin birleştirilmesi, kamu idaresi ve ordudaki temsiliyetin nüfusa göre olması, polis ve ordudaki görev dağılımının yasayla belirlenmesi, kamu hizmetleri komisyonu kararlarının basit çoğunlukla alınması ve cemaat meclislerinin feshedilmesini önermiştir. Makarios'un bu önerisi ortak cumhuriyete işlerlik kazandırmaktan çok bu cumhuriyeti çoğunluğun tahakkümüne açan, diğer grupları da azınlık pozisyonuna iten bir tür üniter devlet modeli olarak değerlendirilmiştir (Fırat, 2014: 722-723).

Önerilerin kabul görmemesi sonrası artan etnik şiddeti önlemek için kapsamlı bir müdahaleden ziyade birkaç hava saldırısıyla yetinen Türkiye'nin bu müdahalesi bile NATO nezdinde ciddi tedirginlik yaratmıştır. Batılı egemen güçler NATO'nun en doğudaki kanadını tehdit edeceği için bünyesindeki iki ülkenin savaşına sıcak bakmamış, böyle bir gelişmenin yol açacağı zayıflamış bir NATO görüntüsünün, Soğuk Savaş günlerinde Batı'nın en büyük rakibi Sovyetler Birliği'nin (SSCB) işine yarayacağını ve bölgedeki Sovyet etkisini artıracığını iddia etmişlerdir. Bir başka açıdan Makarios'un 1964 Bunalımı sonrası adaya konuşlandırılmak istenen NATO gücünü istememesi ve Bağlantısızlar Hareketi ile Sovyetler Birliği'nin de söz hakkı olduğu BM'ye bağlı bir güce razı olması, adada NATO taraftarı bir yapı isteyen ABD

için sıkıntı verici olmuş ve sonraki süreçte ABD, 1964-65 yıllarında yapılacak Kıbrıs müzakerelerinde etkin bir rol oynama gayretinde olmuştur (Fırat, 2014: 725-729).

Ortak Cumhuriyet döneminde (1960-1963), parlamentodaki Kıbrıslı Rum çoğunluk meclisteki 70/30 oranındaki yetki paylaşımı anlaşmasını değiştirmeye çalışmış ve bunda başarılı olamayınca EOKA eliyle, Kıbrıslı Türklere şiddetli saldırılar gerçekleştirilerek onlar üzerinde ciddi bir baskı ve korku ortamı oluşturulmuştur (Alasya, 1987: 23). Bu süreç, Başkan Makarios'un 30 Kasım 1963'te iki toplum arasındaki güç paylaşımı düzenlemelerini feshetme ve böylece Kıbrıslı Türklerin yetkilerini azaltma amacıyla olan bir anayasal değişiklik önerisiyle sonuçlanmıştır (Lacher ve Kaymak, 2005: 152). Kontrollü bir şiddet politikasıyla Kıbrıslı Türklerin sesini kısarak ittifak ve garanti antlaşmalarını yürürlükten kaldırmak ve böylece tam bağımsızlık elde etmek için BM'ye başvurmak için yürürlüğe koyduğu bu değişiklik önerisiyle Makarios, *Enosis* hedefinin ancak Türklerden arındırılmış bir bağımsızlıkla mümkün olduğunu göstermek istemiştir (Richmond, 1998: 78-79).

Bu talepler hem Kıbrıslı Türk temsilciler hem de Türkiye tarafından reddedilince Aralık 1963'te son derece şiddetli etnik çatışmalar başlamış ve sayısal olarak daha az durumda olan Kıbrıslı Türkler ciddi kayıplar verdiği gibi binlercesi de topraklarından göç etmek durumunda kalmıştır. Kıbrıslı Türklerin haddinden fazla anayasal haklara sahip olduğu iddiasındaki Kıbrıslı Rum temsilciler, bu hakların geri alınıp çoğunluk esaslı yeni bir anayasal model getirilmesini, Kıbrıs Türk toplumuna da genişletilmiş azınlık hakları çerçevesinde birtakım hak ve imtiyazlar verilmesini teklif etmişlerdir. Kıbrıslı Rum temsilciler, böylelikle müşterek Kıbrıs Cumhuriyeti'nin fiili olarak Kıbrıs Rum Cumhuriyeti hüviyetine bürüneceğini ve bunun da zamanla *Enosis*'i mümkün kılacak bir adım olacağını ummuşlardır (Kızılyürek, 2009: 20-21). Aslına bakılırsa kanlı saldırı ve çatışmalar sonrasında Kıbrıslı Türk temsilcilerin devlet kurumlarından ayrılmasıyla fiili olarak sadece Kıbrıslı Rumlardan müteşekkil bir devlet aygıtı ortaya çıkmış ve bu çekilme sonrası Kıbrıslı Rum temsilcilerin faaliyetlerini yasal olmayan ve gayri meşru bir zeminde yürütmeye çalışması sorunun makul bir düzeyde görüşülerek çözülmesine engel olmuştur (Hasgüler, 2007: 243).

Türkiye tarafı itidal çağrılarıyla geçiştirmeye çalışsa da çatışmaların devam etmesi, Türkiye'yi küçük çaplı askeri hava operasyonlarını yapmaya mecbur bırakmış, geniş çaplı bir askeri müdahale hem dönemin başbakanı İsmet İnönü'nün bu konudaki kararsızlığı hem de ABD'nin ünlü Johnson mektubuyla olası bir müdahaleyi engellemeye dönük kararlı tavrı nedeniyle gerçekleşmemiştir. Çatışmalar sürerken devletin Rum niteliğini resmiyete kavuşturma girişimlerini bu kez BM düzeyine taşıyan Makarios, Kıbrıslı Türk toplumuna azınlık statüsü dışında herhangi bir söz hakkı vermemeye dayalı önerilerini ısrarla

dillendirmeye devam etmiştir. Çatışmaları önlemek amacıyla adaya konuşlandırılan BM güçlerinin gölgesinde Yunanistan'la istişare halinde *Enosis*'in nasıl gerçekleştirileceğine odaklanan Makarios hükümetinin bu girişimlerinin yanı sıra ABD ve NATO öncülüğünde de yeni bir çözüm süreci başlatılmıştır. Türkiye'ye kalıcı bir üs ve Kıbrıslı Türk toplumunun çoğunlukta olduğu yerlerde kantonal bir idari yapı ve kalanlara da genişletilmiş azınlık hakları temelinde bir statü verilmesini öngören Acheson Planı, Yunanistan tarafından kısmen kabul edilse de Makarios hükümeti tarafından müzakereye dahi gerek görülmeden reddedilmiştir (Kızılyürek, 2009: 23-24).

1965'te Zürih ve Londra Antlaşmasını da tanımadığını ilan eden Makarios Hükümeti, giderek el yükselterek Kıbrıs Rum Ulus Devleti ve kendi kaderini tayin hakkı temelli *Enosis* tezlerinin gerisine düşen hiçbir öneriyi kabul etmeyeceğini ısrarla beyan etmiştir. Makarios'un bu tavizsiz tutumu belli tavizler eşliğinde adanın büyük bölümünü topraklarına katmak isteyen Yunanistan cephesinde de endişeyle karşılandığı gibi dönemin Türkiye hükümetinin Kıbrıslı Türklere can ve mal güvenliğinin garanti altına alındığı coğrafi temelli bir statü verilmesine sıcak bakan tavrı açısından da anlaşılabilir görünmüştür. Bu anlamda dönemin Türkiye Başbakanı İsmet İnönü, bu süreçten henüz bir yıl önce ABD'ye yaptığı bir ziyaret dönüşü 28 Haziran 1964'te Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesini kabul edeceğini fakat buna karşılık Kıbrıslı Türklerin çoğunluğunun yaşayabileceği genişçe bir bölge talep ettiğini açıklamıştır (Bölükbaşı, 2001: 129). 1967'de Yunanistan'da askeri darbe sonrası iktidara gelen cunta, Türkiye'de de 1965 seçimleri sonrası iktidara gelen Süleyman Demirel döneminde de görüşmeler devam etse de Türkiye ve Yunanistan arasındaki önceki birkaç yılda oluşan göreceli mutabakat bozulmuş, yeni bir kriz dönemi başlamıştır. Cunta ve Demirel hükümeti arasındaki ilk görüşmede hayli üst perdeden önerilerde bulunan Yunan Cunta yönetimi karşısında Demirel adanın bağımsızlığı ve üniter yapısının korunması ile Kıbrıslı Türklerin anayasal haklarının korunması ekseninde olmayan bir öneriyi müzakere etmeyeceğini bildirmiştir (Bölükbaşı, 2001: 196).

1968'den 1974'e kadar süren ve Kıbrıslı Türkleri Rauf Denktaş'ın, Kıbrıslı Rumları ise Glafkos Klerides'in temsil ettiği toplumlar arası müzakere döneminde ilginç gelişmeler yaşanmış, o zamana kadar *Enosis* talebinden taviz vermeyen Makarios, 1968 itibarıyla *Enosis*'i özlenen hedef, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni ise mümkün olan hedef olarak tanımlayarak o güne kadar sürdürdüğü uzlaşmaz tavrını bir miktar törpülemiştir (Kızılyürek, 2009: 30-31). Müzakereler süresince 1960 Anayasasında tanımlanan geniş haklarının önemli bir kısmından feragat eden Kıbrıslı Türkler, Makarios'un 1963'te yaptığı önerilerin bile tamamını kabul etmiş ve hatta yüzde otuz meclis temsilinin yüzde yirmiyeye çekilmesine de itiraz etmemişlerdir (Bahçeli,

1990: 79). Bütün bu tavizlere karşın ufak tefek ihtilaflar nedeniyle ayak sürümeye devam eden ve sürekli daha fazla neler koparabileceğinin hesabını yapan Makarios'un uzlaşmaz tavrının devam etmesi, Kıbrıslı Rum tarafının müzakerecisi Glafkos Klerides'e göre 1972'de tarihi bir fırsatın daha kaçmasına yol açmıştır (Kızılyürek, 2009: 35).

Makarios'un *Enosis*'ten taviz verdiğini düşünen Yunan Cuntası destekli aşırı milliyetçilerin 15 Temmuz 1974'te Makarios'a karşı yaptıkları darbe sonrası, Kıbrıslı Türklere karşı olası saldırıları önlemek maksadıyla Türkiye de 20 Temmuz 1974'te adaya bir askeri müdahalede bulunmuştur. Müdahaleden üç gün sonra Cenevre'de yeniden başlayan görüşmelerde o zamana kadar 1960'taki Zürih ve Londra antlaşmalarını tanımadığını beyan eden Makarios, Türk Heyetine bu antlaşmaları tekrar yürürlüğe koymaya hazır olduğunu bildirmiştir. Buna karşılık, daha bir yıl öncesinde 1960'taki antlaşmalardan çok daha geride bir genişletilmiş azınlık hakları üzerinden müzakere yürütmeye çalışan, Makarios'un 1963'teki radikal önerilerinin bile tamamını kabul eden Türk heyeti ise müdahale sonrası şartların lehine olduğunun bilincinde olarak çok daha iddialı iki karşı plan sunmuştur. Türk Heyeti, ada yüzölçümünün yüzde 34'ünü Kıbrıslı Türklerin kontrolüne veren, iki bölgeyi iki uluslu federal bir devlet öneren planın yanı sıra dönemin ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'ın dayatmasıyla sunulan, Türklerin kontrolünde yine yüzde 34'lük toprağa denk düşen altı kanton barındıran, çok kantonlu federasyon tezini içeren ikinci bir planı da müzakere masasına getirmiştir (Kızılyürek, 2009: 37).

Kıbrıslı Rum ve Yunan yetkililer önce bu iki planı da reddetmiş, fakat sonrasında çok kantonlu federasyon önerisini değerlendirmek için iki günlük süre istemiş, Türk heyeti ise bu süre talebini kabul etmeyerek konferansın bittiğini ilan ettikten sonra hareketin ikinci safhasına geçmiş ve Türkiye yaptığı bu ikinci askeri hareketle ada topraklarının yüzde 40'ını kontrol eder hale gelmiştir. Glafkos Klerides bu önerinin de o an kabul edilmemesinin yine büyük bir hata olduğunu belirterek kabul edilmesi halinde Türkiye tarafından ikinci hareketin yapılmayacağını iddia etmiş ve bu tarihi yanlışın sorumluları olarak Makarios ile dönemin Yunan Dışişleri Bakanı Georgios Mavros'u işaret etmiştir (Kızılyürek, 2007: 171). El yükseltme sırasının kendinde olduğunun bilincinde olan Türk tarafı, gevşek ve kısıtlı yetkilere sahip bir merkezi devlet altında kuvvetli yetkilerle donatılmış ve coğrafi olarak da ayrılmış iki toplumlu egemen federal devletler temelli bir çözümde ısrarcı olmuştur. Türk heyeti ayrıca, 1960 Antlaşmalarındaki garantörlük statüsünün de aynen korunmasını ve bir tarafın diğer tarafa tahakkümünün engellenmesi maksadıyla federal cumhuriyetin ortak kurumlarında iki tarafın da eşit biçimde temsili esasına geçilmesini talep etmiştir (Toluner, 1977: 358-359).

Müzakereler devam ederken 14 Şubat 1975'te Kıbrıslı Türkler, Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni (KTFD) ilan etmiş ve bu hamlenin de zaten gelecekte kurulacak iki toplumlu gevşek federasyon için bir hazırlık safhası olarak görülmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Kıbrıslı Rumları da aynı şeyi yapma yönünde teşvik etmişler ve böylelikle gelecekteki muhtemel bir federal sistem üzerinde müzakerelerin eşit kurumsal şartlarda yapılmasının mümkün olacağını ileri sürmüşlerdir (Yeşilada ve Sözen, 2002: 265). Bununla birlikte, Kıbrıslı Türkler federal bir devlet için uzun süren müzakerelere ve görüşmelere devam etmiş; anayasa, yürütme, yasama, merkez bankası, mahkemeler, polis ve ordu gibi bağımsız bir devletin tüm kurumlarını kapsayan bir görüşme trafiği yürütmüşlerdir (McDonald, 1988: 21). Rauf Denктаş ısrarla, federe devlet ilanının bağımsızlık ilanı ile aynı şey olmadığını iddia ederek bu durumun Kıbrıs'ın bağımsızlığı veya bağlantısız statüsüne hiçbir şekilde zarar vermediğini savunmuş ve bu girişimin Türk toplumunun kendi iç yapılanmasına ait hususi bir konu olarak değerlendirilmesi gerektiğini dile getirmiştir (Kasımoğlu, 1991: 181).

Denктаş'ın bütün bu ısrarına rağmen KTFD'nin ilanını hem Kıbrıslı Türk tarafı hem de Türk tarafının 1964-1974 arası benimsediği mutedil çizgiden iki ayrı ve bağımsız yönetim odaklı oldukça radikal bir çizgiye geçişin ilk hamlesi olarak değerlendirmek mümkündür. O güne kadar fiili olarak Kıbrıslı Rumların denetimindeki Kıbrıs Cumhuriyeti'nin adadaki tek meşru temsilci olduğu iddiasını sorgulamayan Türk müzakereciler, KTFD'nin ilanıyla beraber bunun da sorgulanması gerektiğine dikkat çekmiş oldukları kanaatindedirler. Bu hamleyle beraber o vakte değin Kıbrıslı Türk toplumu olarak zikredilmenin ötesine geçerek adada en az Kıbrıslı Rumlar kadar denk ve eşit nitelikte bir kurumsal ve toplumsal güç olduklarını gerekli mercilere gösterdikleri inancındadırlar. Böylelikle iki denk gücün ortaya çıktığını ve bu denk güçler arasındaki müzakerenin de daha sağlıklı ve eşitlikçi bir zemin üzerinde cereyan edeceğini iddia etmişlerdir (Kızılyürek, 2009: 46).

KTFD'nin ilanı sonrası 28 Nisan 1975 ve 24 Nisan 1976 arasında BM gözetiminde yürütülen Viyana müzakerelerinde de 1960'lardan bu yana benzer temaların etrafında dönen birtakım tartışmalardan öteye gidilememiştir (Kızılyürek, 2009: 45-54). Baştan beri iki toplumlu coğrafi temelde ayrılmış egemen devletler yaklaşımını benimsese de şartlar gereği ortak federasyona razı olmuş olan Denктаş ve ekibi, askeri müdahale sonrası bu arzularını gerçekleştirecekleri geniş bir hareket alanı bulmuşlardır. Kıbrıslı Rum tarafı da uluslararası toplum nezdinde adanın tek meşru temsilcisi olarak kabul edilse de uzun süre *Enosis* teziyle oyalandığı için çözüm önerilerinde bir orta yol bulmaya yanaşmamış, Türkiye'nin müdahalesi sonrası eskisinden çok daha geri bir noktadan pazarlık masasına oturmak zorunda kalmıştır

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIBRIS SORUNUNUN 1960-1980 ARASINDA SOSYALİSTLER NEZDİNDE ALIMLANIŞI VE *YÖN*, *ANT* VE *YÜRÜYÜŞ* DERGİLERİNİN ELEŞTİREL JEOPOLİTİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye solunun önemli bir bölümü Kıbrıs sorununa mevcut iktidarların milliyetçi ve irredentist dış politikalarından ayrışan bir perspektif oluşturamamıştır. Sosyalistlerden beklenen enternasyonalist, ezilen sınıfları önceleyen ve iki toplumun ortak çıkarlarını savunan bir dış politika savunusu ve talebine ise nadiren rastlanılmıştır (Korkmazhan, 2017: 20). Türkiye solu 1960'lı yıllar boyunca özgün ve tutarlı bir Kıbrıs politikası geliştirememiştir. Kıbrıs'ta iki toplum arasındaki çatışmaların artması ve ABD'nin Johnson mektubuyla Türkiye'nin müdahalesine sert şekilde karşı çıkması Türkiye kamuoyunda milliyetçiliği ve ABD karşıtlığını yükseltmiş, Türkiye solu da bu yükselişe anti-emperyalist söylemi önplana alarak katkıda bulunmuştur. Albaylar Cuntası'nın *Enosis* hedefiyle düzenlediği Makarios'a karşı 1974 darbesine Türkiye'nin askeri müdahale ile tepki vermesi, Türkiye solu tarafından Kıbrıs'ın egemenliğini, ve bağımsızlığını yeniden sağlayacağı saikiyle desteklenirken, Yunanistan'da ve Kıbrıs'ta meşru yönetimler işbaşına dönmeye rağmen hareketin sürmesi ve genişlemesine karşı önce suskunluğa bürünülmüş, sonrasında da sadece zayıf eleştirilerde bulunulmuştur. Türkiye solu hareketin yarattığı milliyetçi dalgaya teslim olurken, harekate desteğini yine anti-emperyalist söylemle meşrulaştırmaya çalışmıştır (Korkmazhan, 2017: 273-276).

3.1. 1960-1980 Arasında Sosyalistler ve Kıbrıs Sorunu

Geç on dokuzuncu yüzyıldan bugüne yaklaşık yüz elli yıllık bir zaman dilimi için adından söz ettiren Türkiye sol hareketi, kitlesel ve politik olarak en etkin dönemini 27 Mayıs darbesinden 12 Eylül darbesine kadarki yirmi yıllı aşan süre zarfında yaşamıştır. Bu yirmi yıllık dönem teorik ve pratik olarak oldukça hareketli geçmiştir. Dünyadaki gelişmeleri kendi hareket tarzınca benimseyen ve bunun üzerinden bir eylemlilik gösteren Türkiye sol hareketinin Marksist sorunsallara yaklaşımının da özellikle bu dönemde açıklığa kavuştuğu söylenebilir. Eşitlik, özgürlük, iş, emek, ahlak, etik vb. gibi meselelerin dönemin ciddi politik mobilizasyonu içerisinde aldığı şekiller ve bunların yol açtığı konumlanmalar, Türkiye sol hareketinin bugününe, geçmişine ve geleceğine dair işaretler olarak da okunabilir. Bu bölümde dünyadaki

tarihsel gelişmelere ve bunların ışığında Türkiye sol hareketinin söz konusu yirmi yıllık kesitine dair açıklamalara yer verilecektir.

Dünyada 1968 sonrasının yoğun teorik ve pratik dalgalanması özellikle felsefi ve politik alanda ciddi etkilere neden olmuş, dahası kimliği önceleyen yeni toplumsal hareketler ortaya çıkmaya başlamıştır. Diğer taraftan Sovyetler Birliği'nin, Macaristan'ı (1956) ve Çekoslovakya'yı (1968) işgal etmesi nedeniyle yaşadığı prestij kaybı ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin dünya sol-sosyalist hareketi açısından öne çıkmaya başlaması nedeniyle bu dönemde hem reel sosyalist pratikler hem de Marksist teorinin kendisine yönelik eleştirel yaklaşımlar güçlenmiştir.

1968 sonrasında solun yüzleştiği kronik sorunlar ilkin İngiltere ve Fransa'da Yeni Sol anlayışını meydana çıkarmıştır. Sovyetler Birliği ise 1960'lara kadar "tek ülkede sosyalizm" ilkesi nedeniyle denge politikası gütmüştür. Bu politikaya göre uluslararası sistemdeki nihai çelişkinin nedeni ileri kapitalist ülkelerin emperyalist politikasından kaynaklanmaktadır, bu nedenle Sovyetler Birliği'ne müttefik sol-sosyalist partilerin faaliyetleri, ülkelerinde sosyalist devrimi gerçekleştirmek için değil uluslararası sistemin krizini derinleştirmek maksadıyla anti-emperyalizm ekseninde olmalıdır. Ancak sosyalist devrim amacından uzaklaşan ve Sovyetler Birliği'nin stratejisi doğrultusunda daha muğlak ve ikincil bir misyon üstlenen bu sol-sosyalist parti ve hareketler giderek zayıflamıştır. Diğer taraftan uluslararası sistemde beklenen emperyalist ülkelerin krizinin gerçekleşmemesi ve soğuk savaşın iki kutuplu dünyasında kutuplar arasında oluşan denge, merkez ülkelerdeki toplumsal hareketlerin önemini yitirmesine neden olmuş, çevre ülkelerdeki sol-sosyalist parti ve hareketler önem kazanmıştır (Laçiner, 2007:42-43). Çevre ülkelerde ivme kazanan sol toplumsal ve politik hareketler ise Sovyetler Birliği'nin kendilerine uygun gördüğü misyonu ciddi bir şekilde sorgulamaya ve eleştirmeye başlamıştır.

Çin'in Sovyetler Birliği karşısındaki saldırgan tavrı çevre ülkelerdeki sol-sosyalist parti ve hareketlerde de hızla karşılığını bulmuş ve ciddi bir zıtlasmaya neden olmuştur. Ne Çin'in ne Sovyetler Birliği'nin doğrudan himayesine girmeden Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı zafer kazanan Vietnam bu bağımsız duruşuyla, Çin-Sovyet çekişmesinden usanmış sol hareketler için umut verici olmuştur. Diğer taraftan Küba devrimi gittikçe Sovyet eksenine kayarken, devrimin liderlerinden Ernesto "Che" Guevara, gerilla savaşını enternasyonalist bir çizgiye getirerek, tüm dünya da romantik devrimciliğin bir sembolü haline gelmiş, hem 1968 hareketine hem de de Latin Amerika'daki gerilla hareketlerine esin kaynağı olmuştur.

Türkiye içinse Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) hızla kitleleşmesi ile gelen dinamizm, sendika ve işçi hareketinin gelişmesi, 1961 Anayasası'nın getirdiği görece serbest ortamda

gelişen basın-yayın faaliyetleri ve tüm bunların etkisiyle güçlenen, çekirdeğini üniversite gençliğinin oluşturduğu sol-sosyalist hareketten bahsedilebilir. Bu hareket hem Çin-Sovyet çekişmesinden hem de 12 Mart darbesinin neden olduğu travmadan dolayı gittikçe parçalanmaktadır. 27 Mayıs'tan 12 Mart'a kadarki dönemde ithal ikameci iktisat politikasının getirdiği sanayi işçi sınıfının kitleselleşmesi ve işçi hareketinin yükselişi ile kitlelerin yaşam standardındaki nispi iyileşme, 1961 Anayasasının kitlelerin örgütlenmesi ve politik mobilizasyonu önündeki engelleri kaldırması gibi nedenler, sol-sosyalist siyasetin tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yükselmesini sağlamıştır. 27 Mayıs darbesinin amaçlarından biri de gelecekte iktidarın Demokrat Parti gibi çoğunlukçu ve popülist partilere geçmesini engellemektir. Bu amaçla parlamenter sistemin yapısı ve seçim sisteminin değişmesi ile Anayasa Mahkemesi'nin kurulması gibi düzenlemeler ve basın, ifade ve örgütlenme özgürlüğünü geliştiren adımlar başarılı olamamış, halk Demokrat Parti'nin ardılı olan partilere desteğini sürdürmüştür. Bu nedenle "27 Mayıs Devrimi"nin tamamlanması gereğinden hareketle ordunun tekrar iktidarı üstlenmesini savunan çevreler Yön dergisinde buluşmuştur. *Yön* dergisi çevresinin yönlendirdiği "genç radikal subaylar" üstünden "sosyalist denemeyen ama kapitalist de olmayan yoldan kalkınma" amacıyla harekete geçen cuntacı komiteler, sol hareketler açısından da sosyalist devrim stratejileri yönünden önemli ayrışmalara neden olmuştur. Bu tartışmalar üzerinden yaşanan ayrışmalar, temelli bir teorik karşıtlıktan çok üzerinde hemfikir olunan bir devrim anlayışının tesisine giden yola dönük pratik birtakım meselelere karşılık gelir. Bir diğer deyişle esasa dair bir değerlendirmeden daha çok usule dair bir tartışma yürütülmektedir.

Bu usul tartışmalarına da damgasını vuran en önemli yaklaşımlardan biri, Mihri Belli ve çevresinin, Türkiye'de sosyalist devrime olanak tanımayan görece geri sosyo-ekonomik koşullar yüzünden öncelikle bu geçişe olanak tanıyan tarihsel-toplumsal şartların yerine getirilmesi gerekliliğinden yola çıkarak ürettiği bir çeşit aşamalı devrimi öngören Milli Demokratik Devrim (MDD) tezidir. 1960'lı yıllar boyunca sol-sosyalist cenahta ciddi tartışmalara yol açan MDD çizgisi, bu aşamalı devrim stratejisi nedeniyle Yön hareketinin savunduğu cuntacılığı da muteber bulmuştur. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin Stalinist tezlerinin Türkiye ekseninde yorumlanmasına dayanan bu tez esasa dair yorumun izlerini taşımaz ve özgürlük ve demokrasi temelli politikanın inşası gibi bir kaygı gütmmez. Özgürlük ve demokrasi temelli bir teorik-pratik birlikteliğin, zorunluluğun yerine getirilmesinden ziyade etik-politik bir özgürlükçü politik yönelişin izleri Türkiye sol hareketinin diğer birçok mensubunda da olduğu gibi MDD çizgisinde de görünmemektedir.

Aynı yıllarda dönemin sol-sosyalist hareketinin görece dışında konumlanan ama Cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye sosyalist hareketinin tamamına tanık olmuş, üretken ve kendine özgü bir sosyalist lider olan Hikmet Kıvılcımlı dahi ordunun ilerici karakterini öven yazılar kaleme almıştır. 9 Mart darbesini önleyen ordunun üst yönetim kademesi, bu girişimin de sonucunda gerçekleşen 12 Mart darbesi ile beraber ordu emir komuta zincirinin dışında darbe yapmaya eğilimli ve özellikle sol-sosyalist harekete sempati duyan subaylara ve cuntalara yönelik ciddi bir temizliğe girişmiş, bu durum MDD çizgisine yakın cuntacı eğilimlerde büyük bir itibar kaybına neden olmuştur. “İlerici cuntalar”la ortaklık yoluyla sosyalist devrimi gerçekleştirme yolu kapanınca sol-sosyalist hareket içinde silahlı mücadeleyi savunan gruplar daha fazla ilgi görmeye başlamıştır. Diğer taraftan silahlı mücadelenin halk tarafından itibar görmeyişi ve dünyadaki politik gelişmeler sonucunda Türkiye sol hareketi açısından önemli bir teorik ve pratik bunalım su yüzüne çıkmıştır. Türkiye’deki sol-sosyalist hareketlerin, genel olarak dünyadaki belli başlı sol hareketlerin acentesi şeklinde örgütlenmiş olması, o hareketlerdeki mücadele, tartışma, ayrışma ve çekişmeleri Türkiye’ye doğrudan aktarmıştır. Türkiye sol-sosyalist siyasetinin uluslararası Marksist literatüre gözle görülür bir katkı sunamamasının en önemli nedenlerinden biri de hareketin karakteristiğinde yer alan acentelik anlayışının hakim olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle Türkiye solunun o dönemki klikleri, ülkeyi evrensel strateji ve taktiklerin uygulama sahası ya da özgüllüğü üzerinden bağımsız bir devşirme teorik perspektifle yorumlamaya çalışan, bu haliyle teorinin asıl özelliği olan enternasyonalist nosyonu göremeyen tipik birer üçüncü dünyacı, ulusalcı sol hareketler olarak düşünülebilir. Sol-sosyalist bir hayali bugünden inşa edilen ve dolayısıyla geleceği bugünden kuran bir anlayıştan ziyade devlet iktidarının ele geçirilmesinden sonraki düşsel bir idealler dünyası olarak gören ve erteleyen bu anlayış, Türkiye solunun ağırlıklı bir kısmının ayırıcı özelliği durumundadır. Mevcut devletin “kötü niyetli insanlar” tarafından yönetilmeyip, makul karakterli kişilerce yönetilmesiyle sorunların büyük oranda giderilebilir olduğuna duyulan safdil inanç tam da iktidar kavrayışından kaynaklanmaktadır. Her şeye rağmen devleti doğrudan eleştiremeyen ve böylelikle sistemin imkânlarını partinin ya da bir grubun “iyi yönetimi” için gerekli altyapı olarak düşünen bir diğer anlayış da bu türden bir devredilebilir iktidar kavrayışından kaynaklanmaktadır.

Stalin’in “tek ülkede sosyalizm” ilkesinin neden olduğu devlet kapitalizminin gittikçe yerleşmesi ile Sovyetler Birliği artık bürokratik bir devlet haline gelmiş ve dünya sosyalist hareketinde de 1960’lar boyunca gelişen Çin-Sovyet kutuplaşması zirveye ulaşmıştır (ilk sınır çatışması 1969’da yaşanmıştır). Avrupa’da kapitalist gelişmenin toplumun tabanına da yayılan nispi bir refah artışını sağlamasıyla buradaki sol-sosyalist hareketler gittikçe yerleşik rejimi

doğrudan karşısına almayan, reformcu anlayışa yönelmişlerdir. Sovyetler Birliği ve Batı ile dünyanın geri kalanına göre müreffeh bir toplum ve gelişmiş bir devlet kurabilmeleri hem Avrupa sol-sosyalist hareketlerinin reformcu savruluşunu hem de Sovyetler Birliği'nin dünya devriminin yerine “tek ülkede sosyalizm” ilkesini benimsemesini kısmen açıklar (Yurtsever, 2008: 23). Türkiye sol-sosyalist hareketinin kendi dinamiklerinden kaynaklanan tartışmaları ön planda tutan eğilimi zamanla dönüşmüştür. Dünya sol-sosyalist hareketindeki yukarıdaki gelişmeler Türkiye sol-sosyalist hareketince 1960'larda pek dikkate alınmasa da 1968 sonrasında önem kazanmaya başlamış ve özellikle 1970'lerin ikinci yarısıyla birlikte dünya solundaki tartışmalar, Türkiye'de de büyük tartışmalara ve bölünmelere yol açacak boyutta yankı bulmuştur. Bu dönüşümü anlayabilmek için çok partili siyasal yaşama geçiş sonrası politik gelişmelere bakmak gereklidir.

DP'nin popülist ve özgürlükçü bir söylemle CHP'nin parti devletine dönüşmüş bürokratik yapısını ve devletçiliğe dayanan kapalı ekonomi anlayışını hedef alarak ezici bir çoğunlukla kazandığı 1950 ve sonrasındaki seçimler CHP'nin farklı bir söyleme geçmesini gerektiriyordu. DP iktidarının 1950'lerin ikinci yarısıyla birlikte çoğunluğa dayanan otoriterliğe yönelmesi ve CHP'nin -ileride 27 Mayıs'ın reform programında yer alan- “biçimsel demokratik hakları ve kurumları merkeze alan” muhalefeti (Belge, 2007:32), CHP'nin bu dönüşümünün de işaretiydi. Diğer taraftan DP politikada ve ekonomide özgürleşme getireceği vaadiyle iktidara gelmesine rağmen, muhalefetteyken anti-demokratik gördüğü 1924 Anayasası'nda değişiklik yapmamış, aksine yöneldiği otoriterliğin hukuki zeminini de bu anayasa sağlamıştır, bu durum ise DP'nin kitleler nezdinde itibarını azaltmıştır. Bu itibar kaybından faydalanmak isteyen CHP özgürlükçü söyleme yaslanan bir muhalefete geçmiştir. Aslında CHP'deki bu dönüşüm önemli bir paradoksa da işaret eder. Daha önce de belirtildiği gibi DP iktidarı devraldığı anayasal düzende önemli bir değişikliğe gitmemiştir. Dolayısıyla CHP kendi oluşturduğu yasalara muhalefet ediyordu. Ancak çağın da gereği olan bu dönüşüm, 27 Mayıs sonrası yapılan anayasanın nispeten özgürlükçü ve demokratik bir anlayışa sahip olmasının önünü açtı.

Serbest seçimler yoluyla iktidar olmuş bir hükümetin askeri darbe ile düşürülmesi demokrasiye yönelik bir müdahale olmakla birlikte 27 Mayıs sonucunda liberal demokratik reformlar yapılabiliyordu. Aslında 27 Mayıs sonrasında yapılan yasal ve anayasal reformların hedefi, “Millet Meclisi'ni başka kurumlarla dengelemek suretiyle, DP'nin (ve ondan önce de CHP'nin) sahip olduğu türden bir iktidar tekeli engellemektir” (Zürcher, 1995: 357). Bu iktidar tekeli ancak dengeleyici ve denetleyici yeni kurumlar getirerek ve o kurumları hükümetin ve meclisin otoritesinden özerk kılarak kırılabilirdi. Bu amaçla çoğunluk sistemine

dayalı seçim sistemi nisbi temsil ile değiştirildi, meclisi dengelemek için senato kuruldu, yargının, yüksek öğretimin ve basın-yayın kurumlarının özerklikleri anayasal garanti altına alındı. 1961 Anayasası temel hak ve özgürlüklerin korunması açısından cumhuriyet tarihinin en demokratik ve ileri anayasası olmakla birlikte asıl amacı yürütmeye karşı denge ve denetlemenin kurumsal güvenceye kavuşmasıydı. Diğer taraftan 1961 Anayasası ile Milli Güvenlik Kurulu'na ve orduya sivil yönetimin üstünde anayasal bir statü verilmiş, böylelikle sivil yönetimin üzerinde kurulmak istenen askeri vesayet kurumsal altyapısı oluşturulmuştur.

1961 Anayasasının yukarıda bahsedilen bazı olumsuzluklarına rağmen yarattığı özgürlük iklimi, o döneme kadar sistem tarafından marjinal kabul edilen sol-sosyalist hareketlere legal siyaset yapabilme alanı açmıştır. Türkiye sol-sosyalist hareketinin en eski partisi olan Türkiye Komünist Partisi (TKP), ne “ülkenin ilerici gücü” olarak tanımlayıp desteklediği tek-partili rejimde ne de çok partili dönemde yasal siyaset alanı bulabilmişti (Belge, 1989:39). TKP uzun süre illegal siyaset yapması, sürekli takip ve kovuşturma altında olması, parti içi mücadelelerin yanı sıra Komintern geleneğinin de etkileri nedeniyle katı ve oldukça kapalı bir örgüt anlayışına sahipti ve 1960’larda sol hareketin dahi içinde marjinal bir konumdaydı.

Buna karşılık, 27 Mayıs sonrasının görece özgürlük ortamının yarattığı hareketlenmeyle birlikte 1960’lar boyunca yasal olarak örgütlenen TİP, 27 Mayıs öncesi solunun da esas temsilcisiydi. Şubat 1961’de bir grup sendikacı tarafından kurulan TİP, yasal siyasetin tüm olanaklarından yararlanarak geniş halk kitlelerini temsil etme iddiasındaydı ve onların somut sorunlarına sosyalist siyaset çerçevesinde çözüm önerileri getirecek donanımına sahipti. Partiyi kuran sendikacıların yanı sıra eski kuşak sosyalist aydınlar ile yükselen üniversite gençlik hareketinin de desteğini alan parti, solun geleneksel olarak dayandığı kitleyi geniş oranda temsil etse de tüm bu unsurlar muazzam bir parti içi muhalefetin de muhtemel tabanını oluşturuyordu. Söz konusu çeşitlilik TİP’i Batı’daki örneklerinden de ayırt ediyordu. Ancak farklılık sadece heterojen yapı ile sınırlı değildi. Parti, “ ‘proletarya diktatörlüğü’ne mutabık değilken, kesinlikle sosyalist ve hatta bir barış hareketi biçiminde Sovyet yanlısıydı” (Belge, 2007: 168). Yasal sınırlar içinde kalmayı savunması yönünden Batılı sol partilere benzeyen TİP, sosyal demokrat çizgide olmadığını da ısrarla vurguluyordu. Aynı zamanda Sovyet eksenli Komintern geleneğine oldukça uzak bir kitle partisi olma yolunda, serbest seçimlerle iktidara gelmeyi hedefleyen bir partiydi. TİP Türkiye’yi tahlil ederken ithal ikameci sanayileşme ile birlikte sosyalist bir iktidarın dayanabileceği işçi sınıfının oluştuğunu, 27 Mayıs darbesi sonrası yürürlüğe giren 1961 Anayasası ile de “burjuva demokratik devrimi”nin tamamlandığını varsayıyordu (Belge, 1989: 39). Böylelikle asıl problemin kitlelere meşru ve legal yollarla

doğru bilinci kazandırabilmek olduğunu düşünen parti, yine de kitlelerle doğal ve doğrudan bir ilişki kurmakta zorlanacak ve gittikçe zayıflayacaktı. Bu dönemde TİP'e en kayda değer eleştiri Milli Demokratik Devrim (MDD) tezini benimseyen çevrelerden gelmiştir.

Doğan Avcıoğlu tarafından Aralık 1961'de yayınlanmaya başlanan Yön dergisinde tartışılan MDD tezi zamanla Türkiye Solu'nda geniş olarak taraftar bulmuştur. Yön dergisi Türkiye için "kapitalist olmayan yoldan kalkınma"yı öneriyordu ve sosyalist çizgide olmadığının altını çiziyordu (Belge, 1989: 38). Yön dergisinde ortaya çıkan ama 1960'ların sonunda solun dünyada ve Türkiye'de gittikçe kitleselleşmesine paralel olarak gelişen Türkiye'deki Maoçu ve anti-emperyalist çevreler de MDD tezini benimsemiştir. MDD savunucuları halen nüfusun çoğunluğunun köylerde yerleşik olduğunu, feodalitenin sürdüğünü, Türkiye'nin bir üçüncü dünya ülkesi olduğunu ve az gelişmişliğin başlıca sorun olarak kabul edilmesi gerektiğini savunuyorlardı. Bundan ötürü Türkiye sol hareketinin başlıca mücadelesinin emperyalizmle olması, "tam bağımsızlığı" amaçlaması gerektiğini savunuyorlardı, az gelişmişliğe neden olan feodal unsurların ve "işbirlikçi sermayenin" yenilmesinin de Milli Demokratik Devrimin olmazsa olmazı olarak görüyorlardı.

TİP'e göre "burjuva demokratik devrimi"ni gerçekleştiren Türkiye, serbest seçimler yoluyla da Sosyalist Devrimi gerçekleştirebilirdi. Buna karşın MDD taraftarları sınıfa dayanan bir siyaset için gerekli koşulların oluşmadığını, Türkiye'nin henüz Milli Demokratik Devrim safhasında bulunduğunu, sınıf siyasetinin ve sosyalizme geçişin ancak bu aşamadan sonra mümkün olduğunu savunuyorlardı (Şener, 2015: 191-192). MDD tezlerini savunanlar için mücadelenin öncü gücü "asker-sivil aydın zümre" idi:

"Emperyalizme, işbirlikçi sermayeye, feodal mütegalibeye karşı, tam bağımsız ve gerçekten demokratik bir Türkiye kurmak için şehir ve köy proletaryası, şehir ve köy küçük burjuvazisi asker ve sivil aydın zümre ile omuz omuza demokratik devrimi gerçekleştirmek için çaba harcamalıdır, sosyalist devrim için değil. Demokratik devrim aşaması aşıldıktan sonra, sosyalist devrime bir adım daha yaklaşılmış olunacak ve sosyalist devrim için ortam hazırlanmış olacaktır." (Belli, 1970: 56; akt. Şener, 2015:195)

TİP her ne kadar sınıf temelli bir parti olma iddiasındaysa da seçmenleri proletaryadan ziyade şehirli orta sınıf ile köydeki Kürt ve Alevi nüfustu ve bu durum TİP'in sınıf siyasetini merkeze alan sosyalist devrim amacına gölge düşürüyordu. 1965 seçim başarısından sonra TİP gitgide güç kaybederken sol içindeki muhaliflerinin artan eleştirilerine maruz kalmıştır. MDD'cilerin "zinde güçler"e dayanan devrim stratejilerine ve "milli cephe" türü siyasi manevralarına TİP'in destek vermemesi ve proletarya öncülüğü konusunda ısrar etmesi,

MDD’ciler açısından “zaten zayıf durumdaki işçi sınıfının daha çok tecrit edilmesine ve devrimin belirsiz bir geleceğe ertelenmesine” yol açıyordu (Şener, 2015: 1992).

Türkiye sol hareketini 1960’lar süresince büyük ölçüde TİP ve MDD’ciler arasındaki bu tartışmalar şekillendirmişti. Ancak 1968’de neredeyse tüm dünyayı etkileyen gençlik hareketleri MDD’cilerin önünü açmıştı. MDD’cilerin üniversite öğrencilerinin radikalleşmesini destekleyen tavrı kadar TİP’in bu gruplara ve özellikle eylemlerine karşı mesafeli tavrı da bu duruma neden olmuştu. Bu bakımdan 1968 öğrenci olayları, artık kurumsallaşmış sistem içi siyasi yapılarla yeni gelişen toplumsal muhalefet arasındaki ayrışmayı ortaya koymuştu. 1968 gençliği, düzenin tüm kurumlarının ötesinde geleneksel olan her şeye isyan ederken yeni bir siyaset dili ve kültürü de ortaya koyuyordu. Batı’da İkinci Dünya Savaşı sonrası “altın yıllar”da uygulanan sosyal politikaların zayıflaması, sömürgelerin bağımsızlık mücadeleleri, mevcut sol partilerin oluşan sosyal sorunlara çözüm üretememesi gençlik hareketini besleyen ana nedenlerdi. Batı solunda 1968 olayları anti-kolonyalizm ve ırkçılık karşıtlığı, feminist hareket gibi daha önce solun gündeminde olmayan konular öne çıkarırken, Türkiye solu içinde ise iktidar mücadelelerine neden oldu. “Prag Baharı” olarak adlandırılan Çekoslovakya’da Sovyetler Birliği destekli mevcut sosyalist rejimin liberalleşmesi talebiyle 1968’de sokaklara çıkan halka Sovyetler Birliği’nin tepkisi ülkeyi işgal etmek oldu ve bu durum Türkiye solundaki ayrışmayı daha da arttıran bir neden oldu.

TİP, sınıf siyaseti gütsse de parlamenter sistem zemininde legal ve meşru yollarla iktidara gelmeyi amaçlıyordu ve 1968 öğrenci eylemleri, özellikle üniversite işgalleri partinin tasvip ettiği bir siyasi mücadele yöntemi değildi. Batı’daki sol partilere benzer şekilde 1968 olaylarına ihtiyatlı yaklaşımı, TİP’in üniversite öğrencileri ile ilişkilerinin zayıflamasına sebep oldu. TİP’in bu tavrını Sovyet etkisine bağlayan MDD’ciler, öğrenci hareketinin ilgisini çekmeye başladılar (Akın, 2007: 90). Diğer taraftan da TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar’ın Çekoslovakya’nın Sovyetler Birliği ve müttefikleri tarafından işgalini kınaması Behice Boran, Sadun Aren, Nihat Sargın gibi partinin önemli isimlerinin partiden kopmasına neden oldu.

Türkiye sol hareketi açısından bir diğer önemli dönüm noktası, 15-16 Haziran 1970’te düzenlenen işçi eylemidir. Adalet Partisi (AP) yönetiminin sendikal hakları tırpanlayan yasa teklifine karşı Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) tarafından yapılan çağrıyla işçi yürüyüşüne katılım tahmin edilenin çok üstünde gerçekleşmiştir. MDD’cilerin iddia ettiklerinin aksine oldukça politikleşmiş ve kitleselleşmiş bir işçi sınıfının varlığı, her ne kadar TİP’in tezlerini desteklese de artık parti eski gücünden çok uzaktı ve kitleyi etkileyecek kabiliyette değildi. 68 gençliği ise işçi sınıfı ile beraber hareket etmenin yollarını aramaktansa kentte ve kırdaki gerilla mücadelesine yönelmeyi tercih etmişti (Belge, 2007: 37). Küba Devrimi

ile öne çıkan Latin Amerika gerilla hareketinin yarattığı romantizm ve 1968 olayları nedeniyle parlamenter sistem zemininde sosyalist devrim amaçlayan geleneksel sol partilerin meşruiyetinin sorgulanması, tüm dünyada özellikle gençlerin gerilla hareketlerine artan yönelişini açıklamaktadır. Türkiye özelinde ise MDD’ciler üniversite gençliğinin gerilla hareketine yönelmesini destekliyordu. Devrimci silahlı mücadele yoluyla gerilimin tırmanması, beklenen sol cunta darbesi için zemin hazırlayacaktı. Fakat MDD’cilerle birlikte hareket ettiği düşünülen asker-sivil bürokrasi mensupları özellikle 15-16 Haziran’daki işçi yürüyüşünün kitleselliğinden ürktüler ve planlanan yeni “27 Mayıs”tan vazgeçtiler (Belge, 2007: 37). Milli Demokratik Devrimi gerçekleştirmesi planlanan askeri müdahale gerçekleşmezken, üst komuta kademesi “sol darbe” tehdidine karşı 12 Mart 1971 müdahalesini yaptı. Bu müdahale ile kurulan teknokratlar hükümeti ve getirilen sıkıyönetim ile hem 27 Mayıs’ın ordu açısından önemli kazanımları korunmuş hem de toplumsal muhalefet sindirilmiştir.

Diğer taraftan 1965’te TİP’e tabanını kaybetmemek için CHP’nin “ortanın solu”nda durduğu söylemi, 1972’de Bülent Ecevit’in genel başkan oluşuyla biraz daha anlam kazanmıştır. O dönemde 12 Mart müdahalesiyle ağır yara alan sol harekete karşı halkın teveccühü de artmıştı. Bu dalgadan faydalanmak isteyen Ecevit “toprak işleyen su kullananın” gibi sola göz kırpan sloganlarla girdiği 1973 seçimlerinden birincilikle çıkmıştı. Yine de Ecevit CHP’si bile evrensel sosyal demokrasinin temel kabullerinden yoksundu. Batı sosyal demokrasisinin kökenini oluşturan Marksist ideoloji ile işçi hareketleri ve sendikalarla organik ilişkiye CHP’de rastlanmıyordu (Aydınoglu, 2007: 37). 1974’te genel afla askeri müdahaleden beri hapiste olan sol kadrolar serbest bırakılmıştı. Solun kitleselleşmesine oldukça uygun bir ortam olmasına rağmen Türkiye sol hareketinde 1971 öncesi yöntem tartışmaları yerini sol içi örgüt ve fraksiyon kavgalarına bırakmıştı. Sovyet-Çin ayrışması sol çevrelerde de taraftar bulmuş, çekişme ve rekabeti arttırmıştı, diğer taraftan sol içinde aynı fikirlere yakın olan örgütler arasında ya da örgüt içinde de çatışma ve iktidar mücadelesi oldukça fazlaydı. Bu durum solun kitlelerden uzaklaşmasına, sol hareketin kendisi ile mücadele ederek bir kısır döngüye girmesine neden olmuştu. Sol içi iktidarı ele almak, proletarya diktatörlüğünü kurmaktan daha önemli hale gelmişti.

12 Mart sonrasında devletin desteği ve yükselen sola tepki olarak aşırı sağ da güç kazanmaya başlamıştı. Özellikle Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)’ne bağlı Ülkü Ocakları’nın sol ile girdiği silahlı mücadele 1970’lerin ikinci yarısı itibarıyla ülkede iç savaş görüntülerine neden olmuştu. Bu durum solun toplum gözünde marjinalleşmesini hızlandırmıştı. Diğer taraftan CHP’nin yükselişini durdurmak için “yükselen komünizm tehlikesi”ni ülkenin en önemli gündemi haline getirmeye çalışan AP Genel Başkanı Süleyman Demirel tüm “anti-

komünist” partileri biraraya getirerek Milliyetçi Cephe hükümetlerini kurmuştu. 1 Mayıs 1977 katliamı ile başlayan, Çorum, Malatya ve Maraş katliamları ile zirveye ulaşan sivillere yönelik katliamlar 12 Eylül darbesine giden yolu açmıştı.

Bu yirmi yılı aşan dönemde Türkiye sol hareketi geniş halk kitleleri tarafından önemli derecede ilgi ve teveccühe sahip olabilme şansını kaçırmıştır. Hareketin kitleselleşmesinin önünü açacak teorik ve pratik birikime sahip kadroların bulunmayışı bu duruma neden olan önemli bir etkidir. Diğer taraftan Kemalizmi Marksizmle kaynaştırma iddiası sonucunda darbe yoluyla iktidarı ele geçirme çabası, 12 Mart müdahalesinin önünü açmış ve solun büyük bir yıkıma uğramasına neden olmuştur. Marksizmin temel nosyonlarından olan enternasyonalizm ve özgürleşmenin Türkiye solunda esamesi okunmazken devlet aygıtının ya da örgütün-fraksiyonun yönetiminin ele geçirilmesi gibi her türlü iktidarı ele almayı önceleyen bir kavrayışa sahiptir.

Türkiye solunda Kıbrıs sorunu açısından nispeten erken bir dönem olan 1951’den itibaren görüşlerini ortaya koyan TKP, İngiliz sömürgecilikten kurtuluş hareketi olarak gördüğü *Enosis* mücadelesini desteklemiştir. AKEL ve Yunanistan Komünist Partisi (KKE)’nin de *Enosis* çizgisinde olmaları kuşkusuz TKP’nin bu söyleminde etkili olmuşsa da 1958’den itibaren TKP tüm Kıbrıslıların eşitliğine dayanan, bağımsız, tarafsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti’ni savunmaya başlamıştır (Korkmazhan, 2017: 271-273).

Kıbrıs sorunu açısından Türkiye solunda TKP’nin tam aksi bir konumlanış alan *Yön* dergisi *Enosis*’in ABD emperyalizminin Kıbrıs’ı ele geçirme planına hizmet ettiğini savunmakta ve Kıbrıs sorununu bir “milli dava” olarak görmektedir. *Yön* her ne kadar Kıbrıs için federasyon yönetimini oldukça erken bir dönemde savunup sorunun çözümü için diplomasiyi telkin etse de askeri müdahale gündeme geldiğinde de desteklemekten geri durmamıştır (Korkmazhan, 2017: 274). Kıbrıs Türk liderliğindeki Fazıl Küçük – Rauf Denktaş mücadelesindeyse *Yön*, Kıbrıs Türk toplumunda TMT’nin güçlenmesiyle birlikte Rauf Denktaş’ı ön plana çıkaran yayınlar yapmıştır (Atagenc, 2018: 282).

Mehmet Ali Aybar liderliğindeki TİP, erken dönemde Kıbrıs’ın Misak-ı Milli sınırları içerisinde olmaması dolayısıyla Türkiye’nin sorunu olmadığını savunmuş, iki toplum arası çatışmaların artması ve Johnson Mektubu’nun yarattığı toplumsal infial üzerine Kıbrıs Rum liderliğini Batı emperyalizmine hizmet etmekle suçlamıştır. Kıbrıs’taki 1967 çatışmalarında mecliste Demirel hükümetinin adaya askeri müdahalesini destekleyen TİP, MDD çevresi tarafından CHP’nin dahi sağına düşmekle eleştirilmiştir. MDD çevresi TİP’in aksine Kıbrıs Rum liderliğini ve Makarios’u Bağlantısızlar hareketindeki rolü hasebiyle Üçüncü Dünya içinde önemli bir anti-emperyalist lider ve Kıbrıs Cumhuriyeti’nin bağımsızlığı açısından

önemli bir aktör olarak görmektedir. *Ant* dergisi çevresi de Makarios'u MDD'ye benzer şekilde anti-emperyalist bir lider olarak görmüş ve Kıbrıs'ın bağımsızlığında Üçüncü Dünya'nın desteği için Makarios'un önemine vurgu yapmıştır. Bu bakımdan *Ant* Türkiye solunda Kıbrıs sorununa bakışta farklı perspektif sunmuştur. *Ant*'in açtığı bu alan sayesinde Kıbrıs sorunu Türkiye solunda tartışılırken *Yön* ve TİP'in "milli dava" söyleminin dışına çıkabilmiş, bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin varlığının Amerikan emperyalizminin bölgede güçlenmesini engelleyen önemli bir kazanım olduğu fikrinin tartışılmasına vesile olmuştur. (Atağenç, 2018: 282-283).

Öte yandan 1967 darbesiyle Albaylar Cuntası'nın Yunanistan'da iktidara gelmesi üzerine Makarios üzerindeki *Enosis* baskısını arttırmış, zamanla Yunanistan'daki ve Kıbrıs Rum toplumundaki *Enosis* destekçisi güçler için Makarios bir engel haline gelmiştir. Bu durum Makarios'un Türkiye solunun gözündeki anti-emperyalist lider konumunu güçlendirmiştir. Aynı dönemde Doğu Perinçek yönetimindeki Maocu *Proleter Devrimci Aydınlik* (PDA) dergisi çevresi de Kıbrıs'ta *Enosis* yanlılarının Yunan cuntası ve ABD'nin kışkırtmasıyla Makarios yönetimini devirmeye çalıştıklarını öne sürmekte, Türkiye'nin yabancı üslerden arınmış tam bağımsız federatif Kıbrıs Cumhuriyeti'ni savunması gerektiğini belirtmektedir. PDA Türkiye'nin 1974 askeri müdahalesinin ikinci safhasını işgal hareketi olduğunu ileri sürerek eleştirmiştir (Atağenç, 2018: 286).

Behice Boran liderliğindeki ikinci TİP'in yayın organı *Yürüyüş* dergisinin yayınlanma dönemi (1975-1980) Türkiye'nin 1974 askeri müdahalesi sonrasına denk gelmektedir. *Yürüyüş* 1971 öncesinin *Ant* dergisine benzer şekilde Kıbrıs sorununda çözümün birleşik, bağımsız ve demokratik bir Kıbrıs Cumhuriyeti'nin müzakereler yoluyla yeniden kurulması sayesinde olacağını, Türkiye'nin adadaki fiili durumunun uluslararası hukuka aykırı olduğunu ve Adadaki mevcut düzenin Amerikan emperyalizmine hizmet ettiğini belirtmiştir.

3.2. *Yön* Dergisinde (1961-1967) Kıbrıs Sorunu

27 Mayıs sonrasının görece bir demokratik ferahlama sağladığı siyasal ve toplumsal şeraitte, kalabalık bir aydınlar bildirisinin rüzgarını arkasına alarak yayın hayatına başlayan ve otuz binlere varan satış rakamıyla dönemin şartlarına göre bir etkili bir entelektüel sol mecra niteliği kazanan *Yön* Dergisi, 1961-1967 yılları arasında 222 sayı çıkar. Solun memleket çapında hegemonik bir düşünsel akım olmasında ve geniş bir aydın kitlesi nezdinde de tercihe şayan kılınmasında bir köşe taşı olan *Yön* dergisi, sosyalizmin de adlı adınca zikredilmesi ve memleket vasatında bir yasaklı kelime olmaktan çıkmasına yaptığı muazzam katkı nedeniyle de öncü hüviyetindedir. *Yön*'ün sosyalizmi, dört başı mamur bir siyasal, toplumsal, kültürel ve

iktisadi dönüşüm projesi olarak bütünlüklü bir yaşam biçiminden ziyade kapitalist olmayan yoldan kalkınmayı mümkün kılacak daha adil ve kalkınmacı bir iktisadi program ve Atatürk devrimlerini kemale erdirmenin vesilesi olması anlamında faydalı/faydacı bir güzergahı ifade etmektedir.

Yayımlanmasının ilk yıllarında, kendi döneminde Ortanın Solundan, yeni yeni filizlenen örgütlü ya da örgütsüz sosyalist ve komünist kişi veya hareketlere varıncaya kadar bir hayli geniş bir toplumsal yelpazenin ortak düşünce platformu niteliği taşıyan Yön, son yıllarına doğru kurucu kadronun önde gelen ismi Doğan Avcıoğlu'nun siyasal ve düşüncel olarak ağırlığını hissettirdiği bir dar kadro dergisi hüviyetine bürünür. Avcıoğlu'nun aydınlanmacı ve dar kadro temelli öncü bir parti ekseninde tarif ettiği, ordu ve gençliği de yedek zinde kuvvetler olarak tanımlayan jakoben toplumsal dönüşüm projesi nedeniyle yersiz bir işçi-ırgat romantizmiyle malul olarak tarif ettiği dönemin önde gelen sosyalist mecralarından TİP'e de arzuladığı düzeyde nüfuz etmeyi başaramayan Yön, CHP'den de istediği yönelime uygun bir tavır göremediği için giderek radikalleşerek öncücü-seçkinci ve acilci teyakkuzun mecrası haline gelir ve 1967'de de kapanır (Bora, 2017: 609-610).

Ülkenin acil meselelerinin müteyakkız ve acilci bir ruh haliyle ivedilikle çözülmesi için Osmanlı'dan Cumhuriyet'e, tarımdan kültüre, gündelik politikadan uluslararası ilişkilere kadar oldukça geniş bir sahada fikir üretmeye gayret eden Yön, Kıbrıs meselesini de es geçmez ve bu sorunu iktisadi bir eksikliğin ürünü olarak görerek iktisaden kuvvetlenmenin en temel çözüm yolu olduğunu savunur. Bu anlamda Kıbrıs bahsinde dergide yayımlanan ilk değerlendirme imzasız olarak yayımlanan bir haber yorum niteliğindeki "Makarios Ankara'da" başlıklı yazıdır (Yön, 28 Kasım 1962: 4). Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması sonrası iki toplum arasında yönetimin müştereken paylaşılması aşamasında çıkan sorunların çözümü için Rum çoğunluğun lehine mevcut anayasada değişiklikler öneren Makarios'un bu çabalarına destek için dünya liderlerine yaptığı ziyaretlerden birini de Türkiye'ye gerçekleştirmesi (Babaoğlu, 2016: 301) ve sonrasındaki gelişmelere ilişkin değerlendirmeler içeren bu haber-yorumda, meselenin esasen Kıbrıslı Türklerin iktisadi açıdan desteklenmesi ve güçlendirilmesiyle beraber oluşacak eşitlik vasıtasıyla çözüleceği fikri ilk kez zikredilir. Makarios'un adada giderek yükselen tansiyonu çözmek adına yürütmeye elini güçlendirecek değişiklikler talebinin Ankara'da da makul karşılanmadığının belirtildiği yazıda, görüşme süresince tertip edilen Makarios karşıtı muhtelif gösterilerin sorunun çözümünden çok Enosis yanlısı grupların görüşlerini teyit etmelerine yarayan birer koz niteliği taşıdığı dile getirilir (Yön, 28 Kasım 1962: 4).

Halkın bu türden fevri tepkiler vermesinin anlaşılır olduğu zira Demokrat Parti döneminde Kıbrıs Meselesi üzerinden harlanan milliyetçi teyakkuzun etkilerinin kitleler

nezdinde devam etmesinin normal kabul edilmesi gerektiği belirtilirken benzer bir fevriliğin hükümet ve devlet kanadında da gösterilmesinin sorunu daha da içinden çıkılmaz boyuta getirmek başka bir şeye hizmet etmeyeceği savunulur. Politikacıların kendi dar çıkarlarına kitlenin hezeyanlarını da ortak etmemesi gerektiği vurgulanır ve bu noktada yapılması gereken şeyin Kıbrıslı Türklerin, Kıbrıs Cumhuriyetinin kuruluşu sonrası elde ettiği hakların bütünüyle tahakkuk ettirilmesi yönünde telkin ve baskı yapmak olduğu ifade edilir. Gösterileri, sürecin bu şekilde sonuçlanmasında herhangi bir sorumluluğu olmayan mevcut hükümetin aleyhine kullanan Menderes yanlısı sağ basının meseleyi istismar etmekten başka bir şey yapmadığı, halbuki sorunun bu denli kronik bir niteliğe bürünmesinde Menderes dönemindeki milliyetçi teyakkuz nedeniyle oluşan birikime ve Makarios'u Kıbrıs Cumhuriyeti'nin lideri olarak tanıyan anlaşmanın da bizzat Menderes tarafından imzalandığına dikkat çekilir. Sonuç olarak meselenin gelip düğümlendiği yer için, hali hazırda iktisadi bakımdan bağımlı durumdaki Kıbrıslı Türklerin ekonomik açıdan daha eşit şartlarda yaşamasının koşullarının oluşturulması teşhisi yapılır ve bunun haricindeki diğer bütün hak ve garantilerin pek de bir anlam ifade etmediği iddia edilir (Yön, 28 Kasım 1962: 4). Bu kısa haber-yorum, Yön'ün ekonomi eksenli temel yaklaşımının ilk örneği olması ve meselenin Türkiye'nin stratejik çıkarları bakımından değil doğrudan Kıbrıslı Türklerin özgül sorunları üzerinden değerlendirmesi nedeniyle dikkate değerdir.

Derginin başyazarı Doğan Avcıoğlu'nun (1963: 8-10) kaleme aldığı bir sonraki yazı ise ilk yazının aksine meseleyi daha çok Türkiye dış politikasının gelgitleri ve çıkmazları ekseninde ele alan bir yaklaşıma sahiptir. Yazının hemen girişinde Avcıoğlu, Atatürk döneminde sınır komşularıyla iyi kötü makul ilişkiler kurmayı becermiş bir Türkiye'den mevcut durumda Yunanistan'dan Bulgaristan'a Sovyetler Birliği'nden Suriye'ye varıncaya kadar bütün komşularıyla şu veya bu düzeyde gergin ilişkiler içinde olan ve uluslararası ilişkilerde muazzam bir kaosu ortasında kalmış Türkiye manzarasıyla karşı karşıya olduğunu belirtir. Bu kaos içerisinde kamuoyu tarafından pek bilinmediği için henüz önemli bir gündem maddesi olmayan Kıbrıs ve Kürt meselesine dikkat çeken Avcıoğlu (1963: 8), bu yazıda daha çok Kıbrıs ve Kıbrıslı Türklere eğileceğini ifade eder.

Makarios'un yürürlükteki Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasına aykırı biçimde her iki toplum için ayrı belediyeler oluşturma yönündeki kanunun aksine belediyeleri birleştirme kararı almasına karşı Türk tarafının da bu kararı iptal amacıyla Kıbrıs Anayasa Mahkemesine açtığı dava sürecine odaklanan Avcıoğlu, mahkemenin de anayasaya açıkça aykırı bu işlemin iptali yönünde karar vermeyi geciktirmesi ve sonunda da hem birleştirme kararını hem de Kıbrıslı Türklerin ayrı belediye kurma yönündeki girişimlerini anayasaya aykırı ilan eden hayli

orta yolcu bir karar almasını eleştirir. Kararın getirdiklerini etraflıca düşünmeden kamuoyunu uyutmak maksadıyla bu kararı olumlu karşılayan Türk dışişlerini de eleştiren Avcıoğlu (1963: 8), karar sonrası Makarios ve Fazıl Küçük arasında geçen görüşmenin bu türden olumlu bir görüşe hizmet edecek havada geçmediğini, tersine bu kararın Makarios'un açıkça yasadışı girişimlerine devam etmesine ve Kıbrıslı Türklere tanınan imtiyazları bütünüyle ortadan kaldırarak adayı tamamen Kıbrıslı Rumların hakimiyetine tabi kılma niyetini daha da cesaretle sürdürmesine kapıyı ardına kadar açtığı kanaatindedir.

Makarios'un Türkiye'nin askeri müdahalesine ihtimal vermediği için fütursuzluğuna mukabil Yunanistan'ın da Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki en ufak bir hareketinin bile ciddi bir savaş tehdidi teyakkuzuyla karşılandığını belirten Avcıoğlu (1963: 9), muhtemel bir Türkiye askeri müdahalesinin ciddi sonuçları olacağı, Birleşmiş Milletlerin meseleye dahlini kolaylaştıracağı ve meselenin uluslararası boyuta taşınmasını zaten isteyen Makarios'un da iki durumda da kazançlı çıkacağını iddia eder. Makarios'un Anayasaya aykırı pratiklerini Birleşmiş Milletlere itiraz konusu yapmayan Türkiye'nin bu tavrının söz konusu pratiklerin zımnen onaylanması anlamına geldiğini dile getiren Avcıoğlu, bu itiraz yapılmazsa mevcut anlaşmalardan kaynaklı müdahale hakkının da kaybedilmesi tehlikesinin ortaya çıktığına dikkat çeker. Türkiye'nin askeri denizaltı alması, Genelkurmay düzeyinde Kıbrıs ziyaretleri gerçekleştirmesi ve karasularını on iki mile çıkartma girişimlerinde bulunmasının Yunan gazetelerinde savaş sebebi sayılarak köpürtüldüğünü ifade eden Avcıoğlu, Yunan basınının kendi hükümetlerini de gerekli tepkiyi göstermekte gecikmekle itham ettiğini vurgular.

Uluslararası dengenin lehinde olduğu ve hem Yunanistan hem de Türkiye'nin mevcut anlaşmalardan kaynaklı haklarının da sınırlarla belirlendiğinin farkındalığıyla hareket eden Makarios'un adım adım Rum egemenliğinde bir Kıbrıs amacına doğru yol aldığını ifade eden Avcıoğlu (1963: 9), bütün hukuki garantilere rağmen varlıklı İstanbullu Rumlardan farklı olarak ekonomik zenginliklerden yoksun olmaları nedeniyle Kıbrıslı Türklerin sıkıntı yaşamaya devam ettiğini ve Türkiye'de halkçı, devletçi ve dinamik bir iktidarın ortaya çıkmasıyla beraber, kaybedilme riskiyle karşı karşıya olunan Kıbrıs davasının ancak kazanabileceği iddiasını ortaya atar. Bu yazı da meselenin Kıbrıslı Türkler tarafından değil de Türkiye'nin dış politikası ve stratejik çıkarları açısından değerlendirilmesi ve Kıbrıslı Türklerin iktisaden geliştirilmesi vurgusu yapılırken 6-7 Eylül Olaylarına rağmen oldukça tuhaf bir biçimde zengin ve mutlu mesut İstanbullu Rumlar analojisinin yapılmasıyla ilgi çekici niteliklere sahiptir.

İbrahim Çamlı'nın iki bölümden oluşan Kıbrıs yazısının ilk bölümünün ortasında derginin Kıbrıs politikası ve yaklaşımına dair görüşlerinin ifade edildiği imzasız değerlendirme (Yön, 25 Eylül 1964: 8-9), Kıbrıs'taki son on beş yıllık gelişmeleri, Türkiye'nin bu gelişmelere

verdiği yanıt ve tepkilerin yarattığı sorunlar ve meselenin çözümü için derginin savunulmasını salık verdiği temel öncülleri ortaya koyma gayretindedir. Yazıda, Kıbrıs'taki fiili çatışma ve kaos durumuna varılmadan Kıbrıs Cumhuriyetinin ilanı öncesi ABD ve İngiltere'nin kendi çıkarları gereği Makarios'u engelleyeceğini sanmak, onu Yunanistan'ın kuklası gibi görmek ve bağımsız bir Kıbrıs fikrini destekleyecek geniş bir bağlantısızlar cephesinin etkinliğini küçümsemek gibi fahiş hatalar nedeniyle Kıbrıslı Türklerin koşullarını iyileştirmek ve hukuki garantiler almak için masaya oturmayan Türkiye Dışışleri, mevcut çözümsüzlüğün en önemli müsebbiplerinden biri olarak anılır. NATO üyesi Yunanistan'ın bir parçası olarak dolaylı bir şekilde NATO toprağı niteliğı kazanacağından ABD ve İngiltere'nin askeri üslerini garanti almak adına önünde sonunda Kıbrıs'ta *Enosis* yanlısı bir girişimin karşısında olmayacağını anlamakta gecikme de Türkiye dış işlerinin bir başka ciddi hatası olarak yorumlanır (Yön, 25 Eylül 1964: 8-9).

ABD'nin Kıbrıs'ta muhtemel bir Küba oluşması tehlikesinden daha çok kendi üslerini garanti altına alacak en ideal çözümün, çıkarlarının ortaklaştığı Yunan emperyalizmine destekle oluşacağına ikna olmuş olmasından ileri geldiğini savunan yazı, mevcut durumda Türkiye'nin üslerini bile tehlikeye sokacak bir durumun ortaya çıkmasından duyduğu endişeyi dile getirir. Bütün bunların yanı sıra Türkiye'nin hala çözümü Washington ve Londra nezdindeki girişimlerle mümkün görmesi de bir başka aymazlık olarak değerlendirilir ve meselenin tam da Yunan emperyalizmi ve Kıbrıslı Rumların istediğı şekilde *Enosis* temelinde ne kadar toprağın Kıbrıslı Türklere hangi koşullarda verileceğı gibi tuhaf bir zeminde tartışılır hale geldiğı iddia edilir (Yön, 25 Eylül 1964: 8-9). *Enosis* odaklı yaklaşımlar karşısında esas yürütölmesi gereken müzakerenin üs tesisinden daha çok her türlü askeri ve stratejik üstün bütünüyle arındırılmış bağımsız bir Kıbrıs formölü üzerinden gerçekleştirilmesinin, Türkiye'nin ve Kıbrıslı Türklerin çıkarları açısından çok daha uygun olduğı öne sürölür. Bu müzakerenin de bağımsız bir uluslararası konferans ya da komisyon nezdinde yürütölmesi gerektiğı, böylelikle uluslararası toplumdan daha ciddi ve nitelikli bir desteğinin alınmasının kolaylaşacağı belirtilir.

Şimdiye kadar kendi tez ve çıkarlarına dost zannettiğı ABD ve İngiltere gibi uluslararası aktörlerin dümen suyunda yürütölün dış politikanın Kıbrıs davasını ciddi bir batağı sürüklediğinin savunulduğı yazıda, bu hatadan vazgeçilmesi ve dünya çapında başka önde gelen güçlerin ve bölge ölkelerinin de işin içine katıldığı geniş katılımlı bir konferans organize edilmesi yönünde girişimlerin hızlandırılması ve Makarios'un en büyük kozu olan bağımsız Kıbrıs tezinin bütün askeri üslerden temizlenmesi koşulunun da eklenmesiyle sahiplenilerek elinden alınması gerektiğı belirtilir. Böylelikle "Türkiye, bugünkünden çok daha güçlü bir şekilde Kıbrıs'ta tarafsız, bağımsız, fakat federal bir devlet kurulması tezini savunabilir ve bu

tezi kabul ettirebilir” (Yön, 25 Eylül 1964: 8-9). Her ne kadar naif bulunsa da İngiliz İşçi Partili bir milletvekilinin Kıbrıs’ın kimsenin egemenliğinde olmayan ortak bir Birleşmiş Milletler toprağı olarak tanınması önerisinin de üslerden arındırılması ve her türlü emperyalist çıkardan bağımsızlaştırılması kaydıyla Türkiye açısından kabul edilebilir görülmesi gerektiğı savunulur ve burada esas önemli olanın sadece Kıbrıs politikasının değil dış politikanın tamamının her neviden emperyalizmin karşısında konumlandırılması olduğu belirtilir.

Dergide Kıbrıs meselesinin bütün boyutlarıyla en geniş şekilde analiz edilmeye çalışıldığı yazı İbrahim Çamlı’nın iki bölümden müteşekkil “Kıbrıs Gerçeğı” başlıklı çalışmasıdır (Çamlı, 1964a: 1964b). Yazının ilk bölümü, Menderes döneminde imzalanan Londra ve Zürih anlaşmasıyla oluşturulmuş Kıbrıs’taki mevcut statükonun bugün sürdürülebilir olup olmadığı sorusuyla açılır ve o güne kadar bu anlaşmalara atfedilen dokunulmazlık bir kenara bırakılıp cari sosyal ve siyasal pratiğın gereklerine uygun yeni bir anlayış ortaya koyulabilseydi sorunun bu denli kronik bir boyuta ulaşmanın da önüne geçme imkanına sahip olunabileceğı savunulur (Çamlı, 1964a: 8). Dolayısıyla mevcut aşamada meselenin boyutlarını anlamak ve muhtemel çözüm önerilerini sunmak için yapılması gerekenleri, günün sosyal dünyasının ne olduğunu kavramak, içeriğine vakıf olmak ve buralarda hangi anlayışın hakim olduğunu tespit etmek gibi başlıklar altında ele almayı teklif eder.

Çamlı (1964a: 8), 1960’ların dünyasını ulusal kurtuluş hareketleri temelinde ilerleyen muhtelif isyanlar ve bunların sonucunda ortaya çıkan çok dinli, kimlikli ve etnik gruplu bir parçalılığa sahip olsa bile diğer yandan da uluslararası toplumsal, siyasal ve kurumsal hareketlenmelerin de bir o kadar etkili olduğu bir hayli renkli ve kaotik bir dönem olarak tarif eder. Bu dünya ayrıca, sadece önde gelen devletlerin değil mazlum devletlerin de hak arama mücadelelerinde ön planda olabildiğı, farklı ideolojik politik akım mensuplarının belli çıkarlar temelinde ortak hareket edebildiğı oldukça karmaşık bir yapı şeklinde resmedilir (Çamlı, 1964a: 8). Modern dünyanın bir başka unsurunun da hem ABD hem de SSBC’nin kendi çıkarları için rakibinin denetimi ya da çizgisindeki toplumsal hareket ve grupları kendi kaderini tayin hakkı çevresinde desteklemesi ve bu yaklaşımın bir süre sonra bütün dünya tarihsel gelişmeleri belirleyen temel yaklaşım tarzı hüviyeti kazanması olduğu ifade edilir.

Çamlı’ya (1964a: 8) göre, büyük güçlere rağmen halkların kendi kaderlerini tayin hakkının fazlasıyla taraftar bulmasıyla ortaya çıkan bu geniş tarafsız devletler grubu, her mazlum milletin kendi göbeğini kesmesi için kayıtsız şartsız desteğı öncelemesi, bu hakkın tesisi için savaşı mazur görürken aksi yönde bir emperyalist müdahaleyi de bundan titizlikle ayırarak karşı durması, dünya barışını tehdit eden her türden ulusal ve uluslararası girişimin ortaya çıkmaması için azami çaba göstermesi ve ırk ya da sınıf temelli ayrımlar karşısında

sosyal eşitlik temelli bir toplumcu görüşün temsilcisi olmasıyla dönemin siyasi gündemini belirleyen en önemli aktör niteliği kazanır. İngiltere'nin himayesi, Türkiye ve Yunanistan'ın garantörlüğü ve dolaylı NATO mensubiyeti gibi koruyucu kalkanlara rağmen Makarios önderliğindeki Kıbrıs Cumhuriyeti'nin de buradaki tarafsızlar grubunun fiili bir üyesi olduğu gerçeği vurgulanır ve meselenin çözümünün de bu gerçeğin bütünüyle idrakiyle ancak mümkün olduğu dile getirilir.

Adadaki Rumların İngiliz sömürge yönetimine karşı başlattığı ayaklanmanın ileride dünya siyaset tarihine bir kurtuluş mücadelesi olarak geçeceğini iddia eden Çamlı (1964a: 8-9), Kıbrıslı Türklerin bu mücadeleye destek olmayıp büsbütün sessiz kalarak ciddi bir fırsatı kaçırdıklarını, eğer bu mücadeleye *Enosis* karşıtı Rumlarla beraber katılmış olsalardı *Enosis*'in bu denli güçlü bir taraftar kitlesi bulmasının da önüne geçmek imkanına sahip olabileceklerini öne sürer. Çamlı (1964a: 9) ayrıca, hali hazırda Kıbrıslı Türklerin önde gelen önderlerinden biri olan Rauf Denktaş'ın, Türkiye'den gelen ciddi mali yardımlar ve siyasi telkinlere rağmen, Kıbrıslı Rumlarla müşterek bir yaşamın koşullarını oluşturacak nitelikte girişimlerden daha çok İngilizlerin böl yönet politikasına uygun biçimde Kıbrıslı Rum ve Türk toplumu arasında yeni ihtilaf alanları yaratmaktan başka bir gündeminin olmadığına dikkat çeker.

27 Mayıs sonrası ara rejim ve İnönü hükümetlerinin artık kronikleşmiş bu meseleyi kucaklarında bulduklarını ve basiretsiz dış politika mensupları nedeniyle dünyanın içinde bulunduğu yeni şartları okumakta geciktiklerini ve ellerinden geldiği kadar meseleyi çözüm noktasına getirmeye gayret ettiklerini dile getiren Çamlı (1964a: 9), meselenin mahiyeti düzgün kavranabilseydi Kıbrıs'ın hali hazırdaki statükoyu da aşan, bütün üsler ve vesayetçi güçlerden arınmış bir bağımsızlığa kavuşması için kimi düzenlemelere izin verileceği ve Kıbrıslı Türklerin de sosyal, kültürel ve iktisadi gelişmesini tam bir emniyete altına almanın mümkün olabileceğini belirtir. Buna mukabil Kıbrıslı Rumların, Türklere yönelik soykırım hareketine giriştiği şu aşamada, zaten yanlış bir aksta ilerlemiş Türkiye dış politikasının iyice hırpalandığı ve İnönü'nün barış yönündeki önemli gayretlerine rağmen meselenin bu biçimde sonuçlanmasının koşullarının en azından şimdilik ortadan kalktığı da altı çizilerek vurgulanır.

Yazının bir hafta sonra yayımlanan ikinci bölümünde de Türkiye'nin Kıbrıslı Türklere yapılan saldırılar sonrası uluslararası anlaşmaların kendine tanıdığı haklar temelinde saldırıların önlenmesi adına gerekli adımları teamüllere uygun biçimde sırasıyla attığını belirten Çamlı (1964b: 8), Türkiye hükümetinin başta sonuç alamasa da sonradan diğer garantör güçleri de harekete geçirmeyi ve Birleşmiş Milletlerin girişimleriyle Londra Konferansının toplanmasını başardığını kaydeder. Bu şartlarda bir askeri çıkarma yapmanın muhtemel sonuçları üzerine de değerlendirmeler yapan Çamlı, o dönemde yapılan benzer türde askeri müdahalelere, BM ve

uluslararası kamuoyu nezdindeki tepkilerden hareketle Türkiye'nin de bu yönde bir müdahalesinin hayli sınırlı ve çözüme hizmet etmeyecek nitelikte olacağı ve dünya kamuoyunda da hoş karşılanmayacağı kanaatine varır. Çamlı'ya (1964b: 8) göre, Türkiye'nin bir diğer hatası da Kıbrıs sorununu Türkiye, Yunanistan ve diğer garantör aktörler üzerinden NATO çerçevesinde bir politik çözümün peşinde koşmasıdır ve meselenin bu dar çerçeveyi aşan çapta bir uluslararası boyut kazandığının farkında değildir.

Çamlı'ya (1964b: 9) göre, Kıbrıs Cumhuriyeti lideri Makarios ise hem garantör güçler hem de dünya kamuoyu nezdindeki güç dengelerini iyi okumayı başararak buradaki açmazları, adada şu veya bu düzeyde etkili Türkiye, Yunanistan, İngiltere, ABD ve NATO gibi güçlerden bütünüyle bağımsız bir Kıbrıs inşa etmenin vesilesi haline getirmek için dünya kamuoyunda etkili Bağlantısızlar hareketi, Rusya ve Birleşmiş Milletleri de sorunun kendi lehine çözümü açısından birer aktör haline getirir. Dolayısıyla Makarios'u halen Kasaba Papazı gibi küçümseyici ifadelerle anmanın meselenin geldiği aşamayı anlamaktan hali hazırda bile uzakta olduğunu işaret etmektedir. Kıbrıs'a muhtemel bir Türkiye müdahalesinin önlenmesi için BM'ye yapılan başvuru sonrası, Makarios önderliğindeki Kıbrıs Cumhuriyeti bağımsız bir güç olduğu BM Genel Kurulu tarafından tekrar teyit edilir ve krizin çözümü için garantör devletlerden bağımsız, BM denetiminde bir uluslararası barış gücünün adada konuşlandırılması kararına varılır. Çamlı'ya göre bütün bu gelişmeler, BM'nin ve uluslararası kamuoyunun Makarios'un girişimleriyle Kıbrıs'ı kendi kaderini tayin etmede bağımsız bir aktör olarak tanıdığının kanıtıdır.

Çamlı'ya (1964b: 9) göre Türkiye yine de meseleyi *Enosis* ve toprak hesabı üzerinden NATO stratejisine sıkıştırmış ve Kıbrıs sorununu bu cendereden çıkararak Bağımsız bir federe devlet temelinde tartışmaya açacak şekilde Birleşmiş Milletler ve dünya kamuoyu nezdinde çözümlenecek bir konu haline getirmeyi başaramamıştır. Türkiye, bilhassa Demokrat Parti döneminde antikomünist bir hezeyanın sonucunda tek bir cephenin fütursuz bir savunucusu haline geldiği için kendini yakından ilgilendiren dış politik gündemlerde de bağımsız bir pozisyon almanın çok uzağında kalmış ve içinde bulunduğu NATO bloğunun kendine tevdi ettiği emirlerin basit bir uygulayıcısı haline gelmiştir.

Bütün bunlara rağmen Kıbrıs'ta çözümün halen mümkün olduğunu dile getiren Çamlı, Türkiye'nin baştan beri savunduğu, hiçbir güç bloğunun parçası olmayan bütünüyle bağımsız, federal bir Kıbrıs önerisinin çözümün asıl adresi olarak benimsenip her mecrada dillendirilmesi gerektiğini belirtir. Bu görüş kabul edilmezse Birleşmiş Milletler vesayetine tabi bir Kıbrıs ya da Kıbrıslı Türklerin haklarının BM tarafından garantiye alındığı bağımsız bir Kıbrıs gibi formüllerin de birer seçenek olarak düşünülebileceğini ifade eden Çamlı, böylelikle emperyalist

bir *Enosis* formülünün de bütünüyle rafa kalkacağı inancındadır. Kendi kaderini tayin hakkının muhtemel bir *Enosis* ya da Sovyet Bloğu yandaşı komünist rejimle sonuçlanacağı kaygısını da Birleşmiş Milletler faktörü ve Kıbrıs toplumunun iç dinamikleri nedeniyle yersiz bulan Çamlı (1964b: 9), duygusal tepkilerden arınarak meseleyi bütün boyutlarıyla tetkik edecek bir rasyonaliteyle hareket edilmediği sürece bırakın Kıbrıs'ı, Türkiye'nin hiçbir sorununun çözümünün mümkün olmayacağını vurgular. Çamlı'nın yazılarıyla, yazı içerisindeki çerçeve metin dergide şimdiye kadar kaleme alınan Kıbrıs konulu yazılardan federasyon tezinin açık biçimde savunulması ve meselenin daha geniş çaplı bir uluslararası kamuoyu nezdinde çözülmesi vurgusuyla farklılaşmaktadır.

Bir sonraki sayıda yayımlanan haber yorum niteliğindeki değerlendirmede (Yön, 9 Ekim 1964: 4-5), Kıbrıs meselesinin barışla çözülmesinin halen bile mümkün olduğu fakat asıl yapılması gerekenin ABD'nin dümen suyunda mahkum bir dış politika yürütmekten vazgeçip daha şahsiyetli ve bağımsız karar alma yetisine sahip tutarlı bir dış politik çizgi tutturulması olduğu vurgulanmaktadır. Sürekli surette Londra ve Zürih anlaşmalarını adres göstererek yürütülen dış politik yaklaşıma rağmen Kıbrıs'ta zımni bir *Enosis* talebini dahi müzakere edecek duruma düşen dış politika erbablarının esas mesaisi, bir an evvel bu basiretsizlikten kurtulup Kıbrıslı Türklerin haklarını garanti altına alacak bir yapıyı tesis etmek adına müzakerelere başlamak olmalıdır. Haber-yorumu (Yön, 9 Ekim 1964: 5) göre, Makarios'un şimdiye kadarki başarısının sırrı, bağımsız Kıbrıs hedefini uluslararası konjonktürün gereklerine uygun bir şekilde self determinasyon temeline oturtarak bağlantısızlar hareketinden ABD ve Fransa gibi büyük güçlere varıncaya kadar oldukça geniş tabanlı bir dünya çapında desteğe sahip olmayı ve bu yolla dış politik muarızı olarak Türkiye'yi de yalnızlaştırmayı başarmasıdır. Bu anlamda Türkiye'nin de Kıbrıslı Türklerin haklarının garanti altına alındığı, her türlü askeri üstün arındırılmış Bağımsız Kıbrıs talebini temel argüman haline getirmesi gerektiğinin ifade edildiği haber yorum (Yön, 9 Ekim 1964: 5), böylelikle hem *Enosis* emellerinin hem de Makarios'un bertaraf edilmesinin koşullarının hazırlanabileceğini, aksi durumda uluslararası toplumun haklı olarak Makarios'u sorunun temel muhatabı olarak görmeye devam edeceğini öne sürer.

Dönemin NATO Genel Sekreterinin Türkiye ve Yunanistan'ı ziyaret edip Kıbrıs sorununun aile içi bir mesele olarak topluluk içinde çözülmesini salık veren yaklaşımına eleştirel bir şekilde bakmak gerektiğini ifade eden bir diğer haber yorumunda (Yön, 13 Kasım 1964: 12) ise konu üzerine Fransız basınındaki bir değerlendirmeye yer verilir. Yazıda, Kıbrıs meselesinin NATO'nun birliğini tehlikeye attığı, güney sınırını zayıflattığı, Aralık (1964) ayındaki toplantıda konuşulması için gerekli koşulların şimdiden oluşturulması gerektiği, aile

içi bir sorun olarak birlik içinde çözülmesinin daha uygun olduğu ve Türkiye ile Yunanistan'ın meseleyi BM Genel Kuruluna götürme yönündeki başvurularını da derhal geri çekmelerinin daha doğru olacağı şeklindeki önerileri gözden geçirilir. Aile içi çözüm önerilerinin *Enosis* talebinin farklı çeşitlemelerinden öteye gidemediğine dikkat çekilen haber yorumunda (Yön, 13 Kasım 1964: 12), bu talebe karşılık Sovyetler Birliği'nin desteğinin alınmasıyla iki milletli cemaatin varlığını esas alan bir çözüm önerisinin BM Genel Kurulunda savunulmasının ve bağlantısız ülkelerin de bu yönde ikna edilmesi imkanının daha da arttığı iddia edilir. Bundan böyle Kıbrıs meselesindeki temel yaklaşımın da NATO'nun çizdiği çerçevenin dışında, Kıbrıs'ın bütünüyle bağımsızlığı hedefleyen bir çizgide devam ettirilmesi gerekliliğine bir kez daha vurgu yapılır.

Daha önce önerdiği bütünüyle bağımsız federal Kıbrıs önerisinin son günlerdeki gelişmeler ışığında bakıldığında en makul öneri olarak kabul edilmenin eşliğinde olduğunu belirten Çamlı (1964c: 3), 4 Mart 1964 tarihli Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi oturumunda alınan Kıbrıs konulu kararın da bu durumu teyit ettiğini savunur. İngiltere'de sosyalistlerin iktidara gelmesi, ABD'de de muhafazakarların seçim yenilgisi, Çin'in önemli bir siyasal ve askeri aktör olarak dünya sahnesine çıkması ve Sovyetler Birliği'nde Kruşçev sonrasında da barış içinde bir arada yaşama siyasetinin devam etmesi gibi dönemin sola meyyal dünya tarihsel gelişmeleri açısından bakıldığında da en makul çözümün büsbütün bağımsız bir Kıbrıs olması gerektiğine dair yaklaşımın daha da fazla taraftar bulacağı düşünülür.

Bütün bu gelişmeler Sovyetler Birliği ve bağlantısızların Türkiye'nin federasyon önerisini koşulsuz destekleyeceği anlamına gelmese de Çamlı'ya (1964c: 3) göre, *Enosis* gibi modası geçmiş bir emperyalizm özentisi yaklaşıma ise kesinlikle yüz vermeyeceğini kolaylıkla söylemek mümkündür. Her ne kadar bağlantısız devletlerin muhtelif toplantılarında Kıbrıs'ın self determinasyon hakkının, NATO'ya üye olmaması ya da Kıbrıslı Türklerin haklarını garanti altına alma gibi kayıtlar koymadan, kayıtsız şartsız tanınması yönündeki yaklaşımları az da olsa endişe yaratsa bile Çamlı, burada esas önemli olanın bağımsız Kıbrıs fikrinin temelde kabul görmesi ve bunun zamanla bütünüyle bağımsızlığa giden yolu açık bırakması olduğu kanaatindedir. Söz konusu farklı aktörlerin bu meselede desteğini kazanmanın da bütünlüklü, kişilikli ve tutarlı bir Kıbrıs politikası oluşturmaktan geçtiğine vurgu yapan Çamlı (1964c: 3), Türkiye dış işlerinde bu yönde bir ferasetin henüz olmadığını üzülerken gözlemlediğini de belirtmeden geçmez.

Kıbrıs meselesini bağımsız bir dış politika felsefesi belirlemek için bir vesile gibi düşünmekten ziyade bu meseleyi esas kabul edip dış politik değişimleri pragmatist yön değiştirmeler şeklinde gören bir yaklaşımın sakıncalarına da dikkat çeken Çamlı'ya (1964c: 3)

göre, diplomasiyi esas dış politika yaklaşımını değişken gören bir yaklaşımdan çok dış politikayı tutarlı bir felsefi, siyasal ve toplumsal dünya görüşü olarak görmek, diplomasiyi de bunun dolaylı bir sonucu şeklinde düşünmek gerekmektedir. Bu nedenle dönemin önemli dış politik gelişmelerinin tek tek ve çok taraflı bir bakış açısıyla değerlendirilmesi ve bütün bunların jeopolitik çıkar güdüsünden daha çok tarafsızlık penceresinden değerlendirilmesi gerektiği salık verilir. Bu yazı da esasen sonundaki bu tarafsızlık vurgusuyla klasik jeopolitik yaklaşımın oldukça zayıf bir eleştirisini içermesi bakımından dikkate değer niteliktedir.

Yaklaşık iki ay sonra (Ocak 1965) kaleme aldığı bir başka yazıda “Kartaca Yıkılmalıdır!” misali, Kıbrıs meselesinde Londra ve Zürih anlaşmalarından derhal çekilerek burada çizilen çerçevenin dışında bir çizgiye geçilmesi gerekliliğini bir kez daha vurgulayan Çamlı (1965a: 13), Sovyetler Birliği’yle yapılan temaslarda bile halen bu anlaşmaların kabulünü önceleyen bir tavırla hareket etmeyi anlamamanın mümkün olmadığını ifade eder. Sovyetlerin üslerden arınmış bağımsız bir Kıbrıs formülünü muhtelif defalar dillendirdiğine dikkat çeken Çamlı, NATO ve diğer garantör güçler açısından Kıbrıs meselesini tarif eden bu anlaşmaya karşı olacağı aşikar olsa da bu politikasında ısrar eden Türkiye Dışişlerinin bu tavrının mutlak Anglo-Amerikan etkisi, Küba-Kıbrıs umacısı ya da lüzumsuz bir biçimci hukuk yandaşlığından mı ileri geldiği sorusunu sorar.

Öte yandan her ne kadar en ideal çözüm federatif devlet olsa da Birleşmiş Milletler himayesinde Kıbrıslı Türklerinin haklarının teminat altına alındığı ve hukuken bağlayıcı bir azınlık statüsü tanındığı sürece bunda da ısrarcı olmanın anlamlı olmadığını dile getiren Çamlı (1965a: 13), Kıbrıslı Türklerin hali hazırdaki beceriksiz yöneticilerinin ikbali ve kaprisi uğruna çözümsüzlükte ısrar etmenin uluslararası toplum nezdinde Türkiye’yi zor duruma düşürecek kanlı bir çatışmaya yol açabileceği endişesini ifade eder. Bütün bunlardan hareketle Çamlı, Londra ve Zürih anlaşmalarının çizdiği çerçevenin dışında dönemin siyasal, toplumsal ve düşünsel gelişmelerini doğru okuyan ve bu yönde bağımsızlık temelli, tutarlı bir Kıbrıs politikası oluşturmanın çok uzağında davranan Türkiye Dışişlerinin hem Birleşmiş Milletler nezdinde hem de sorunun diğer aktörleri nezdinde kendini ciddi sıkıntılara sokacak tehlikeli bir güzergahta ilerlemeye devam ettiğini öne sürer.

“Amerika, Neden Enosisten Yanadır” başlıklı bir başka haber yorum yazısında uzun zamandır savunduğu bu yaklaşımın daha ayrıntılı bir değerlendirmesine girişen Yön (19 Şubat 1965: 6) dergisi, bu sorunun yanıtının ekonomi politik bir analizle açıklığa kavuşacağını belirtir. Orta Doğu petrolü olmasa İngiltere’nin Kıbrıs’ta bir gün bile asker tutmayacağını iddia edildiği haber yorumunda, ABD’nin de benzer şekilde Kıbrıs topraklarında elinde bulundurduğu ve işlettiği bakır madenleri nedeniyle *Enosis* yanlısı bir politika güttüğü öne

sürülür. Adada bütün güç odaklarından bağımsız bir Kıbrıs fikrinin taraftar bulması ve bu temelde tüm yeraltı kaynaklarının millileştirilmesini savunan yaklaşımların büyük güç kazanmasının yarattığı tedirginliğin, ABD gizli servisini kendine uygun yerel işbirlikçiler aramaya sevk ettiği ve *Enosis* yanlısı güçleri kendi ekonomi politik çıkarları açısından en uygun aday olarak belirlediği savunulur (Yön, 19 Şubat 1965: 6). Bu analiz üzerinden yabancı sermayenin tabiatı icabı bir ülkenin gelişmesinde destekleyici bir rol oynamaktan ziyade oradaki ekonomik zenginliği merkez ülkelere akıtmak için tesis edilmiş bir pompa vazifesi gördüğü de altı çizilerek vurgulanır.

*Enosis*in önemli bir gündem maddesi olması dönemin Birleşmiş Milletler arabulucusu Galo Plaza'nın bağımsız bir Kıbrıs tezi üzerinden egemen bir devletin kendi egemenliğini bir başka güce aktarmasında da bir sorun olmadığı anlayışıyla *Enosis*e de açık kapı bırakan önerisini Türkiye ve Kıbrıslı Türkler endişeyle karşılamış ve bu türden bir öneriyi kesin bir dille reddetmişlerdir. Anglosakson dünyanın telkinleriyle Kıbrıs'ta çözümü *Enosis* kapısını katiyetle kapatmadan bu yolu da açık bırakacak şekilde bağımsızlık temelinde çözme yönündeki girişim Türklerin federasyon tezinin dünya kamuoyu nezdindeki bilinirliğini de azaltmıştır. Yön (9 Nisan 1965: 4) dergisindeki yazıda, daha önce Sovyetler Birliği'yle sağlanmış yakınlaşmanın ihmal edilmesinin mevcut hükümetin ciddi yanlışlarından biri olduğu vurgulanır ve Anglosaksonların baskılarına boyun eğip birtakım gizli pazarlıklara girişmenin de Sovyetleri Makarios yanlısı davranmaya itebileceği endişesi dile getirilir. İsmet İnönü'nün aksi yönde çabalarına karşın, mevcut hükümetin *Enosis*'i belli şartlar dahilinde kabul eğiliminde olmasının hayati bir hata olacağının savunulduğu çalışmada (Yön, 9 Nisan 1965: 4), Plaza raporu nedeniyle Türkiye'nin uluslararası arenada da yalnızlaştığı ve savunduğu tezlerin de yara aldığı bir sürece girildiği öne sürülür.

Mevcut durumda Türkiye'nin iki toplumlu, Kıbrıslı Türklerin kazanımlarının teminat altına alındığı, bağımsız Kıbrıs devletinin kendi idare ve iradesini başka bir devlete devrinin katiyetle yasaklandığı federal devlet yaklaşımına taraftar bulmak için uluslararası toplum nezdinde temaslarını sıklaştırmalı ve komünist Çin'i tanımak, Bağlantısız ülkelerle ilişkileri düzeltmek gibi kimi diplomatik çabalarla uluslararası alandaki etkinliğini tekrar kazanmaya çalışmalıdır (Yön, 9 Nisan 1965: 4). Bu anlamda Türkiye siyaset ve kamuoyunun kendi aralarındaki kısır çekişmeleri bir kenara koyarak, bu kadar önemli bir milli davanın halli için Kuvayi Milliye ruhuyla adeta ikinci bir milli kurtuluş savaşı vermek suretiyle ancak Kıbrıs'ta uygun bir rotaya girmesi mümkün olabilecektir (Başar, 1965: 9). Bu yazıya bakıldığında Yön dergisinde başta Kıbrıslı Türkleri önceleyen bir anlayış hakimken, birkaç yıllık süre zarfında

milliyetçilik dozu daha yüksek bir yayın çizgisine doğru bir evrilmeden bahsetmek mümkündür.

Buna mukabil federasyon tezinin açık savunucusu İbrahim Çamlı'nın (1965b: 16) bir sonraki sayıda kaleme aldığı yazı ise bu genel eğilimin aksine Birleşmiş Milletler nezdinde Bağlantısızlar hareketinin desteğini arayan, Enosis'i hedefleyen hülle bir bağımsızlıktan ziyade her aktörden tümüyle bağımsız federatif bir Kıbrıs fikrini tekrar gündeme getirir. Sorunun tarafları olarak Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs Rum hükümeti, ABD ve İngiltere, NATO ve Diğer Batılılar, Sovyet Rusya ve Doğu Bloku, Tarafsızlar ve Birleşmiş Milletlerin adını zikreden ve bunların hepsinin yaklaşımını mukayeseli biçimde çözümlemeye çalışan Çamlı (1965b: 16), bütün bu yaklaşımlarda antlaşmaların geçersizliği, garantörlerin müdahalesinin hukuki bir statüyle de sınırlandırılması, Makarios ve Kıbrıs Rum Hükümetinin meşru temsilci olarak görülmesi ve Enosis talebi karşısındaki tutum farklılıkları başlıkları altında ifade ettiği dört temel izlek tespit eder.

Türkiye'nin savunması gereken tez olarak federasyonu tekrar zikreden Çamlı, bunun yolunun da 1959-60 Anlaşmalarının bütünüyle bağımsız bir Kıbrıs'ın önüne çektiği garantörlük setlerinin bütünüyle reddedilmesinden ve Enosis oldubittisini önleyecek şekilde iki toplumun da haklarının bağımsız bir konferans yoluyla Birleşmiş Milletler ya da federal nitelikli bir bağımsız Kıbrıs Devleti tarafından garantiye alındığı yönetim yapısı talebinden geçtiğini ifade eder. Bu çözümün hem Enosis'i hem de Kıbrıslı Türkler ve Türkiye'nin stratejik talep ve çıkarlarına da engel teşkil etmeyecek en makul çözüm olduğunda ısrarcı olan Çamlı, böylelikle cari dünyanın çoğulcu ve çok sesli yapısına uygun bir çözüme kavuşmanın mümkün olacağı kanaatindedir. Buna mukabil yeni hükümetin hep yaptığı gibi yersiz biçimde meseleyi halen anlaşmalar ve NATO temelinde çözmeye çalışması Çamlı'ya (1965b: 16) göre, Türkiye'nin Kıbrıs meselesini bir hayli ümitsiz hale getirmiş ve bu süreçte ülkenin büyük bir yalnızlığa sürüklenmesine yol açmıştır.

Bir sonraki hafta Kıbrıs meselesi dergide yine kendine yer bulur ve "Kıbrıs'ı, dümen suyu politikası yüzünden kaybetmek üzereyiz!" başlıklı haber yorumda (Yön, 23 Nisan 1965: 4), Plaza planının reddi sonrası meselenin Birleşmiş Milletler gözetiminde çözümünden bütünüyle yüz çevrilmesinin şimdiye kadar İsmet İnönü hükümetlerinin titizlikle yürüttüğü müzakere ve denge politikasının sıfırlanmasına anlamına geldiği ifade edilir. O ana kadarki siyasal gelişmelere bakıldığında meselenin müzakere ve çözümünde Birleşmiş Milletlerin giderek artan bir ağırlığa sahip olduğu düşünüldüğünde Türkiye'nin bu kurumdan kopma yönündeki eğiliminin kendi yaklaşımı açısından da faydadan çok zarar getireceğine dikkat çekilir. Bağlantısızlar ve Sovyetler Birliği'nin sınırlı da olsa desteğinin alınmasıyla bir yıl

öncesine kadar diplomatik bakımdan Kıbrıs meselesinde iyi durumda olduğumuz söylenebilse de bu adımları destekleyecek girişimlerde bulunmakta geç kalındığı yahut meseleyi NATO ekseninde çözme ısrarı ya da baskısı nedeniyle mütereddit davranıldığı için bu olumlu manzaranın dağıldığı ve Kıbrıs sorununu dünya kamuoyunun desteğiyle çözme iradesinin Makarios ve Yunanistan'a kaptırıldığı öne sürülür (Yön, 23 Nisan 1965: 4).

Haber yorumdaki en ilgi çekici taraf, Türkiye ısrarla Kıbrıs meselesini NATO çerçevesinde müzakere etmeye çalışırken NATO'nun muhatapların tamamını değil sadece Yunanistan ve Makarios'un öncelikleri üzerinden Rumları dikkate alan tavrının artık görülmesi gerektiği ve Türkiye'nin Yunanistan'a karşı kozlarını da masaya getirmesi gerektiği vurgusudur (Yön, 23 Nisan 1965: 5). Yunanistan'la ihtilaflı konularda, ülkedeki Rumların Türkiye iktisadi yaşamında ekonomik gücü elinde bulunduran azınlık bir grup olarak varlığının ciddi sıkıntılara yol açacağı ve sınır dışı etme gibi açıkça ırkçı girişimlerle olmasa bile milli iktisat temelli iç ve dış ticaret politikalarıyla bu grubun etkinliğinin azaltılmasının uygun olacağı önerisi ortaya atılır. Benzer şekilde Patrikhane'nin de Türkiye topraklarındaki varlığını da bir başka sorun odağı olarak zikredilir ve Yunan emperyalizminin dinen mihmandarlığını yapan bu kurumun ABD'nin çabalarıyla diplomatik bir taraf olarak kabul edilmesine bir an önce son verilmesi gerektiği ifade edilir (Yön, 23 Nisan 1965: 5). Dış politikası bütünüyle Anglosakson denetiminde olan ve Kıbrıs meselesinin çözümünde de ısrarla Yunanistan ve Makarios yanlısı bu gruptan medet uman Türkiye'nin bu radikal çözümleri gerçekleştirmesinin kolay olmadığına dikkat çekilen haber yorumunda (Yön, 23 Nisan 1965: 6), bunun ancak Atatürkçü bir dış politikaya dönmekle mümkün olabileceği, aksi durumda ise hem Kıbrıs'ın hem de ülkenin milli haysiyet ve gururunun uçup gideceği iddia edilir. Sonuç olarak bu yazı, milliyetçi mukaddesatçı siyasetin yorum çerçeveleriyle benzer bir yaklaşıma sahip olması ve komplocu zihniyet kalıplarının sakınılmadan kullanılması bakımından dikkate değer niteliktedir.

Benzer milliyetçi ve komplocu çizgiyi sürdüren İlhan Selçuk'un (1965: 3) kaleme aldığı bir sonraki sayıdaki yazıda da Helenizm'in Kıbrıs ve Batı Anadolu'daki emperyalist emellerinin yeniden hortlatılmaya çalışıldığı ve Ermenistan ve Kürdistan davasının da gündem haline getirilmesinin tesadüf olmadığı iddiaları üzerinden uluslararası emperyalist güçlerin bu topraklarda yeni bir işgal planladığı ileri sürülür. Kurtuluş Savaşı'nda denize dökülen emperyalist emellere karşı Batının son derece örgütlü ve şuurlu bir şekilde kendi sömürgeci emellerinin maşası olarak Yunanistan'ı tekrar silahlandırmakla meşgul olduğunu savunan Selçuk (1965: 3), bu noktada yeniden Milli mücadele ruhu ve bilinciyle milli kurtuluşa giden yolda birleşmek gerektiğine dikkat çeker ve milli bir sorun olarak Kıbrıs meselesinin

çözümünde de Atatürkçü bir milli bağımsızlık ülküsüne dayalı kurtuluş mücadelesini adres gösterir.

Bu iki yazı sonrası iç ve dış politik gelişmeler ekseninde Kıbrıs meselesinin yorumlanmasına geri dönülür ve 1965 seçimleri sonrası tek başına iktidara gelen Süleyman Demirel'i bekleyen en çetrefilli konunun Kıbrıs olduğunun dile getirildiği haber yorumda da (Yön, 22 Ekim 1965: 4) yeni başbakanın sorunun mahiyetini kavrayamaması nedeniyle Kıbrıs'ın tehlikede olduğu aktarılır. Demirel'in Kıbrıs meselesinin NATO çerçevesi dışına çıkarılmasına izin verilmemesi gerektiği yönündeki demecine dayanarak bu açıklamanın ABD'nin dış politik çıkarlarını önceleyen bir yaklaşımın ürünü olduğu ve şimdiye kadar dergide eleştirilen bağımlı dış politik yaklaşımın Demirel tarafından da sürdürüleceğini işaret ettiği dile getirilir. Asıl yapılması gerekenin de İnönü'nün belli düzeyde yürütmeyi başardığı NATO karşısında Sovyetler Birliği'ni de oyuna katan bir denge siyasetinin devam ettirilmesi ve derinleştirilmesi olduğu vurgulanır.

Buna mukabil 16 Aralık 1965'teki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Makarios önderliğindeki Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemen bir devlet olarak tanınması ve önceki anlaşmalardan kaynaklı garantörlük haklarının müdahaleye imkan vermediği yönündeki kararı Yunanistan ve Makarios cephesinde bir zafer havası estiren Türkiye nezdinde mensubu bulunduğu NATO'nun ciddi bir ihaneti olarak değerlendirilmiştir. Bu gelişme üzerine bir hafta sonraki sayısında Yön (24 Aralık 1965: Kapak), kırmızı bir fon üzerindeki parçalanmış bir Kıbrıs haritası, onun ortasında bulunan NATO amblemi ve "NATO'nun İhaneti" manşetiyle çıkar. Aynı sayıdaki incelemesinde Mümtaz Soysal (1965: 3), BM kararında etkili olan yeni bağımsızlığını kazanan ülkeleri küçümseyen ve Batıdaki Dayılarının ya da Atlantik ötesindeki Sam Amcasının sorunları çözeceğini sanan mevcut hükümetin gerçeklerle yüzleşmeden, şimdi bile aynı basiretsiz tavrı göstermeye devam ettiğini öne sürer. Ortaya çıkan duruma bakıldığında Soysal'a göre yapılması gereken, açık bir tehdit olmadığı, kendi çıkarları açısından en ufak bir faydasını görmediği gibi artık sırtında bir kambura dönüştüğü için Türkiye'nin NATO'dan derhal ayrılmasıdır.

Aynı sayıda "Anglosaksonların İhaneti" başlıklı imzasız değerlendirme yazısında da (Yön, 24 Aralık 1965: 4) genel kuruldaki bu başarısızlığın beklendiği fakat Türkiye'nin müttefik saydığı NATO'nun bu denli bir ihanete imza atacağını tahmin edilemediği aktarılır. Bu kararlar beraber Türkiye'nin Kıbrıs meselesinde büsbütün yalnız kaldığı, Enosis temelli yaklaşımlara kapının ardına kadar açıldığı, müdahale hakkının elinden alındığı ve Kıbrıs'ın artık kaybedildiğinin savunulduğu yazıda hem NATO'nun hem de Sovyetler Birliği'nin desteğini alamamak da ciddi bir dış politika başarısızlığı olarak yorumlanmaktadır. Bu büyük

başarısızlık sonrası Türkiye'nin dış politika yaklaşımında ciddi değişikliklerin olmasının artık elzem hale geldiği de yazıda bir başka dikkat çekilen noktadır.

Bir sonraki sayıda konuya ilişkin bir değerlendirme kaleme alan Doğan Avcıoğlu da (1965: 3) Kıbrıs meselesinde geline bu talihsiz aşamanın baş müsebbibi olarak Demirel'i işaret eder ve halen ABD yanlısı bir dış politika yürütmekte ısrar etmenin ancak Kıbrıs'ı gözden çıkarmakla mümkün olabileceğini öne sürer. NATO ve ABD'nin Acheson Planı ve Enosis tarafında yer aldığının çok açık biçimde ortada olduğunu belirten Avcıoğlu, dış politikada ABD yörüngesinde hareket edip olan bitene gereken tepkiyi verememenin örtülü Enosis yandaşlığı anlamına geldiğine dikkat çeker. Bundan böyle Kıbrıs davasının şahsiyetli ve bağımsız bir dış politika anlayışıyla yürütülen diplomasiyle mümkün olduğunu savunan Avcıoğlu (1965: 3), ABD'nin de zaten kendi yanında koşulsuz biat edenlere değil kendisiyle bağımsızlığına önem veren kişilikli bir ikili ilişki tesis eden ülkelere saygı duyduğunu belirtir. Derginin başyazarı olarak Doğan Avcıoğlu'nun bu yazıdaki yaklaşımına bakıldığında dergideki Kıbrıs meselesi yaklaşımının keskin bir milli dava retoriğini artık daha da yüksek perdeden dillendirdiğini gözlemlemek mümkündür.

Derginin yayın hayatını noktaladığı 30 Haziran 1967'den önceki son sayısında yer alan "Bir Kıbrıs Raporu başlıklı imzasız haber yorum (Yön, 26 Mayıs 1967: 13-14), Türkiye solunun Kıbrıslı Türk toplumunun liderliği meselesinde farklı bir görüşü ifade etmesi nedeniyle dikkate değerdir. Hem Kıbrıslı Türk toplumunun lideri hem de hali hazırdaki Kıbrıs Cumhurbaşkanı Yardımcısı sıfatıyla resmi temsilcisi konumundaki Fazıl Küçük'ün, adadaki Türklere yönelik tedhiş hareketlerine karşı durmak için kurulan paramiliter bir örgütlenme olan Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) faaliyetlerinin kendi denetiminden çıkması üzerine çıkan ihtilaf, adadaki liderlik tartışmalarını da alevlendirir. Küçük'ün Kıbrıslı Türklerin can, mal ve hukuki güvenliğini temin etmek yerine emperyalist güçlerin sözcülüğünü yaptığı iddia edilen yazıda, halkın ulusal direniş örgütü diye tanımladığı TMT'nin de bütün olumsuzluklara ve hatta Ankara'nın da engellemelerine rağmen mücadelesini sürdürdüğüne dikkat çekilir ve TMT'nin doğal lideri konumundaki Rauf Denktaş da Kıbrıslı Türklerin asıl temsilcisi olarak anılır (Yön, 24 Aralık 1965: 13). Türkiye solunun genel hatlarıyla Kıbrıs'taki bütün politik aktörleri şu veya bu şekilde mazlum halkın karşısında işbirlikçiler olarak gören yaklaşımına karşı Yön'ün Denktaş'ı ulusal silahlı direniş hareketinin lideri olarak taltif etmesi ilginçtir.

Sonuç olarak Yön dergisi, başlangıççı itibarıyla Kıbrıs sorununu ekonomik temelde çözülecek bir mesele olarak görür, sonrasında bu çizgisini her türden askeri üstün arındırılmış bağımsız federatif Kıbrıs çizgisine evirir ve en sonunda da meseleyi ulusal kurtuluş mücadelesi temelinde devam etmesi gereken bir milli dava gibi konumlandırır. Bu yaklaşımı itibarıyla

bağımsızlık, federasyon, adadan NATO'dan arındırılması gibi temel başlıklarda Türkiye solunun geri kalanıyla ortaklaşsa da dergiyi çıkaran ekibin sonradan zinde kuvvetler odaklı bir jakoben devrimciliğe evrilmesiyle uyumlu biçimde meseleyi silahlı ulusal kurtuluş mücadelesi eksenli bir milli dava şeklinde görmesi bakımından da ayrıksı bir noktada durmaktadır.

3.3. Ant Dergisinde (1967-1971) Kıbrıs Sorunu

Yön kapandıktan sonra Türkiye sol sosyalist hareketindeki geniş tabanlı tartışma platformu niteliğini taşıyan bir yayın organı eksikliğini Türk Solu ile paylaşan Ant, 3 Ocak 1967 ve 21 Nisan 1970 tarihleri arasında haftalık olmak üzere biri özel toplam 174 sayı, Mayıs 1970 ve Mayıs 1971 arasında da aylık olarak 13 sayı yayımlanır. Dönemin TİP'ine yakın bir yayın çizgisi tutturan Ant, oldukça hararetli siyasal teorik ve pratik tartışmaların ayartısına kapılmadan solda asgari müşterekler temelinde bir birlikteliği hedefleyen yaklaşımıyla öne çıkmasının yanı sıra Aybar'ın faşizmin ekmeğine yağ süreceği iddiasıyla sokağı büsbütün politikadan meneden tavrı karşısında bu tavrın meydana maceracılara bırakmak anlamına geldiği eleştirisini de yapmaktan geri durmaz. Ant ayrıca, Aybar'a yönelik parti içi demokrasi eleştirisi, sokağı da es geçmemek için onlara kılavuzluk edecek Şehir Gerillası gibi risalelerin yayıncılığı, TİP içindeki farklı görüş ve kliklerin müşterek tartışma platformu ve solda o dönemde fazlasıyla revaçta olan zinde güç olarak Ordu yandaşlığının kesin olarak karşısında konumlanma gibi nitelikler bakımından da dikkat çekicidir (Bora, 2017: 622).

Henüz ilk sayısında genel bir dış politika değerlendirmesine girişilen dergide Hüseyin Baş (1967a: 13) imzalı yazıda diğer bütün meseleler gibi Kıbrıs sorunu da önemli bir başlık olarak yer alır ve sorunun BM ve müttefik saydığımız ABD gibi egemen güçler nezdinde hiç istemediğimiz bir biçimde değerlendirilmesi sonucu uğradığımız hayal kırıklığının daha bağımsız, gerçekçi ve barış içinde bir arada yaşamayı temel alan Atatürk dönemi dış politikasına benzer bir çizgiye yerleştirmek için gaflet uykusundan uyanmamızı sağladığı öne sürülür. ABD ve İngiltere'nin kendi çıkarlarını önceleyen dış politik hamlelerinin tuzağına düşerek BM'deki Kıbrıs görüşmelerinde Üçüncü Dünya ve Orta Doğu halklarına karşı bu ülkelerin çıkarlarını savunan bir duruma düşmemiz, bu ülkelerin desteğini tamamen yitirmemize ve sonrasında onlarla kurduğumuz ilişkilerde de inandırıcılıktan uzak oldukça tutuk bir dış politik çizgide ilerlememizi yol açar (Baş, 1967a: 13).

Saldırgan dış politik hedeflerinde öncü kuvvet olarak düşünülen Türkiye'nin, kendisini ilgilendiren dış politik konularda bırakın müttefiklerinden destek görmeyi ciddi bir karşı koyuşla karşılaştığının altını çizen Baş (1967a: 13), dönemin Sovyet Başbakanı Aleksey Kosigin'in ülkeyi ziyaretinde iki ülke arasındaki ekonomik ve sosyal ilişkilerin geliştirilmesi

yönünde alınan kararlarla Sovyetler'in Türkiye'de doğrudan sanayi yardım ve yatırımlarına gireceği yönündeki açıklamaları da geç olsa bile önemli dış politik manevralar olarak değerlendirir. Suudi Arabistan Kralı Faysal önderliğinde bir İslam Paktı kurulması projesinin de İslam'ın bir din olarak siyaset sahnesine çekilmesi anlamında ciddi tehlikeler içerdiği endişesini, Sudan, Endonezya ve Mısır'daki radikal İslamcı hareketleri örnek vererek destekleyen Baş (1967a: 13), böylesi bir girişimin, paktın mensubu ülkelerdeki gerici güçlerin emperyalistlerle işbirliği halinde din sömürüsü ve istismarı yoluyla oradaki sivil hareketleri baskılayacağı ve bu ülkeleri ciddi bir toplumsal çatışmanın eşiğine getireceğini ileri sürer.

Kıbrıs meselesinde de Arap sosyalizminin Orta Doğu'da ciddi başarılar kazanması sonrası değişen dengeler nedeniyle bu hareketlere set çekmek amacıyla Fas'tan Tunus'a Ürdün'den Suudi Arabistan'a, Türkiye'den Kıbrıs'a varıncaya kadar İslam Paktı, CENTO, NATO gibi kendi denetimindeki uluslararası kuruluşlar eliyle yaptığı girişimlerle yeni üsler arayışındaki ABD ve İngiltere'nin oyununa gelmemek gerektiğini ifade eden Baş (1967a: 13), emperyalistlerin birden bire ortaya çıkan Kıbrıs ilgisini de bu çerçeveden değerlendirmeyi önerir. Dünyanın birçok farklı cepheye ayrıldığı daha çoğulcu bir yapıda, ülkelerin birçoğunun yabancı üslerden arınmaya çalıştığı günümüz koşullarında Kıbrıs'ın bloklar arası bir üs haline gelmesinin hem ada hem de Türkiye için istenecek en son şey olduğunu belirten Baş, buradaki temel hedefin de bağımsız, üslerden arınmış, barışçı, üçüncü dünyanın yanında, Türk ve Rum halkların ortak eseri olan bir Kıbrıs olması gerektiğine dikkat çeker.

Yunanistan'daki askeri darbeyi iç savaş sonrası temsili demokrasi maskesi altında sürdürülen faşizmin artık gizlenmeye gerek duymayacak denli açığa çıkması olarak yorumlayan Ant yazarı Baş (1967b: 5), darbeyi sürpriz olmaktan çok Bizans entrikacılığına rahmet okutan Yunan Kraliyeti, sağcı kanadıyla Pentagon'un piyonu olmuş Yunan ordusu, CIA'ya satılmış Yunan Polisi ve Amerikan borusu öttürmeye yeminli Yunan Sağ Partilerinin “tepeden tırnağa halk düşmanı, iliklerine kadar faşist bir rejimi” ince ince işlemelerinin doğal sonucu olarak yorumlar. Bu monarko-faşist darbeyi klasik anlamda cumhuriyet ve monarşi çekişmesi üzerinden bir ilericilik gericilik kimliği üzerinden gören aydınlanmacı körlüğe itiraz eden Baş (1967b: 5), darbenin NATO güdümünde açık bir faşist düzen inşa etme girişiminin ilk halkası olarak değerlendirir ve halkın olası tepkisinden çekinen emperyal güçlerin kralı mağdur göstermeye çalışarak bu tepkiyi de kendi istediği sömürü düzeninin köprü başı yapma amacıyla hareket ettiklerini iddia eder.

Yunan tarihine referansla bilhassa II. Dünya Savaşı'ndaki Nazi işgaline direniş sonrası Yunanistan'da güçlü bir sol ulusal kurtuluşçu damar olduğunu Nazilerin bile tespit ettiğini belirten Baş (1967b: 5), buna rağmen ABD ve İngiltere gibi emperyalist güçlerin desteğiyle iç

savaşı kazanan Yunan Kralı eliyle bu hareketin bastırıldığı fakat buradan kalan toplumsal bakiyenin “faşist azınlığın düzmece demokrasisinin kapısını zorlamaya” devam ettiğini öne sürer. Darbeden hemen önceki seçimlerde solun büyük bir zaferle çıkacağı endişesiyle Kral ve sağcı yandaşlarının CIA ile el ele monarko-faşist bir darbe yaptığını ifade eden Baş, darbe sonrası ortaya çıkan muazzam tutuklama furyasıyla muhalif güçlerin büsbütün sindirilmeye çalışıldığını aktarır.

Emperyalist güçlerin benzer bir girişime Türkiye’de de kalkışabileceği uyarısını yapan Baş (1967b: 5), sağcılarını açıktan desteklemek, İslamcı bir siyasal hareket peydahlamak, imamları her türden yönetim yapısında etkin hale getirmek ve sol hareketliliğe yönelik devlet destekli paramiliter bir halk hareketi yaratmaya için Komünizmle Mücadele Dernekleri türünden sözde sivil örgütlenmeleri büyütme gibi pratiklere bakıldığında iktidardaki AP Hükümetinin de benzer bir çizgide ilerlediğinin görüleceğinin ve tehlikenin kapıda olduğunun altını kalınca çizer.

Altmışlı yıllarda Kıbrıs’taki baskı ve terörün asıl sorumlusunun kim ya da kimler olduğu sorusunun bugüne kadar yeteri açıklık ve cesaretle sorulmadığına dikkat çeken imzasız yorumda (Ant, 16 Mayıs 1967: 12-13) ise benzer şekilde Yunanistan’ın adıyla ilişkisi, adadaki Rum nüfusla Yunanların kendi içlerindeki sınıfsal ve siyasal kompozisyon, ABD ve İngiltere’nin emperyalist çıkarlarının tahlil ve teşhiri gibi meselelerin izahında da fazlasıyla çekimser davranıldığı ileri sürülür. Bu çekimserliğin meseleyi açığa çıkarmaktan ziyade hazır formüllere yaslanmış ezberleri konuyu açıklamada temel şablonlar haline getirdiği ve asıl sorumlular yerine kanlı papaz gibi sıfatlarla Makarios’u günah keçisi yapmaya elverişli bir zemin hazırladığı iddia edilir. Halbuki meselenin çatışmaya varan bir boyuta ulaşmasında asıl sorumlunun Kıbrıs ve Yunanistan’da faşist bir yönetimin iktidara gelmesi için bu tür tedhiş hareketlerini hız veren Grivas’tan başkası olmadığı ifade edilir (Ant, 16 Mayıs 1967: 12).

Kendi faşizan emellerini gerçekleştirme uğruna, emperyalist güçlerle pazarlıktan onlara üs tesis etmeye, memleketteki sivil hareketleri baskılamaktan silahlı tedhiş hareketlerine varıncaya kadar her türden yıldırma pratiğini ortaya koymaktan çekinmeyen Grivas ve yandaşları için bu amaca karşı duran liberaller, ortanın solundakiler, sosyalist ve komünistler de anti komünist bir teyakkuzun hedefi haline gelirler (Ant, 16 Mayıs 1967: 12). Ufak ve toplumsal tabanı olmayan bir klik niteliğindeki Grivas ve yandaşları, arkasındaki ciddi uluslararası desteğin de katkısıyla buna rağmen bu karşı hegemonik toplumsal güçlere galebe çalmayı başarır. Adadaki demokratik toplumsal güçlerin lideri konumundaki Makarios ise hem milliyetçiler hem de bağımsız bir Kıbrıs taraftarları arasında bir denge oyunu gütmeye çalışsa

da kitleyi mobilize etme adına Enosis'e göz kırpar; kimi şoven çıkışlar yapar (Ant, 16 Mayıs 1967: 12).

Yunan tarihini anlatan bir kitaba referansla geçmişi Nazi işbirlikçiliğine kadar varan Grivas'ın işgal zamanında bir direniş örgütlenmesinden daha çok, Alman ve İtalyanların gözetiminde ülkede komünist avına çıktığı ve bu nedenle de işgalci faşist güçler tarafından da takdir edildiği öne sürülür. Bu işbirlikçi tavrı nedeniyle işgal sonrasında ülkenin yönetimini ele alacağına inanan Grivas'ın bu hayalini gerçekleştirmediğine dikkat çekilen yorumda (Ant, 16 Mayıs 1967: 13), kendisinin bu kez de Kıbrıs'ı gözüne kestirdiği ve orada İngilizlere karşı bir direniş hareketi örgütleyip kendini kahraman gibi sunmak suretiyle bir sıçrama tahtası olarak kullandığı adadan yine Yunanistan'da faşist bir iktidar oluşturma çabasına giriştiği öne sürülür. Bu direniş sonrası İngilizlerin idareyi Grivas'a değil Makarios'a bırakmasıyla yine yenilgiye uğrayan bu şahıs, Yunan ve Kıbrıslı Rum toplumunda yükselen antiemperyalist, bağımsızlıkçı ve sol demokrat hareketlere karşı bu sefer de bir başka emperyalist gücün güdümüne girer ve tedhiş faaliyetlerine hem kendi faşist idealleri hem de CIA üzerinden ABD dış politik çıkarlarına uygun olarak devam eder.

Bir taraftan Kıbrıslı Türk toplumunda diğer taraftan Kıbrıslı Rum toplumunda TMT ve EOKA gibi paramiliter tedhiş örgütleri eliyle iki toplum arasında onulması güç bir şiddet sarmalı yaratan emperyalist gizli servislerin, bu meselenin Türkiye ve Yunanistan'a da sıçramasını sağlayarak oralarda da milliyetçi şiddetin artmasına imkan verdiklerinin ifade edildiği yorumda (Ant, 16 Mayıs 1967: 13), ABD ve İngiltere'nin kendilerini çözümün hakemi olarak konumlamayı başardıkları, meseleyi NATO çatısı altına aldıkları ve böylelikle adadaki üslerini de sağlama aldıkları savunulur. Adadaki paramiliter güç Grivas'ın emperyalistlerin çıkarlarına uygun davrandığının farkında olan, kendisine ve Kıbrıslı demokratik güçlere yapılması planlanan bir saldırıyla karşı da Çekoslovakya'dan silah talep eden Makarios'a karşı silahları Grivas'a teslim eden ABD nezdinde emperyalist güçlerin oynadığı oyunlara dikkat çekilen yorumda, silahlar ulaşabilseydi Makarios ve Kıbrıslı demokrat güçlerin durumu kendi lehlerine çevirebileceği ve Türk azınlığın haklarının savunusu için de uygun bir alan açılacağı iddiası ortaya atılır. Buna rağmen ABD emperyalizminin teşvikiyle Yunan faşistleri ve Grivas'la flörtleşmenin ya da el sıkışmanın ülkenin milli çıkar ve değerlerine büsbütün ters olduğu ve Türkiye ve Kıbrıslı Türk kamuoyunun bu konuda uyanık olması gerektiği vurgulanır (Ant, 16 Mayıs 1967: 13).

Yunanistan'daki askeri yönetim sonrası Kıbrıs meselesi de giderek adanın Yunanistan'a bağlanmasını talep eden Grivas önderliğindeki paramiliter faşist güçlerin yönlendiriciliğinde müşterek ve bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti talebinden giderek uzaklaşır ve karşılıklı

milliyetçiliklerin yarış parkuruna dönüşür. Dergide bu sürecin değerlendirmesini yapan Haluk Tansuğ (1967: 13), adadaki paramiliter tedhiş hareketleri sonrası bilhassa Kıbrıslı Türk toplumunun güvenliği ve iki toplum arasındaki çatışmaları önlemeden sorumlu BM Barış Gücünün derhal adadan çekilmesini talep eden EOKA lideri Grivas'ın, adada çıkardıkları kendi gazeteleri Patris'e verdiği demeçte bu çekilmeyle beraber sorunun BM nezdinde çözülmesi taleplerinin son bulacağı ve Kıbrıs halkını birlikçi masallarla kandıranlara da yanıt teşkil edeceğini belirttiğini aktarır. Bu çekilmenin ayrıca Yunanistan'da yönetimi eline alan askerlere iktidarlarını Kıbrıs'a doğru genişletme imkanı da tanıyacağı ve Yunan ordusunun hali hazırda bu kabiliyete fazlasıyla haiz olduğu dile getirilir (Tansuğ, 1967: 13).

BM Barış Gücünün adadan çekilmesinin güvenliğini sağladığı Kıbrıslı Türk toplumu açısından varlık koşullarını ortadan kaldıracak çapta ciddi bir felaket olacağının ve iki toplum arasında silahlı çatışmaların yeniden başlamasına yol açacağının altını çizen Tansuğ (1967: 13), Yunanistan'daki faşist askeri cuntayla Enosis yanlısı güçlerin başındaki Grivas arasındaki organik bağı bir kez daha vurgular. Bu bağı Yunanistan'daki Nazi işgali döneminde direniş hareketine değil işgal kuvvetleriyle işbirliği temeline dayandığını bir kez daha öne çıkaran Tansuğ (1967: 13), Kıbrıs konulu bir önceki yorumda da bütün açıklığıyla belirtildiği gibi bu ekibin işgal karşıtı direnişi bastırmayla görevli olduğu, işgal sonrasında da İngilizlerle işbirliği halinde ülkedeki demokratik güçlere karşı monarşiyi desteklediği, bugün de yine aynı çizgide ABD'nin dümen suyunda faaliyet göstermeye devam ettiği dile getirir.

Açıktan Türk düşmanlığı yapan, sadece Kıbrıs'ın değil İstanbul, Ege Sahilleri ve Trakya'nın da Yunanistan'a bağlanmasının öngören Megalo İdea'nın peşindeki faşist anlayışın askeri cunta yoluyla iktidara gelerek emperyalizmin sözcülüğünü büyük bir gönüllülikle üstlendiği ve Yunan halkının gerçek menfaatlerini de perdelediğini aktaran Tansuğ (1967: 13), askeri cuntanın iktidarı ve onunla göbekten bağlı Grivas'ın tehditkar demeçleri ve sonrasında iki toplum arasında artan şiddet olayları üzerinden Kıbrıslı Türk cemaatinin millet olma vasfının ciddi tehlike altında olduğunun altını bir kez daha kalınca çizer. Şimdiye kadarki haber yorum ve değerlendirmeleri, meselenin bağımsız ve müşterek bir Kıbrıs temelinde çözümü, BM ve uluslararası toplum nezdinde ele alınması, Makarios'un Grivas karşısında Kıbrıs'taki bağımsızlıkçı demoktarik güçlerin temsilcisi olduğu ve Enosis ya da Taksim temelli yaklaşımların da adadaki emperyalist işgali sürdürme derdindeki işbirlikçi güçler tarafından savulduğu şeklindeki birkaç temel başlık altında toplamak mümkündür.

ABD destekli cuntanın Yunanistan'da iktidara gelmesi, Kıbrıs meselesini de emperyalist güçler açısından önemli bir gündem maddesi haline getirir ve meselenin Yunanistan'ın isteklerine uygun bir şekilde adanın Yunanistan tarafından ilhakı temelinde

çözümü için diplomatik görünümlü baskı politikaları devreye sokulur. Dergideki değerlendirmesinde Fethi Naci (1967: 7) de sadece oyalama taktiğinden öteye gitmeyen bu diplomatik girişimlerin konunun Yunanistan'daki faşist cuntanın talepleri ekseninde çözümü için yapılan ön yoklama faaliyetleri olarak yorumlar. Orta Doğu'da petrol uğruna bütün Arap ülkelerini kendine düşman eden ABD'nin bölgeye yakın yeni müttefik arayışının ürünü olarak darbeyle iktidara getirdiği faşist cuntayı halk nezdinde de meşrulaştırmak adına Kıbrıs meselesini Enosis temelinde çözme amacında olduğuna dikkat çeken Naci (1967: 3), bu amacın önünde engel teşkil eden bağımsız ve birleşik Kıbrıs yanlısı demokratik güçlerin temsilcisi Makarios'un devrilmesi ve Türkiye'nin tepkilerini azaltmak için de Türkiye'ye İngiliz üslerinin devredilmesinin de bu planın diğer aşamaları olduğunu belirtir.

Üslerin Türkiye'ye devrini Nadir Nadi'nin sözüyle “sünnet edilecek çocuğa şeker verilmesi misali” diye değerlendiren Naci (1967: 3), daha önce İsmet İnönü'nün reddettiği bu türden bir planın görevdeki Demirel Hükümeti tarafından çift taraflı paylaşım yapıldığı şeklindeki bir aldatmacaya başvurularak kabul edilebileceği tehlikesinin de altını çizer. Böyle bir projenin Kıbrıs'taki en makul ve haysiyetli çözüm olan bağımsız ve federatif Kıbrıs talebinin bütünüyle bir kenara itilmesini beraberinde getireceğini ifade eden Naci'ye (1967: 3) göre, bu çözüm için çaba gösteren ve üçüncü dünya ülkeleri, sosyalist blok ve bağlantısızlar nezdinde de ciddi destek bulan Türkiye'nin üslû Enosis'i kabul etmesi, onu yeniden “Orta Doğu'da Anglo-Amerikan petrol çıkarılarının bedava bekçisi durumuna sokacak ve Üçüncü Dünya ülkeleri ile karşı karşıya getirecektir.”

Kıbrıs'ın üsler karşılığı Amerikan emperyalizmine peşkeş çekilmesinin ve bu taleplerle gelen ABD'yle göbekten bağlı bir müttefiklik ilişkisi içinde olmanın Türkiye'ye maliyetinin öyle kolaylıkla ödenecek bir borç olmayacağını vurgulayan Naci (1967: 3), tam bağımsızlık temelinde bir dış politika anlayışına geçilmediği sürece sorunun daha da derinleşeceği ve Yunanistan'la Kıbrıs'ta kamuoyu bastırılrsa bile Türkiye'de özgür düşünce, milli haysiyet duygusu ve bağımsızlık özlemini bastırmaya mevcut hükümetin gücünün yetmeyeceğini iddia eder.

Derginin başyazarı Doğan Özgüden'in (1967a: 3) kaleme aldığı bir başka yorumda da ABD'nin Vietnam'da işlediği savaş suçlarının teşhiri için kurulan Russell Mahkemesi'nin üyelerinden Mehmet Ali Aybar'ın mahkeme dönüşü verdiği demecin Türkiye'deki hiçbir basın yayın kuruluşu tarafından ilgi görmemesi, kapitalizm ve emperyalizmin çıkarlarına angaje bir yerel hükümetin halkın bu yönde uyanışını engellemek maksadıyla hareket etmesinin tipik bir örneği olarak değerlendirilir. Benzer bir görmezden gelmenin Kıbrıs'ta verilen anti emperyalist mücadelenin kamuoyuna duyurulmasında da geçerli olduğunun altını çizen Özgüden (1967a:

3), meselenin daha çok İngiliz emperyalizminin resmettiği biçimde aksettirildiğini, yıllardan beri Kıbrıslı Türk toplumunun İngiliz egemenliğinin taraftarı gibi gösterildiğini ve Türkiye devleti ve basınının da bağımsız bir Kıbrıs'a karşı adanın İngiliz sömürgesi olarak kalmasının yılmaz bir savunucusu olduğunu dile getirir.

Özgüden'e (1967a: 3) göre baştan beri bağımsız ve federatif bir Kıbrıs temelin davranılsa ve bu yöndeki hareketin lideri Makarios'un en azından karşısında durulmasa, adada bağımsız, federatif, üslerden arınmış ve anti emperyalist yapının kurulması mümkün olur ve ayrılıkçı Rum faşistlerin şiddetine çanak tutulmadığı için de iki toplumun kardeşçe bir arada yaşamasının koşullarını oluşturma imkanı bulunabilirdi. Hem Türkiye'deki Amerikancı sağ iktidar hem de Yunanistan'daki faşist askeri cunta emperyalistlerin ayrılıkçılığına destek veren tavırları nedeniyle adadaki iki toplum arasındaki sorunlar daha da derinleşmiş, bölünmenin tek çıkar olduğu yönündeki emperyalist tezi destekleyecek bir toplumsal, siyasal ortam yaratmıştır. İktidardaki AP Hükümetinin Kıbrıs'ı Amerikan üssü haline getirme çabalarına açıktan destek vermese de üstü örtülü bir şekilde göz yumması ve zamanında Kıbrıs'ta mücahitlik yapmış grupların Ankara'daki protesto gösterilerinde kötü muameleye maruz kalmalarını Özgüden (1967a: 3), emperyalizm yandaşlığının son halkası olarak yorumlamıştır.

Fethi Naci'ye benzer şekilde AP Hükümetinin bu tavrının, ABD'nin üslû Enosis'i kabul etmek adına kendi kamuoyundaki tepkileri baskılamakla görevlendirildiğinin kanıtı sayan Özgüden (1967a: 3), Yunan hükümetinin de hem Kıbrıs'taki anti-emperyalist, demokrat ve sosyalist güçleri baskılamak hem de Yunan kamuoyundaki tepkileri bastırmak ve gerekirse Makarios'u devirmekle vazifelendirildiğini ileri sürer. Vietnam örneğinde olduğu gibi emperyalistlerin işlediği suçları gizlemek için canla başla savaş veren bu iktidarların Kıbrıs meselesinde de gerçekleri gizlemek adına halklarına zorbalık etmeden kesinlikle imtina etmeyeceği belirtilir.

Derginin dış haberler yorumcusu Hüseyin Baş'ın (1967c: 13) incelemesindeyse 9-10 Aralık 1967 tarihinde Yunan askeri cuntasının çağrısıyla Kıbrıs dahil olmak üzere Türkiye ve Yunanistan arasındaki ihtilaflı meselelerin istişaresi maksadıyla tertip edilen Keşan-Dedeoğlu Görüşmelerinin (Aykoç, 2023: 250-253) mahiyetine dair eleştirel değerlendirmelere yer verilir. Görüşmenin adeta "huduttan mal kaçırmaya trajikomik bir kermes atmosferi" içinde geçtiğini belirten Baş, aynı zamanda Kıbrıs'taki çözümsüzlüğün ve Türkiye tarafından yürütülen basiretsiz politikanın iflası anlamına geldiğini işaret eder. Kıbrıslıların İngilizlere karşı verdiği bağımsızlık savaşında izlenilen devekuşu politikası ve sonrasında da Demokrat Parti'nin meselenin çok boyutlu niteliğini anlamaktan uzak günü kurtaran tavırlarının sürecin böyle bir çıkmaza girmesinde ciddi rolü olduğunu dile getiren Baş (1967c: 13), şimdiki Demirel

hükümetinin de NATO ve ABD uyduluğundan çıkamayan yaklaşımı nedeniyle sorunun daha da derinleşerek devam ettiğini vurgular.

Yunan tarafının Kıbrıs'ta Enosis'ten taviz vermeyen tavrı karşısında hayli yüksek perdeden bunun savaş nedeni sayılacağını söyleyen başbakan Demirel'in bu tavrının, pazarlıkta el yükseltmek ve diğer taraftan daha fazla taviz koparmak adına yapılan bir tür paravan olduğunu öne süren Baş (1967c: 13), müttefik saydığı ABD'den NATO silahlarının Yunanistan ve Kıbrıs'ta kullanılması durumunda limanların işgalini de içerecek sert sonuçları olacağı yönünde tehditlere maruz kalan Demirel hükümetinin, sahte tehditler savurmadan önce bu konudaki sessizliğini sorgulaması gerektiğini dile getirir. Yunan tarafının Enosis ısrarına rağmen masadan kalmayarak bir de “yuvarlak laf şaheseri, havanda su dövme türünün en başarılı örneklerinden biri” olan ortak bir bildiriye imza atılması da buradaki alttan alta yürütülen çirkin pazarlığın ikrarı gibi yorumlanır.

Dünya'da giderek artan ulusal kurtuluş mücadelesi temelli bağımsızlık hareketlerinin yarattığı dalganın kendi dünya egemenliğini ve askeri üslerini sıkıntıya sokacağını farkında olan ABD'nin bu rüzgarın önüne set çekme maksadıyla başarılı olabileceği yerlerde bu mücadeleleri engelleyecek yerel işbirlikçiler eliyle kendine uygun bir düzen tesis etme çabası içerisinde olduğuna dikkat çeken Baş (1967c: 13), ilk etapta Yunanistan'da cuntanın iktidara getirilmesi ve ikinci etapta da EOKA eliyle Makarios'un iktidardan indirilmesi projesinin de bu planın parçaları olarak düşünülmesi gerektiğini vurgular. Baş'a (1967c: 13) göre böylelikle, Kıbrıs NATO üssü haline getirilecek, ABD desteğiyle iktidara gelse de içte ve dışta bütünüyle itibardan yoksun Yunan Cuntasına “hatırı sayılır bir kuvvet şurubu verilecek” ve NATO içinde yeni bir düzen amacındaki ABD, Kıbrıs sorununu çözerek hem prestij kazanacak hem de NATO'yu Orta Doğu'daki bağımsızlık mücadelelerinin üzerinde bir baskı unsuru olarak kullanmaya devam edebilecektir.

Ortak bildirideki görüşmelerin devam edeceği beyanının Türkiye'deki Amerikancı hükümetin üslû Enosis çözümünü esasen kabul ettiği fakat kamuoyu tepkisini azaltmak amacıyla kızmak, masayı terk etmek, sert çıkmak gibi mizansenlerle meselenin alıştırma alıştırma bir başarı ve zafer olarak lanse edilerek çözüldüğünün halka yutturulacağını savunan Baş (1967c: 13), adanın tamamından yarısına, oradan üçte birine, sonunda da sadece askeri üslere kadar yüz geri ederek sorunu çözdüğü zehabına kapılan hükümetin, Kıbrıslı Türkleri kendi halkına bile türlü eziyetler etmiş faşist bir cuntanın insafına terk etmek üzere olduğunu iddia eder. Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Rumlar, Türkiye ve diğer Orta Doğu halkları için Kıbrıs'ta çözümün “yabancı üslerden arınmış, askersizleştirilmiş ve tarafsızlığı uluslararası kontrol altına alınmış bağımsız bir federatif devlet” temelinde gerçekleşmesi gerektiğini vurgulayan Baş

(1967c: 13), aksi durumda bir Keşan Destanından ziyade İpsala Cinayetinden bahsetmek durumunda kalacağımıza dikkat çeker.

1964'teki Londra Konferansı dönüşü Kıbrıs'a girişi yasaklandığı için yaklaşık dört yıl Ankara'da zorunlu ikamet eden Rauf Denktaş'ın adaya gizlice girmeye çalışırken Rum polisi tarafından yakalanması ve sonrasındaki gelişmeler (Şener, 2020: 282-283), Türkiye, Yunanistan ve Makarios Yönetimi ve Kıbrıslı Rumlar arasında yeni bir kriz başlığı olarak değerlendirilebilir. Yakalandıktan sonra mahkemeye çıkartılmasının geciktirilmesi karşısında Denktaş'ın kendilerinden habersiz hareket ettiği beyanıyla ilk etapta meselenin çözümü için girişimde bulunmayan Demirel hükümetinin beceriksizliğine vurgu yapan haber yorumda da (Ant, 14 Kasım 1967: 5) oluşan kamuoyunun baskısıyla Ankara'da sürgünde yaşayan Kıbrıslı Türk liderin serbest bırakılması için hayli aceleci ve sonuçsuz kararlar almaya çalışıldığı ifade edilir. Panikle Londra ve Washington'dan medet ummak, donanmayı ve hava kuvvetlerini teyakkuza geçirmek gibi sonuçları iyi hesaplanmamış acemice kararların AP Hükümetinin Kıbrıs politikasında yine onarılması güç hasarlar yarattığına dikkat çekilen haber yorumda (Ant, 14 Kasım 1967: 5), Makarios'u muhatap almaya direnme çabasıdayken yoğun bir diplomatik çabanın içine giren hükümetin yine dolaylı yoldan muhatap almak zorunda kaldığı ileri sürülür.

Atina'daki cuntanın da meselede doğrudan taraf olmadığı ve muhatapların Türkiye ve Lefkoşa olduğu yönünde zımni bir tavır içinde olduğunun aktarıldığı haber yorumda (Ant, 14 Kasım 1967: 5), Makarios'un da bu meseleden kendi lehine kazanımlar elde etmek için biraz da zaman kazanmak niyetiyle duruşmayı erteleme yoluna gittiği iddia edilir. Makarios'un, Kıbrıs meselesinin sorunun muhatapları olan Kıbrıslı Türk ve Rum liderler arasında müzakere edilmesini başından beri savunduğunun dile getirildiği değerlendirmede (Ant, 14 Kasım 1967: 5), Kıbrıslı Rum toplumunun önde gelen isimlerinden Glafkos Klerides'in de görüşmeye hazır olduklarını ve Türk toplumunda bir muhatap arayışı içinde olduklarını beyan ettiği belirtilir. Yazıda ayrıca, tutuklanma sonrası Denktaş'ın Kıbrıslı Türk Toplumundaki liderlik konumunun daha da pekiştiğine dikkat çekilir ve çocuk arkadaşı olmaları nedeniyle aralarında kişisel bir bağ da bulunan Klerides'in Denktaş'ı ziyaret etmesi de Rum yönetiminin bir anlaşma zemini aradığı şeklinde yorumlanır.

Kıbrıs'ta 1967'nin son aylarına doğru hızlanan görüşme trafiğinin de etkisiyle dergide bu meseleyi ele alan yazılar da sıklaşır ve çıktığından beri ilk kez kapaktan kendine yer bulur (Ant, 21 Kasım 1967: Kapak). Kapakta sağ üstte daha küçük puntıyla "Kıbrıs Türkleri Niçin Silah Bırakıyor?" sorusuna yer verilir ve ortada ise kırmızı fon üzerinde beyaz çerçeveli siyah bir çemberin içinde yine beyaz renkte sürmanşet "Kıbrıs'ta Emperyalist Oyunu" ifadesindeki

O harfinin içerisinde de Kıbrıs haritası bulunur. Aynı sayıdaki dış haber yorumunu kaleme alan Hüseyin Baş (1967d: 7) da kapağa uygun bir şekilde “Kıbrıs’ta Oynanan Oyun!” başlığını koyduğu yazısına dış politikanın Batılı emperyalist güçlerin dümen suyundan çıkmamasını kepazelik olarak nitelendirerek başlar.

ABD’nin zorlamasıyla Yunan cuntasıyla sınır boylarında görüşmeler yürütmeyi ve Denктаş gibi basiretsiz politik aktörlerle yine emperyalist güçlerin ekmeğine yağ sürecektir sorumsuzlukta eylemlere girişmeyi dümen suyu dış politikasının utanç verici örnekleri olarak yorumlayan Baş (1967d: 7), Denктаş olayını da kendi politik ihtirasları için görünür olma kaygısıyla yapılan taşra politikacısı kurnazlığı ya da sansasyon peşinde bir gazetecinin teşvikiyle gaflete düşme gibi basit bir çerçeveden değil Akdeniz’de yeni kurulan dengeler karşısında birdenbire önem kazanan bir kilit nokta olarak Kıbrıs’ı yeniden baş meşgalesi haline getiren yeni Amerikan politikasının sonucu gibi görmek gerektiğini dile getirir. ABD’nin 1960 sonrası NATO eliyle dünyanın birçok köşesinde yeni askeri üsler edinme stratejisinin bir parçası olarak Kıbrıs’ın da onun nezdinde önem kazandığına vurgu yapan yazar (Baş, 1967d: 7), o dönemde dünyada gelişen anti emperyalist ulusal kurtuluş hareketlerinin etkisiyle Kıbrıs’ta da emperyalist askeri üslerden arınmış bir bağımsızlığı hedefleyen yaklaşımların ciddi taraftar bulmasının, meseleyi NATO üzerinden oldu bittiye getirmeye çalışan Birleşik Devletleri fazlasıyla tedirgin ettiğini öne sürer.

Kıbrıs’ta Makarios’u devirip Grivas iktidara getirerek Yunanistan’daki faşist cuntayla beraber üslü Enosis fikrini gerçekleştirmek ve Türkiye’yi de bir miktar toprak vererek susturmak temelindeki ABD projesinin Amerika’da yayımlanan bir kitapta da ifşa edildiğini dile getiren Baş (1967d: 7), bu planın gerçekleşmesinin o kadar da kolay olmadığını zira bu yönde yapılan görüşme ve baskıların istenilen sonucu vermediğini aksine bağımsız Kıbrıs tezine olan ilgiyi daha da artırdığını iddia eder. Ayrıca Baş, hazır Türkiye’de de bağımsız Kıbrıs tezine ilgi artmışken Glafkos Klerides’in de Kıbrıs meselesini bağımsızlık temelinde müzakere etmeye açık olduklarını beyan etmesini de ABD planının tutmamasının işareti sayar.

Bağımsızlık tezine teveccühün bu denli arttığı dönemde, emperyalistlerin ve Makarios karşıtı faşist Enosis yanlısı güçlerin ekmeğine yağ süreceğini bile bile Denктаş’ın pusulasız Kıbrıslı Türk toplumuna pusula olmak amacıyla olduğunu iddia ettiği çelişkili beyanatlarla süsleyerek adaya gitmesinin de bir hayli manidar olduğuna vurgu yapar. Bu rağmen Makarios’un bu büyük sorumsuzluğu oldukça soğukkanlı karşılayıp daha büyük bir krize mahal vermemek adına Denктаş’ı tekrar Türkiye’ye göndermesini takdirle karşılayan Baş (1967d: 7), böylelikle ABD ve İngilizlerin emellerine ulaşmalarının da önüne geçildiğini aktarır. Grivas’ın darbeye zemin hazırlamak maksadıyla iki Türk köyüne saldırarak gerilimi yeniden tırmandırma

girişiminde tuzağa düşmemek gerektiğine dikkat çeken Baş (1967d: 7), “dünya uluslarının büyük çoğunluğunun saygılı desteğine mazhar olan bağımsız, silahlardan ve üslerden arınmış Kıbrıs görüşüne sahip çıkmak, onurlu ve gerçekçi tek çözüm yoludur” sözleriyle yazını sonlandırır.

İki hafta sonra derginin başyazarı Doğan Özgüden (1967b: 3) tarafından kaleme alınmış “Şimdi Ne Olacak?” başlıklı yazı ise son üç haftadır sosyalistlerden muhafazakarlara kadar siyasal yelpazenin her renginin Kıbrıs’ta Taksim temelli bir savaş çığırtkanlığının fiyasko ile sonuçlandığı ve Türkiye’deki sağcı hükümetten değişim beklentisindeki kesimlerin de meselenin ABD çıkarları lehine çözüm yoluna girmesinden dolayı ciddi hayal kırıklığına uğradığı vurgulanır. Makarios’un bağımsızlık tezi temelinde hareket ederek Rum Milli Ordusu’nun silahsızlandırılmasına karşı çıkmasını makul bulan Özgüden (1967b: 3), BM nezdinde çoğunluğa sahip üçüncü dünya ülkeleri ve sosyalist ülkeler bakımından bağımsızlık tezinin daha tercih edilir olduğunu ve Türk tarafının da bu tez temelinde hareket etmesi gerektiğini tavsiye eder.

Bu teze sahip çıkmak için Türkiye’nin evvela Amerikan hegemonyası ve NATO’dan kendini kurtarmasının icap ettiğini savunan Özgüden (1967b: 3), bu tezi savunmanın, konunun Yunan Cuntası ve NATO üzerinden emperyalist güçlerin isteğine uygun biçimde çözümünün de önüne geçmeye ciddi imkan vereceğini ileri sürer. Bu noktada Kıbrıs sorununun çözümünde atılması gereken ilk adımın NATO’dan çıkmak ve ülkeyi ABD üslerinden temizlemek olduğuna dikkat çeken Özgüden, bu kararın sadece Kıbrıs meselesi için değil bu emperyalist güçlerin ileride de başımıza bela edeceği olası sorunlardan kaçınmak bakımında da elzem olduğunu vurgular. ABD emperyalizmiyle çıkar birliği içindeki egemen sınıflar ve onların temsilcilerinin iktidarda olduğu bir Türkiye’de bu yönde bir girişimin oldukça zor olduğunu belirten Özgüden, daha önce milli dava retorisiyle Kıbrıs’ta savaş naraları atan hükümet yandaşları kanaat önderlerinin bugün sosyalistleri savaş yandaşlığıyla suçlamalarını da manidar bulur. Bu durum Özgüden’e (1967b: 3) göre, Türkiye’deki sağcı hükümet ve yandaşlarının asıl derdinin Kıbrıs değil, çıkarlarını ortaklaştırdıkları ABD ve NATO’yu korumak olduğunu açığa çıkarır ve neyse ki halk uyandığı için asıl savaşın bu emperyalist ülke ve örgütlerle olduğunun farkındadır.

İki hafta sonra derginin 19 Aralık 1967 tarihli 51. sayısında bir yazı daha kaleme alan Özgüden (1967c: 3), Kıbrıs gerginliği sonrası Brüksel’deki NATO toplantısı ve Yunanistan’daki Kral yanlısı başarısız darbe girişiminin ABD’nin emperyalist çıkarlarını sürdürülebilir kılmak adına her türden kirli tezgahı yapabileceğinin apaçık işaretleri olarak değerlendirir. Özgüden’e göre, Avrupa’da ABD’den bağımsız bir siyaset yürütme taraftarı olan

dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Charles De Gaulle yanlısı hareketin giderek büyümesi ve Orta Doğu'da da Arap-İsrail savaşı sonrası Sovyetler Birliği'nin bölgedeki statükoyu kendi lehine bozan reaktif girişimleri nedeniyle çıkarlarının tehlikeye düşeceğinin farkında olan Amerika tam bir panikle hareket etmektedir. NATO vasıtasıyla Avrupa ve Akdeniz'de sürdürdüğü hegemonyanın hem bu gelişmeler hem de anlaşmanın bitmesi sebebiyle sona erebileceği endişesini taşıyan ABD'nin bölgede kendine bağlı gerici rejimler ve kukla yönetimler oluşturmak için çılgınca girişimlerde bulunması da aynı paniğin ürünü olarak yorumlanır (Özgüden, 1967c: 3).

Anti Amerikancı bir uyanış içindeki Avrupa ile Batılı emperyalistlerin hegemonyasından kurtulma aşamasındaki Orta Doğu'ya bakıldığında ABD'nin, Türkiye ve Yunanistan dışında kendi çıkarlarını işletebileceği başka bir yer kalmadığının bilincinde olduğunu belirten Özgüden (1967c: 3), bağımsız bir dış politika yürütme kaygısındaki Kıbrıs'taki üslerini korumak için de bu iki ülke arasındaki çatışmayı taze tutmaktan başka bir yolu olmadığının farkındalığıyla hareket ettiğini iddia eder. Bütün bu çabalara rağmen Türkiye ve Yunanistan halkının artık bu türden umacılarla korkutulmayacak çapta bir demokrasi ve bağımsızlık bilincine eriştiğini ifade eden Özgüden (1967c: 3), ABD'nin bu kez de halkların bu uyanışına ket vurmak için bin türlü entrikayla buralardaki etkinliğini sağlama almaya çalıştığını aktarır.

Bu planın bir parçası olarak Yunanistan'da yükselen demokratik, sol yanlısı halkçı hareketin seçimlerden başarıyla çıkacağını ortaya çıkmasıyla beraber Özgüden'e (1967c: 3) göre, muhtemel bir sol iktidarda kendi çıkarlarının tehlikeye gireceğini sezen ABD, seçimlere birkaç ay kala kendi bağlı kukla bir yönetim oluşturmak amacıyla CIA destekli bir askeri darbe tertip ederek yönetimi faşist generallere teslim etmiştir. Bu darbenin yükselen sol hareketin silahlı direnişine yol açacağı ve bunun sonunda Yunanistan'da bir iç savaşla beraber tekrar bir sol iktidar tehlikesinin var olduğunu düşünen ABD, Özgüden'e göre, bu sefer de kendi iktidara getirdiği faşist askerlere yönelik güya demokrasi yanlısı Kral taraftarı bir başka darbe daha organize etmiş fakat bu girişiminde başarılı olamamıştır. Faşist baskılara karşı demokrasiyi getirdiği iddiasını temellendirecek bir girişim olarak düşündüğü fakat umduğunu bulamadığı bu girişim sonrası ABD'nin yeni oyunlar deneyeceğinin muhakkak olduğunu belirten Özgüden (1967c: 3), bütün bu girişimlere rağmen Kralın nezdinde hanedanın Yunanistan'daki bütün prestijinin ortadan kalmasıyla birlikte ülkede faşizm ve sosyalizm temelinde iki cephenin kaldığı ve bu ikisi arasındaki mücadelenin ülkenin emperyalizm karşısındaki kaderini belirleyeceği ve bu savaştan da halkın desteğine sahip sosyalistlerin galip çıkacağını öne sürmüştür.

Aynı sayıdaki bir başka haber yorumunda (Ant, 19 Aralık 1967: 4-5), Yunanistan'daki Kral taraftarı askeri darbe girişiminin iç yüzüne değinilir ve bir ay önce haberini yaptıkları girişimin bugün gerçekleştiği fakat bu gelişmelerin sinyallerinin Yunan Kralı Konstantin'in ABD ziyareti ve oradaki demeçlerinde zaten verildiğine dikkat çekilir. Ülkedeki güçlü sol muhalefet ve örgütlere yapılan ciddi baskılara rağmen muazzam bir sessizlik olduğunu ve bunun da ciddi bir direnişin habercisi olarak okunması gerektiğinin ifade edildiği yazıda (Ant, 19 Aralık 1967: 4), geçen ayki değerlendirmede ABD'nin Kralı kullanarak demokrasi görüntüsü vermeye daha eğilimli yeni bir askeri yönetim tesis etme çabasında olacağı fakat mevcut cuntanın bu girişimi akamete uğratmak için daha önce harekete geçebileceği iddiasının yeni darbe girişimiyle doğrulandığı dile getirilir.

Yorumda (Ant, 19 Aralık 1967: 4) ayrıca, ABD'nin Kralı cuntaya karşı hangi motivasyonla harekete geçirdiğinin anlaşılması için, daha önce Yunan siyasetini dizayn etme çabalarına, Vietnam'dan Orta Doğu ve Akdeniz'e varıncaya kadar kendi aleyhine ortaya çıkan yerel halk hareketleri karşısında ortaya koyduğu kirli siyasetlere ve Kıbrıs meselesinde aldığı pozisyon gibi bir dizi pratik üzerinden daha dünya tarihsel bir çerçeveden meseleye yaklaşılması gerektiği belirtilir. Esasen ABD yanlısı olmasına rağmen zamanla bunun Yunanistan'ı felakete sürükleyeceğinin farkına vararak De Gaulle benzeri bağımsız bir politika yürütmeye çalışan Karamanlis'in İngiltere ve CIA'nın ortak operasyonu ile iktidardan uzaklaştırılması ve sonrasında iktidara getirilen İngiliz yanlısı Papandreu'nun da giderek sol eğilimli bir politik hat tutturmasının İngiltere ve ABD'yi yeniden endişeye sevk ettiğine dikkat çekilir.

Değerlendirmede (Ant, 19 Aralık 1967: 4), dönemin Yunan siyasetindeki solcu eğilimlerin artması ve İngiltere ve ABD'nin seçimler esnasında planladığı askeri darbeden haberdar olan Papandreu'nun halkı da darbeye karşı uyarmasıyla beraber İngiltere'ye bile danışılmadan darbe girişimi erkene alındığı ve faşist generaller eliyle darbenin gerçekleştirildiği aktarılır. Askeri darbeye ABD'nin Kıbrıs'ı Enosis yoluyla Yunanistan'a bağlama ve orayı Formoza adası benzeri bir Amerikan üssü biçiminde değerlendirme amacıyla olduğunun vurgulandığı yazıda (Ant, 19 Aralık 1967: 4-5), Amerikan üssü olarak kendisine ihtiyaç azalınca Türkiye'nin de Sovyetler Birliği'yle bir pazarlık unsuru yapılacağı ve böylelikle Akdeniz'de Amerikan çıkarlarına uygun bir statüko kurulmasının umulduğu öne sürülür. Fakat evdeki hesabın çarşıya uymadığı, faşist cuntanın kendilerine verilen görevi yapmadaki beceriksizlikleri, cunta sonrası ülkedeki ekonomik ve sosyal buhranın yarattığı iç savaş tehlikesi ve bunun da sosyalistlerin muhtemel bir iktidarına kapı aralaması gibi gelişmeler sonucunda ABD'nin, Kıbrıs'taki işini gördürdükten sonra bu beceriksiz cuntadan kurtulmaya

ve bunun için de Kral Konstantin'i kullanmaya ikna olduğu yazıda (Ant, 19 Aralık 1967: 5) bir başka vurgulanan noktadır.

ABD'nin planında Kıbrıs'ta bir Türk katliamı yaparak Türkiye'yi silahlı müdahaleye zorlamak aşamasında Grivas'ın da önemli bir vazifeyle görevlendirildiğinin ve muhtemel bir müdahale sonrası cuntanın da Trakya'ya girmesiyle bir Türk Yunan savaşının hedeflendiğinin altının çizildiği yorumda (Ant, 19 Aralık 1967: 5), savaşla perişan iki halkı ABD çıkarlarına uygun biçimde barışa zorlamanın da planın ikinci safhası olduğu savunulur. Demokrasi vaadiyle cuntanın devrilerek Kral Konstantin'in de iktidara getirilmesinin de plandaki bir başka aşama olduğu fakat Arnavutluk ve Bulgaristan'ın Yunan sınırına asker yığmasıyla Moskova'nın muhtemel bir Türk Yunan Savaşında Türkiye'nin yanında yer alacağını açıkça göstermesi sonucu planın yine suya düştüğü, bu sefer de barış havarisi kesilen ABD'nin savaş olmadan meseleyi kendi lehine çözme noktasına getirdiği iddia edilir (Ant, 19 Aralık 1967: 5).

Kralın cunta içerisindeki birkaç generalle temasının zaten halk desteği olmayan askeri yönetimi indirmekte yeterli olacağını düşünen ABD ve İngiltere'nin, cuntanın Yunan Ordusu içindeki hegemonyasını hesap edemedikleri için başarısız olduklarının belirtildiği değerlendirilmede (Ant, 19 Aralık 1967: 5), bundan sonra hem Yunan halkı nezdinde içeride hem de bağlantısızlar, sosyalistler ve hatta emperyalistler güçler tarafında bile uluslararası destekten yoksun faşist cuntanın iktidarda uzun süre kalma imkanının büsbütün azaldığı vurgulanır. ABD ve İngiltere'nin başarısızlığa rağmen Kralı bir tehdit unsuru olarak desteklemeye devam ettiği, hatta onların baskılarına dayanamayarak cuntacıların Kralın gerekirse Yunanistan'a dönebileceğinin aktarıldığı yazıda, Kralın da Yunan halkı nezdindeki itibarının sıfırlandığının yakında anlaşılacağı ve emperyalist güçlerin cunta içinde kendilerine yeni müttefikler arayacaklarının ayrıca altı çizilir.

Bütün bu girişimlere rağmen tıpkı Özgüden'in (1967c: 3) aynı sayıdaki değerlendirmesindeki gibi kapitalist çevrelerin yedek güçleri durumundaki düzmece cumhuriyetçi partiler ve krallık müessesesinin temsil kabiliyetlerini büsbütün yitirmesiyle Yunanistan'daki esas mücadelenin, "1) halk kitlelerinin iradesine karşı iktidarı zorla almış faşist cunta; 2) halk kitlelerinin her geçen gün daha fazla desteğini kazanan sosyalist muhalefet" arasında olacağının belirtilir (Ant, 19 Aralık 1967: 5). Dünya tarihsel gelişmelerin bağımsızlık ve tarafsızlık temelli hareketleri öne çıkarması nedeniyle emperyalistlerin yerel düzeyde gerici unsurlarla işbirliği yaparak kendi çıkarlarını gerçekleştirmelerinin eskisine nazarla daha zor olduğunun vurgulandığı yorum, faşizm ve sosyalizm arasındaki mücadele sonucunda Yunanistan'ın da bu yeni dünyada yerini alacağı tespitiyle son bulur.

Dergide 1967 yılı boyunca bolca yer alan Kıbrıs sorunu konulu haber, yorum ve değerlendirmeler, verilen iki yılı aşkın bir sürenin ardından “Kıbrıs’ta Emperyalizmin Tahrikleri” başlıklı haber yorumla (Ant, 3 Şubat 1970: 12-13) tekrar kendine yer bulur ve yazı, çözümün önündeki en büyük engel olan emperyalist güçlerin bunca yıldır kendi sorumlulukların başarıyla maskeledikleri ve çıkarları bir kez daha sıkıntıya girince adadaki şiddeti yeniden tırmandırdıkları iddiasıyla başlar. 1967 Krizi sonrası Kıbrıs’taki Yunan işgal kuvvetlerinin çekilmesiyle taleplerini askeri yönden elde etme şanslarının kalmadığına kanaat getiren Kıbrıs’taki egemen çevrelerin bu sefer de Kıbrıslı Türkleri siyasi çözümü karşı ve bölücü olarak kodlamayı seçtiği ve bu nedenle meselenin bu egemen çevrelerle müzakere halinde çözümünün de artık mümkün olmadığı dile getirilir.

Mevcut durumda “Kıbrıs’ta mücahit ordusu, polisi, yasama ve icra organları, bayrağı, uluslararası tanınmış hakları, ayrı bir dili, kültürü ve dini olan bir Türk topluluğu ve aynı şekilde bir Rum topluluğunun olduğuna” dikkat çekilen yazıda (Ant, 3 Şubat 1970: 12), EOKA tedhişleri ve Enosis planları şiddeti ne kadar tırmandırırsa tırmandırın bu gerçeğin en şovenist Yunanlılar tarafından bile kabul gördüğü öne sürülür. Önceleri bağımsız bir Kıbrıs tezinin yılmaz savunucusu olan ve bu nedenle ulusal kurtuluş taraftarı Üçüncü Dünya halklarının da desteğini kazanan Makarios’un, cuntayla işbirliği halinde Kıbrıs meselesini Yunanistan-Kıbrıs işbirliğinde çözülecek bir konu gibi gören bir yaklaşımı savunmaya başlamasıyla bu uluslararası desteği kaybettiği ve asıl çözümü teşkil eden bağımsız ve birleşik Kıbrıs tezine de ciddi darbe vurduğunun altı çizilir. Kendi halkına bile türlü eziyeti reva gören cuntadan ve çözüm için onunla masaya oturmaktan imtina etmeyen dönemin AP hükümetinden Kıbrıs halkları için makul bir sonucun çıkacağını düşünmenin de imkansız olduğu belirtilir (Ant, 3 Şubat 1970: 13).

Kıbrıs meselesinin ancak dışarıdan hiçbir müdahale olmadan adadaki halklar arasında çözülebileceği ve adada özgürce ve kardeşçe yaşamının koşullarının “tarafsızlaştırılmış, askeri üslerden arındırılmış, bağımsız bir Kıbrıs” teziyle mümkün olacağını vurgulandığı yorumda (Ant, 3 Şubat 1970: 13), ABD’nin İsrail üzerinden yeni bir Akdeniz ve Orta Doğu politikası oluşturmaya çalıştığı şu günlerde Kıbrıs’ın da bu planların dışında kalma şansını olmayacağı aktarılır. Kendi çıkarları için ABD’nin Orta Doğu ve Akdeniz’i Vietnamlıştırmaktan imtina etmeyeceğini ve bu amaçla bölgeye ciddi bir silah yığınağı yaptığının altının çizildiği yazıda, bu silahların bir gün patlayacağı ve Kıbrıs’ta girişilen oyunların da emperyalist niyetlerin barış havariliği şeklinde gizlenmesine hizmet ettiği fakat bu faaliyetlerin Batılı egemen güçleri kurtarmaya yetmeyeceği öne sürülür. Dergide şimdiye kadarki yapılan değerlendirme ve yorumlarda bağımsız ve birleşik bir Kıbrıs’ın teminatı olarak görülen Makarios’un 1970’ler

itibarıyla emperyalistlerin çıkarlarına hizmet eden bir piyon olarak görülmesi bu yazıdaki en ciddi tutum değişikliği olarak göze çarpar.

Yaklaşık iki buçuk yıl sonra Kıbrıs sorununu tekrar kapağına taşıyan Ant (31 Mart 1970: Kapak), yukarıdaki Türkiye haritası silüetine karşı, ABD bayraklı, haç ve Davut yıldızlı kol düğmeleri olan bir el tarafından tutularak patlatılmış bir silah gibi resmedilen Kıbrıs haritasının bulunduğu kapakta “Kıbrıs 2. İsrail Haline Getiriliyor” sürmanşeti ve “Amerikan Emperyalizminin Tuzağına Dikkat!” alt başlığıyla çıkar. Derginin içindeki değerlendirmede (Ant, 31 Mar 1970: 12-13) ise Makarios’a yapılan suikast ve dönemin Kıbrıs Cumhuriyeti İçişleri Bakanı Polikarpos Yorgacis’in öldürülmesi sonrası dünya basının gündemine gelen Kıbrıs’a yönelik ilginin yeni olmadığı ABD’nin yeni Orta Doğu politikasının gereği olarak bu ilginin zaten uzun zamandır sürdüğü bir kez daha ifade edilir. Orta Doğu’daki devrimci çemberin içine sıkışan emperyalizmin kendine yeni çıkış yolları sağlayacak üsler için Kıbrıs’ı da hedefe koyduğunun savunulduğu yazıda, bu üslerin sağlama alınmasının da Yunanistan’da kukla bir iktidar, Türkiye’de de ABD işbirlikçisi bir hükümetle mümkün olacağı vurgulanır.

Alman haber yorum dergisi Der Spiegel’e referansla emperyalistlerin Kıbrıs’ta “1) Makarios’un devrilmesi, 2) Türklerle Rumların birbirinden ayrılması, 3) İkili ENOSİS” başlıklarından oluşan üç aşamalı bir planı devreye sokmaya çalıştığının iddia edildiği yorumda (Ant, 31 Mar 1970: 13), finansmanı emperyal güçler tarafından karşılanacak bu planın gerçekleştirilmesi işini de Kıbrıs’taki sağcı unsurların oluşturduğu Milli Cepheye ihale ettikleri belirtilir. Plan dahilinde Makarios’a da Milli Cephe ve Enosis karşıtlarının hükümetten uzaklaştırılması, Kıbrıs Türkleriyle müzakerelere son verilmesi, Enosis siyasetine geri dönülmesi talimatlarının verildiği ve Makarios’un ultimatoları reddetmesiyle adadaki tedhiş ve şiddetin hızla tırmandırıldığına dikkat çekilir. Emperyalistlerin Kıbrıs’ta bağımsız ve birleşik bir devleti kendi çıkarlarına aykırı görmeleri nedeniyle yıllar boyunca adadaki şoven unsurları karşılıklı besleyerek iki ütöpik yaklaşım olan Enosis ve Taksim’i Kıbrıs toplumunu bölmek için gündeme soktukları ve bu amaçlarında başarılı oldukları da yazıda bir başka altı çizilen noktadır (Ant, 31 Mar 1970: 13).

Emperyalistlerin kendi çıkarları uğruna Kıbrıs’ta İsrail benzeri bir bölünmüşlüğü reva görmekten çekinmeyeceğinin vurgulandığı değerlendirmede (Ant, 31 Mar 1970: 13), her ne kadar bugün çıkarlarına aykırı olduğunu düşündüğü için karşı gibi görünse de Makarios’un da azami programının Enosis olduğu ve arkasında CIA olan bu emperyalist projeye dolaylı olarak hizmet ettiği üstü kapalı olarak dile getirilir. Kıbrıslı Türk toplumu liderleri Rauf Denktaş ve Fazıl Küçük’ün de Taksim temelli savaş çıkırtkanlığı yaparak ve Türkiye’deki emperyalist işbirlikçisi hükümetlerle ortak hareket ederek ABD önderliğindeki emperyalist cephenin bir

parçası olarak görülmesi gerektiğinin savunulduğu yazıda, burada da esas ciddiye alınması gereken gücün Kıbrıslı devrimciler olduğu belirtilir. Kıbrıs'ta çözümün Kıbrıs halkları arasında müdahalesiz, bağımsız, asker arındırılmış, özgür ve kardeşçe yaşanan bir Kıbrıs hedefinden geçtiğinin bir kez daha önemle altının çizildiği yorumda (Ant, 31 Mart 1970: 13) hem şoven Rumlara hem de Kıbrıslı Türkler arasındaki şoven unsurlara karşı mücadelenin de devrimcilerin asli görevi olduğu ifade edilir.

Kıbrıs meselesinin Orta Doğu'daki devrimci çemberin bir parçası olarak görülerek dünyadaki anti-emperyalist mücadelenin içinde konumlandırılması gerektiğine dikkat çekilen yazıda (Ant, 31 Mar 1970: 13), Enosis, Taksim, ayrı devletler gibi iki halk arasındaki ihtilafları artıracak emperyalist oyunlara gelmeden adada müşterek bir yaşamın koşullarını oluşturma hedefindeki Kıbrıs halklarının, emperyalistlerin emrindeki iktidarlar tarafından değil, kendi kaderlerini ellerine alarak kurtulacakları belirtilir. Açık sosyalizm, anti emperyalizm, Amerikan karşıtlı temelinde birleşik, bağımsız, askerden arındırılmış, özgür ve kardeşçe yaşanan bir Kıbrıs tezi Ant dergisinin de tekrar tekrar üzerinde durduğu bir konudur. Sonuç olarak Ant dergisinin Kıbrıs yaklaşımının dönemin üçüncü dünyacı, ulusal kurtuluşçu ve tarafsızlık temelli sosyalist fikirlerle uyumlu olduğu dile getirmek mümkündür.

3.4. *Yürüyüş Dergisinde (1975-1980) Kıbrıs Sorunu*

TİP'in ilk dönemine nazarla hem siyasal hem de toplumsal etkinlik ve ilgi açısından onun bir hayli uzağında kalan Behice Boran başkanlığındaki ikinci döneminde partinin geniş tabanlı popüler haftalık yayın organı olarak yayın hayatına başlayan Yürüyüş dergisi/gazetesi, Mart 1980'de ilan edilen sıkıyönetim tarafından kapatılana kadar 29 Nisan 1975 ve 8 Temmuz 1980 tarihleri arasında biri özel sayı olmak üzere 275 sayı çıkar. Bu kez Behice Boran liderliğinde 12 Mart sonrasında yeniden açılan TİP, Mehmet Ali Aybar'ın popüler halk sosyalizminden ziyade daha kitabı ve Sovyet yanlısı bir politika benimser ve buna uygun olarak dış politik gelişmelerde de Sovyet Birliği'nin önerilerini dikkate alan bir çizgide durur. Bu yönüyle temel jeopolitik öncüllerden hareket etme bakımından diğer sol dergilerden büsbütün ayrıksı bir çizgide durmasa da özellikle Kıbrıslı Türk toplumunun lideri olarak sivrilen Rauf Denktaş'a yönelik eleştirel tavrıyla kendi döneminde giderek daha ulusalcı bir çizgiyi benimseyen Yön'e nazarla enternasyonalist bir kanadı temsil ettiğini söylemek mümkündür.

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin (KTFD) kuruluşu sonrası henüz üçüncü sayısında bu gelişmeyi kapakta Türkiye ve Yunanistan bayrağı, onların ortasında çarpma işaretini anıştıracak şekilde yerleştirilmiş NATO amblemi, Enosis'i çağrıştıracak şekilde beyaz fonda mavi iki yatay çizgiyle yapılmış eşittir işareti ve bu işlemin sonucu olarak da beyaz Kıbrıs haritasıyla onun

altında yine beyaz zeytin dallarının bulunduğu kırmızı renkli, yırtılmış, bayrak formunda bir imge kullanarak ve “Kıbrıs Federe Denктаş Devleti” manşeti atarak gündeme taşır (Yürüyüş, 29 Nisan 1975: Kapak) İçerideki değerlendirmede (Yürüyüş, 29 Nisan 1975: 12) ise toplumsal ilerlemeyi esas alan hareket ve yaklaşımlar açısından Kıbrıs meselesinde temel önem arz eden şeyin, adanın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü olduğu vurgulanır ve aksi yönde düşünenlerin bu gerçeği perdeleme ve ötelemeye yönelik her türlü çabasına rağmen ilericilerin bunu ısrarla savunmaya devam etmeleri ve kitleler önünde kanıtlamaları gerektiği salık verilir.

Kıbrıs'ta hali hazırdaki trajedinin gerçek sorumlusunun adayı geçmişte de bugün de emperyalizmin denetim ve sömürü düzeninin bir parçası yapmaya ahdeden ya da bu çabalara sessiz kalanlar olduğu iddia edilir ve buralardaki faşist yöntem ve baskı tekniklerinin de bu gayenin sonucu olarak ortaya çıkışına dikkat çekilir (Yürüyüş, 29 Nisan 1975: 12). Hem ABD dışişleri bakanının ziyareti ve NATO Bakanlar Konseyi hem de Türkiye'de Milliyetçi Cephe (MC) hükümetinin kurulmasının Kıbrıs siyasetinde faşizan dalganın artmasının işaretleri olarak okunduğu yazıda, o güne kadar görevde olan Kıbrıs temsilcisinin azledilmesini de Kıbrıslı Türk toplumunun temsilinde faşist teknikleri maharetle uygulayan Rauf Denктаş'ın yeni üç kağıtlarından biri şeklinde değerlendirilir. Denктаş'ın Kıbrıslı Türk toplumunun temsilinde adeta bir otokrat, sultan makamında olduğu ve yeni ilan edilen Federe Devletin de Kıbrıslıları temsil eden nitelikte bağımsız bir birim olmaktan ziyade bu sultanlığın ete kemiğe bürünmüş halini ifade ettiği öne sürülür (Yürüyüş, 29 Nisan 1975: 12).

Denктаş'ın devlet ilan edildikten sonra kurumların oluşturulması ve yeni anayasanın kabulü esnasında kendi bağlı dar çıkarıcılar grubunu göreve getirmek ve kendilerine uygun bir anayasa tesisi için baskı yapmak gibi pratiklerine Türkiye'deki sermaye çevrelerinden gelen desteğin de esasen orada oluşan ganimetin müştereken yağmalanması amacı taşıdığı iddiası ortaya atılır. Türkiye'deki kimi sermaye gruplarının, orada Rumlardan kalan fabrika ve işletmelere daha şimdiden göz diktiği, Ecevit zamanında atanan temsilcinin görevden alınmasının asıl gerekçesinin de bu temsilcinin söz konusu ticari varlıkların özel sektöre peşkeş çekilmesi yerine kamulaştırılması gerektiği yönündeki ısrarcı tavrından kaynaklandığı aktarılır (Yürüyüş, 29 Nisan 1975: 12-13). Denктаş ve yandaşlarının da buradaki tavrının, Kıbrıslı Rum ve Türklerin müşterek varlıklarının olası bir birleşik ve bağımsız Kıbrıs'ta değerlendirilecek şekilde muhafaza edilmesi ve halkın bütünü için kullanılmasından ziyade kendi iktisadi çıkarları adına Türkiye'deki işbirlikçileriyle adanın zenginliklerini yağmalamaktan öte gitmediği savunulur.

Bütün bu amaçlarını daha da kolay gerçekleştirmek için Kıbrıslı Türk toplumu içerisindeki devrimci demokrat güçlerin sindirilmesi çabasını da ihmal etmeyen Denктаş'ın,

Türkiye’de de paramiliter bir gençlik örgütlenmesi işlevini yerine getiren Ülkü Ocaklarının Kıbrıs’ta da örgütlenmesinin önünü açtığına dikkat çekilir (Yürüyüş, 29 Nisan 1975: 13). Kıbrıslı Türk kamuoyundaki iç politik çekişmelerde ilerici demokrat güçlerin kimi kazanımlar elde etmesi Denktaş ve çevresindeki yağmacı sağcı güçlerin zaman kazanmak adına kimi siyasal manevralara girişmek zorunda bıraktığı fakat yine de sol muhalefetin varlığını güçlü biçimde hissettirmeye devam ettiği vurgulanır. Söz konusu sol muhalefetin ilk görevinin, adanın emperyalizm ve faşizm taraftarı yağmacı ve sağcı bir kliğin eline geçmesini önleyerek sermaye egemenliğinde bir faşizme karşı adil bir barış çerçevesinde ekonomik anlamda bağımsızlaşmış bir Kıbrıs oluşturma koşullarını hazırlamak olduğu dile getirilir. Bu muhalefete düşen ikinci önemli görevin de emperyalizm ve NATO engelinden kurtulmak için tüm yabancı askeri üs ve güçlerden arındırılmış, “tarafsız, barıştan yana, bağımsız ve demokratik bir Kıbrıs Cumhuriyeti” hedefi olduğu belirtilir (Yürüyüş, 29 Nisan 1975: 13). Bu yazı açıktan Denktaş muhalefeti ve Kıbrıslı Türk iç siyaseti vurgusu, faşizm ve emperyalizm gibi gözde sol/sosyalist jargonun sıklıkla kullanımı bakımından ilk ve ayrıksı olsa da üslerden arındırılmış bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti ve ekonomik eşitlik ısrarı ile diğer sol dergilere benzer bir çizgide seyretmektedir.

Kıbrıs’ın Türkiye’nin iç ve dış politik süreçlerinde oynadığı tayin edici rolü aşikar eden MC’nin Kıbrıs Anayasa Referandumu Oyunu” başlıklı haber yorum (Yürüyüş, 17 Haziran 1975: 6), 1974 Müdahalesi ve KTFD’nin ilanı sonrası Yunanistan’la bozulan ikili ilişkilerin yeniden tesisi için Brüksel ve Roma’da yapılacak görüşmeler öncesinde KTFD’de yapılacak anayasa oylamasının ertelenmesi sözünü veren ve bu söz sonrası gerçekleşen görüşmeden barış kahramanı olarak dönen Süleyman Demirel’in bu sözünde durmaması sonucu ortaya çıkan Türk-Yunan geriliminin arka planına odaklanır. Verilen söze karşın Türkiye’deki iç kamuoyunun tepkisinden çekinilerek referandumun yapılması, Kıbrıs’ta çözüm yönünde atılan adımları da akamete uğrattığı ve Denktaş’ın olası tepkileri yumuşatmak ve Kıbrıslı Rumların lideri Klerides’i kırmamak adına referandum günü ve ertesinde Kıbrıs’ta olmadığı sonuçları açıklama şansını muhalefete kaptırdığı savunulur. Muhalefet de desteklediği için sembolik nitelikte olsa bile Denktaş ve yönetiminin referandum sürecinde demokratik teamüllere uygun davranmadığına ve bunun en açık örneğinin Kıbrıs dışındakilerin oy kullanması için bastırılan oy pusulasında seçmenin adı ve soyadının sorulmasından anlaşılabileceğine dikkat çekilir.

Kıbrıs Cumhuriyeti ve Makarios’un Kıbrıs sorununu uluslararası toplum nezdinde kabul görmesi için antiemperyalist bir bağımsızlık mücadelesi şeklinde konumlandırıan yaklaşımının ürünü olarak Bağlantısızlar hareketi ve Sovyetler Birliğinin yanı sıra Filistin üzerinden Arap ülkeleriyle de yakın temaslar içine girip destek bulması Yürüyüş dergisinin gözünden kaçmaz

ve bu durum Türkiye'nin Kıbrıs meselesinde izlediği yolun sıkıntılarını göstermek adına vesile olarak görülerek "Ortadoğu, Kıbrıs ve Türkiye" başlıklı haber yorumda (Yürüyüş, 8 Temmuz 1975: 12-13) ele alınır. Bilhassa Filistin Kurtuluş Örgütü lideri Yaser Arafat'ın Türkiye karşısı açıklamalarına dikkat çekilen haber yorumda, NATO üzerinden İsrail tezleri ve yaklaşımını dolaylı olarak savunduğu iddia edilen Türkiye'nin Kıbrıs topraklarında işgalci bir olarak bulunduğu ve Kıbrıs'ı Filistin ve Araplara yönelik bir saldırı üssü olarak tahkim etmeye çalışan NATO ve CIA gibi emperyalist güçlerin tahakkümünden sıyrılmadığı sürece Türkiye'nin Türk ya da Rum tüm Kıbrıs halkını ciddi bir keşmekeş ve felaketle baş başa bırakacağı iddia edilir.

Arapların bu tavırlarının emperyalist ayak oyunlarına duyarlılık anlamında olumlu ve haklı bulunduğu haber yorumda (Yürüyüş, 8 Temmuz 1975: 12), Arapların adada sadece Türk işgaline değil Enosis yandaşı bir yapıya da karşı olduğu belirtilir zira Araplar Kıbrıs'ın bağımsızlığını garanti eden Türk müdahalesini de destekledikleri ifade edilir. Buna mukabil aynı Arapların, NATO üyesi Türkiye'nin İsrail yanlısı bu kurumun dümen suyundan çıkmadığı için adada asker bulundurmasının doğru olmadığını savunmaları ve bu yönde aksi müdahaleleri aşikar olan Makarios'u desteklemeleri de eşyanın tabiatı gereği sayılır. Sadece İsrail'e karşı değil onun ardındaki emperyal destek kuvveti olan ABD'ye karşı da bir ölüm kalım mücadelesi içinde bulunan Arapların Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da NATO Etkinliğini artıracak her türlü girişimin karşısında olduklarına ve bu nedenle herhangi bir güç odağının dışında konumlanmış bağımsız bir Kıbrıs'ın Orta Doğu halklarının anti-emperyalist mücadelesi bakımından da elzem olduğuna dikkat çekilir (Yürüyüş, 8 Temmuz 1975: 12).

Yürüyüş'e (8 Temmuz 1975: 12-13) göre İkili anlaşmalarla bağımlı hale getirilmiş, her yerinde NATO ya da Amerikan askeri üssü barındıran Türkiye'de bütün bunların yanı sıra bir de bu anlaşmalara ve ABD'ye bağlılığını her fırsatta ifade ettiği gibi bu beyanları da bir sadakat gösterisi olarak sürekli ön plana çıkarma gayretinde olan bir siyasi iktidar iş başındadır bu iktidar söz konusu yaklaşımını da kendisine Avrupa ve Asya arasında köprü olma vazifesi verildiği savıyla meşrulaştırma çabasındadır. Bu nedenle Orta Doğu'da İran'la beraber kendinden menkul bir liderlik hülyasındaki MC Türkiye'sinin kendisini bu coğrafyada giderek daha da yalnızlaştıracak ciddi biçimde hatalı bir dış politika güttüğünün ifade edildiği değerlendirilmede (Yürüyüş, 8 Temmuz 1975: 13), bir an önce bu politikadan vazgeçilerek doğal müttefiki niteliğindeki anti emperyalist Arap rejimleriyle tekrar resmi düzeyde ilişkiler geliştirilmesi ve Kıbrıs'ta da BM kararlarına uymayı temel alan bir yaklaşıma sahip olunması gerektiği dile getirilir.

Kıbrıs çıkarmasının birinci yıldönümünde Yürüyüş (29 Temmuz 1975: Kapak), siyah fon üzerinde merceği paramparça olmuş bir büyüteç görseli bulunan ve onun üzerinde CIA ve

Kıbrıs manşetine yer veren bir kapakla çıkar. İçerideki Yalçın Küçük (1975: 3) imzalı yazıda ise CIA'nın Türkiye'nin müdahalesini öngöremediği yönündeki yaygın görüşün aksine öngörse bile engelleyemediği ve bu nedenle de çıkarmanın emperyalizmin yenilgisi olarak kayda geçirilmesinin daha doğru olduğu iddiası ortaya atılır. Küçük, buna mukabil emperyalistlerin bu yenilgiyi kendileri lehine çevirmek için böl yönet politikası temelinde coğrafi esasa dayalı iki bölgeli federasyon tezinin ortaya attıklarını belirtir. Başlangıçta adanın bağımsızlığını korumaya yönelik bir barış hareketi biçiminde konumlandırılan müdahalenin gün geçtikçe bu tarafının unutulup bir tür fetih gibi görülmeye başlandığına dikkat çeken Küçük (1975: 3), yıldönümü kutlamalarındaki militarist ve şoven havadan da bu dönüşüm anlamının mümkün olduğunu aktarır.

Böl-yönet politikasının sadece Kıbrıslı Rum ve Türk toplumları açısından değil Türkiye ve Yunanistan açısından da ciddi sıkıntılara yol açacağını belirten Küçük (1975: 3), bu iki ülkenin boyuna silahlandırılıp bu mesele üzerinden sürekli birbirleriyle muhtemel bir savaş halini gündemde tutan teyakkuzla baş başa kalacaklarını ve günün sonunda kanlı çatışmalara yol açacak bir fiili ayrılığa gidecek yolun taşlarının bu yolla döşendiğini savunur. Küçük'ün bu yazısı derginin BM kararları temelinde, bağımsız ve bağlantısız Kıbrıs tezinin bir başka açıklaması olarak dikkate değerdir.

Kıbrıs'taki iç politik gelişmelerin faşizm odaklı sömürü düzeni inşası perspektifinden yorumlanmaya devam edildiği Yürüyüş'te (19 Ağustos 1975: 12), yasağa rağmen adada süren kaçak sigara şebekesinin başında Denктаş'ın bakanlarından birinin olduğunu belirtilir ve bu yolla elde edilen rantın Kıbrıs'ta bir baskı ve sömürü düzeni oluşturmadaki rolü vurgulanır. Faşizmin tam da bu türden bir ekonomi politik rant şebekesi eliyle oluşturulan bir baskı rejimi olduğunun Kıbrıs örneğinde bütün açıklığıyla görülebildiğinin iddia edildiği yazıda, Denктаş ve yandaşlarının Türkiye'den gelen göçmenlerle çatışma pahasına bile olsa buradaki rantı paylaşmaktan alabildiğine imtina ettiği bildirilir. Bu baskının sadece rant paylaşımında değil bu düzene eleştirel yaklaşan adadaki demokrasi güçlerinin bir karşı kamuoyu oluşturmak adına yürütme gayretinde olduğu basın yayın faaliyetlerinin engellemesinde de kendini gösterdiği ve adaya müdahale sonrası özgürlük geldiği iddiasının sadece Denктаş ve yandaşları için geçerli olduğu dile getirilir (Yürüyüş, 19 Ağustos 1975: 12). Bu yazı Kıbrıs'taki iç politik gelişmelerin adanın iç dinamikleri ekseninde yorumlanması bakımından önem arz ettiği gibi "özgürlük göçünden sahneler" başlığı altındaki çerçeve metinde müdahale sonrası kuzey ve güney arasındaki göçleri sıradan insanların gözünden anlatan anekdotlara yer vermesiyle de eleştirel jeopolitik yaklaşımın ilk örneklerinden birini teşkil etmektedir.

Bir sonraki sayıda adada sürmekte olan yağma düzeninin teşhiri “Denktaş Şirketi Soyguna Devam Ediyor” (Yürüyüş, 26 Ağustos 1975: 12) başlıklı haber yorumda da ele alınır ve türlü yolsuzluk ve sahtekarlıklarla adanın kuzeyinde kalan zenginliklerin Denktaş ve yandaşlarının nezaretinde İngilizler, Denktaş ve Yandaşları ile onun Türkiye’deki ortakları arasında pay edilmesinin artarak sürdüğü ifade edilir. Denktaş ve yandaşlarının müdahale sonrası ortaya çıkan fiili durumdan yararlanarak kurdukları KTFD’yi, bu durumun yarattığı sosyo-ekonomik ve siyasal sorunların, en azından Kıbrıslı Türk toplumunun tamamı lehinde çözümünü hedefleyen bir siyasal aygıt gibi değil de daha çok kendi ekonomik çıkarlarını artırmaya hizmet eden bir tür yağmacı oligarşik devlet gibi kullandıkları iddia edilir. Hatta bu yaklaşımda yalnız da olmadıkları, bu düzenin dönemin MC Hükümetinin de nezaretiyle sürdürüldüğünün iddia edildiği haber yorumda, bu sömürü ve talan düzeninin asıl sorumlusunun Türk ya da Rum olsun işbirlikçi gerici sermaye çevreleriyle ortaklık halindeki emperyalizm olduğu vurgulanır.

Dönemin TİP Lideri Behice Boran da (1975: 8-9) partisinin il temsilcileri toplantısında yaptığı konuşmada hükümetin Kıbrıs meselesinin mahiyetini anlamının çok uzağında olduğunu ve önerdiği iki bölgeli federasyon tezinin makul inandırıcı olmadığını belirtir. Türkiye’nin önerdiği federasyon yapısının federal unsurları merkezi devletin çok ötesinde güçlü kıldığını bunun da aslında örtülü bir taksim anlamına geldiğine dikkat çeken Boran (1975: 9), bu önerinin de fazlasıyla, böyle bir niyetin kamuflajı niteliği taşıdığını iddia eder. Federe devletlerin merkezi devlet karşısında denk ve eşit güçler hale gelmesinin ciddi sosyo-ekonomik ve siyasal çabalar sonucu oluşacak bir bütünleşmeyle mümkün olacağına vurgu yapan Boran, mevcut durumda bu tezin eninde sonunda adanın Türkiye ve Yunanistan tarafından paylaşılmasının önünü açacağı kanaatindedir. Bütün bu çekincelerin sonucunda Boran (1975: 9), Türkiye’nin Kıbrıs konusundaki temel yaklaşımının, bağımsızlığı, egemenliği, toprak bütünlüğü temin edilmiş, yabancı üslerden bütünüyle temizlenmiş, merkezi devletin eşit ekonomik ve sosyal haklar temelinde demokratik biçimde yönetildiği barışçı bir Kıbrıs hedefini benimsemesi gerektiğini savunur.

İki bölgeli federasyon tezinin artık resmi tez niteliği kazanmasıyla beraber Türkiye ve Denktaş önderliğindeki KTFD yönetimi bu yöndeki girişimlerini hızlandırır ve bu amaca giden yolda ciddi engel olarak gördükleri Kıbrıs Cumhuriyeti lideri Makarios’un iktidardan uzaklaştırılmasının yollarını araştırmaya koyulur. Toplumlar arası müzakerelerin 1976’nın Şubat ayında gerçekleşen Beşinci Viyana görüşmeleriyle devam ettiği sırada kendi tezini Rum tarafına da kabul ettirme noktasında ciddi adımlar atan Denktaş yönetiminin, uluslararası güçlerden bağımsız bir politika yürütmeye kararlı Makarios karşısında Amerikan yanlısı

tavriyla sivrilen Glafkos Klerides'i muhatap kabul etmek istediği ve Rum kesiminde de bu yönde bir iktidar değişimi için çalışmalar yürüttüğü dergideki haber yorumda (Yürüyüş, 2 Mart 1976: 12-13) dile getirilir. Rum tarafındaki ilerici güçlere nazarla ekonomik sorunları bir tehdit sopası olarak kullanarak meselenin bir an önce uluslararası güçlerin önerdiği biçimde çözümünü zorlayan ABD ve İngiltere yanlısı bir ekibin varlığı, Denктаş yönetiminin fiili taksim anlamına gelen yaklaşımını daha da açıktan savunmasına imkan sağlar.

Denктаş'ın iki bölgeyi federasyon tezine yakın gördüğü Klerides'i Kıbrıs Cumhuriyeti'nin lideri olarak görme arzusu, görüşmelerin devamı için Makarios'un Rum toplumu liderliğinden uzaklaştırılmasını şart koşmasında ve Makarios ile kiliseyi hedef tahtasına koyarak Rum yönetiminde ayrıma gitmesinde bütün açıklığıyla görülür. Bu haber yorumda da (Yürüyüş, 2 Mart 1976: 13) KTFD'de askerlik süresinin 12 aydan 30 aya çıkarılmasının ardındaki saikin dışarıya tahsile giden ilerici gençlerin yeniden askere alınarak engellenmesi olduğu iddia edilir ve bu nedenle adanın güneyine gitmek durumunda kalan, sonrasında geri dönse de faili meçhul bir cinayete kurban giden bir gencin hikayesi üzerinden Kıbrıslı Türk toplumu içerisindeki siyasal ve toplumsal çekişme ve gerilimlere dikkat çekilir. Salt üst yapısal siyasal gelişmelere değil burada alınan siyasal kararların sıradan insanların gündelik yaşam pratiklerindeki etkilerini görmemizi sağlayan mikro insan hikayelerine yer vermesi bakımından bu haber yorumun da eleştirel jeopolitik yaklaşımın nüvelerine sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye ve Yunanistan arasında Ege Denizindeki kıta sahanlığı sorunu yüzünden tırmanan gerilimin iki taraftaki kimi siyasetçi, aydın ve kanaat önderleri tarafından popüler milliyetçilik temelinde harlanmasını nedeniyle ortaya çıkan ciddi savaş tehdidini ele aldığı yazısında Boran (1976: 16), her şeyden evvel bu meselenin sulh içinde çözülmesinin temel hedef olması gerektiğine dikkat çeker. Kıta sahanlığı meselesinin dolaylı olarak Kıbrıs meselesiyle de bağlantılı olduğunu belirten Boran, Türkiye'nin her ne kadar kıta sahanlığı hakkı olduğu Yunanistan tarafından teyit edilmiş bile olsa meselenin bir sınır saptama sorunundan ileri geldiğini, Kıbrıs'taki durumun da benzerlik addetmesi nedeniyle bu sorunla bütünleşik olarak görülmesi gerektiğini ifade eder. Kıbrıs sorununda Türkiye'nin dünya kamuoyunda yeterince destek bulamadığı, fiili durumdan istifadeyle ilan edilen KTFD'nin hiçbir uluslararası mecrada muhatap kabul edilmediğini aktaran Boran (1976: 16), bu anlamda Türkiye'nin de bu kamuoyunu ikna edecek bir çözüm politikasını sunmak zorunda olduğunu vurgular.

Bu açık gerçeğe karşın Türkiye ve Denктаş yönetiminin, söylem düzeyinde bağımsız Kıbrıs hedefini kimi zaman dile getirseler de meselenin fiilen bölünmüş iki toplumlu federasyon şeklinde çözümün hedefleyen yaklaşımlarından taviz vermediğini belirten Boran

(1976: 16), bu yaklaşımın fiilen Taksim ve Enosis hedefine daha yakın bir hedef olduğunu, iki toplumunun da anavatanlarına ekonomik, sosyal ve siyasal bağımlılığının sürdüğü ve giderek arttığı bir yapıda bağımsız Kıbrıs hedefinin kesinlikle mümkün olamayacağını öne sürer. Güneye nazarla iktisaden geri durumdaki kuzeyin geliştirilmesi için Türkiye'yle organik bağın gerekliliği vurgusuna karşı da Boran (1976: 16), bu durumun Türkiye'nin beslemesiyle Kıbrıslı Türk bir burjuva yaratmakla ve onların güdümünde ya da onlara doğrudan tabi bir toplumsal yapı-kitle oluşturmakla mümkün olmayacağını savunur. Boran'a göre yapılması gereken, iktisadi yardım yapılsa bile Kıbrıslı Türk toplumunun tamamını içerek şekilde eşitlikçi, demokratik ve ekonomik anlamda gelişmiş bir toplum hedefini gerçekleştirmek ve onun koşullarını oluşturmaya çabalamaktır. Türkiye'deki MC hükümetleri ve Denктаş yönetiminin bu modelin tam aksi yönde türedi ve gerici burjuvazinin talepleri eksenin bir politika yürüttüğünü aktaran Boran, tam da bu nedenle iki tarafın da Türkiye'yle ekonomik bütünleşmeyi tek çıkar yol gibi pazarlamaya çalıştıklarına dikkat çeker.

Adanın dış politikası ve güvenliğinin de bir başka sorun sahası olduğunu yazan Boran (1976: 16), burada da Türkiye, Yunanistan, ABD ve İngiltere'nin askeri hamiliğinde adada bağımsız bir devletten bahsetmenin mümkün olmadığını belirtir ve hem askeri üslerden arındırılmış hem de bütünüyle silahsızlandırılmış, güvenliğinin de Birleşmiş Milletler denetiminde bağımsız bir güç tarafından sağlandığı İsviçre ve Avusturya örneğine benzer bir yapı tesis edilmesi gerektiğini ileri sürer. Bu yapının adadaki iki toplumun siyasal, toplumsal ve iktisadi birlikteliğini hedefleyen girişimlerle de desteklemesi gerektiğini ifade eden Boran (1976: 16), toplumsal iç politik süreçlerinin demokratikleştirilmesiyle de sonraki aşamada sosyal anlamda ilerici bir dönüşüme imkan verecek demokratik ve halkçı bir siyasal ve toplumsal düzenin ortaya çıkmasının koşullarının oluşturulabileceğine vurgu yapar.

ABD'de Jimmy Carter'ın başkan seçilmesi sonrası Kıbrıs meselesine hususen eğilmesinin ABD Başkanının özel ilgisinden ziyade o güne kadar Amerikan dış işlerinin götüğü Kıbrıs siyasetinin sonuçlarını vermesinden ileri geldiğinin iddia edildiği haber yorumunda da (Yürüyüş, 1 Şubat 1977: 13), dergide sıklıkla eleştirilen iki toplumlu federasyon fikrine o ana kadar karşı duran Makarios'un da ABD'nin baskılarına dayanamayarak destek vermek zorunda kaldığı ileri sürülür. ABD'nin Kıbrıs'ın NATO'nun bir parçası olarak kalması yönündeki ciddi çabalarının meyvesinin bu dönemde alındığının aktarıldığı haber yorumunda, tıpkı Türkiye gibi Yunanistan'ın da ikili anlaşmalar ve şartlı dış yardımlar yoluyla elinin kolunun bağlandığı ve ABD'nin çıkarlarına en uygun iki devletli federasyon tezini kabul etmesinden sonra bu çıkarların temsilcisi yerel işbirlikçiler eliyle de bu tavrın meşrulaştırılmasına gayret edildiği belirtilir (Yürüyüş, 1 Şubat 1977: 13).

Kıbrıslı Rum kamuoyundaki iç politik aktörlerden AKEL'in tam bağımsız bir Kıbrıs'ı hedefleyen bir yaklaşımla temsilciler meclisinde ağırlığını hissettirmesine karşın bu konuda anti emperyalist ilerici güçlerin yenilgiye uğradığının vurgulandığı yorumda, emperyalizm yanlısı işbirlikçi güçlerin de Rum ve Yunan çıkarlarının ABD'nin çıkarlarıyla ortaklaştığı yönünde yoğun bir propaganda faaliyetine giriştiklerine dikkat çekilir. İki toplumlu federasyon temelinde Türklerin elindeki toprakların yüzde otuz oranına indirildiği ve buralara dönecek Rum nüfusla beraber göçmen sorununun az da olsa çözülmesinin umulduğu bir NATO önerisini Amerikan, Fransız ve Alman olmak üzere üç temsilciden oluşan bir komite eliyle nihai çözüme götürülmesinin amaçlandığı dile getirilir (Yürüyüş, 1 Şubat 1977: 13). Bütün bu girişimlerin Türkiye kamuoyundaki ABD ve emperyalizme destekçisi işbirlikçi odakları da fazlasıyla memnun ettiğinin belirtildiği yorumda, böylelikle ABD gözetiminde Kıbrıs'ın NATO'ya bağlanmasının kapısının ardına kadar açıldığı ve bağımsızlık hayallerinin de büsbütün ortadan kalması tehlikesiyle baş başa kalındığı ileri sürülür. Bu yorum, Makarios'u Kıbrıs'ın bağımsızlığının temel aktörü olarak açıkça konumlandırması ve Kıbrıslı Rum toplumunda ilerici bir siyasal aktör olarak AKEL'in adının ilk kez zikredilmesi anlamında dikkate değer niteliktedir.

Türkiye'deki siyasal atmosferin muazzam bir anti komünist söylem üzerinden palazlanan paramiliter şiddet nedeniyle giderek anti-faşist mücadeleye evrildiği bir dönemde Kıbrıslı Türk toplumunda da benzer bir anti komünizmin örneklerinin görülmeye başlandığına vurgu yapılan haber yorumda (Yürüyüş, 26 Temmuz 1977: 2) ise ülkedeki müthiş hamaset ve şovenizm rüzgarının da teşvikiyle Kıbrıs'taki çıkar şebekesinin de adadaki ilerici güçlere yönelik saldırılarında gemi azıya aldığı öne sürülür. Barış hareketiyle özgürleştiği savunulan Kıbrıslı Türk toplumunun en açık ve şedit antikomünist saldırı ve faşist baskılarla karşı karşıya olduğunun ifade edildiği yorumda, Denktaş'ın oğlu Raif Denktaş'ın çıkardığı Zaman gazetesinde adadaki ilerici sendikalarla DİSK'in ortaklığını KGB ajanlarıyla birliktelik ve ihanet olarak tanımlayan manşetlerini de bu durumun kanıtı sayar. Oğul Denktaş'ın uluslararası komünist merkezlerden direktif almakla suçladığı Kıbrıslı ilerici sendikacıların hükümetle her an mücadele ve emniyet güçleriyle de göğüs göğse çarpışmayla vazifelendirildiklerini öne süren yazısından örneklerle adadaki anti komünist teyakkuzun boyutu gözler önüne serilmeye çalışılır (Yürüyüş, 1 Şubat 1977: 13).

Buradaki teyakkuzun asıl sebebinin Türkiye'deki devrimci sendikal hareketle organik bağ içerisindeki kimi Kıbrıslı Türk ilerici sendikaların birçok işyerinde temsil yetkisini ele geçirmelerinden kaynaklanan öfke olduğunun aktarıldığı yorumda, bu anti komünist karalama kampanyasının genel olarak Kıbrıs meselesinde bu ilerici sendikaların Rum yanlısı tezlerin

tarafında olduğu ithamıyla da desteklendiği dile getirilir. Buradaki ilerici sendikal hareketin birleşik bir Kıbrıs'ın tam bağımsızlığını savunması, adada iki toplum arasında bölünmüş bir işçi hareketinden daha çok birleşik bir sınıf hareketini desteklemesinin de komünistlik ve Türklüğe ihanet suçlamalarına maruz kalmalarını beraberinde getirdiğinin ifade edildiği yorumda (Yürüyüş, 1 Şubat 1977: 13), buradaki emperyalizm işbirlikçisi çıkar şebekesi niteliğindeki Denktaş kliğine karşı, ulusal çıkar ve nazik konu gibi bahanelere sığınmadan Kıbrıs'taki ilerici ve demokrat güçlerle yüksek bir dayanışma içinde olmanın ertelenemez bir aciliyet arz ettiği savunulur.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı ve Kıbrıslı Rum toplumunun lideri Makarios'un 3 Ağustos 1977'de ölümünden sonra kaleme alınan haber yorum yazısı (Yürüyüş, 9 Ağustos 1977: 14) adeta bir mersiye niteliğindedir. Oldukça sancılı bir dönemin önde gelen liderlerinden birinin ölümünün, sadece geçmişte oynadığı rol bakımından değil bugün ve sonrasındaki tarihsel süreç açısından da önemli sonuçlara yol açacak denli ciddi bir gelişme olarak görülmesi gerektiği belirtilir. Yorumda, Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olarak kurulması ve emperyalizmin türlü entrikalarına karşı olabildiğince bütünlüğün korunması yönündeki mücadelesinin yanı sıra Makarios, bir ulusal lider olarak sömürgeciliğe karşı ulusal kurtuluş mücadeleleri çağında bu gidişatı kavrayarak bu amaca sahip toplumsal güçlere liderlik etme başarısıyla da takdir edilir. Sadece ulusal kurtuluşçuluğu değil bu mücadelelerden başarıyla çıkan hareketlerin oluşturduğu ve dönemin ikili dünya düzenine alternatif bir güzergah teşkil eden Bağlantısızlık hareketine verdiği destek ve ülkesinin anti emperyalist mücadelesini de o hareketin bir parçası kılmadaki mahareti de ayrıca kıymetli bulunur (Yürüyüş, 9 Ağustos 1977: 14).

Bu anlamda Makarios'un Kıbrıs'ı dünya çapında barış hareketinin önemli kaldıraç merkezlerinden biri yapması nedeniyle emperyalist saldırıların sürekli hedefi haline getirdiği de yorumun bir başka iddiasıdır (Yürüyüş, 9 Ağustos 1977: 14). Bütün bu olumlu niteliklerine rağmen Makarios'un bir burjuva milliyetçisi olarak ülkesindeki ulusal kurtuluş hareketini geniş çaplı bir toplumsal kurtuluş hareketine evirmekte ve bu sınırların ötesinde tutarlı bir anti-emperyalist konuma ulaşmada başarısız olduğu da altı çizilerek vurgulanır. Yoruma göre, bu çelişkili tavrı nedeniyle Kıbrıs'a yönelik emperyalist saldırılara karşı kazandığı başarılar da uzun vadeli olmaz ve ulusal kurtuluş hareketlerinin esas banisi ve destekçisi sosyalist blokla ilişkisinde tutarlı bir çizgi ortaya koymasına mani olur. Bu tavrı ayrıca ülkesinin bağımsızlığında önemli rol oynayan milliyetçiliğin, daha sonra adadaki Rum ve Türk toplumları arasında ciddi çatışmaların ortaya çıkmasına ve Kıbrıs toplumunda etnik temelli

milliyetçi ayrımların giderek derinleşmesine vesile teşkil etmesini önleyememesini de beraberinde getirir (Yürüyüş, 9 Ağustos 1977: 14).

Yazıya göre Makarios'un bu gibi çelişkilerini kişiliğinin bir ürünü gibi değil de ona destek veren işçi sınıfından Rum ulusal burjuvazisine varıncaya kadar çok çeşitli toplumsal güçlerin sonucu gibi görmek gerekir ve bu bakımdan Makarios'u bu çok parçalı toplumsal güçleri emperyalizmin oyuncağı haline getirmeden bir arada tutmada oldukça maharetli bile olduğu söylenebilir (Yürüyüş, 9 Ağustos 1977: 14). Dolayısıyla emperyal güçlerin Makarios'un ölümünü önemli bir fırsat olarak görmeleri çok normaldir ki şu etapta Kıbrıs Rum yönetiminde NATO ve emperyalizm yanlısı güçlerin iktidara getirilmesi için düğmeye basılması kaçınılmazdır ve bu yolla Kıbrıs'ın bağımsızlığının bütünüyle elinden alınması ve NATO güdümünde iki parçaya bölünerek bağımlı hale getirilmesi hedeflenmektedir. Yorumda ayrıca, şimdiye kadar Kıbrıs'ta emperyalist güçlerin lehine bir çözüme direnen ve bu nedenle kimi zaman çözümün önündeki en büyük engel suçlamalarına maruz kalan Makarios'un ölümüyle beraber bağımsız Kıbrıs'ın meşru varlığını pervasızca reddetmek amacındaki güçleri dizginleyecek bir denge unsuru da kalmadığı öne sürülür.

Makarios'un ölümünün Kıbrıslı Rum toplumundaki anti emperyalist ve demokratik güçlere ciddi sorumluluklar yüklediğinin belirtildiği yorumda (Yürüyüş, 9 Ağustos 1977: 14), adadaki tüm ilericilerin daha sıkı bir eylem birliği ve dayanışma içinde olması gerektiği belirtilir ve geçen yılki seçimde böyle bir birlik gösteren AKEL, Demokratik Cephe Partisi ve Tek Demokratik Birlik Merkez Partisinin bu kazanılan zaferi sürekli kılmakla mükellef oldukları dile getirilir. Seçimlerde yenilgiye uğrayan Klerides liderliğindeki NATO ve emperyalizm yanlısı güçlerin türlü hilelerle ayağa kalkıp iktidara ele geçirmelerinin önlenmesi aşamasında da Kıbrıs işçi sınıfının partisi AKEL'e de bu birliği ve dayanışmayı çok daha somut düzeyde sürdürmenin koşullarının oluşturulması görevi verilir. Sonuç olarak yoruma göre, adanın bağımsızlığı, toprak bütünlüğü ve bağlantısızlığının teminat altına alındığı, adanın bütünüyle askerden arındırıldığı, iki toplumun içerdeki yönetimlerinin de demokratikleştirildiği, emekçi halk kitlelerinin hem topluluk yönetiminde hem de merkezi devlette söz, yetki ve karar sahibi olduğu, eşit şartlar altında kardeşçe ve uyumlu bir biçimde yaşadığı bir Kıbrıs hedefi ancak bu şekilde mümkün olabilir (Yürüyüş, 9 Ağustos 1977: 14). Bu yorum da başta da belirtildiği gibi Makarios'a bir ağıt niteliği taşıdığı gibi Kıbrıs'ta çözümün aktörleri olarak sol sosyalist toplumsal güçleri işaret etmesi bakımından ilginçtir.

KTFD'nin Magosa bölgesini yerleşime açma kararın yarattığı uluslararası yankılar üzerinden Kıbrıs sorununun mevcut hali ve adanın kuzeyindeki fiili durumun uluslararası hukuk açısından yarattığı sıkıntıların ele alındığı haber yorum (Yürüyüş, 6 Eylül 1977: 12)

yazısı ise Türkiye ve Denktaş yönetiminin sorunun müşterek ve bağımsız bir Kıbrıs temelinde çözümünden daha çok mevcut çözümsüzlükten nemalanan bir çizgiye evrildiğinin bütün açıklığıyla ortaya çıktığı savı üzerinden konuya yaklaşmaktadır. Kıbrıs sorunun ısrarla dünya kamuoyu ve uluslararası kurumların gündeminden çıkarmaya çabalayan NATO ve ABD yanlısı güçlere Türkiye ve KTFD yönetiminin de ortaya koyduğu tek yanlı ve kısıktıcı hamlelerle çanak tuttuğunun belirtildiği yorumda, Magosa'nın yerleşime açılması kararının Kıbrıs'ta barışçıl bir çözüme indirilmiş ciddi bir darbe gibi görülmesi gerektiği ve adanın kuzeyinde üç yıldır sürdürülen fiili işgalin bir barış amacından çok kolonileştirme faaliyetinin parçası olduğunun da bu kararla açığa çıktığı öne sürülür (Yürüyüş, 6 Eylül 1977: 12).

Magosa kararını kendinden menkul bir egemenlik hakkı temelinde meşrulaştırmaya çalışan Türkiye ve KTFD'nin, meseleyi nihai anlamda bir bölünmeyle çözme hedefindeki ABD ve NATO'nun sessiz kalacağını düşünerek Kıbrıs Rum tarafını zor duruma düşürme amacındaki, bu girişimiyle Kıbrıs konusunda zaten sıkıntılı olan uluslararası durumunu daha kötüleştirdiğine dikkat çekilir. Denktaş'ın adadaki durumu İsrail'in Filistin'i işgaliyle eş tutma yönündeki demecinin de ciddi bir ikiyüzlülüğün ürünü olarak görülmesi gerektiğinin belirtildiği yorumda (Yürüyüş, 6 Eylül 1977: 12), eğer ortada bir işgal varsa onun sorumlusunun Kıbrıs Cumhuriyeti'nin fiili hükümlanlığını ortadan kaldırmak için her yolu deneyen Denktaş klığı ve onun destekçileri olduğu savunulur. Rum yönetiminin sorunu uluslararası kamuoyu nezdinde ele almaktaki ısrarının anlaşılabilir ve doğru tavır olduğunun vurgulandığı yorumda, dünya kamuoyundaki barışçı ve ilerici güçlerin desteğiyle çözümü engellemeye ne Ankara'nın ne Kıbrıslı Türk yönetiminin gerici, faşist güçlerinin ne de emperyalist odakların gücünün yeteceğine dikkat çekilir. Bu yorum da Türkiye'nin Kıbrıs müdahalesi sorası oluşan fiili durumu açık bir işgal olarak tanımlaması bakımından ayrıksı niteliktedir.

Kıbrıs sorununa çözümün BM temelinde olması gerektiği yönündeki yayınlarını ısrarla sürdüren Yürüyüş'teki (17 Ocak 1978: 10-11) bu haber yorumda da yeni göreve gelen Ecevit hükümetinin sorunun müzakeresinde BM'yi adres göstererek barışçı bir çözümden yana olduğunu gösterebileceği belirtilir. Dönemin BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in Atina, Ankara ve Lefkoşa'da görüşmeler yapmasının meselenin yeniden BM nezdinde müzakeresi açısından hayli olumlu olduğunun dile getirildiği yorumda (Yürüyüş, 17 Ocak 1978: 11), genel sekretere göre görüşmelerin olumlu ilerlediği, çözüme yönelik bir iradenin oluştuğu ve göreve yeni gelen Ecevit hükümetinin yaklaşımının da çözüm açısından son derece yeni ve umut verici olduğu ifade edilir. Bu olumlu havanın gerçek olup olmadığının zamanla görüleceği aktarılır ve sorunun esasen bir önceki Makarios ve Denktaş görüşmelerinde daha önce mutabık kalınan hususların müzakere edilmesine, dönemin MC Hükümeti ve içerideki emperyalist gerici

güçlerin de yönlendirmesi ve Rumlardan daha fazla taviz koparma hevesiyle, yanaşmayan KTFD yönetiminin uzlaşmaz tavrından kaynaklandığına dikkat çekilir.

Ecevit hükümetinin sorunun BM nezdinde çözümüne ikna olarak bu noktada KTFD'nin direncini kıracağı yönündeki taahhütte bulunmasının meseleyi gerçekten olumlu bir aşamaya taşıyacağını vurgulandığı yorumda (Yürüyüş, 17 Ocak 1978: 11), Ecevit'in ayrıca sorunun çözümünde Kıbrıs'ı oluşturan iki toplumu muhatap göstermesi de dışarıdan müdahaleler nedeniyle kronik hale gelmiş bu sorunun çözümünde umut ışığı olarak görülür. Buna mukabil Ecevit'in konuya dair beyanatlarının satır aralarında Türkiye ve Yunanistan'ın garantörlük haklarına vurgu yapmasının da çözümün asıl mecrası olması gereken BM'nin durumunun basit bir arabuluculuğa indirildiği ve NATO'nun dolaylı müdahalesine zemin hazırlayacağı endişesi yarattığına vurgu yapılır. Londra ve Zürih anlaşmaları gibi artık geçersizleşmiş anlaşmalara atıf yapmadan genel kurulun konuya dair aldığı kararlara dayanarak sorunun çözüm adresi olarak kesin biçimde BM'nin yetkili olduğunu ilan etmek de Ecevit hükümetinin ilk yapması gereken adım olarak önerilir. MC sözcülerinin tehditlerine aldırış etmeden Türkiye'nin demokratik ve barışçı güçlerinin desteğiyle meseleye yaklaşarak bağımsız bir Kıbrıs'ı savunmanın sorunun tek gerçek çözümü olduğu dile getirilir (Yürüyüş, 17 Ocak 1978: 11). Bu haber yorum metni de diğerleri gibi derginin Kıbrıs sorununa dair sol sosyalist mecradan yaklaşımının örneklerini içerdiği gibi çözümü uluslararası toplum nezdinde arama ısrarının da bir başka temsili niteliğindedir.

Toplumlar arası görüşmelerin devam ettiği 1978 yılı içerisinde Türk tarafının yaptığı önerilerin Rumlar tarafından kabul edilemez bulunmasıyla tıkanan süreci değerlendirmek için yazılan haber yorumdaysa (Yürüyüş, 2 Mayıs 1978: 10) iki tarafın da işi yokuşa sürmesinin meselenin BM dışında çözümünü hedefleyen emperyalist güçlerin ve Türkiye Yunanistan ve Kıbrıs'taki faşist odakların ekmeğine yağ süreceği endişesi dile getirilir. Türkiye tarafının temsilcisi sıfatıyla yer alan Mümtaz Soysal'ın sunulan önerilerin görüşmelere başlangıç teşkil etmesi bakımından dillendirilen retorik nitelikte şeyler olduğu için hemen kabulünün beklenmediğini fakat Rum tarafının bunu fırsat bilerek görüşmeleri başlatmamaya bu önerileri gerekçe yapmasının da anlaşılabilir olmadığını belirttiği ifade edilir. BM Genel Sekreterinin Rumların çekincelerini haklı bulsa bile yine de çözüm için bir araya gelme konusunda bir iradenin ortaya çıkacağına dair inancını koruduğunun aktarıldığı yorumda, Türk tarafının genel sekretere bir tür yetkisiz hakemlik ya da teşrifatçılık rolü biçen tavrının da konuyu BM dışına çekmeye çalışan zihniyetin talihsiz bir tezahürü gibi okunması gerektiği beyan edilir (Yürüyüş, 2 Mayıs 1978: 10).

Meseleyi genel kuruldan aldığı yetkiye dayanarak uluslararası hukuk çerçevesinde çözüme gayretindeki BM Genel Sekreterine, Kıbrıs'ın bağımsızlığı ve egemenliğinin garantisini simgeleyen yetkili bir merci gibi değil de bir nevi mutemet muamelesi yaparak meseleyi aile içi sorun kimi konumlandırıp silahların gölgesinde bir barışa zorlamanın sonuçlarının ağır olacağı uyarısı yapılır. Bu türden bir tavrın emperyalistler, NATO destekçileri, Kıbrıs'ı doğal bir uçak gemisi gibi gören savaş tacirleri, Türkiye ve Yunanistan'daki gerici mihraklar, Denктаş kliği ve adayı Kıbrıslılara zindan etme amacındaki faşist güçlerden başka kimsenin işine yaramayacağını altı çizilir (Yürüyüş, 2 Mayıs 1978: 10). Danışman Mümtaz Soysal'ın adadaki fiili durumu uluslararası hukuka aykırı biçimde meşrulaştırma ve fiili işgalin kurumsallaşması için gerekli adımların atılacağı ve gerekirse KTFD'nin tek taraflı olarak kendi statüsünü belirleme yoluna da gidebileceği yönündeki açıklamaları da adada tüm tarafları kapsayan bir barış ihtimaline indirilmiş en ciddi darbelerden biri olarak nitelendirilir. Bunun çözümünün de bağımsız, silah ve üslerden arındırılmış, demokratik, emekçi halk kitlelerin söz ve karar sahibi olduğu, birleşik bir Kıbrıs hedefiyle mümkün olduğu, önceki yazılarda müteaddit defalar dile getirilen önerinin neredeyse birebir aynı cümlelerle tekrar vurgulanır.

Bu yazıdan iki ay sonra dergide Kıbrıs izlenimlerini kaleme alan Mesut Odman (1978a: 6-7), adada ilk dikkatini çeken şeyin, her ne kadar Kıbrıs Cumhuriyetinin bir bayrağı olsa da hem Türk hem de Rum tarafında Türkiye ve Rum bayraklarının baskın varlığı olduğunu ifade eder ve hatta Lefkoşa'da oldukça yüksek sesle okunan ezanın da Türk İslam örf ve ananesine bağlı Kıbrıslı Türkün dinini, küffarın zihnine nakşetmesi anlamında bir tür tebliğ işlevi gördüğüne dikkat çeker. Adanın kuzeyinin işgali sonrası Rumlardan kalan sanayi tesislerin düşük kapasitede bile olsa hemen kamulaştırılarak işletilmeye başlandığını ve bu malların ganimet gibi sevimsiz bir sözcük yerine buluntu diye isimlendirilerek Kıbrıs Türk Sanayi İşletmeleri Holdingi adı altında özel sektöre devredilmesini de bir tür yağma transferi olarak nitelendirir. Buradaki yağma taksimatından yüksek bürokratlar ve onların yakınlarının faydalandığını ilerici örgütler kanıtlarıyla ortaya koysa da önemli bir sonuç çıkmadığını yazar ve hatta rejim yandaşı Ticaret Odasının bile bugünkü ciddi ekonomik krizin bu taksimattaki liyakatsizlikten ileri geldiğinden şikayetçi olduğunu aktarır (Odman, 1978a: 6).

Ülkedeki iktisadi faaliyetlere ilişkin istatistiklere ulaşmanın zorluğuna da değinen yazar, adadaki gayri safi milli hasıla artsa da yükselen enflasyon ve işsizlik nedeniyle ada halkının refahında bir artıştan bahsedilemeyeceğini ve bu ekonomik sorunların sonucu olarak Kıbrıslıların dışarı işçi göçü verdiğini vurgular. Kıbrıs ekonomik ve siyasal anlamda Türkiye bağımlı hale gelmiş olmasının adayı Türkiye'nin kötü bir kopyasına dönüştürdüğüne dikkat çeken Odman (1978a: 6), Türkiye'den gönderilen göçmenlerin de Kıbrıslı Türk toplumunun

dokusunda ciddi uyumsuzlukları beraberinde getirerek suç oranında önemli bir artışa sebep olduğunu savunur. Ayrıca bu göçmenlerin ideolojik olarak da milliyetçi faşizan örgütlerin mensupları olduğu, bunun da adadaki milliyetçi ve şoven teyakkuzu fazlasıyla beslediğini belirten Odman, EOKA'nın muadili olarak kurulan TMT ile beraber, adadaki paramiliter ve faşizan yapı sürekli hale getirilmeye çalışıldığı ve hatta bu göçmen kitlenin Denктаş'ın oy deposu haline gelmesiyle de bu durumun daha da pekiştiğini ifade eder.

Kuzey Kıbrıs'taki sınıf savaşlarını müteşebbis bürokrat ve iş adamı Ramiz Manyera'nın faaliyetleri ve hareketli ve güçlü sendikal mücadele üzerinden ele alan Odman (1978a: 7), bir taraftaki anti komünist teyakkuza karşı diğer taraftaki dayanışmacı damara odaklanarak meseleyi anlamlandırma gayretindedir. Adadaki siyasal partileri de tek tek tanıtan Odman, ilerici demokratik devrimci güçlerin adadaki varlığının da azımsanmayacak çapta olduğu ve hem Türkiye etkisi hem de adanın küçük burjuva çoğunluğu nedeniyle bir tür Maoculuğun da etkisini hissettirmeye başladığı kanaatindedir.

Bir hafta sonraki sayıda Cumhuriyetçi Türk Partisi lideri Özgür Özker ve Toplumcu Kurtuluş Partisi lideri Alpay Durduran'la mülakatlar yapan Odman (1978b: 10-11), mevcut Denктаş yönetimine muhalif bu iki ismin görüşlerini açıklıkla ifade etmesine vesile olmuştur. Mülakatta Özker, adadaki mevcut durumun emperyalizmin böl yönet politikasına tekabül ettiğini, toplumdaki milliyetçi ayrımlardan beslenip ya da onları bizzat besleyerek toplumsal çatışmanın harlandığını, oysa adada çözümün birleşik, bağımsız, demokratik, üslerden arınmış bir Kıbrıs hedefiyle mümkün olduğunu beyan etmiştir. Durduran da adada federal bir yapıyı desteklediklerini ve bu nedenle de Kıbrıslı Türk toplumunun ekonomik geriliğini giderme yönünde çalışmalar yapılması gerektiğini, ama yine de adada 1963 sonrasında daha canlı bir toplumsal yaşamın varlığından söz etmenin mümkün olduğunu dile getirir. Her iki lider de adada iktisaden hakim Türkiye destekli bir ticaret burjuvazisinin olduğu ve bunun da geniş halk yığınları lehine ekonomik kararlar vermeye engel teşkil ettiği düşüncesindedir. Ayrıca iki toplum arasındaki diyalogun aradaki husumetlere rağmen sürme eğiliminde olduğu ve birlikte yaşama arzusunun ilerici toplumsal güçlerin iktidara gelişiyle mümkün olabileceği de bir temenni olarak ifade edilir (Odman, 1978b: 11). Odman'ın izlenimlerini kaleme aldığı yazıyla iki liderle yaptığı röportaj Kıbrıs Türk Toplumunun iç dinamiklerin etraflica analiz etme çabasıyla eleştirel jeopolitik perspektife yakın bir çizgiyi temsil eder.

Kıbrıs İşçi Sendikaları Federasyonu (PEO) ile Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu'nun (DEV-İŞ) 10-11 Temmuz 1979 tarihli buluşmalarının yankıları üzerine kaleme alınan haber yorumdaysa (Yürüyüş, 23 Temmuz 1979: 5), iki toplum arasındaki görüşmelerin önemine değinilen ve Kıbrıs'ın birliği ve bağımsızlığı için bu gibi müzakerelerin

elzem olduğunun altını çizen ortak bildiriyle sonuçlanan bu görüşmenin oldukça kıymetli bir girişim olduğu dile getirilir. Denktaş ve yandaşlarının siyaset yaptığı, iktidardaki Ulusal Birlik Partisi (UBP) haricindeki bütün siyasal partilerin olumlu bulduğu bu görüşmenin bağımsız, bağlantısız, üslerden arınmış, demokratik ve halkçı bir Kıbrıs ideali bakımından da ciddi önemde olduğu vurgulanır.

Sonuç olarak Yürüyüş dergisindeki Kıbrıs konulu çalışmaların ana güzergahı Denktaş'ın temsil ettiği gerici ticaret burjuvazisine karşı birleşik, bağımsız ve demokratik bir Kıbrıs hedefinin Birleşmiş Milletler nezdinde savunulmasının ve böylelikle uluslararası hukuka aykırı fiili düzenin Kıbrıs halklarının tamamının lehine bir anlayışla yeniden oluşturulması gerekliliğinin altını ısrarla çizmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIBRIS SORUNUNUN 1960-1980 ARASINDA İSLAMCILAR NEZDİNDE ALIMLANIŞI VE *YENİDEN MİLLİ MÜCADELE, BÜYÜK DOĞU VE SEBİL* DERGİLERİNİN ELEŞTİREL JEOPOLİTİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kıbrıs sorunu, bilhassa 27 Mayıs sonrasında bağımsız bir siyasal yönelim olarak ortaya çıkan İslamcılık nezdinde, din, ahlak ve ümmet temelli bir politik mücadelenin meselesi olmaktan çok o döneme kadar kendini genel bir sağ kanat milliyetçi-mukaddesatçı çizginin mensubu sayan yahut en azından o çizginin içinde konumlandırılmaktan imtina etmeyen bir anlayışın ürünü olarak şekillenmiştir. Bir diğer deyişle kendini İslamcı addeden siyasal hareketler, dış politik gelişmelere karşı tavırlarında görece bir ümmetçilikten ziyade milliyetçi-muhafazakar bir hamasetin içinde yer almakta bir beis görmemişlerdir. Dolayısıyla İslamcılarının genelde dış politikaya, hususen de Kıbrıs sorununa dair müstakil anlamda temel İslamcı duyarlılıklara sahip çıkan bir yaklaşımı değil genel-geçer milliyetçi-mukaddesatçı çizginin zihinsel ve düşünsel mirasının bir türevini, kötü bir kopyasını ortaya koyduğunu söylemek mümkündür. Yine de 1950-83 yılları arasında yeni filizlenip boy veren bir siyasal hareket olarak İslamcılarının makro boyutta Uluslararası İlişkilere, mikro boyuttaysa Kıbrıs Sorununa ilişkin yaklaşımlarına kısaca değinmekte fayda vardır.

4.1. 1960-1980 Arasında İslamcılar ve Kıbrıs Sorunu

Uluslararası ilişkiler meselesi, içinden çıktığı tarihsel ve toplumsal koşullar nedeniyle İslam'ın batı tipi bir uluslararası ilişkiler nosyonuna sahip olup olmadığı ya da normatif ve katı dini referanslarla toplumsal hayatın bütününe düzenleme amacındaki evrensel nitelikli bir din olarak da görece esneklik gerektiren bir alan olan uluslararası ilişkiler sahasında kendine özgü bütünlüklü bir anlayış ortaya koyup koyamayacağı soruları etrafında dönen tartışmalar ekseninde şekillenmiştir. Temel mesele esasen bu alandaki teorik tartışmaların yok denecek kadar az olmasına paralel olarak fazlasıyla dünyevi, insani ve modern düşüncenin ürünü biçiminde kurumsallaşan uluslararası ilişkiler disipliniyle, burada kurucu nitelikteki ulus kavramına bir hayli yabancı bir din olarak İslam'ı müşterek bir arayüze yerleştirmenin zorluğunda düğümlenmektedir (Ebu Süleyman, 1985: 15-74).

Ulus, ulus-devlet, ulusçuluk gibi modern bir kavram setiyle anlam dünyasını oluşturan uluslararası ilişkiler disiplini, ulus diye tarif ettiği muhayyel bir topluluğun diğer topluluklarla her türden münasebetini kapsar ve bu nitelikleriyle de bütünüyle tarihsel bir nitelik arz eder. Bu ilişkiyi tarif ederken söz konusu muhayyel toplulukları birbirlerine göre bir biz ve onlar

ikiliği ekseninde konumlandırır ve bu kimlikleri de onların kurucu nitelikleri addederek - dünyevi olmasına rağmen- aşağı yukarı dinlerinkine benzer bir kimliksel ikiliği varsayar. İslam nazarından bakıldığında buradaki tek fark ülke kavramının modern uluslararası ilişkiler teorisinde coğrafi bir bağlamı da kapsıyor olması, buna karşın İslam'da bu kavramın coğrafi sınırları da aşan bir nitelikte Müslümanların yaşadığı ya da hüküm sürdüğü her yeri kapsıyor olmasında ortaya çıkmaktadır. Bir başka deyişle, İslam'ın temel kaynaklarında biz ve onlar karşıtlığı inananlar ve inanmayanlar şeklinde düşünülürken yardımcı kaynaklar olarak düşünülen klasik fıkıh eserlerinde geçen ifadeler de esasen tüm Müslümanları kapsayan bir bütüncül millet tanımından hareket eder (Çalış, 2004: 888).

İslami öncüllerden hareket eden uluslararası ilişkiler teorileri devletler arasındaki ilişkilerle ilgilenmez zira modern anlamdaki sınır kavramı İslam'a göre keyfi olarak tasarlanmıştır. Daha ziyade İslam, Müslüman ve gayrimüslim alanlar arasındaki ilişkilere yoğunlaşan dünya düzeni meselelerine odaklanır ve İslam'ın buradan doğru ortaya çıkan uluslararası ilişkiler teorisi de ümmet ve asabiye gibi soyut kavramların yanı sıra rasyonel olmayan eylemlilikten türetilen bir ontolojiden hareket etmesi anlamında entelektüel açıdan politik bir doğruculuğa da imkan vermez. Ümmet, siyasi veya coğrafi sınırları, etnik kimliği veya dilsel farklılıkları dikkate almayan Müslüman toplumun bütünü olarak anlaşılır ve Asabiyet de bu topluluğu birbirine bağlayan şey, Müslümanlar tarafından sahip olunan ve bir inanç kanaatine dayanan akrabalık duygusunu ifade eder. Bütün bunlar, İslam'ın dünya düzeni kavramını oluşturan ve onu modern Batılı anlayıştan ayıran asıl perspektifi kazandıran temel bileşenlerdir ve böylelikle İslam potansiyel olarak evrensel bir değerler sistemi olarak ortaya çıktığı gibi ortak bir kimliğin temelini de oluşturabilir. Dolayısıyla İslam dünyasındaki devletler ve hükümetler arasında var olan farklılıklar, İslamcı teorisyenler için ikincil hale gelir ve bu yaklaşımın sonucu olarak ulus-devlet kavramının değerinin azalması, alternatif bir İslami düzen kavramına ve içerisi ile dışarısının ya da İslami olan ile İslami olmayanın sınırlarını neyin temsil ettiğine dair alternatif bir modele de alan açar. İslamcı teoride Dar'ül İslam içeriği, İslam alemini, Dar'ül Harb de dışarıyı, savaş diyarını temsil eder ve böylelikle gelenekselci İslam düşünürlerine göre dünya, sürekli çatışma halinde olan iki karşıt dünya düzeni olan bir dikotomi içinde var olur. Bu perspektiften bakıldığında, toplumu yöneten yasalar kuralcı olmaktan ziyade normatif niteliğiyle ön plana çıkar ve Batılı bir anlayışa göre ulusları yöneten hukuk kavramı bir kurallar bütününden oluşurken, İslam hukuku hem ahlaki eğitim hem de yasal yaptırım için tasarlanmış bir yapıyı gündemimize taşır (Turner, 2014: 65-66).

Burada kurulan ikilik hayli sert görünse de sorunların çözümünde savaş tek yol olarak salık verilmez; savaş ihtimali her daim gündemde tutulsa da sulh ve selamet yolu da kapatılmamış ve genel kanının aksine toplumlar arası ilişkilerde güven, istikrar ve mütekabiliyet hususları özellikle dikkat edilen ve tercih edilen şeyler olarak öne çıkmıştır. Her ne kadar Yahudiler ve Hristiyanlarla dost olmamak, kafirler ve müşriklerle müşterek bir paylaşımın içinde bulunmamak açıkça önerilse de bütün insanları Tanrı'nın halifesi saymak, tek bir ana babadan doğmuş olmak anlamında kardeş addetmek de yanı sıra dillendirilmiştir. Buradaki mutabakatı, sulh ve sükûneti sağlamak görevi de bu yetkinliklere sahip tek cemaat olarak Müslümanlara tevdi edilmiş ve buradan da Dar'üs Sulh kavramı türetilerek buradaki ikilik bir üçlemeye dönüştürülmüştür (Özel, 1998: 142-157).

İslam'ın teşekkül evresinde daha az sayıda toplulukla karşılaşmak katı dini müeyyideleri uygulama konusunda görece bir imkan sağlasa da genişleme evresinde farklı topluluklarla temas bu katı kuralların esnetilmesini hatta fıkıh yoluyla farklı yorumların da gündeme alınmasını zorunlu kılmıştır. Bir diğer deyişle İslam'ın genişleme dönemi ve kuvvetli olduğu dönemde başka topluluklarla siyasal ilişkiler dini kuralları daha sert biçimde dayatmaya imkan verse de siyaseten güçten düşülmesiyle beraber söz konusu dini öncelikler bir kenara bırakılmış ve idareyi maslahat temel uluslararası ilişkiler pratiği haline gelmiştir. 19. Yüzyılla beraber ulus-devlet temelli teşekkül edip devam eden dünyanın yeni siyasal düzeni karşısında da İslamcılar ona uygun bir model oluşturma gayretine girmişlerdir. İslam'ın, çağın gereklerine uyum sağlayamayan, hatta modern zamanların pozitivist ihtiyaçlarına yanıt vermenin uzağında kalan bir din olarak kodlanması, İslamcıları da savunmacı bir pozisyona itmiş; fen, ilim ve dinin birbirine karşıt olmadığı, tam tersine İslam'ın özünde bu nitelikleri fazlasıyla barındıran bir din olduğunu cansiperane savunma noktasına getirmiştir (Mardin, 2017: 9-23).

İslam, toplumsal yaşamın bütününe sevk ve idare etmeye talip olan bütünlüklü bir din gibi görünse de pratikte böyle olmamış, toplumsal yaşamın pratik gereklilikleri, dini kuralların kitabi bir biçimde uygulanmasını mümkün kılmamıştır. 19. Yüzyıl sonrası daha da değişen toplumsal ve siyasal koşullara uygun bir dil bulmaya çalışan İslam esinli siyasal hareketler de tam da bu paradoksal siyasal dönüşümün sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Çağın asri siyasal ideolojik yönelimi olarak kendini dayatan milliyetçilik karşısında etnik farklılığı göz ardı eden bir ümmetçiliği yerleştirmeye gayretiyle ortaya çıkan ilk siyasal İslamcı akımlar, bilhassa Osmanlı İmparatorluğu'nun son evresinde alternatif ve kuvvetli bir siyasal seçenek olmanın yollarını aramışlardır (Landau, 2001: 27-88). Bir yandan çokuluslu bir imparatorluğu dinsel aidiyet temelinde yeniden örgütlemek, bir yandan da çağın ruhunu

temsil eden milliyetçiliğin baskısına direnmenin koşullarını oluşturmaya çaba sarf eden İslamcılar, her ne kadar bu çabalarında başarılı olamasalar da günümüze kadar devam eden bir siyasal hareket olarak kendilerini kurumsallaştırmayı başarmışlardır.

Cumhuriyet sonrası İslamcılığında ilk cepheyi, dini, ulusal bilincin pekiştirilmesinde ona güç kuvvet veren, geçmişten getirilmiş bir payanda olarak sosyolojik bir destek unsuru biçiminde düşünen, dinci olmaktan çok ulusa ahlaki bir temel bahşeden sosyal bir olguya saygı ekseninde hareket eden Yahya Kemal ve Fuat Köprülü gibi kültürel İslam taraftarları oluşturmaktadır. Dini, İslam odaklı bir toplumsal uyanış ve değişimin aktif bir unsuru olarak son derece şiddetli ve demagojik bir dilin vesilesi haline getiren Necip Fazıl tipindeki reaksiyoner İslamcılık taraftarları da cephenin diğer tarafını temsil etmektedir. Bütün bunlara karşın Türkiye’de doktriner temellere sahip bütünlüklü bir İslamcılık hareketinden ziyade toplumsal yaşamın doğrudan dinden değil, din odaklı bir geleneksel kültürden kaynaklanan sosyo-kültürel bir arınmışlıktan ilham alan içki yasağı, büyüğe saygı, tesettür, cinsel bastırma ve denetim gibi meseleleri hedef haline getiren bir tür taşra muhafazakarlığı hakimiyetinden bahsetmek mümkündür. İslamcılığın da burada tarif edilen taşra muhafazakarlığının ötesinde bir siyasal-toplumsal program ya da ufka sahip olduğunu iddia etmek oldukça güçtür (Çiğdem, 2001). Bir diğer deyişle irili ufaklı fakat herhangi bir siyasal etkisi olmayan, belli bir teşkilat yapısına sahip İslamcılık cereyanları olsa da temelde var olan şeyin bölük-pörçük ve inanç düzeyindeki eksikliğini uluslararası bir hareketin temsilcisi olarak telafi etmeye çalışan bir tarikattan başka bir anlamı olmadığını iddia etmek mümkündür. Sonuç olarak memlekette bağımsız bir düşünce sahası olmaktan çok devleti ele geçirmenin pratik anlamda yardımcısı olarak faydacı bir anlayıştan hareket eden İslamcılık, tam da bu karakteri nedeniyle, nitelikli ve bütünlüklü bir siyasal toplumsal proje önermenin çok uzağında kalmıştır (Aydın, 2022: 63). Bu nitelikleri ayrıca, Türkiye’deki İslamcı hareketlerin, kendi üzerine düşünme ve çağın getirdiği açmazlara ilişkin derinlikli bir tartışma yürütmelerinin önünü kapatmış ve bu meselelerde daha çok milliyetçi-mukaddesatçı yaklaşımın dümen suyunda seyretmeyi kafi görmelerine sebep olmuştur.

Olduğu haliyle İslamcılığın Müslüman olmayanlara ne vaat ettiği yahut siyasal arenada etki etmeyi umduğu kitlenin İslamcılığın kendini kurmada ne türden bir rolü olduğu ve son olarak İslamcılığın artık enikonu bir kimlik sorunuymuşçasına konumlandırılan Müslümanlığı kayırmayı hedefleyen bir tür Müslüman milliyetçiliği olmaktan öte bir derdi ya da ufku olup olmadığı yönündeki sorular, İslamcılığın aktüel konumlanışını anlamak bakımından kilit önemdedir. İslamcılığın dünyevi sahaya dair bir tür yandaşlık ya da karşıtlık anlamında konumlanan bir tarafgirlik sahası olması ve İslam’ın bu anlamda bir tarafın

kimliğini tanımlayan başat öge olarak kurgulanması, bu dünyanın ötesinde bütüncül bir söz söyleme iddiasındaki bir dinin, siyaset arenasının alelade sözlerinden sadece birisi noktasına indirilmesini beraberinde getirmektedir. Bir başka ifadeyle İslam'ın, gerçek anlamda dinden kaynaklanan bir toplumsal gelişme iddiasının dışında kurumsallaşmış güncel siyaset arenasının vesilesi haline getirilmesi, büyük harfle yazılan Dine hizmet etmediği gibi bizzat dinin kendisini güncel siyasetin aleti haline getiren bir uyumlanma çabasının değirmenine su taşımaktadır (Bilici, 2017).

İmparatorluk sonrası milli devletin kurulması aşamasında dinin rolünü asgariye indirme çabasındaki kurucu elitin tavrı karşısında özellikle Tek Parti dönemini hayli sakın geçiren İslamcı hareket, çok partili hayata geçilmesi sonrasındaki görece demokratik ortamın da katkısıyla yeniden siyaset sahnesine çıkma şansı yakalamıştır. Tek Parti döneminde, halk İslam'ına yönelik baskıların yarattığı hayal kırıklığı ve güvensizlik hali, çok partili hayat sonrasında devlet iktidarıyla olan ilişkinin de niteliğini belirlemiş, İslamcı hareketler devlet iktidarını ele geçirmek maksadıyla arınamacı ve doktriner bir İslamcı programdan ziyade ulus devletin ihtiyaçlarıyla uyumlu milliyetçi dozu hayli fazla, hatta daha çok milliyetçi bir dinsel-siyasal çizginin içinde konumlanmışlardır (Akgün ve Çalış, 2002: 584-600).

Buradaki milliyetçi-dinci konumlanış uluslararası ilişkiler alanındaki tavır alışlarda da etkisini göstermiş; her türden dış politik hadisede İslamcılar, ırkçı denecek boyutta bir milliyetçiliğin bayraktarlığına soyunmuş, dönemin Soğuk Savaş atmosferinin de katkısıyla anti-komünizmi en temel siyasetleri bellemişlerdir. Bu anlamda İslamcıların 60'lardaki Ortadoğu'ya yönelik ilgileri ümmetçi temelde anti-emperyalist bir mazlum milletler sempatisinden daha çok Soğuk Savaş anti-komünizminin rehberliğinde şekillenmiş ve ABD'nin ideolojik önderliğinde ortaya konulan Soğuk Savaş paradigmasını İslamcılar, neredeyse hiç sorgulanmadan esas dayanak noktası olarak kabul etmişlerdir (Koçak, 2002: 601-609). Osmanlı'dan miras Türk-Rus rekabeti nedeniyle neredeyse doğal düşman olarak düşünülen Sovyetler Birliği, Ekim Devrimi sonrası bir de dinsizlikle anılır olunca, en azından ehli kitap sayılan ABD, İslamcılar nazarında dış ilişkilerde handiyse doğal müttefik muamelesi görür olmuştur.

Kıbrıs meselesi de benzer bir ekseninde değerlendirilmiş, görece rahat hareket etme imkanı buldukları Demokrat Parti döneminde İslamcılar, bir milli mesele ve fetih imkanı olarak kodladıkları bu meselenin değerlendirilmesinde de resmi milliyetçi görüşten ayrılmamış ve hatta dönemin devlet destekli paramiliter unsurlarına da arka çıkmaktan geri durmamışlardır. Necip Fazıl ve takipçilerinin Büyük Doğu dergisinde yayınladıkları hamaset dozu yüksek yazılar hem fetihçi milli gururu okşamış hem de dönemin hükümetinin

muhafazakar iktidarını pekiştirmek için köpürttüğü ırkçı kalkışmalara da can suyu vermiştir. Eskiden esasen milliyetçi muhafazakar niteliği ön planda olan daha çok bir platform dergisi işlevi gören Büyük Doğu, çok partili hayata geçiş sonrasında görece ferah atmosferinde dilini giderek radikalleştirmiş, hükümeti yer yer lüzumsuz bir demokrasi oyununa sadık kalmakla eleştirerek daha otoriter bir yönetim arzusunu açıktan dillendirmekten imtina etmemiştir.

70'lerin başında Milli Görüş hareketiyle doğrudan siyasal temsil olanağına kavuşan İslamcı Hareket, birçok dış politik konuda fazlasıyla eklektik ve faydacı bir milliyetçi muhafazakar çizgide hareket etmeyi sürdürmüş ve Ortadoğu, İsrail, AB, NATO, Kıbrıs gibi ihtilafli konularda tutarlı bir İslam temelli tavır alışın içinde yer almamıştır. Misal AB konusunda kendinden menkul bir Batı karşıtlığı ve Hristiyan kulübü önyargısıyla hareket eden, buna karşın mesele NATO olunca bu denli bir karşıt olmayı bırakın neredeyse ABD sempatisini denebilecek çapta çekimser bir çizgi izlemiştir. Öte yandan Milli Görüş hareketinin üçüncü dünya sempatisi de anti emperyalist, bağımsızlıkçı ve bağlantısızlar hareketini takdir eden bir çizgide ilerlememiş, daha ziyade İslamcı olan olmayan ayrımına dayalı bir seçmecilik ekseninde yürütülen, kolaylıkla totaliter bir anlayışa evrilebilecek nitelikte seyretmiştir (Çakır, 1994: 169).

1974'teki Kıbrıs Harekatı esnasında koalisyon ortağı olarak hükümette yer alan Milli Selamet Partisi'nin lideri Necmettin Erbakan, soydaş ve dindaşlarımızın kanlarıyla sulanmış ebedi vatan toprağı olarak Kıbrıs'ın kurtarılması için yapılacak hareketi fetih ülküsünün ve İslamcı cihat fikrinin bir tecellisi olarak görmüştür. Harekatın dönemin kamuoyunda yarattığı prestiji Bülent Ecevit ve CHP'ye kaptırmak istemeyen Erbakan, harekatı koalisyon ortağının çekimse tavrına rağmen siyasi irade koyarak esasen kendisinin yaptığı propagandasını yapmış ve fetih fantezisinin doğal bir sonucu olarak bundan böyle Mücahit Erbakan sloganıyla anılır olmuştur. Kıbrıs'ın Türkiye için stratejik, jeopolitik, güvenlikçi, tarihsel ve siyasal açıdan çok önemli olduğu yönündeki milliyetçi muhafazakar müktesebatı aynı şekilde siyasal savunusunun en başına yerleştiren MSP ve Erbakan, Rauf Denktaş'ın adadaki ayrılıkçı ve uzlaşmaz tavrının destekçisi olmayı sürdürmüştür. Bir diğer deyişle Kıbrıs meselesi İslamcı bilinçaltının emperyal ve fetihçi arzularının tetikleyicisi olmuş ve kendi kitlesini yeni Osmanlıcı bir kalkışma yönünde harekete geçirmek için gerekli ideolojik, politik malzemeyi sağlamak bakımından da verimli bir kaynak işlevi görmüştür.

Kıbrıs meselesine özel bir dikkatle eğilen bir başka İslamcı hareket de Mücadeleciler diye anılan milliyetçi muhafazakar bir dergi çevresi olarak bir araya gelip bilhassa devlet kadrolarında örgütlenmeyi başaran Yeniden Milli Mücadele ekibidir. Dikkat çekici kapaklarıyla popüler bir politik yayın olarak sivrilen Yeniden Milli Mücadele Dergisi sadece

iç politik gelişmeler değil dış politik hadiseler de özel bir önem göstermiş, bütün bu meseleleri etkin, derin stratejik bilgi ve maharetlerini sergileyebilecekleri hayli verimli alanlar olarak görmüşlerdir. Bütün iç ve dış politik gelişmelerin bütünüyle gizli birtakım güç merkezleri eliyle sevk ve idare edildiğinden ve özellikle Türkiye üzerinde her zaman karanlık kimi güçler tarafından oyunlar oynandığından çok emin olan Yeniden Milli Mücadele dergisi çevresi, Kıbrıs meselesinde de benzer biçimde olayın, derin ve karanlık yönlerinin peşine düşmüştür.

Hareketin önde gelen ismi, hatta lideri olduğu düşünülen Aykut Edebalı'nın (1974) bağımsız bir kitap bile kaleme aldığı Kıbrıs meselesine dair görüşleri, devlet katında da bir hayli etkili olmuştur (Küçüköy, 2005: 212-213). Genel siyaset yaklaşımlarına paralel biçimde son derece kapalı ve komplo odaklı bir yaklaşımla meseleyi ele alan dergi, eskiden beri Yunan esareti altında yaşayan Kıbrıslı Türklerin, Bizans'ın varisi olması nedeniyle Kıbrıs üzerinde tarihsel hakka sahip olduğunu düşünen ve bu nedenle Enosis emelinden vazgeçmeyen Yunanların neredeyse doğaları gereği “kalles” olduklarını iddia eder. Kıbrıs'taki Enosis taraftarları olan aşırı milliyetçi Yunan gruplarla, Makarios yanlısı yerel Kıbrıslı Rumlar arasındaki kavganın da temel düzeyde değil yöntem düzeyinde ortaya çıkan bir ihtilaftan ileri geldiğini belirtir. Dergiye göre, daha heyecanlı bir grup olan Yunan ayrılıkçıları hemen Enosis peşindeyken Makarios bu sürecin daha zamana yayılarak halledilmesi gerektiği kanaatindeydi. Bağımsız bir Kıbrıs fikrine hep soğuk bakan dergi, Türkiye'nin adaya yaptığı iki harekatı da şiddetle desteklemiş, ilkinin yıllardır kanayan bir yaraya merhem olarak selamlamış; ikinci harekatı da adanın bütünüyle Türkiye'ye ilhakı için önemli bir imkan olarak kabul ederek müzakere aşamasında Lozan gibi bir kayıp yaşanmaması yönünde hükümeti uyarmıştır (Selçuk, 2018: 167).

Harekatın Rumlarla Türklerin beraberce yaşama imkânı olmadığını bütün açıklığıyla ortaya koyduğunu, bundan böyle temel hedefin bağımsız bir Türk idaresi olarak taksim olması gerektiğini belirten dergi, önce taksim sonrasında adanın bütünüyle Türkiye'ye ilhakının koşullarının oluşturulmasını önermektedir. Hatta bu ilhakın daha geniş çaplı bir planın parçası olarak düşünülmesi gerektiğini, önce taksim, sonra adanın ilhakı, sonra da Lozan'da masa başında kaybedilen diğer konu başlıkları olarak Girit, On İki Adalar ve Batı Trakya'nın Türkiye topraklarına katılmasını hedeflemeyi teklif eder. Bu hayli büyük hedefin kısa vadeli olarak düşünülmemesi gerektiğini de vurgulamadan geçmeyen dergiye göre, taksim sonrası nüfus mübadelesiyle ele geçirilen yerler yabancı unsurlardan arındırılmalı ve böylelikle Rumların yeniden çoğunluğu sağlayıp iktisaden etkili hale gelmesinin önüne geçilmelidir (Selçuk, 2018: 168).

Dergi çevresinin Kıbrıs bahsinde ortaya koyduğu analiz çerçevesi, kendinden menkul bir tehdit algısının sürekli gündemde tutulması ve o hayali tehdit algısının alabildiğine parlatılmasıyla kitlesel bir histeri ve milliyetçi kalkışmanın koşullarının hazırlanması amacına uygun olarak özel olarak tasarlanmış gibidir. Klasik milliyetçi muhafazakar komplocu yaklaşımın tipik bir örneğini ortaya koyan Yeniden Milli Mücadele çevresinin yaklaşımı da bütünüyle İslamcı bir duyarlılıktan ziyade yüce addedilen devletin ihtiyaçlarına uygun biçimde bir hayli seçmeci, eklektik ve faydacı bir çizgide ilerlemiş, bağımsız ve özgün bir yaklaşım ortaya koyamamıştır.

Günümüzde de faaliyetini sürdüren İslamcı hareketlerin dış ve iç politikaya ilişkin temel yaklaşımlarının kaynağını temsil eden en önemli figürlerden biri olarak öne çıkan Kadri Mısırlıoğlu da bütün mesaisini Kemalizm'e kahretmeye adanmış bir fikri militan olması anlamında ilginç bir isimdir. Milli Mücadeleyi ve sonrasındaki Lozan Antlaşmasını tarihi bir hezimet olarak nitelendiren, Mustafa Kemal'i milleti hilafet ve saltanattan özellikle soğutmaya görevlendirilmiş bir İngiliz ajanı addeden yaklaşımıyla Mısırlıoğlu, klasik komplocu İslamcı aklın veciz bir örneğini teşkil eder. Hamaseti, kitleyi zinde tutmak için gerekli ve faydalı bir siyasal enstrüman olarak gören Mısırlıoğlu, bu anlamda hasım saydığı Kemalizm'e karşı bir nefret edebiyatı oluşturarak bunu popüler İslamcı propagandanın kullanımına sunar; bu propaganda için son derece zengin bir içerik üreticisi işlevi görür (Bora, 2017: 441). Kıbrıs meselesini de Lozan'a referansla Girit, On İki Adalar ve Batı Trakya gibi kaybedilmemesi gereken otantik vatan toprağı olarak düşünen Mısırlıoğlu, klasik ezberi tekrar etmekte ve yeniden üretmektedir.

Sonuç olarak İslamcılık, genelde dış politika ve uluslararası ilişkiler bahsinde yeni bir siyasal dil oluşturma iddiasıyla çıktığı yolda, klasik milliyetçi muhafazakar anlayışların ötesinde farklı ve verimli bir siyasal hat ortaya koyamamış; tam tersine milliyetçiliğin biraz daha Müslüman soslu bir türevi olmaktan öteye gidememiştir. Bir diğer deyişle Kıbrıs meselesi, İslamcılığın damarlarındaki fetihçi ve emperyal arzuların tetiklendiği bir turnusol kağıdı işlevi görmüş, siyasete batı dışı bir yeni alan açma imkanına kavuşamamıştır.

4.2. *Büyük Doğu Dergisinde (1943-1978) Kıbrıs Sorunu*

17 Eylül 1943'te Necip Fazıl Kısakürek önderliğinde bir grup İslamcı yazar tarafından çıkarılmaya başlanan Büyük Doğu, kimi zaman aylık ya da haftalık dergi, kısa süre de günlük gazete formunda düzensiz aralıklarla 5 Haziran 1978'e kadar yaklaşık 35 yıl boyunca yayım hayatını sürdürmüş ve toplamda 512 sayı olarak yayımlanmıştır. Necip Fazıl'ın kuvvetli etkisi nedeniyle onun siyasal ve düşünsel tavır alışları ekseninde konum değiştirse de temelde İslamcı

bir yayın çizgisini koruduğu söylenebilecek olan Büyük Doğu, Tek Parti ve Demokrat Parti döneminde bu muhafazakâr çizgisiyle milli bir muhalefetin sesini ortaya koyduğu iddiasında olmuştur. Bu mecrada aşağı yukarı bir ilki temsil ettiği inancıyla İslami sosu fazlasıyla belirgin bir milliyetçi mukaddesatçı çizgiyi işlemeye ve geliştirmeye gayret eden Necip Fazıl ve dergi çevresi, o dönem fazla cılız olan bu düşünsel ve ideolojik bakiyeyi artırmanın, yoksa da yeniden inşa etmenin peşinde koşmuştur.

Daha sonra Büyük Doğu Hareketi adıyla da anılacak bir düşünsel müktesebat bırakmayı da başaran dergi ve çevresi, günümüze kadar sirayet eden bir siyasal, ideolojik bir birikimin de temellerini atmıştır. Necip Fazıl'ın fazlasıyla coşkulu ve reaksiyoner dili, derginin yayın çizgisini de belirlemiş, dergideki köşesinde kendine özgü bir milliyetçi mukaddesatçı tarih yorumu, devlet kavrayışı, edebi, sanatsal ve fikri yaklaşımı ortaya çıkarmıştır. Çok partili hayata geçiş sonrası Soğuk Savaş atmosferinin zamanla daha da belirginleşmesi, derginin yayın çizgisini de bu yöne evirmiş, dergi giderek anti-komünist bir propaganda ve histerinin mecrası haline gelmiştir.

Kıbrıs meselesi de bu anti-komünist teyakkuz halinin verimli mecralarından biri olarak sıklıkla olmasa bile kimi önemli siyasal gelişmelerin ardından yapılan kısa değiniler ya da uzun makalelere konu olmuş; hatta bir iki defa doğrudan kapakta kendine yer bulmuştur. Derginin Kıbrıs'la ilişkisi, orada yerleşik halkların müşterek bir yaşam deneyimi oluşturmasının koşullarının nasıl mümkün kılınacağından ziyade kendinden menkul bir vatan tahayyülü üzerinden fazlasıyla irredendist, yayılmacı ve fetihçi bir yaklaşımın üzerinden şekillenmiştir.

Kıbrıs meselesine dair dergide yayımlanan ilk yazı, İngiltere'nin örtük geri çekilme politikasını fırsat bilerek 1949 sonunda Enosis yanlısı iki büyük miting düzenleyen Kıbrıslı Rumların (Keser, 2007: 32-33) bu girişimlerine karşı Kıbrıslı Türk ve Türkiye kamuoyundaki tepkilere ilişkin kısa bir değiniden ibarettir (Büyük Doğu, 23 Aralık 1949: 8-9). Kıbrıs ve Türkiye'deki nümayişleri iyi niyetli fakat cılız tepkiler olarak nitelendiren, tam tersine dosta güven düşmana korku salacak mahiyette aksiyoner yönü kuvvetli bir tepkinin yokluğuna hayıflanıp ve dönemin Türkiye hükümetinin İngiltere'nin sahipliğini onaylayıp tarafsız kalmaya dönük sinik beyanatlarını da eleştiren bu kısa değini, derginin bu konu üzerine ileride benimseyeceği şedit çizginin az da olsa işaretlerini sunar niteliktedir. Türkiye'deki tepkilerin "tekerleme" şeklinde isimlendirilmesiyle derginin yayılmacı ve fetihçi klasik jeopolitik yaklaşımının ilk örneğini sunması bakımından dikkat çekicidir.

Kıbrıs Davası başlığıyla, Diplomat müstear adlı yazar tarafından kaleme alınan yazı, Kıbrıs üzerine değininin ötesine geçen oylumdaki ilk uzun değerlendirmelerden biridir (Büyük Doğu, 30 Eylül 1964: 8-9, 18). Derginin meseleyi memleketin kilit ve önemli meselelerinden

biri olarak gören yaklaşımının hemen girişte dillendirildiği bu çalışma, oldukça kendinden emin bir dille kaleme alındığı gibi sorunun kaynağı olarak II. Abdülhamid'i görenlere karşı Rusya belasına karşı çok doğru bir yaklaşımla İngilizlere muvafakat etme yetkisiyle adanın ödünç verilmesini de meşrulaştırma gayretindedir. Aynı biçimde Demokrat Parti dönemindeki Batı yanlısı Kıbrıs politikasını da Hür Dünya yandaşlığı ve ekonomi-politik zorunluluklar nedeniyle kendince haklı olarak değerlendirmektedir (Büyük Doğu, 30 Eylül 1964: 8).

Buna mukabil dönemin İnönü hükümetinin benzer zorunluluk ve çekincelerle meseleye mütereddit yaklaşımını karı gibi ağlamak, susup oturmak, dırdır etmek, yalancı pehlivanlığa soyunmak gibi metaforlarla sert bir dille yermekten geri durmaz. Bütün bu metaforlar milli seciyenin erkekçe niteliklerini hakkıyla yerine getiremeyen hükümetin kadınca bir acziyetin temsilcisi olarak kodlanmasını beraberinde getirdiği gibi hükümet etmek ve devlet yönetmek türünden işlerin de esasen erkek işi olduğu yargısını da peşinen destekler. Dönemin hükümetinin asalet ve nezaketinin fitraten laftan ve kibarlıktan anlamayan Batılılar nezdinde bırakın takdiri aksine ezmenin vesilesi olarak anlaşıldığını vurgulayan yazı (Büyük Doğu, 30 Eylül 1964: 9), müthiş bir basiretsizlik ve siyasal bir öngörüsüzlük içinde olmakla itham ettiği dönemin hükümetini yine kadınsı bir iktidarsızlıkla özdeşleştirir.

Kıbrıs'ta müşterek bir devletin tesisinin elma ve armutları toplamak gibi abes bir faaliyet olduğunu iddia eden yazı, bütün bunların yerine birkaç maddelik yapılması lazım gelenler listesi çıkarır. Hazır EOKA tedhişi varken bir yandan diplomatik süreci devam ettirip diğer yandan uluslararası kamuoyuna deklare ederek Taksimi oldu bittiye getirmek, Kıbrıs'ı işgal edip kendine uygun biçimde gerekli taksimatı yapmak, sonrasında bu taksimatı kimse henüz ne olduğunu anlamadan uluslararası kamuoyunun kabullenmesini sağlamak, Yunan ve Kıbrıslı Rumların Batının has çocukları olarak hep kollandığının farkında olmak, ihtiyat adı altından korkak bir politik tavra karşı milli şecaat ve irade sahibi olma imtiyazına sahip fatih millet olmanın gereğini yapmak vb. gibi uzunca bir yol haritası çizer (Büyük Doğu, 30 Eylül 1964: 8-9).

Yazı sonucunda Amerika ve İngiltere'ye karşı adadaki hakkını açık seçik bir şekilde ilan edip bundan vazgeçmenin de mümkün olmadığını ortaya koymak, Adayı kendi uygun gördüğü biçimde taksim etmek üzere işgal edeceğini beyan etmek, bu taleplere karşı çıkıldığı vakit NATO'dan ve bütün uluslararası birliklerden çekilerek bütün yardımları reddetmek pahasına tam bağımsız bir konuma yerleşmek ve son olarak Sovyet Rusya'ya da meyletmeden bütünüyle bağlantısız bir şekilde hür bir siyasal hatta ilerlemek şeklinde ifade edilen dört maddelik bir manifesto ilan edilir (Büyük Doğu, 30 Eylül 1964: 18).

Söz konusu yol haritası ve manifestodan da anlaşılacağı gibi bu yazıda da Kıbrıs meselesi tam bir klasik jeopolitik anlayışla anavatanın doğal bir uzantısı olarak sadece güvenlik ve milli kimlik unsuru üzerinden değerlendirilmiş ve içeride yaşayanların müşterek varlığından ziyade bu coğrafyalar, egemen toplumların yüksek milli idealler adına onlara biçtikleri rolün pasif alıcıları olarak konumlandırılmışlardır.

Bu geniş çaplı yazı sonrası hemen bir sonraki sayıda “Hakkını Kabul Ettir! Hak Dilenme!” başlıklı yazı, Kıbrıs meselesi üzerine başyazar Necip Fazıl Kısakürek’in (1964a: 3,18) imzasıyla yayımlanan dergideki ilk yazı olma özelliği taşımaktadır. Bir önceki yazıda dile getirilen görüşlerin tekrarından ibaret görünen çalışmada Kısakürek (1964a: 3), Kıbrıs’taki gelişmeleri ciddi bir “siyasi ve idari hezimet” olarak tanımlayıp bu durumun aynı zamanda memleketteki Batı yanlısı siyasal tutumun da iflası anlamına geldiği kanaatindedir. Hemen peşinden gelen “(...) batı medeniyetinin fişkırdığı sahillere yakın ve üç kıtayı birbirine bağlayan kilit noktasındaki bir adada” ifadesi, Kısakürek’in (1964a: 3) Kıbrıs’ı klasik jeopolitik yaklaşımın penceresinden gözlemlediğinin çok açık bir kanıtı olarak değerlendirilmelidir. Buradaki tanımlama, coğrafyanın askeri ve stratejik terimlerle yeniden üretimi ve ulus-devlet temelli bir siyasal söylem düzeyinde tekraren inşasını bütün açıklığıyla gösterdiği gibi kilit nokta gibi fazlasıyla jenerik metaforların kullanımı bakımından da dikkat çekicidir.

Kısakürek’e (1964a: 3) göre Batı dünyası, II. Dünya Savaşı sonrası kendi ideolojik iç çekişmesini aşıp görece tali konulara eğilmeye başlayıp kendi çocuğunun yanında durur ve çocuğunun yaramazlıklarına da göz yumar; buna karşı herhangi bir aksi tepkiyle de karşılaşmadığı vakit eli daha da yükseltip Kıbrıslı Türklere karşı her türden gaddarlığı sergiler. Bu durum Kısakürek nazarında Batının ezel ebed Türk ve İslam düşmanlığının açık seçik bir örneği gibi düşünülür ve Türkiye’deki “kabuk üstü Avrupalılaşma” davasının da bu nedenle çöktüğü ilan edilir. Son olarak Kısakürek (1964a: 18) Kıbrıs Davasını, bir tür turnusol kâğıdı gibi değerlendirerek kendi Büyük Doğu Davasının “iç halinin ifşacısı” ve mahkûm bir biçimde hak dilenmekten çok o hakkı kabul ettirmek için gereken yol yordamları bulan ve kabul ettiren bir şahsiyet sahipliği hakikatinin öğreticisi olarak kendi siyasal evreninde merkezi bir noktaya yerleştirir.

Bu yazının içinde ayrıca, “İşkenceyle Kıydıkları Ada Şehidimize” başlıklı bir şiire de yer veren Kısakürek (1964a: 3), oldukça epik bir ağıt formunda kaleme aldığı bu şiirle adanın jeopolitik ve jeostratejik değerini bir kahramanlık ve kurtuluş mitiyle tahkim ederek memleketin milli ve dini kimliğinin ayrılmaz bir parçası olarak kodlanmasına ciddi katkıda bulunur.

Bir ay sonra bir başka yazı daha kaleme alan Kısakürek (1964b: 3), önceki yazılardaki ideolojik angajman ve sert eleştirel tonunu sürdürür ve artık Kıbrıs meselesinin kendi mefkuresi bakımından çözümünün mümkün olmadığını iddiasını ortaya atar. Aksi yönde fikir belirtmenin “köy kahvesi akıl hocası” olacağını belirterek son birkaç sayısını bu meseleye hasreden derginin, artık son sözünü söyleyeceğini ve bir daha bu bahsi açmamak üzere kapatacağını ilan eder. Kıbrıs’ın bütün karşı çabalara rağmen resmi anlamda olmasa bile manen artık bütünüyle kaybedildiğine hükmeden Kısakürek (1964b: 3), aralarında hiçbir müşterek kalmamış iki toplum arasında hangi ortaklık temelinde federasyon kurulacağını da anlayamadığını dile getirir. Kıbrıs’taki bu kaybın “türlü tevil ve teselli” masallarıyla gizlenemeyeceğini savunan Kısakürek (1964b: 3), birçok acı, badire ve zaferi bir arada barındıran Türk tarihinde bu kayıp çapında bir hezimetin bulunmadığını iddia eder ve buradaki müthiş itibar kaybının müsebbibi saydığı mevcut hükümetin ancak Allaha havale edilebileceğini belirtir. Daha önceki yazılardakinden farklı olarak bu yazıda, ecdadın tarihsel meziyet ve başarıları da buradaki söylemsel miti pekiştirmek için yardıma çağrılıp dolaşıma sokulur.

Önceki yazıda Kıbrıs meselesine dair söz söylemeyecekleri beyanını yaklaşık bir yıl sürdürebilen Büyük Doğu, 1960’larda İslamcı yazarlar arasında yenilikçi ve rövanşist çizgisiyle sivrilen ve esas mesaisini şiddetli bir Kemalizm karşıtlığına vakfeden Kadir Mısıroğlu’nun (1965: 10-11) “Kıbrıs ve Lozan Konferansı” başlıklı yazısıyla konuya yeniden dönüş yapar. Yazının girişinde “Tarih geçmişle uğraşır. Geçmiş ise, bugünün tarihidir.” ifadesiyle biten John Dewey alıntısı her ne kadar yenilikçi bir tarihyazımı tartışmasının ürünü gibi görünse de Mısıroğlu’nun esas gayesi bu yenilikçi fikri kendi ideolojik müktesebatının vesilesi yapmaktır. Yazıdan da anlaşılacağı gibi Mısıroğlu (1965: 10), adanın stratejik önemini anlatırken anahtardan Anadolu’nun bir parçasına, Rus tehlikesinden İngilizlerin menfi tavrına varıncaya kadar sağ muhafazakâr jargonun en beylik klişelerini ardı ardına sıralayarak herhangi bir yenilikçilik peşinde olmadığını aşikâr eder.

Kıbrıs tarihini anlatırken Yunanların hiçbir zaman adada hâkim olmadıklarını dile getiren Mısıroğlu (1965: 10), adanın uzun yıllar Mısır, Pers, Roma, Bizans ve Latinlerin elinde kaldığını belirtse de Suriye Valisi Muaviye’nin çok kısa süre (MS. 647-649) kalışını vesile sayarak fetva veren dönemin şeyhülislamı Ebu Suud Efendiyi haklı bulur ve adanın 1570’ten itibaren yaklaşık üç yüz yıl sürecek bir Osmanlı hakimiyetine girdiğini ifade eder. Kıbrıs’ın stratejik önemini Mısıroğlu (1965: 11) devrin ünlü Sadrazamı Sokullu Mehmet Paşa’nın “Kıbrıs’ı alarak biz sizin kolunuzu kestik; siz filomuzu yakarak sakalımızı tıraş ettiniz. Kesilen sakal daha gür çıkar fakat kopan kol yerine gelmez.” meselini zikrederek tekrar vurgular.

1878’de Adanın II. Abdülhamit tarafından salt kullanım hakkıyla İngiltere’ye devreden anlaşmayı, diplomatik bir deha örneği sayan Mısıroğlu (1965: 11), dönemin önde gelen İngiliz hukukçu ve devlet adamlarının muhtelif beyanatlarını kanıt göstererek adadaki zilliyet hakkının Osmanlı’da olduğunu, fakat İngiltere’nin söz konusu anlaşmayı sıklıkla ihlal ettiğini, 1. Dünya Savaşı itibarıyla da bütünüyle yürürlükten kaldırdığını iddia eder. Sonrasında neredeyse bütün hayatını hasrettiği Lozan Anlaşmasına kahretme faslına geçen Mısıroğlu (1965: 11), bu anlaşmayla beraber bu fiili ilhak durumunun İngiltere lehine resmileştiğini (Madde 20) ve adada yaşayan Kıbrıslı Türklerin, İngiliz tabiyetine geçmemesi halinde bir yıl içinde adayı terk etmek zorunda bırakıldığını (Madde 21) belirtir. Mısıroğlu’na göre böylelikle İngilizler eliyle adanın Yunanistan’a devrine kapı açılır ve İsmet İnönü de anlaşmanın baş müzakerecisi olarak buradaki menfi durumun baş müsebbibidir. İngilizlerin Enosis yanlısı tavrının kanıtı olarak da dönemin gazetelerinden Tercüman-ı Hakikat’ten bir kupür paylaşan Mısıroğlu (1965: 11), dönemin İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon’un Kıbrıslı Rumların temsilcisini kabul edip adanın Yunanistan’a ilhakı için İngiltere’nin elinden gelen bütün desteği vereceğini ifade ettiğini beyan eder.

Adanın tarihinden tutun da Lozan Anlaşması gibi kritik stratejik metinlere varıncaya kadar oldukça geniş kapsamlı bir yazı olarak göze çarpan Mısıroğlu’nun bu katkısı, derginin sağ muhafazakâr tavrının hem İnönü hem de Kemalizm nefretiyle tekrar tahkim edilmesi bakımından dikkat çekicidir. Klasik jeostrateji açısından Anadolu’nun bir devamı olduğu, hatta stratejik bakımdan bir anahtar teşkil ettiği, Rus ve komünizm tehdidine karşı önemli bir güney cephesi niteliği taşıdığı gibi sağ muhafazakâr siyasetin temel ezberlerini de yazıda bolca görmek mümkündür.

Mısıroğlu’nun iddialı açılışı sonrası Kıbrıs meselesi dergide büyük yer teşkil etmiş ve Ekim 1965’ten Ocak 1966’ya kadar yaklaşık iki buçuk aylık sürede Büyük Doğu’da bazı sayılarda üç tane, bazılarında da doğrudan kapak konusu olmak üzere on bir yazı yayımlanmıştır. Bunların altı tanesinin sahibi Eski Sefir mahlaslı yazar, “Kıbrıs Davası ve Patrikhane” başlıklı bu ilk çalışmada (Büyük Doğu, 3 Kasım 1965: 9), dönemin Yunanistan’ındaki hükümet bunalımını fırsat bilerek adadaki şiddeti kendileri lehine tekrar harlamak üzere pusuda bekleyen Kıbrıslı Rum lider Makarios’u vahşet ve katliam için yuvasında karaltısıyla bekleyen bir tür iblis gibi tarif eder. Beklendiği gibi Yunanistan’daki siyasal belirsizlik geçici bir süre de olsa son bulunca Makarios’un nezaretinde yeniden saldırıya geçen Kıbrıslı Rum çetelerin bu girişimlerine karşı Türkiye’deki zayıf hükümetin de kayıtsız kalmadığını belirten yazı (Büyük Doğu, 3 Kasım 1965: 9), bu saldırılar son bulmadığı vakit Türkiye’de yeni bir 6-7 Eylül’ün vuku bulabileceği ve Patrikhanenin Türkiye’deki varlığının

da tartışmalı hale geleceği yönündeki mukabele girişimlerini enerjik sıfatıyla isimlendirerek memnuniyetle karşılar. Buna karşılık İsmet İnönü döneminde Kıbrıslı Türklere ciddi saldırılar olmasına karşın ne hükümetin ne de uluslararası toplum nezdinde dışışlerinin kâfi çapta tavır almamasını da enerjik olmaktan uzak şeklinde tanımlayarak bir ikili karşıtlık ilişkisi tesis edilir. Kendini o dönem Ortanın Solu şeklinde adlandıran İsmet İnönü CHP'sine nazarla sağ muhafazakâr niteliği baskın karakterdeki hükümetler yazıda, enerjik sıfatıyla taltif edilir ve böylelikle CHP ve sol siyaset dış politika ve jeostratejik hamlelerde uyusuklukla eş farz edilir.

İnönü hükümetlerini, aslında tavsiye niteliğinde olduğunu iddia ettiği ABD'nin tavrını fazla büyütüp gerekli tedbirleri almamakla itham eden yazı (Büyük Doğu, 3 Kasım 1965: 9), buradaki esas tehlikenin NATO üyesi iki ülke arasındaki ihtilafı kaşıyarak orada kendine bir alan açmak gayretindeki Rusya olduğu ve en esaslı tehdidin oradan geldiği iddiasındadır. İnönü'nün evhamlarının Türkiye'ye ve Kıbrıslı Türklere faturasının ağır olduğu beyan edilerek yapılması gerekenin II. Selim zamanındaki gibi ciddi boyutta bir askeri müdahale olduğu ifade edilir. İnönü hariciyesinin enerjik davranmayıp sert müdahaleden kaçınmasının meseleyi uluslararası boyuta taşıdığını ve Kıbrıslı Türkleri de mağdur olmalarına karşın mütecaviz gibi görülmesine yol açtığını belirten yazı (Büyük Doğu, 3 Kasım 1965: 9), Johnson mektubu sonrası Türkiye dışışlerinin çubuğu Sovyetler lehine bükmesinin de ciddi tehlikelere gebe olduğunu savunur.

Fener Patrikhanesi de bu meselede içimizdeki düşman şeklinde tarif edildiği gibi zamanında Fatih Sultan Mehmet'in hoşgörüsüyle ülkede tutulan bu kurumun söz konusu müsamahayı hak etmediği belirtilir. Kıbrıs meselesinin uluslararası bir sorun olarak kangren hale gelmesinin baş sorumlusunun, Londra ve Zürih anlaşmalarındaki garantörlük hakkını enerjik bir biçimde ifa etmekten kaçınan CHP ve idarecileri olduğunu savunan yazı (Büyük Doğu, 3 Kasım 1965: 9), dönemin hükümetinin Patrikhane tehdidini “tesirli ve tamamıyla korkusuz hareket ve (enerjik) hamle budur!” ifadesiyle takdirle karşılar. Bir kez daha vurgularsak yazıda neredeyse dört beş ayrı yerde zikredilen enerjik ifadesiyle, sağ muhafazakâr siyaset dili ve hükümet etme biçimi, faşist bir dirimselliğin, eril bir iktidar talebinin ürünü olarak takdir edilir ve buna karşılık Ortanın Solunu temsilen CHP ve İsmet İnönü de kadınca bir kırılma ve pısrıklığın adresi şeklinde konumlandırılır.

Eski Sefir mahlaslı yazarın birkaç sayı sonra kaleme aldığı bir diğer yazı (Büyük Doğu, 24 Kasım 1965: 8) ise daha önceki yazıda takdir edilen Süleyman Demirel başkanlığındaki AP hükümetinin son olaylar karşısında aldığı tavrın eleştirisiyle başlar. Dönemin AP hükümetinin dışışleri bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'i kayırmayla o makama gelmekle eleştiren yazar, BM Güvenlik Konseyi'nin eskiden beri Haçlı zihniyetiyle hareket ettiğini ve

Çağlayangil'in de kendinden önceki CHP döneminin dışişleri bakanı Feridun Cemal Erkin'den farksız bir basiretsizlik içinde olduğunu iddia eder. Hatta yazara göre Çağlayangil'in Kıbrıslı Rum çetelerin saldırılarına karşı konseyin Türkiye lehine bir karar aldığı yönündeki beyanatı bütünüyle gerçeğe aykırıdır ve bu mesele ancak en doğru anda askeri müdahaleyle çözülebilir; aksi takdirde milleti kandırmaktansa Kıbrıs'ı Yunan bıraktım demek daha evladır (Büyük Doğu, 24 Kasım 1965: 8). Bu yazı dergide sağ hükümetin açıktan eleştirildiği ilk örnek olması bakımından dikkat çekici olduğu gibi Haçlı zihniyeti gibi oldukça kullanışlı ve bereketli bir mukaddesatçı bir mitin devreye sokulması açısından da ilginçtir.

Türkiye Dışişlerinin BM nezdindeki tutumuna yönelik eleştirilerine bir yazı daha kaleme alarak devam eden Eski Sefir mahlaslı Büyük Doğu yazarı (Büyük Doğu, 15 Aralık 1965: 8) öncelikle, mevcut Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenlik haklarını tanıyan ve garantör devletlerin müdahalesi yerine ulusların kendi kaderini tayin hakkı (UKKTH) çerçevesinde meseleye yaklaşan bir önerenin BM Genel Kurulunda görüşülecek olmasından duyduğu endişeyi dile getirir. Haçlı zihniyetinin yanı sıra şimdi de solcu ve kızıl cephe ile karşı karşıya kaldıklarını belirten yazar, bu girişimi Türkiye'nin ada üzerindeki garantörlük haklarını tehdit eden ve zaten hali hazırda sola meyilli Makarios hükümetinin komünist görünümlü Enosis emellerinin gerçekleşmesine kapıyı ardına kadar aralayacak bir gelişme olarak bakmak gerektiği konusunda ısrarcıdır.

Dönemin Bağlantısızlar hareketi mensupları, birçoğu ulusal kurtuluş mücadelesi yürütmüş ya da yürüten Afrika Ülkeleri ve SSCB'nin de içinde bulunduğu bloğun Kıbrıs Meselesinin UKKTH temelinde çözümünü hedefleyen bir önergeyi Genel Kurula getirmesi yazara göre (Büyük Doğu, 15 Aralık 1965: 8), uluslararası hukuk açısından da ciddi sıkıntılar barındırmaktadır. Yazarın iddiasına göre, garantör taraflardan herhangi birinin açık rızası olmadan böyle bir öneriyi gündeme getirip oylamaya sunmak uluslararası hukuka aykırı olduğu gibi Genel Kurul'da ciddi oy desteği gerektirdiği için de endişeye yer vermeyecek ölçüde yersizdir. Dönemin başbakanı Süleyman Demirel'in bu girişim karşısında Kıbrıs'ta çok kanlı olayların ortaya çıkabileceği uyarısında bulunmasını çok sevdiği enerjik sıfatıyla takdir eden yazar (Büyük Doğu, 15 Aralık 1965: 8-9), açıkça uluslararası hukuka aykırı bir karardan başka bir sonuç beklemenin de abes olduğunu ifa eder.

Uluslararası arenada tam da bu hadiseler cereyan ederken Türkiye Parlamentosunda NATO karşıtı birtakım görüş ve önerilerin konuşulması ve dönemin hükümetinin de bu gelişmeler karşısında doğrudan ABD yanlısı durmakta mütereddit davranması, çalışmanın yazarını tedirgin eden bir başka iç politik gelişmedir. Eskiden beri var olan ve NATO ve Batı Bloku içinde yer almanın tabii bir gereği olan yabancı üsler meselesinin bu kritik aşamada solcu

bir senatör ve TİP milletvekillerinin girişimiyle mecliste gündem yapılması ve hükümetin de bu gündemi yersizce büyütmesi yazara göre (Büyük Doğu, 15 Aralık 1965: 9), ABD'nin BM Genel Kurulunda Türkiye lehine bir tavır almasını engellemesi ihtimali barındırması nedeniyle oldukça vahim gelişmedir. Ayrıca bu tavır, Türkiye'ye nazarla Yunanistan'ın NATO değer ve önceliklerine daha bağlı bir görüntü çizmesinin de önünü açmış ve ABD'nin Yunan yanlısı ve Enosis taraftarı bir girişime vermesi muhtemel bir desteğin de vesilesini teşkil etmiştir.

Yine sabık dışişleri bakanı Feridun Cemal Erkin'e eleştiriler yönelten yazar (Büyük Doğu, 15 Aralık 1965: 9), onun döneminde ciddi paralar harcanarak Kıbrıs meselesine dair Asya-Afrika grubuna yönelik yapılan lobi faaliyetlerinin hiçbir kayda değer etki yaratmadığına ve şimdi en azından hadisenin uluslararası hukuk boyutunu da ihmal etmeden, tarihi sorumluluklarını bilen bir ekip tarafından meselenin ele alınmasının önemine dikkat çeker. Bu yazı da yine tarihsel düşman figürlerini gündemde tuttuğu gibi kızıl tehlike gibi Türkiye'deki muhafazakâr ve mukaddesatçı siyasal dilin gözde bir metaforunu daha dolaşıma sokar ve solcularla sabık hükümeti yine atalet ve uyuşuklukla bir anmaya devam eder.

Bir önceki yazıda endişelerin dile getirildiği BM Genel Kurulundaki oylamadan Türkiye aleyhine bir sonuç çıkması üzerine Büyük Doğu'da Kıbrıs meselesi ilk kez kapakta, biri Necip Fazıl (1965a: 1) imzalı diğeri de imzasız (Büyük Doğu, 22 Aralık 1965: 1) iki yazı ve içeride de işin diplomatik yönüne bakan başka bir yazı olmak üzere aynı sayıda üç yazıyla kendine yer bulur. Ayrıntılarına yer verdiği Genel Kurul'daki oylamayla Kıbrıs'ın büsbütün kaybedildiğinin belirtildiği imzasız yazıda, 1960'tan beri sürdürülen ve Kıbrıs'ın kaybına yol açan haysiyetsiz ve şahsiyetsiz politikaların böylesi bir neticeyi beraberinde getireceğinin uyarısının Büyük Doğu'da defalarca yapıldığı ifade edilir. ABD'nin bile güya destekler görünerek yalnız bıraktığı Türkiye'nin bundan sonra bizzat kendi göbeğini kesmesi gerektiğini vurgulayan yazı (Büyük Doğu, 22 Aralık 1965: 1), milleti ve silahına güvenmek ve o yönde karar aldığını bütün dünyaya ilan etmesinin en haysiyetli ve şahsiyetli davranış olduğunu dile getirerek "Kıbrıs gitmiştir; akıl gelsin yeter!" çağrısıyla sonlanır.

Oldukça öfkeli bir tonda ve manifesto niteliğinde olan Necip Fazıl Kısakürek (1965a: 1) tarafından kaleme alınan "Hilalimizi Yıldızdan Ayırmak İstiyorlar" başlıklı yazı ise derginin ve başyazarının bütün siyasal ve ideolojik müktesebatının jenerik başlık ve dertlerini bütünüyle ortaya seren bir propaganda metni gibidir. Komünistler, devrimbazlar, manevi piçler, hilali kubura atanlar, yıldızı kızıl yıldızın emrine verenler gibi oldukça şedit ifadelerle sözlerine başlayan Kısakürek, müthiş bir Türk-İslamcı coşkuyla hilalle yıldızın birlikteliğiyle ancak şahsiyetini bulan Türklüğün küçük bir oymak olmaktan cihan imparatorluğuna terfiinin bu birliktelikle mümkün olduğunun altını çizerek devam eder. Bir ucu Arapların elinde

İspanya'dan Cenubi Fransa'ya uzanan diğer ucu Türkler eliyle Viyana surlarına dayanan İslam sancağının bu iki ucu, başarıyla birleştirilebilseydi eğer bugün bütün dünyanın Müslüman olacağını da eklemeyen edemez (Kısakürek, 1965a: 1).

Asırlar boyu Haçlıların beceremediğini bizzat içeridekilerin becerdiğini ve Tanzimat Fermanı'na göndermeyle 126 yıldır devam eden İslam düşmanlığının artık galebe çalmaya başladığı endişesini dile getiren Kısakürek (1965a: 1), bu memleketi hak etmeyen, kumar parası gibi yiye yiye bitiremeyenlerin bir an önce aldıkları dış yardımları iade ederek Türk-İslam ruhuna sadık memleketin gerçek sahiplerine bu mümtaz coğrafyayı teslim etmelerini talep eder. Güya Batılı hukuk değerleriyle hareket edip memleketteki Müslüman varlığı ve İslam değerlerini söküp atmaya çalışan bu gafillerin, “daha niceleriyle ve gönüllerdeki asli mânasiyle müslüman”ların malı olan bu memleketi bir an evvel terk ederek kendilerine başka bir vatan tedarik etmelerini salık verir (Kısakürek, 1965a: 1).

Memleketin gerçek sahibi Müslümanları bodruma yerleştiren, kendileri de türlü hile ve horozlanmalarla kabul salonuna yerleşen “hilali yıldızdan kesip koparmak isteyenler, komünistler, devrimbazlar, ilerici geçinenler, Batıcılık taslayanlar, Türkün ruh kökünden kopmuş olanlar” şeklinde ifade ettiği bu kitleye karşı Kısakürek (1965a: 1), halkın uyanışının da yakın olduğunu müjdeler. Son olarak Kısakürek (1965a: 1), bu kitleyi bütün kötülükleriyle tanıyacak memleketin asıl sahibi kitlenin, “birdenbire bodrumdan üst kata fırlayacağı, topunuzu kabul salonunda yakalayacağı ve evin lağımında boğacağı gün yakındır” sözleriyle yazısını bitirir. Başta da vurguladığımız gibi milliyetçi, muhafazakâr ve mukaddesatçı siyasal dilin en ajitatif ve gözde müktesebatını bütün yazı boyunca bol keseden kullanan Kısakürek'in bu yazısı, derginin ve başyazarının Kıbrıs meselesine fırsatçı ve pragmatist yaklaşımının bütün açıklığıyla gözler önüne serdiği gibi bütün kavramları bir arada bulundurması bakımından da örnek niteliğindedir.

Kendi ideolojik konumunun vesilesi haline getirdiği coşkulu bir propaganda metninden sonra meseleyi dış politik açıdan yorumlama çabalarını da ihmal etmeyen Büyük Doğu aynı sayıda, Eski Sefir mahlaslı yazarın kaleme aldığı bir başka yazıya daha yer verir. Yazının nispeten ılımlı tonundan kapakta bahsedilen ve feverana yol açan BM'deki oylamadan önce yazıldığı kanaatine varmak mümkündür. Yazı (Büyük Doğu, 22 Aralık 1965b: 8) yine uzun uzadıya Kıbrıs'taki Kıbrıslı Rum çetelerin tacizlerinden, Kıbrıslı Türklerin onlara kaşı olabildiğince makul savunma pozisyonlarından, buna rağmen uluslararası kamuoyunda mütecaviz duruma düşmelerinden ve bizim dışişlerinin bütün bu meseleleri kâfi miktarda dünya kamuoyuna anlatamadığından dem vurduğu için belli ki oylama öncesi kaleme alınmıştır.

Eski Sefir'in önceki yazıda şikayetçi olduğu TİP'in NATO üsleri gündemi, bu yazıda da kendine bularak ABD ile gereksiz bir sorunun baş gösterebileceği uyarısı yine yapılmış ve buradan güç alan iç kamuoyunda bazı üniversite ve meslek kuruluşlarının yayınladığı hükümetin Kıbrıs politikasını eleştiren bildirilerin de aynı menfi amaçlara hizmet ettiği ikazına yer verilmiştir. Yunan ve Kıbrıslı Rum kamuoyunda tam bir birlik havası hakimken Türkiye kamuoyundaki bu çatlak seslerin Türkiye'nin Kıbrıs'taki jeopolitik çıkarlarını savunma bakımından ciddi sıkıntıları beraberinde getirdiğini savunan yazı (Büyük Doğu, 22 Aralık 1965b: 9), ABD'ye ehveni şer şeklinde yaklaşan ehveni şer niteliğini göremeyen ve memleketin jeopolitik çıkarlarının farkında olmayan bu çevrelerin ve TİP'in, bizi ayların en vahşisine teslim etmek isteyenler olduğu iddiasıyla son bulmuştur.

Bir önceki sayıdaki Kıbrıs Meselesi ilgisi bu sayıda da devam eder ve yine kapakta Necip Fazıl (1965b: 1) yazısı, içeride de Eski Sefir mahlaslı dış politik gelişmeler yorumcusu yazarın değerlendirmesi (Büyük Doğu, 29 Aralık 1965: 8) ve Dağların Çocuğu mahlaslı bir yazarın kaleme aldığı sert bir İsmet İnönü eleştirisi olmak üzere üç yazı daha yayımlanır. Bir önceki coşumcu ve propaganda dozu yüksek yazısına göre bu yazıda Kıbrıs'ın kaybindan dolayı duyduğu üzüntü ve hayal kırıklığını bir tür yas havasında anlatan Necip Fazıl (1965b: 1), Türk milletinin de benzer bir haleti ruhiyede olduğunu berberde karşılaştığı bir doktorun milli duygulara tercüman serzenişinden anlar. Türk milleti öylesine derin bir hüsrana içindedir ki “Adaya karşı anavatan kumsallarında oynayan çocuk bile, gözleri ufuklarda, ölü oyuncağının yanına tabancasını koymuş, sancağının oraya varacağı günü bekler.” (Kısakürek, 1965b: 1).

Necip Fazıl'a (1965b: 1) göre mesele orada hayatının kaybeden altmış yetmiş bin Kıbrıslı Türk'ten ziyade bir tür milli izzeti nefis meselesi haline gelmesi ve kendini mensubu saydığımız Batı medeniyetinin bize hayat hakkı tanımamak için tıpkı 1919'da olduğu gibi Yunanları tekrar bizim imhamıza memur etmesine benzer bir hüviyete bürünmesidir. Bir başka ifadeyle Kıbrıs sadece, Yunanistan'ın ve onun nezdinde Batılıların memleket üzerindeki emellerinin vücut bulduğu bir vesileden ibarettir ve orası olmasaydı bu emeller için gerekli vesile başka bir yerden de patlak verebilecektir. Buradan hareketle Necip Fazıl (1965b: 1), bu vesileyle Batının Türkiye'de “milli şevk, milli hamle, milli irade, milli politika, kısaca hayat hakkı şuuru” gibi mefhumların hiçbirinin olmadığını gördüğünü iddiasını ortaya atar.

Son beş yıldır eline birçok fırsat geçmesine rağmen topraklarını Misak-ı Milli'nin de ötesine geçirme şansını, özgürlük, uygarlık, ilke ve ülkü masallarıyla elinin tersiyle ittiğini iddia ettiği İsmet İnönü'yü ihanetle suçlayan Kısakürek (1965b: 1), bütün kurumları ve mefkureleriyle üzerimize saldıran Yunan'a karşı gık dediği anda Selanik kapılarına dayanacak irade talebinin de kapılardan kovulduğunu belirterek yazısını sonlandırır. Bir kapak yazısının

hak ettiği üzere derginin klasik Türk-İslamcı jargonunun bolca kullanıldığı bu yazı Batılı saydığı özgürlük, uygarlık, ilke, ülkü gibi kavramlara açıktan kahretmesi, faşist milli dirimsellik özgüsü ve çok sayıda Kıbrıslı Türk'ün ölümünün küçük bir detaydan ibaret olduğunu alenen zikretmesiyle numuneliktir.

Eski Sefir'in kaleme aldığı yazı (Büyük Doğu, 29 Aralık 1965a: 8) daha öncekilerde olduğu gibi İnönü dönemi dışişlerinin basiretsizlik ve yetersizliklerinin, AP döneminde de aynı şekilde devam ettiğini, milli davalarla uğraşmak yerine diplomatların resim sergisi gibi lüzumsuz işlerle uğraştığını ve dışişleri yetkililerinin kimi torpillerle o görevlerde oldukları iddiasını dile getirir. BM Genel Kurulundaki oylamada Kıbrıs temsilcisinin sert konuşmasını aynı üslupla yanıtlamayan dönemin AP'li dışişleri bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'i de eleştiren yazar (Büyük Doğu, 29 Aralık 1965a: 8) ayrıca, önerge verip aleyhte oy kullanan kimi Afrika ülkelerini de devlet olmaktan çok tamtamlı kabile, midelerinde yedikleri beyazların uzuvları bulunan yamyamlar topluluğu gibi açıktan ırkçı ifadelerle tanımlar. "Birleşmiş Milletler'de bir yamyamlar sürüsünün hücumuna maruz bırakılan" Türkiye aleyhine çıkan karar rağmen bunu hukuken geçersiz olduğunda ısrarcı olan Eski Sefir'e (Büyük Doğu, 29 Aralık 1965a: 8) göre, müdahale hakkının tanınmaması bakımından eskiye nazarla değişen bir durum yoktur. Normalde daha mutedil bir dille yazan Eski Sefir mahlaslı yazarın bu son yazıda oldukça şedit ırkçı ifadeler kullanması, Büyük Doğu'nun içerisinde bulunduğu siyasal dilin sadece Yunan karşıtı ırkçılığı değil mecra bulduğu anda her türden ırkçılığı dolaşıma sokabildiği göstermesi açısından ilgiye değerdir.

Bu sayıdaki bir başka yazı (Büyük Doğu, 29 Aralık 1965b: 8) şeksiz şartsız Adnan Menderes özgüsü ve onun karşısında mutlak bir şeytan figürü olarak İsmet İnönü ikili karşıtlığı üzerinden ilerlemesi ve bunu Kıbrıs ve Yunanistan'la ilişkiler bağlamında konumlandırmaya çalışmasıyla ilktir. Yunanistan'daki küçücük bir teşebbüsü 6-7 Eylül'le mukabele edecek kadar enerjik bir dış politikanın her türlü saldırıyı sineye çekecek kadar küçülen bir çizgiye evrilmesinin müsebbibi yazara (Büyük Doğu, 29 Aralık 1965b: 8) göre, Lozan kahramanı olmaktan çok milletin mukaddesatını peşkeş çeken bir diplomattan başka bir şey olmayan ve harbin mesuliyetine cesaret gösteremeyip milli haysiyeti payümal eden İsmet İnönü'den başkası değildir. 6-7 Eylül şöyle dursun içerideki şer yuvası Patrikhaneyi 6-7 saat tedirginlik verecek en ufak bir kıpırdayışın olmayışının müsebbibi de olduğu gibi yazara (Büyük Doğu, 29 Aralık 1965b: 8) göre İnönü, bütün bu saldırıları mukabele etmeye çalışan Türk jetlerinin Kıbrıs'ı bombalamalarına da karşı çıkıp bütününü kendi döneminden kaynaklı sorunlara karşı yavuz hırsız rolünde yeni hükümeti eleştirerek vatan haini olduğunu açıkça göstermiştir. Bu

yazıyla beraber bu sayıdaki üç yazı da Türk-İslamcı siyasal bilinçaltının özgün örneklerini fazlasıyla barındırmaları açısından dikkat çekici niteliktedir.

Sadece bir haftalık aradan sonra Büyük Doğu'da Kıbrıs Meselesi, biri kapaktaki Necip Fazıl'ın (1966: 1, 7) yazısı diğeri yine iç sayfalardaki Eski Sefir'in yazısı (Büyük Doğu, 12 Ocak 1966: 8-9) olmak üzere iki yazıyla kendine tekrar yer bulur. Demirel'in Enosis olmayacak beyanatına fazlasıyla içerleyen Kısakürek (1966: 1), meseleyi çok sevdiği at metaforu dolayısıyla anlatarak bu açıklama üzerinden Türkiye'nin bu durumunu da kendi atını kaptırıp sonra da kaptırdığı kişinin o ata binemeyeceğiyle teselli olan müflis tüccara benzettir. Müteşebbis hükümet diye sitayişle yad ettiği Menderes döneminde bu konuda aksiyon üstünlüğüne sahipken şimdilerde bu üstünlüğün büsbütün kaybedildiğinden yakınan Necip Fazıl'a (1966: 1) göre, artık her şeyin ötesinde bir milli haysiyet meselesi haline bürünen Kıbrıs, Türklerin bir malikiyet ve mülkiyet imtihanına çekilmesinin vesilesi olmuştur. Dolayısıyla Kıbrıs'ın varlığıyla Türklerin ve Türk-İslam ülküsünün varlığı şuursuzca girişimler yüzünden bir hale gelmiş ve daha önceki hava hücumu ve BM kararı sonrası yapılamayan Kıbrıs'ın işgali bir zorunluluk boyutu kazanmıştır.

Bu meselede çoğu İnönü başkanlığı hükümetler yüzünden Kıbrıs'ı işgal cesaretinin gösterilemediğini belirten Kısakürek (1966: 7) bu tutumu, kendi öz kuvvetine güvenmeme, davanın mahiyetine nüfuz edememe, milli insiyakı ölçmekten aciz bir bilgisizlik, cesaretsizlik, anlayışsızlık ve haysiyetsizlik örneği olarak tarif eder. Dönemin görevdeki AP Hükümetini şimdiye kadarki gelişmelerin sorumluluğundan özenle varestede tutan Necip Fazıl (1966: 7), bundan sonraki gelişmelerden onların da sorumlu olacağını vurgulamaktan da geri durmaz. Hatta Adalet Partisi'nin bu kutlu davayla imtihan edilmesinin büyük şans olduğunu, bu en çetin görev karşısında göstereceği tavrın partinin siyasal ikbalini de belirleyeceğini belirten Kısakürek (1966: 7), acil tesviye bekleyen Kıbrıs meselesinin diğer bütün meselelerin etrafında örüleceği merkezi niteliğini de üzerine basarak vurgular. Son olarak da İnönü'nün cesaretsiz diplomatik oyunları karşısında Kıbrıs meselesinde, Kıbrıs'a giden yolun Trakya'dan geçmesi, BM'deki kararın tanınmaması, ABD'nin desteğinin aktif tavır alışla pekiştirilmesi, Ayasofya'nın ibadete açılıp Patrikhanenin sınır dışı edilmesi ve bütün bunların üzerine ay-yıldızlı gemilere İstikamet Kıbrıs! emrinin verilmesi gibi maddeleri içeren bir yol haritası çıkarır (Kısakürek, 1966: 7).

Bu sayıdaki Eski Sefir imzalı diğeri yazı da (Büyük Doğu, 12 Ocak 1966: 8-9) Kıbrıs meselesindeki kendi sorumluluğunu yavuz hırsız misali bastırarak görevdeki AP hükümetine yıkma gayretindeki CHP ve İnönü'yü kıyasıya eleştirmektedir. CHP ve İnönü'nün AP'yi zor durumda bırakmak için Johnson mektubunun açıklanması talebi ve BM oylamasındaki

başarısızlığı sürekli gündemde tutan yaklaşımını yazar (Büyük Doğu, 12 Ocak 1966: 8), kendilerinin ABD'nin müdahalesiyle Kıbrıs'a doğrudan askeri bir yaptırım da bulunmadıkları savını pekiştirmek niyetine bağlar. Mektubun içeriğinin açıklanması ve dönemin Kıbrıs müzakerecisi Nihat Erim'in beyanatları nedeniyle CHP'nin kendi kurduğu tuzağa düştüğünü savunan Eski Sefir (Büyük Doğu, 12 Ocak 1966: 8-9), siyaset üstü bir memleket meselesi olan bir milli davanın yine CHP tarafından siyasi hesaplara alet edildiğini iddia eder.

Ekim 1965-Ocak 1966 arasındaki yoğun Kıbrıs mesaisinin ardından neredeyse iki yıl sonra bu meseleye dair Büyük Doğu'da yayımlanan ilk yazı (Büyük Doğu, 29 Kasım 1967: 16-17) solcuların Kıbrıs'ın bağımsızlığını savunmasını Moskova ajanlığına yoran Eski Sefir imzalı yazıdır. Enosis'e karşı Taksim ya da federasyon seçeneğini öne süren dönemin Demirel hükümetini bağımsız Kıbrıs'ı savunmadıkları için ihanetle suçlayan solcu yazarları Eski Sefir (Büyük Doğu, 29 Kasım 1967: 16), Enosis yanlısı Yunanlardan daha tehlikeli olarak tanımlar. Türkiye karşıtı uluslararası güçler de dikkate alındığında bağımsızlık talebinin önünde sonunda Enosis'le sonuçlanacağını bile isteye savunan solcular yazara göre, Moskova'nın dümen suyunda hareket etmektedir.

DP ve Menderes'in gayretleriyle Londra ve Zürih Anlaşmalarında kayıt altına alınan Türkiye'nin garantör devlet olmaktan doğan haklarından feragat etmek anlamına gelen bağımsızlık talebini yazar (Büyük Doğu, 29 Kasım 1967: 17), Moskova'nın taleplerini dillendirmekten öte bir tavır göstermeyen solcuların utanmazlığının kanıtı sayar. Kimi zaman ikili anlaşmalarla Türkiye'ye yapılan Sovyet yardımlarını da ABD ile ilişkileri bozmaya yönelik maksatlı girişimler olarak değerlendiren Eski Sefir (Büyük Doğu, 29 Kasım 1967: 17), Moskova'nın tezlerini dillendiren solcuların ciddi bir milli güvenlik sorunu olarak ele alınıp ayıklanmasının Kıbrıs meselesinin Türkiye lehine çözümünde en temel başlangıç noktası olduğu kanaatindedir. Solcuların da baş ya da iç düşman olarak şeytanlaştırılması ve milli meselelerde doğaları gereği gayri milli bir tavır almaktan geri durmadıkları savı, sağ muhafazakâr lügatçenin gözde stereotiplerinden biri olarak bu yazıda yerini almıştır.

Kıbrıs dair Büyük Doğu'daki ulaşabildiğimiz son iki yazı 13 Aralık 1967 tarihli sayıda yayımlanan Necip Fazıl (1967: 5) imzalı "Kıbrıs Bir Semboldür!" başlıklı yazıyla Eski Sefir (Büyük Doğu, 13 Aralık 1967: 16-17) imzalı "Kıbrıs ve Solcular" başlıklı yazıdır. Bu yazıya da Kısakürek (1967: 5), oldukça özcü bir Batı tanımıyla başlar ve Batılıyı her defasında Türk'ü hedef alarak onun hilafına karar alan ve bu numarayı sürekli surette yutturmaya beceren bir hokkabaz olarak tarif eder. Tam da Batının bu tavrı nedeniyle Kıbrıs davası, boyutunu aşarak bir milletin mazi ve istikbalini kucaklayan bir sembol hüviyeti kazanmıştır. Her ne kadar kimse dinlemese de bu gerçeği sıklıkla dilendirdiğini belirten Necip Fazıl (1967: 5), bu davanın Türk

milletinin varlık ve istiklalini ispatının vesilesi haline geldiğini ve bu ispat için de Kıbrıs ve Selanik istikametinde bir askeri girişimden öte bir yol kalmadığını bir kez daha ilan eder.

Bunun yeni bir İstiklal Savaşına tekabül ettiğini iddia eden Kısakürek (1967: 5), İnönü'nün de aynı dönemde bizzat aynı metaforu kullanmasına hiddetlenir ve şimdilerde sola meyleden bu zatın bu kutlu düşüncüyü sahiplenmesini, mensubu bulunduğu Türk-İslam düşüncesi adına hak gaspı sayar. Batılıların Kıbrıs meselesini, kendi medeniyetinin kaidesi bellediği Yunanlar lehine tavır alarak Türklerin aleyhinde sonuçlandırma gayretlerini de Batının bize karşı ezeli ve ebedi düşmanlığının açık bir işareti olarak yorumlar ve bu sembol vesilesiyle muhasebe ve murakabe gününün gelip çatıldığını ifade eder (Kısakürek, 1967: 5).

“Kıbrıs ve Solcular” başlıklı son yazı ise sorunun kaynağını CHP ve İnönü olarak gören geleneksel tavrını sürdürür ve milliyetçilerin çizmeni giy teklifine karşı çizmem yok aklım var diyerek bu talebi reddedip diplomasi yoluyla meseleyi çözeceğini sanan İsmet Paşa'nın bu aklın zerresini göstermediğini, bu nedenle de adanın fiili işgaline kapı araladığını iddia eder (Büyük Doğu, 13 Aralık 1967: 16). Bir önceki yazıda da CHP'nin siyaset üstü bir milli meselede görevdeki hükümeti zor durumda bırakmaya yönelik tavrını siyasi fırsatçılık olarak tanımlayan Eski Sefir (Büyük Doğu, 13 Aralık 1967: 16), bu tavrıyla düşmanın ekmeğine de yağ sürdüğünü savunur.

O günlerde Kıbrıs meselesindeki Türkiye aleyhine gelişmeler karşısında milliyetçilerin, dönemin hükümetini, Kıbrıslı Türklerin can ve mal güvenliğini teminat altına alma ve garantör devlet olmaktan kaynaklı sorumluluklarını yerine getirmeye davet ettiğini belirten yazar (Büyük Doğu, 13 Aralık 1967: 17), milliyetçilerin ayrıca savaş yanlısı olmadığını iddiasındadır. Buna karşın solcuları, hükümete destek verirken bile Kıbrıslı Türklerin güvenliğinden ziyade hükümeti Yunanistan'a doğrudan askeri müdahaleye çağırıp bu yolla cuntanın devrilmesi ve Yunan solcularının iktidara gelmesi hesabında olmakla suçlar (Büyük Doğu, 13 Aralık 1967: 17). Hükümetin diplomatik bir başarıyla durumu Türkiye lehine çevirmesi ve savaşı bir şekilde meseleyi halletmesinin solcuların bütün hesaplarını bozduğunu ve onların da hükümetten hesap sormaya giriştiğini ifade eden yazar (Büyük Doğu, 13 Aralık 1967: 17), solcuların esas niyetinin millet lehindeymiş gibi görünerek komünist emellerini gerçekleştirmek olduğunu iddia eder.

Bütün bu yazılar üzerinden görüyoruz ki Büyük Doğu dergisi Kıbrıs Meselesini bağımsız bir dış politika meselesi olarak görmekten çok iç politik gelişmeler ve siyasal tavır alışların vesilesi olarak değerlendirmiştir. Sağ muhafazakâr dilin klasik ezberlerinin ve siyasal bilinçaltının sıklıkla dışa vurduğu bir mecra olarak Kıbrıs meselesi bir kendilikten çok kutlu Türk-İslam davasına hizmet edebildiği ölçüde dikkate değer sayılmıştır. Hem Necip Fazıl hem

de diğer yazarlar, meseleye yaklaşırken ilkesel bir siyasi pozisyondan ziyade günün gereklerine hizmet edecek bir sağ pragmatizm ekseninde hareket etmişlerdir.

4.3. Yeniden Milli Mücadele Dergisinde (1970-1980) Kıbrıs Sorunu

Türkiye’de milliyetçi, muhafazakar, mukaddesatçı çizginin neredeyse kurucu nitelikteki mecrası olarak sivrilen Yeniden Milli Mücadele dergisi, bu yaklaşımının hakkını verecek bir şekilde Kıbrıs meselesini de kutlu bir milli dava derekesinde fazlasıyla sahiplenmiş ve on yılda yayımladığı beş yüzü aşkın sayıda doğrudan ya da dolaylı biçimde Kıbrıs bahsine değinen altı yüzü aşkın haber, yorum ve makaleye sayfalarında yer vermiştir. Kimi kez doğrudan kapakta da kendine yer bulan Kıbrıs meselesi, YMM’nin derinleştirme gayretinde olduğu Türk-İslamcı müktesebatın turnusol niteliğinde konularından biri olmuş ve kendi yaklaşımlarının teyidini aldıkları temel bir ilgi sahası niteliğinde görülmüştür.

Kıbrıs meselesinin kronik bir çözümsüzlük yumağına döndüğü 70’lerin başında yayın hayatına başlayan derginin temel derdi dönemin Adalet Partisi hükümetine milli davanın çözümü açısından baskı yapmak ve bu yönde bir kamuoyu oluşturmaktır. Bu çabanın ürünü olarak derginin ilk çıkışından bir ay sonra yayımlanan 3-10 Mart 1970 tarihli 6. Sayısı, Makarios’un Bir omzunda Yunan askeri diğer omzunda kulağına bir şeyler fısıldayan EOKA militanı ile resmedildiği ve bu imgenin orak çekiç, Davut yıldızı ve haç ile desteklendiği “Elenizm Karşısında Türkiye” başlıklı bir kapakla çıkar. Böylelikle aynı sayıdaki “Küstahlaşan Elenizm ve İflas Eden Teslimiyet Politikası” adlı bir başyazıyla da önümüzdeki on yıl boyunca sıklıkla ve iştahla üzerinde duracağı Kıbrıs meselesine giriş yapılmış olur (YMM, 3-10 Mart 1970: 3). Dönemin Yunan cuntasının silahlanma girişiminin tarihsel hıyanetinin güncel bir neticesi olarak düşünülmesi gerektiğinin ifade edildiği başyazı, tıpkı Milli Mücadele dönemindekine benzer biçimde cereyan eden bu gelişmenin Osmanlı’yı yıkıma götürdüğü gibi benzer bir tehlikesinin vuku bulması için Yunan sırtlanının tekrar göreve davet edildiği kanısındadır. Yüz yılı aşkın bir süredir Yunan yılanının Türkün başına zulüm ve musibetten başka bir şey getirmediğini iddia eden yazı (YMM, 3-10 Mart 1970: 3), bu sistemli ve taammüden icra edilen zulüm politikasının ardındaki motivasyonu anlayanın Türkün bugünkü hayati vazifesi olduğunu ifade eder. Kıbrıs ve Batı Trakya’daki Yunan zulmünü örnek göstererek, bu palikaryalar, Yunan sürüleri ve papazlar gibi aşağılayıcı ifadelerle meseleyi çözümleye girişen yazıya göre (YMM, 3-10 Mart 1970: 3), bütün bu olayların ardındaki motivasyon Bizans’ı yeniden kurmak, Anadolu’yu Hristiyanlaştırmak ve tıpkı İspanya’da olduğu gibi sözde İslam istilasına ve bundan kaynaklı karanlık döneme son

vermeştir. Yüz elli yıldır adım adım bu emeline doğru ilerleyen Yunanların son Kıbrıs hamlesiyle de Bizans'ın ihyası açısından önemli eşiği daha atlamıştır. İlk çağlardan beri hile, ahlaksızlık ve şehvet edebiyatıyla kirlenmiş biçimde Yunan hükümdarı İskender eliyle Yunanistan'dan Hindistan'a kadar "iğrenç bir hayat ve sanat anlayışına" dayanan Elen kültürü yayılmayı başarmış ve benzer bir ahlaksızlık, şüpheci felsefe ve iğrenç gelenekler Roma devlet ve askerlik anlayışına da sirayet ederek varlığını sürdürmüştür (YMM, 3-10 Mart 1970: 3). Bu tuhaf birleşmenin sonucu olarak ortaya çıkan Bizans da Hz. İsa'nın tahrif edilmiş öğretisinin örneği olarak ortaya çıkan Hristiyanlığı devlet dini haline getirmiş ve şimdiye kadar bütün Hristiyan devletlerini belirleyen bir dini partizanlığın ilk örneğini teşkil etmiştir.

Yazıya göre (YMM, 3-10 Mart 1970: 3) İstanbul'un fethiyle beraber, devlet himayesinden yoksun kalan Hristiyan kilisesi, İslam'ın ulvi müsamaha ve himayesinde yeniden palazlanmış ve Bizans'ın varisi ve kutsal saydığı Anadolu topraklarının asli sahibi olduğu iddiasını bir an bile unutmuyarak mücadelesini sürdürmüş ve Rusya'dan Mısır'a kadar Ortodoks Hristiyan camiasının liderliğini elden bırakmamıştır. Günümüz Türkiye topraklarında faaliyet gösteren Fener Patrikhanesi'nin esas gayesinin ilk önce kiliselerin varlığını güvenceye almak ve sonrasında bunları ideolojik ve dinsel birer propaganda ve eğitim üssü olarak örgütlemek olduğunu iddia eden yazı (YMM, 3-10 Mart 1970: 3), bu amaçla patrikhane ve mensuplarının Bizans entrika ve ahlaksızlıklarını Hristiyan bir kisvede uygulamaya devam ettirdiğini ifade eder. Patrikhanenin, Osmanlı içerisindeki devşirme ve dönmeler eliyle her tökezlemede Osmanlı iç siyasetinde de etkili olduğunu savunan başyazı, işbirlikçileri Yahudiler, yordakçısı Hristiyan devletlerle beraber imparatorluğu çöküşe sürükleyecek isyan dalgasının fitilini 1820'deki Yunan isyanlarıyla ateşlediğini öne sürer.

Sağ muhafazakar lüğatin gözde düşman figürü Beynelmilel Yahudiliğin de Yunan gizli emellerinin ayrılmaz bir refiki olarak zikredildiği yazıda, Osmanlı'nın reform çabaları nedeniyle askeri bakımdan zaaf gösterdiği her durumda Yunan İsyanı, Girit İhtilali, Trakya'nın kaybı ve On İki Adaların yitirilmesi gibi hadiselerle maruz kaldığı belirtilir. Kıbrıs meselesinin de Siyonizm ve Elenizm'in müştereken tezgahladığı bir sorun şeklinde alınması gerektiğini aksi takdirde benzer bir akıbetin bütün Türkiye için söz konusu olabileceği iddiasının ortaya atıldığı başyazı, Batının güdümünde olmaları nedeniyle bütün bunlara gerekli tepkiyi göstermeyen Türk siyaset erbaplarını ne millet ne de tarihin affedileceğini öne sürerek neticelenir. Şimdiye kadar ele aldığımız sağ muhafazakar ve mukaddesatçı dergilerin genel geçer kavram setini aynı şekilde tedavülde tutan Yeniden Milli Mücadele dergisi, bundan sonraki yazılarda da benzer bir çizgide yayınını sürdürür.

Türkiye'nin de Kıbrıs'takine benzer bir kargaşa ve tedhiş ortamının ortaya çıkacağı öngörüsünü "Kıbrıs'ın Feryadına Kulak Veriniz, Uyanınız" manşetinin altında "Umursamazlığınız Türkiye'de de bir Kıbrıs akıbeti hazırlıyor" alt başlığıyla bu kez de kapaktan duyurur (YMM, 15-22 Eylül 1970: Kapak). İçerideki "Kıbrıs faciâsının sorumlusu Gayri Milli Dış Politikadır!" başlıklı başyazı da ise Türkiye'de dönemin hükümetinin dikkate değer bir Kıbrıs politikası yokluğunun doğrudan yetkili siyasetçiler tarafından da itiraf edilmesi, ciddi bir deha örneği olarak Anadolu'nun etrafındaki adaların tamamını fetheden ecdadın büyük öngörü ve fedakarlığına ihanet olarak yorumlanır (YMM, 15-22 Eylül 1970: 3). Osmanlı'nın yıkılışıyla beraber Türk dünyasının başsız ve himayesiz kaldığını, Milli Mücadele sonrası askeri sahada başarı kazanılsa da aynı becerinin diplomasi sahasında gösterilemediğini savunan başyazı, Türkün mukadderatını tehdit eden ve Türk milletinin söz konusu topraklardaki tarihsel haklarından feragat etmesini kesinleştiren bir belge olarak Lozan Antlaşmasını da büyük bir ihanetin örneği sayar.

Başyazıya göre Batı Trakya, Kıbrıs ve Ege Adalarının Yunanistan'a terkiyle de yetinilmemiş, Yunan dostluğu bahanesiyle Türk toplumundaki insiyaki Yunan aleyhtarlığının örneği sayılabilecek Yunan zulmü odaklı türkölere dahi müdahale edilerek buradaki başarısızlık sumen altı edilmeye çalışılmıştır (YMM, 15-22 Eylül 1970: 3). Milli hislere ket vuramayacağını anlamaktan uzak, kozmopolit ve renksiz bir dış politika ekibi ve gündemiyle II. Dünya Savaşı ve sonrasında da devam edildiğini öne süren başyazı, Yunanistan'ın hem Rusya hem de Yahudi desteğiyle Elen politikasını sürekli el artırarak sürdürdüğünü, Mora, Teselya, Batı Trakya ve Girit'te yaptığının benzerini şimdi de Kıbrıs'ta uyguladığını belirtir. Bütün bunlara rağmen Türk Hariciyesinin "Türkiye'nin Kıbrıs diye bir meselesi yoktur" deme gafletinde bile bulunduğundan şikayet eden yazı (YMM, 15-22 Eylül 1970: 3), milli hislerden yoksun bu hariciye nedeniyle ülkedeki Kıbrıs gündeminin de günlük ve göstermelik politikanın batağına itildiğini savunur.

Demokrat Parti döneminde A. Menderes ve F. Rüştü Zorlu'nun kişisel çabalarıyla Kıbrıs meselesi yeniden milli bir mesele niteliği kazansa da 27 Mayıs sonrası mesele yine sahipsiz kalmış ve Makarios önderliğindeki Rum tedhiş adadaki Türk varlığını büsbütün ortadan kaldırma teşebbüsüne girişmiş, Türk Hariciyesi de kınamanın dışında bir etkinlik gösterememiştir. Haysiyetli bir devletin tebaası ve himayesindeki insanlara yönelen tecavüzün harp sebebi sayılması gerektiğini ifade eden yazı (YMM, 15-22 Eylül 1970: 3), mevcut haliyle insanlık tarihinde olması gereken yerin çok uzağından olan Türk devleti ve milletinin bu türden bir tepki göstermemesini toplum olma vasfını yitirmesine yorar. Kıbrıs meselesinin, Türk-İslam ülküsü temelinde Türkiye toplumunun yeniden ayağa kalkması ve

İslam aleminin manevi, siyasal ve kültürel önderliği seviyesine yükselmesi için vesile gibi görülmesi gerektiğini belirten başyazı (YMM, 15-22 Eylül 1970: 14), bu sorunun çözümünün de ancak böylesi bir yaklaşımla mümkün olduğunu dile getirir. Bu yazıyı da benzer şekilde Kıbrıs meselesini bizzat Kıbrıslı Türk toplumunun sorunları temelinde değil, içerideki milli seferberliğin vesilesi olabildiği ölçüde dikkate alan bir yaklaşımın bir örneği olarak görmek mümkündür.

Yaklaşık bir buçuk yıl sonra yine kapaktan Kıbrıs meselesini gündeme taşıyan dergi (YMM, 29 Şubat-6 Mart 1972: Kapak) Türk hariciyesine uyarısını yineler ve dönemin mevcut dış politik gelişmelerini tehlikeli olarak niteler. İçerideki haber yorum yazısında da (YMM, 29 Şubat-6 Mart 1972: 4) ilkin Kıbrıs, dünyanın en önemli stratejik noktası olarak konumlandırılır ve bu bölgenin hali hazırda Müslüman bir millet olarak Türklerin elinde olmasının da buradaki sıcak ve soğuk savaşın ateşini daha da harladığı iddia edilir. Sağ muhafazakar yaklaşımın gözde jeopolitik izah çerçevesine uygun bir şekilde Kıbrıs'ın coğrafi konumu, büyüklüğü, Anadolu'ya yakınlığı, Türkiye'nin güney sahillerini garantiye alacak nitelikte bir üs oluşu bir kez daha taltif edilir. Tam da bu nitelikleri nedeniyle Kıbrıs'a hakimiyetin Türkiye'nin jeopolitik güvenliği açısından elzem olduğu vurgulanır ve aksi takdirde Rum ablukası ve komünist çemberiyle çevrili bir ülkenin eli kolu bağlanacağı gibi ciddi bir yıkım tehlikesiyle de baş başa kalacağı öne sürülür (YMM, 29 Şubat-6 Mart 1972: 4).

Kıbrıs'ın sadece Türkiye için değil önde gelen bütün beynelmilel güçlerin Ortadoğu'daki hesapları açısından da ciddi önem teşkil ettiğinin iddia edildiği haber-yorumda, yine de esas tehlikenin Yunanistan'ın boyuna silahlandığı Makarios ile doğrudan ve fiilen desteklediği Grivas üzerinden çevirdiği dolaplar vasıtasıyla ortaya çıkacağının bir kez daha altı çizilir. Bu meselenin nitelikli bir şekilde anlaşılmasının tarihsel sürecin iyi incelenmesiyle ancak mümkün olacağı iddiasıyla Yunan bağımsızlık mücadelesinin uluslararası bir komplo biçiminde izahatı bir kez daha yapılır ve Mora, Girit ve Trakya'dan sonra aynı senaryonun Kıbrıs'ta da oynanmaya çalışıldığı savunulur (YMM, 29 Şubat-6 Mart 1972: 4). Burada komünist Rusya'nın da Makarios'a destek vererek sıcak denizlere inmek odaklı kadim politikasını gerçekleştirmek için bu denklemin önemli bir aktörü olarak meseleye dahil olduğu iddiası ortaya atılır ve Grivas'ın da Makarios'da karşı Yunanistan, ABD ve İsrail'in desteğiyle adada Enosis yanlısı bir hükümet kurmanın yollarını aradığı ifade edilir.

Grivas ya da Makarios'tan hangisi galip gelirse gelsin her iki durumda da Türklerin aleyhine gelişmelerin yaşanacağını dile getirildiği haber-yorumda Kıbrıslı Rumların her iki

cenahının da şu veya bu düzeyde Enosis yanlısı olduğu ve uluslararası siyaset erbaplarının da benzer bir çizgide davranarak adadaki muhtemel bir Türk müdahalesinin önüne geçmeyi amaçladığı öne sürülür (YMM, 29 Şubat-6 Mart 1972: 5). Bütün bu tehlikeli gelişmelere rağmen Türkiye dış işlerinin gelişmelerin ciddiyetinin ve tehlikesinin olması gereken düzeyde farkında olmadığı belirtilmiştir. haberde, sadece kınama ve söylem düzeyinde karşı koymanın sonuç vermeyeceği, bu durumun Kıbrıslı Rumların silahlanmalarına onay verilmesi anlamına geleceği ve zaten ciddi acılar çeken Kıbrıslı Türklerin ancak milli bir dış politika ekseninde bu acılardan kurtarılabileceği ifade edilir. Bu yazıda da sağ muhafazakar düşüncenin standart açıklama çerçevelerinin bol keseden kullanıldığı oldukça tipik bir milli dava Kıbrıs yazısı niteliğindedir.

Yeniden Milli Mücadele dergisi bu kez Batı Trakya meselesini de işin içine katarak Kıbrıs ve burası arasında milli çıkarların korunması aşamasındaki ataletten kaynaklı ciddi ortaklıkların olduğu savıyla konuyu yeniden “Batı Trakya ve Kıbrıs’ta Yunan Vahşeti: Milli Dış Politika İstiyoruz!” manşetiyle kapaktan ele alır (YMM, 10-17 Ekim 1972: Kapak). “Kıbrıs ve Batı Trakya Meselesi” adlı başyazıda ise Türk hükümetinin tavrının elim hadiseler karşısında geçici karşı koyuşlardan ibaret bir tepkiselliğin ürünü olmaktan öteye gidemediği ve söz konusu tepkilerin de organize bir bilincin ürünü değil kişisel gayretlerin sonucu ortaya çıktığı belirtilerek milli bir dış politika talebi bir kez daha yinelenir (YMM, 10-17 Ekim 1972: 3). Kıbrıs meselesinin Türkiye hükümetlerinin aksi yönde çabalarına rağmen önemli bir dış politik mesele olarak kendini dayattığının savunulduğu yazıda, Trakya meselesinin de benzer bir sürecin ürünü olması nedeniyle istenilse de istenilmese de bir biçimde kendini kabul ettireceği öne sürülür.

Bu iki meselenin temelde milli istiklal ve şahsi hürriyet davası güden dünya çapındaki mazlum Müslümanların bağımsızlık ülküsünün bir ürünü olarak onlarla bütünleşik bir biçimde ele alınması gerektiğinin salık verildiği başyazı (YMM, 10-17 Ekim 1972: 3), biraz daha ileri giderek bu davanın sadece Türk milletinin bağımsızlık ülküsünü değil esir milletlerin emperyalizmin her çeşidine karşı anti emperyalist mücadelesinin önemli bir parçasını da temsil ettiği fikrini ortaya atar. Bu yaklaşımıyla şimdiye kadar ele aldığımız sağ muhafazakar dergiler arasında meseleyi genel bir anti-emperyalist mücadelenin parçası olarak okuma davetiyle fazlasıyla ayrıksı bir noktada duran Yeniden Milli Mücadele’nin bu tavrını, dönemin siyasal, toplumsal, gündelik dilinde belirleyici olan sol popülist lisanını kendi dillerine tercüme çabasının ürünü olan bir tür araçsal kullanım olarak değerlendirmek mümkündür. Başyazı bu tavrında öyle ısrarcıdır ki bu meselelerin genel bir anti emperyalist

açından ele alınmaması durumunda çağın sosyal ve siyasal ideallerine uygun biçimde çözülmeyeceği iddiasını bir kez daha yineler (YMM, 10-17 Ekim 1972: 3).

Bütün bu uyarılara rağmen, her zaman olduğu gibi aslına rücu ederek Kıbrıs meselesinin bunların ötesinde kimi beynelmilel hususiyetler de barındırdığı iddiasını tekrar tedavüle sokar ve Doğu Akdeniz, Orta Doğu ve bilumum önde gelen uluslararası meselelerde kilit bir noktada duran mesele olarak Kıbrıs meselesi yeniden biricikleştirilir. İngiltere'nin Güney Asya'daki sömürgelerine ulaşımında kilit rol oynaması, en kaliteli fosil yakıtın membaı olan Ortadoğu'yu doğrudan kontrole imkan veren stratejik coğrafi konumu, İsrail'e askeri ve ekonomik yardım için en önemli ikmal noktası olması gibi kritik nitelikleri bakımından Kıbrıs'ın İngiltere ve ABD'nin dış politik gündemi açısından da vazgeçilmez olduğu vurgulanır. Yunanistan'ın da bütün bu çekişmelerden kaynaklı çelişkilerden istifade ederek Enosis emelini gerçekleştirmek için adım adım ilerlediğini belirten başyazı, Türkiye'de meseleye milli ve gerçekçi bir açıdan yaklaşacak milli ideallere sadık kadrolar iş başına gelmedikçe çözümün olmayacağını, mücahitlerin sözleriyle Kıbrıslı Türkleri palikaryanın kurşununun değil asıl anavatanın kayıtsızlığının yaraladığını dile getirerek "Uyan, ey millet evladı!" nidasıyla sona erer (YMM, 10-17 Ekim 1972: 3). Bu yazı da her ne kadar Kıbrıs'ı anti emperyalist mücadelenin bir parçası kılma çağrısı yapsa da sonuçları itibarıyla yine milliyetçi mukaddesatçı dilin tekrar gün yüzüne çıktığı bir yaklaşımın ürünü olmaktan öteye gidemez.

Yaklaşık iki yıl sonra bu kez 1974'teki Kıbrıs Müdahalesinin verdiği coşkuyla dergi, yine kapakta "Mehmetçik Kıbrıs'ta: Gazamız Mübarek Olsun manşetiyle çıkar (YMM, 23-30 Temmuz 1974: Kapak). İçerideki başyazının da çıkartma öncesi yazılmış olsa bile çıkarmayı gerekli kılan koşulları isabetle tespit ettiği, bundan sonra yapılacaklara dair nitelikli bir yol haritası içerdiği iddiasıyla aynı biçimde yayımlandığı belirtilir ve Kahraman Türk Ordusu'nun müdahale ettiği günleri gösterdiği için Tanrı'ya şükrettiklerini ifadesiyle devam eder (YMM, 23-30 Temmuz 1974: 3). Sonrasında müdahale öncesi yazılan bölüme geçildiğinde ilkin Türk milletinin elli yıldır verdiği mücadelenin Yunan bayrakları dalgalanan bir Kıbrıs görmemek üzere olduğu vurgulanır ve bugün, tıpkı Milli Mücadele dönemindeki İzmir'de olduğu gibi Limasol, Larnaka ve Girne'de dalgalanan Yunan bayraklarından duyulan derin üzüntüden bahsedilir. Milli Mücadele döneminde ordu ve fiilen bir devletin olmadığını fakat memleketin kınamalar, bildiriler ya da uluslararası cemiyetler nezdinde girişimlerle kurtulmayacağını bilincinde bir milli duygudaşlık içinde olan ve kanının son damlasına kadar vatanı için savaşmaya azmetmiş bir millet olduğunu belirten başyazı (YMM,

23-30 Temmuz 1974: 3), bugünkü Ecevit iktidarı o zaman olsaydı vatanın da tıpkı Kıbrıs gibi elden gitme tehlikesiyle baş başa kalacağı iddiasını ortaya atar.

Bu türden siyasal ve askeri nitelikli ihtilafların hiçbirinin barış nutukları ya da hayalperest müzakereciliklerle çözümlenmediğini, ihtilalin ihtilalle, silahın silahla ezildiğinin bilincinde olunması gerektiğinin dile getirildiği başyazıda, mevcut hükümetin kifayetsiz uygulamaları karşısında siyaseten karar alıcı durumda olmasalar bile utanç duymaktan kendilerini alamadıkları belirtilir (YMM, 23-30 Temmuz 1974: 3). Yine de Ecevit hükümetine Kıbrıs meselesinin mevcut kangren halinin anlaşılması ve çözümü için on bir maddelik bir yol haritası önerisinde bulunulur. İlkın Kıbrıs'taki süreci anlatan kendi yazılarını okuması salık verilir ve sonrasında da mevcut Yunan müdahalesinin esasen CIA destekli bir ABD operasyonu olduğunun apaçık olduğu, ABD'nin şimdiye kadar Fransa'daki 1968 hareketi gibi kimi girişimlerle kendi hilafına ortaya çıkan gelişmelere ket vurmak için CIA'i etkili bir enstrüman olarak kullandığının altı çizilir. Yunanistan'da ABD'nin Avrupa'da artan nüfuzunun yeni aktörü olarak ciddi Amerikan desteğine mazhar olmuş ve Türkiye'deki Amerikan nüfuzunun aktörleri olarak görülen Süleyman Demirel, Nihat Erım gibi isimlerin yerine Avrupa-İngiltere desteğini önemseyen solcu görünümlü bir ekibin iktidara gelmesi ABD'yi Türkiye'ye karşı daha da müteyakkız hale getirmiştir (YMM, 23-30 Temmuz 1974: 3).

Yol haritasının üçüncü maddesinde Makarios, Grivas karşıtlığı İngiltere ve ABD'nin Kıbrıs üzerindeki nüfuz mücadelesinin görünürdeki yüzü olarak değerlendirilmiş, CIA destekli Grivas'a karşı kendi nüfuzunu koruma amacındaki İngiltere MI6 desteğiyle Makarios'u sürmüş ve sonrasında İngiltere'nin bu mücadeleyi Türklere yönelik bir tedhişe yönlendirerek Türkiye'yi de kendi nüfuzuna destek olacak bir aktör olarak sürece dahil ettiği öne sürülmüştür (YMM, 23-30 Temmuz 1974: 3). Böylelikle İngiltere, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına vesile olmuş, hem buradaki nüfuzunu garanti altına almayı başardığı gibi dolaylı olarak dönemin Demokrat Parti hükümetinin de gayretleriyle Türkiye'nin garantörlük haklarını da teminat altına alması imkanı sağlamıştır. Dördüncü maddede ise Kıbrıs civarındaki zengin petrol yatakları olduğu iddiasını ortaya atılarak ABD'nin hem Ortadoğu'daki çıkarları hem de İsrail'e karşı yükümlölükleri nedeniyle Kıbrıs ilgisinden vazgeçmediği belirtilir ve o dönemde Avrupa ve Türkiye'de esen sol rüzgarlar nedeniyle artan Amerikan aleyhtarlığı nedeniyle ABD'nin kendi çıkarlarını gerçekleştirmek ve adada birkaç askeri üs edinmek gayesiyle Yunanistan'ı kendine ortak seçtiği savunulur (YMM, 23-30 Temmuz 1974: 3, 14).

Beşinci maddede solculuk ham hayalleri ve kendinden menkul sosyal devrim hülyalarıyla palazlandırılan Amerikan aleyhtarlığının mevcut durumda Kıbrıs meselesinin çözümü için ciddi sorunlar barındırdığı iddia edilir ve mevcut iktidarın yine öngörüsüz bir samimiyetsizlikle haşhaş meselesi üzerinden de anti-Amerikancılığın değirmenine su taşımasının sorunları daha da içinden çıkılmaz hale getirdiği dile getirilir (YMM, 23-30 Temmuz 1974: 14). Haşhaş sorununa kimse karşı çıkmazken kendilerinin karşı çıktığını belirten Yeniden Milli Mücadele dergisinde, şu anki yapılan şeyin memleketin yüksek milli menfaatleri açısından akılsızca bir tepki olduğunun bilinmesi gerektiği ve bu menfaatlerin birtakım solcu siyaset teknisyenlerinin romantizmine kurban edilmeyecek denli önemli olduğu ifade edilir. Mevcut iktidarın dönemin uluslararası güç dengesini anlamaktan aciz olduğunu ve tıpkı II. Meşrutiyet zamanında II. Abdülhamid'e karşı İngiliz yandaşlığına bel bağlayan İttihat Terakki'nin yaptığına benzer bir hatayla davranmasının benzer bir felaketle sonuçlanacağını öne sürülür ve bu dönemde İngiltere ve Avrupa'ya yanaşmanın Türk milletine yazık etmek ve milletin kaderiyle kumar oynamak olduğu dile getirilir.

Yedinci maddede Ecevit hükümetinin İngiltere'yi Kıbrıs'a müşterek müdahaleye çağırın tavrı, ham hayalden ibaret bir şuarsuzluk olarak nitelendirilir ve İngiltere'nin bugüne kadar şeytanlık ve ciddi siyaset madrabazlığıyla üzerinde güneş batmayan imparatorluk olarak bulunduğu her coğrafyada yerel iş birlikleriyle iş gördüğü ve oradaki dinamikleri tüketene kadar kendi lehine kullanmaktaki ustalığı, tarihten örneklerle ortaya konulur (YMM, 23-30 Temmuz 1974: 14). Ecevit kastedilerek bu işin Tagore çevirmenliği yaparak, Bu düzen değişmelidir gibi hayaller şaheserleri kaleme alarak olmayacağını bilinmesi gerektiği ifade edilir ve İngiltere'yle müşterek askeri müdahalenin mümkün olduğunu sanmanın aklını peynir ekmekle yemekle eş değer olduğu savunulur. Ecevit'in Kıbrıs'taki Yunan darbesinin hemen ertesinde İngiltere gitmesinin hazin ve utanç verici olarak değerlendirildiği sekizinci maddede ise iktidarın Avrupa-İngiltere faktörünü okumaktan büsbütün aciz olduğu vurgulanır.

Silahı silahla, ihtilali ihtilalle ezmekle meşgul olmayıp dünya kamuoyunun desteği, sosyalist blokun takdiri, tarafsızların tahsisi gibi gereksiz işlerle uğraşıldığının vurgulandığı dokuzuncu maddeye göre bu bekleyişin fiili Enosis'in ortadan kaldırılması açısından zerre kadar faydası yoktur (YMM, 23-30 Temmuz 1974: 14). Bu noktada yapılması gereken tek şeyin Türkiye'nin doğrudan adayı işgali olduğunun savunulduğu onuncu maddede, bütün risklerine rağmen Türkiye'nin orada kendine uygun bir düzen kurulana kadar kalması gerektiği savulur ve bütün acılara karşın Türkiye'ye sorunu kendi lehine sonsuza kadar çözmesi için altın bir fırsat niteliğindeki bu duruma müdahalede geç kalınması halinde, Türk

milletinin ellerinin sorumluların yakasında olacağı dile getirilir. On birinci ve son maddede ise ABD gibi uluslararası güçlerin engellediği bahanesiyle bu müdahaleden kaçınmanın sonuçlarının oldukça ağır olacağı, Kıbrıs meselesinin gür sesinin bir süre kısılacağı fakat mevcut siyasal konjonktürde bu suskunluğun uzun sürmeyeceği öne sürülür (YMM, 23-30 Temmuz 1974: 14). Sonuç olarak bu uzun yol haritası, şimdiye kadarki yazılardaki milliyetçi muhafazakar söylemin derli toplu bir tekrarı olsa da örtük Amerikancılık önerisi ve baskın anti komünist eğilimleriyle de dikkat çekicidir.

Yeniden Milli Mücadele, yol haritasının sunulduğu ve Kıbrıs Harekatının hemen ertesindeki sayıda da meseleyi yeniden “Türkiye’nin Kıbrıs Tezi Ne Olmalıdır?” başlığıyla kapağına taşımıştır (YMM, 30 Temmuz-6 Ağustos 1974: Kapak). Aynı başlıkla yayınlanan başyazıda ise Türk milliyetçilerinin yıllardır savunduğu kutlu ülkünün Türk Ordusu tarafından liyakatle icrasından duyulan mutluluk ifade edilir ve Türk milliyetçilerinin ateşli ülkü ve önerilere ortadaki başarıdan sonra karşı çıkmanın artık mümkün olmadığı savunulur (YMM, 30 Temmuz-6 Ağustos 1974: 2). Mevcut başarıyla beraber suskun milliyetçi muhafazakar aydın zümresinin de görüşlerini açıkça ifade etme imkanı bulunduğu ve böylelikle sahada kazanılan başarının masada kaybedilmesi imkanının da kalmadığı ifade edilerek Türk Ordusu’nun bu zaferi sayesinde milli ve manevi değerlerin de toplumda ön plana çıkması nedeniyle derginin de bundan sonra en temel meşgalesinin Kıbrıs olacağı dile getirilir.

Türkiye’nin Kıbrıs meselesinde tezi ne olmalıdır sorusu ekseninde mevzunun ayrıntılı bir tahliline girilir ve Kıbrıs’ta menfaati bulunan güçler başlığı altında Türkiye, Yunanistan, Amerika, İngiltere, Rusya, İsrail ve Orta Doğu Arap Ülkeleri olmak üzere yedi ayrı menfaat odağı zikredilir (YMM, 30 Temmuz-6 Ağustos 1974: 2). Türkiye’nin Kıbrıs’taki menfaatleri de Kıbrıs’ın, asırlardır süren tedhiş, tehdit ve asimilasyona rağmen Türk toprağı olduğu gerçeğinin değişmemesi, jeopolitik ve jeostratejik konumu nedeniyle Türkiye için kontrolü elzem bir coğrafya oluşu, Kıbrıslı Türklerin Türkiye Türklüğünün ayrılmaz bir parçası olarak kendi haline terk edilmesinin mümkün olmayışı ve Kıbrıslı Türkleri koruma davasının dünya çapında bir Türklük davasının da elzem bir unsuru olması gibi nedenler üzerinden temellendirilir (YMM, 30 Temmuz-6 Ağustos 1974: 2).

Bu mücadelede Kıbrıs’ın statüsünün oldukça önem arz ettiğinin ve bu projenin siyasal, toplumsal, iktisadi ve kültürel dönüşümü de kapsayan çok taraflı dönüşüm projesi olarak düşünülmesi gerektiğinin belirtildiği yazıda (YMM, 30 Temmuz-6 Ağustos 1974: 2), adadaki durumun dönemin ulusal bağımsızlık savaşları gibi olmadığı tam tersine tarihsel olarak hak sahibi azınlık bir toplumun varoluş mücadelesi gibi düşünülerek uluslararası topluma da meselenin bu şekilde anlatılması gerektiği salık verilir. Bu anlamda benzer mücadelelerde

ortaya çıkan tarihsel deneyimlerin ürünü olan statü örnekleri verilir ve Kıbrıs'ta muhtemel statü olarak Bağımsız Kıbrıs, Adada iki devlet ve Ada'nın Türkiye tarafından ilhaki başlıkları altında üç öneriden hangisinin makul olacağı tartışmaya açılır.

Yunanistan'ın eskiden beri izlediği temel politikanın önce isyan çıkarıp, bulunduğu topraklardaki Türk çoğunluğu tedhiş ederek ve göçe zorlayarak orada çoğunluğu elde edip sonrasında bağımsızlık etmek üzerine kurulu bir Elen yayılmacılığı olduğu vurgulanır ve Kıbrıs'ta da temel amacın yine bağımsız devlet teziyle ortaya çıkıp o devletin de zamanla Yunanistan'a bağlanmasının koşullarını oluşturulması olduğu iddia edilir (YMM, 30 Temmuz-6 Ağustos 1974: 2). İngiltere ve ABD'nin de menfaatinin farklı gerekçelerle de olsa bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti yönünde olacağı belirtilir ve bu iki ülkenin mevcut üslerini korumak ve etkin olmak istedikleri coğrafyalarda etkinlikleri sürdürmeleri bakımından bu seçeneğin dışında başka bir seçeneği göz önüne almayacağı savunulur (YMM, 30 Temmuz-6 Ağustos 1974: 3). Buradaki çıkar unsurlarından biri olarak Rusya'nın da temel tezinin anti-emperyalizm ve demokrasi iddiasıyla temellendirilmiş bir bağımsız Kıbrıs tezi olacağı dile getirilir ve böylelikle Rusya'nın da Kıbrıs'ın içindeki kuvvetli yerel komünist unsurların etkisiyle kendi nüfuzunu sağlama almasının koşullarını oluşturacağı iddiası ortaya atılır. İsrail'in Kıbrıs politikasının da hamiliğini üstlenen ABD'ye paralel olarak şekilleneceği vurgulanır ve Orta Doğu'daki Arap Devletlerinin de Müslümanlıktan çok kendi milli menfaatlerini ön plana alarak üslerden arınmış bağımsız bir Kıbrıs Devleti'ni savunacakları belirtilir (YMM, 30 Temmuz-6 Ağustos 1974: 3). Türkiye dışındaki farklı aktörlerin çıkarlarının farklı gerekçelerle de olsa bağımsız bir Kıbrıs Devleti ekseninde şekilleneceğinin bütün açıklığıyla ortaya konulduğu düşünülür ve buradan Türkiye için milli menfaatlere en uygun tezin hangisi olacağının tetkikine geçilir.

Kıbrıs'ta bağımsız bir devlet için öncelikle kaynamış bir bütünlük olarak bir Kıbrıslı kimliğinden bahsedilmesi gerektiği, fakat Kıbrıs'ta böylesi bir kimlikten çok türlü hile ve desiseyle çoğunluk haline gelmiş bir Rum kitlesinin yanı sıra Türk halkının ayrılmaz bir parçası olan azınlık durumuna düşmüş bir Türk varlığının ötesinde müşterek bir kimliğin varlığından söz edilemeyeceği vurgulanır (YMM, 30 Temmuz-6 Ağustos 1974: 3). Bu nedenle Türkiye dış işlerinin sıklıkla Kıbrıs Halkı ifadesini kullanmasının ciddi bir iş bilmezlik ve garabet örneği olduğuna dikkat çekilir ve bu ifadenin, azınlık statüsünün kabulü ve bu statüden kaynaklı haklardan başka bir amaca hizmet etmeyeceği, bunun da sonuçları itibarıyla kağıt üstünde kalan kimi garantiler nedeniyle Enosis'e giden yolun taşlarını döşeyeceği iddia edilir (YMM, 30 Temmuz-6 Ağustos 1974: 3, 13). Benzer şekilde bağımsız devlet tezi de Kıbrıslı Türkleri azınlık statüsünden kurtarmayacağı gibi onları Rum

çoğunluğun diktasına sokmak ve ileride Yunanistan'a bağlanmanın zeminini oluşturacaktır. Bu açıdan Yeniden Milli Mücadele dergisine göre, Kıbrıs'ın toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı tezlerini gündemde tutmak Türkiye'nin garantörlük hakları ile Kıbrıslı Türklerin varoluş koşulları açısından en son yapılması gereken şeydir ve 1960'lardan beri var olan bu statünün Türkiye'nin milli menfaatleri açısından ne denli ciddi sıkıntılara yol açtığı da bütün açıklığıyla görülmüştür (YMM, 30 Temmuz-6 Ağustos 1974: 13).

Bütün bu değerlendirmeler ışığında Türkiye'nin milli menfaatleri bakımından Kıbrıs'taki tek seçeneğin adanın bütünüyle ilhak edilmesi ve orta vadeli hedef olarak Girit, On İki Adalar ve Batı Trakya için de aynı tarifenin uygulanmasıdır. Adadaki fiili durumun bu yöndeki bir girişim için fazlasıyla imkan tanıdığı vurgulanır ve bağımsızlık, Kıbrıs Devleti gibi tezlerin acilen terk edilmesi, Türk askerinin adada kalıcı olarak bulunarak anavatanla bağlantısının sürekli kılınması, Taksimi gerçekleştirmenin ilk adımı olarak Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin derhal kurulması ve mevcut durumun uluslararası hukuk açısından da kabulü için gerekli kararlılığın gösterilmesi şeklindeki dört başlık altında derginin Kıbrıs tezi özetlenir (YMM, 30 Temmuz-6 Ağustos 1974: 13). Derginin Kıbrıs meselesindeki görüşlerinin en açık ve berrak dille özetlendiği yazı olması bakımından oldukça dikkat çekici olan bu çalışma, bundan sonraki tarihsel gelişmelerin neredeyse benzer bir çizgide ilerlediği düşünüldüğünde Türk siyasal yaşamı açısından da etkili olmuş kurucu bir metin niteliği taşımasıyla ilgiye değerdir.

Bir önceki sayıda bundan böyle temel meşgalesinin Kıbrıs meselesi olduğunu belirten dergi, bu ilgisini bu sayıda da devam ettirir ve yine kapaktan meseleye yer vererek "Cenevre Görüşmelerinde İlk Hedef: Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Olmalıdır" manşetiyle çıkar (YMM, 6-13 Ağustos 1974: Kapak). Harekat sonrası imzalanan Cenevre Anlaşmasını madde madde ele alınarak Ada'da alınacak barış ve acil güvenlik tedbirleri, TSK'nin tedrici çekilmesi için gerekli tedbir ve prosedürler, Kıbrıs'ın müstakbel statüsü için kabul edilen hükümler bölümü şeklinde listelenir (YMM, 6-13 Ağustos 1974: 3). Türkiye Ordusu'nun denetimindeki bölgelerde güvenliğin onlara bırakılması, denetimi dışındaki Türk bölgelerindeki Yunan işgalinin sonlandırılması olumlu gelişmeler olarak değerlendirilse de dergiye göre denetim dışındaki Türklerin güvenliğinin BM Barış Gücü'ne bırakılmasının bu başarıyı gölgelediği ifade edilir. Adanın bütünüyle Yunan güçlerinden arındırılıp sadece kuzeyde değil Türklerin olduğu her yerde denetimi ve güvenliği sağlamasının koşullarının oluşturulması gerektiği savunan dergi, geçici de olsa fiili durumun hukuki bir statüye kavuşturulmasını olumlu bulsa bile Türkiye Ordusunun tedricen çekilmesinin kabulünün de bir o kadar isabetsiz bir karar olduğu vurgulanır (YMM, 6-13 Ağustos 1974: 3). Adadaki hasmane faaliyetlere son verme

taahhüdünün herhangi bir kayda bağlanmamış olması da olumsuz gelişmelerden biri olarak değerlendirilir ve Yunan-Rum yönetiminin savaş suçlusu sayılmasının sağlanamaması ve mevcut Türk sivil rehinelere harp esiri sayılması da bir başka olumsuzluk şeklinde zikredilir (YMM, 6-13 Ağustos 1974: 12).

Türkiye Ordusu'nun adadan kademeli olarak çekilmesini öngören maddenin de Kıbrıs'ta bağımsız bir Türk Devleti kurulmasının önünde engel teşkil ettiği gibi Kıbrıslı Türkleri de kesin bir garantiden mahrum bıraktığı da yazının bir başka iddiasıdır. Ayrıca Cenevre anlaşmasıyla ortaya çıkan yeni statünün bir yenilikten çok eski Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir kopyası olduğu belirtilir, hatta garantörlük gibi konularda görece gerilemelerin bile olduğu öne sürülür. Kıbrıslı Türklerin varlık koşullarını korumadığı tarihsel deneyimlerle belgeli Kıbrıs Cumhuriyeti deneyiminin tekrar ısıtılarak çözüm gibi sunulması yazıya göre, Türk Hariciyesinin bu deneyimden gerekli dersleri çıkarmadığına işaret etmektedir (YMM, 6-13 Ağustos 1974: 12). Anlaşmada övülen federal statünün de ciddi sakıncalar barındırdığı ifade edilirken önünde sonunda azınlık niteliğindeki bir grubun federal devlet içerisindeki statüsünün çoğunluğun tahakkümünden öteye gidemeyeceği savunulur. Bu yazıda da Kıbrıs meselesi bir milli dava olarak telakki edildiği gibi mesele bağımsız bir Türk Devleti ve oradan da Taksime varacak bir yol haritası ekseninde değerlendirilmektedir.

Bir haftalık ara sonrası yine kapaktan Kıbrıs mesaisine devam eden Yeniden Milli Mücadele dergisi, "Milli Tezden Taviz Verilemez: Yeni Görüşmeler Başlamadan Önce, Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kurulmalıdır" manşetiyle çıkar (YMM, 27 Ağustos-3 Eylül 1974: Kapak). İkinci hareketle beraber adanın kuzeyinin tamamen kontrol altına alınmasının Türkiye'nin kararlı duruşunun anlaşılmasında hayli önem teşkil ettiği vurgulanmış ve bağımsız Kıbrıs ve Kıbrıs'ın toprak bütünlüğü gibi söylemlerden Kıbrıs Türk Cumhuriyeti aşamasına doğru bir eğilimin ortaya çıkmaya başladığına dikkat çekilmiştir (YMM, 27 Ağustos-3 Eylül 1974: 3). Adanın Rumlar tarafından kontrol edilen bölgesindeki Türklerin korunmasına yönelik de derhal bir yol haritası belirlenmesi gerektiği ifade edilmiş, aksi takdirde oradaki Türklerin yeniden ciddi bir katliama uğrama tehdidiyle baş başa kalabilecekleri uyarısı yapılmış ve ayrıca adada bir Rum gerilla hareketine de kesinlikle izin verilmemesi gerektiği kaydedilmiştir.

Dünya kamuoyunda elde edilen meşruiyetin yanı sıra Türkiye kamuoyu ve siyasetinde de Milli Kıbrıs Tezi istikametinde bir dönüşüm olduğu savunulmuş ve Kıbrıs politikasının uluslararası siyasetin fay hatlarında hassasiyetle yürütülmesi gereken bir süreç olduğu belirtilmiştir. Mevcut Türkiye iktidarının bu hassas dengeyi oluşturma konusunda yeterince hazırlık sahibi olmadığından şikayet edildiği gibi hareketin adanın tümünü kontrol altına alma

gayesi gütmemesi de ciddi bir vizyon eksikliğinin ürünü olarak değerlendirilir. Bu gayenin güdülmemesi düşmanın bütünüyle bertaraf edilmesini de engellemiş ve Rumların kimi yerlerde Türkleri imhasına olanak tanımıştır. Halbuki ada bütünüyle kontrol altına alınsa hem pazarlık gücünün yükseleceği hem de adadaki Türklerin daha geniş bir sahada savunulması imkanının ortaya çıkacağı iddiası ortaya atılmıştır (YMM, 27 Ağustos-3 Eylül 1974: 14). Yazıya göre Türkiye hükümetinin temel gayesi ikinci hareketla beraber edinilen geniş hareket sahası vesilesiyle ilkin kendi kontrol ettiği bölgeler dışındaki Türkleri de güvenceye almak, aksi durumda hiçbir barış görüşmesine iştirak etmemek, Türklerin uğradığı mezalimi dünya çapında bir mesele haline getirmek ve barış görüşmelerinden önce, bir an evvel Kıbrıs Türk Devleti'ni kurmak şeklindeki milli yol haritasını hızlıca işler hale getirmiştir (YMM, 27 Ağustos-3 Eylül 1974: 14).

Kıbrıs mesaisini meseleyi yine kapağına taşıyarak devam ettiren dergi, “Baf, Limasol ve Larnaka’da Türk Varlığı Tehlikede: İktidarı Göreve Çağırıyoruz” başlığıyla ve arka planında kara kıızıl bir fonla, üzerinde haç işareti bulunan Roma miğferi takmış kuru kafa temalı Azrail figürleriyle yayımlanır (YMM, 3-10 Eylül 1974: Kapak). Başyazıda ise Yunanistan’ın NATO’nun askeri kanadından çekilme kararı, ABD’nin sırtını Yunanistan ve İsrail’e yaslayan Orta Doğu politikasının çöküşü olarak yorumlanır ve ABD’ye bu garabetten kurtulmadığı sürece nitelikli bir Orta Doğu politikası tesis edemeyeceği yönünde nasihatler verilir (YMM, 3-10 Eylül 1974: 3). Batının Yunanistan’ı halen kadim Elen medeniyetinin mirasçısı saymasının da bir başka gariplik olduğuna dikkat çekilir ve şimdiki Rumlar, eski Atina halkıyla dilsel ortaklık dışında herhangi bir ilişkisi olmayan, Latin asıllı Doğu Roma askerlerinin tasallutuyla Elen kültürüne asimile edilmiş, Ege, Mora ve Teselya’da yaşayan etnik anlamda karmakarışık bir grup olarak Roma’nın ortaya çıkardığı ırksal birliğin tortularında ibaret birtakım insanlar olarak tanımlanır (YMM, 3-10 Eylül 1974: 3).

Dergiye göre hareket sonrası bir başka tehlike de mevcut durumda askeri bakımdan hayli zayıf düşen Rum tarafının Türkiye Ordusu’nun uluslararası toplumda işgalci olarak görülmesine hizmet edecek bir gerilla savaşı yürütme girişimidir. Bu girişim üzerine gerilla savaşı nedir ve ne sebeple, kime karşı yapılır gibi sorular ekseninde uzun uzadıya bu konunun izahına girişilir ve ileride ciddi sıkıntılara yol açacak bu girişim için hızla önlem alınması salık verilir (YMM, 3-10 Eylül 1974: 3). Önlem almadan bütün bunları başarı şansı az ufak tefek sorunlar gibi görmenin, sorunun daha kronik hale gelmesinin kapılarını ardına kadar açacağı vurgulanırken, mevcut askeri başarının hiçbir sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal girişimle pekiştirilmeden yeterli görülmesinin de fahiş bir hata olacağı dile getirilir ve yeni girilen bu istikamette henüz yolun başında olduğunun farkında olarak Kıbrıs Türk

Cumhuriyeti’ni bir an önce kurup duyurarak proaktif bir politika sergilemenin elzem olduğu ifade edilir (YMM, 3-10 Eylül 1974: 3). Bu yazı da şimdiye kadarki yazıların tekrarı niteliğinde olsa bile, ABD dış politikası ve Yunan milletinin etnik kompozisyonuna ilişkin spekülasyonlarıyla milliyetçi muhafazakar dağarcığa ilginç katkılar sunması bakımından dikkate değerdir.

13 Şubat 1975’te Kıbrıs Türk Federe Devleti’nin tek taraflı ilan edilmesi, derginin Kıbrıs sorunundaki coşkusunu artırır ve mesele yine kapaktan “Kahraman Ordumuzun Kutlu Zafer Armağanı: Yaşasın Kıbrıs Türk Devleti” manşeti ve ay yıldız armalı bir asker miğferiyle sınırları ayrılmış kırmızı renkli bir Kıbrıs görseliyle birlikte verilir (YMM, 18-25 Şubat 1975: Kapak). Kutlu mücadelenin Ada’da bağımsız bir Türk Devletine evrilmesinin yarattığı muazzam coşkuyla başlayan başyazı da Türk iktidar ve yöneticilerinin tahayyülünün ötesinde bir milli yüceliş hareketi olarak tanımladığı bu gelişmeyi nadiren ortaya çıkacak bir tarihi gelişme şeklinde selamlar (YMM, 18-25 Şubat 1975: 3). Eldeki askeri olanakların madden değerlendirilmesiyle açıklanamayacak çapta ilahi bir kudretin eseri olarak düşünülmesi gereken bu kutlu zafer, sosyal bilimler alanında da irade ve ilahi takdirin ayrık bir örneği şeklinde yüceltilir. Kıbrıs Türk Devletinin ilanının kendi milliyetçi yaklaşımlarının ne denli ilmi, realist ve rasyonalist olduğunun çok açık bir teyidi gibi okunduğu başyazı, Türk milliyetçiliğinin memleketin kronik sorunlarının çözümü için tek gerçek alternatif olduğunun da böylelikle ortaya çıktığını iddia eder.

Harekat sonrası kucağına altın tepsiyle gelen fırsatı tepme konusunda birbiriyle yarışan dönemin Türkiye siyaseti erbapları, bütün hatalarına rağmen bağımsız Türk cumhuriyetine uzanan kaçınılmaz tarihsel akışın önünde duramamıştır. Harekatı bütün adayı kapsayacak şekilde genişletip adada kalıcı bir demokrasi tesis edilene kadar kalacağını beyan edebilecek, serbest seçimlerin yapılması demokrasinin kurulması gibi insani hedefler temelli iddiasıyla adadaki varoluş koşullarını da meşrulaştırma yoluna gidebilecek ve adanın statüsüne dair hiçbir imada bulunmadan Türkleri kuzeyde toplayabilecekken Ecevit hükümeti bunların hiçbirini yapmamış ve elindeki psikolojik üstünlüğü de kaptırmıştır (YMM, 18-25 Şubat 1975: 3). Bu kritik dönemde ülkeyi hükümete bırakacak denil basiretsiz bir yönetim sergileyen Ecevit’in, buradan edineceği ciddi prestiji de kaybettiğinin vurgulandığı başyazı, kurulan devletteki federe ifadesinde de bir an önce vazgeçilmesi gerektiğini ve bu devletin bağımsız bir Kıbrıs Türk Devleti olarak kurumsallaştırılmasının elzem olduğunu savunur. Milliyetçi ve muhafazakar anlayışın sorunların çözümü için en yetkili adres olarak tanımlanması ve Ecevit’in de bir günah keçisi olarak yeniden kurgulanması açısından bu yazı da ilginç niteliklere sahiptir.

Tek taraflı devlet ilanını coşkuyla karşılayan fakat ilan edilen devletteki federe ifadesinin yersiz bir ısrarın ürünü olarak Türkiye'nin milli çıkarlarına aykırı olduğu uyarısı yapan dergi bu sayıda da yine kapaktan bu uyarısını tekrarlamış ve “Yunanistan'ın Beynelmilel Baskıları Davet Eden Bizans Entrikaları Karşısında Kıbrıs Cumhuriyeti Derhal İlan Edilmelidir” manşetiyle çıkar (YMM, 16-23 Eylül 1975: Kapak). Türkiye'nin Kıbrıs harekatı sonrasındaki üç ay boyunca uluslararası camia nezdinde herhangi bir ciddi eleştiriye maruz kalmadığı fakat üzerinden on dört ay geçmişken rüzgarın bütünüyle aleyhine döndüğünün savunulduğu başyazı da ise bütün bunların sorumlusu olarak dönemin siyasi aktörleri hedef gösterilir (YMM, 16-23 Eylül 1975: 3). Harekat sonrası kaleme alınan bütün yazılarda olduğu gibi bu yazıda da ciddi bir fırsatın kaçırılması, Kıbrıs'taki Rum-Yunan zulmünün dünya kamuoyuna yeterince izah edilemediği, yeni kurulan devlet de bile kullanılan ve eski statünün kabul edildiği yanılsaması yaratan federe ifadesinin kullanılmaya devam edilmesinin sakıncaları ve Kıbrıslı Türklere türlü eziyetler eden ve savaş suçlusu konumunda olması gereken Rum yönetimiyle barışı müzakere etmenin zararları eleştiri konusu yapılmış ve Türkiye'nin temel tezinin Bağımsız Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olması gerektiği bir kez daha vurgulanmıştır (YMM, 16-23 Eylül 1975: 3).

Son kapağın üzerinden bir buçuk yıllık bir süre geçtikten sonra uluslararası siyasi aktörlerin Kıbrıs meselesiyle daha yakından ilgilenmeye başladığı dönemde sorunu tekrar kapağına taşıyan Yeniden Milli Mücadele, “Türkiye Kıbrıs Türk Devleti hedefinden taviz veremez” manşetiyle yayımlanır (YMM, 8-15 Şubat 1977: Kapak). ABD'den İngiltere'ye, Rusya'dan Avrupa ülkelerine varıncaya kadar birçok uluslararası gücün sorunun çözümü için birbiri ardı sıra açıklamalar yapıp çözüm önerisi sunduğunun belirtildiği başyazı da bu çabaların esasen Türkiye'nin şimdiye kadar kazanımlarını korumayı başardığı askeri zaferinin masada ortadan kaldırılmaya yönelik girişimler olarak değerlendirilmesi gerektiği dile getirilir (YMM, 8-15 Şubat 1977: 3). Askeri, siyasi, stratejik ve coğrafi nitelikleri bakımından Kıbrıs'ın bütün bu aktörlerin dış politik çıkarları için fazlasıyla kritik bir yer teşkil ettiğinin aşıkardığı ifade edilir ve bunun için de en uygun çözümün Batı güdümüne daha teşne Yunan-Rum toplumunun denetiminde bağımsız federe bir Kıbrıs Cumhuriyeti olduğu iddiası ortaya atılır. Bütün bu girişimlerin ardındaki temel motivasyonun Türklerin bütünüyle bağımsız bir Kıbrıs Türk Devleti kurmasının önüne geçmek olduğu vurgulanırken Türkiye'nin ve Kıbrıslı Türklerin bu gayeden asla vazgeçmemesi gerektiği belirtilir. Bu yazı da yine benzer tezlerin belli aralıklarla zikredildiği bir hatırlatıcı işlevi görmesinin yanı sıra tezinin haklılığına fazlasıyla kani bir siyasi akımın tezlerini sürekli surette gündeme tutmaya çalışmasının işareti olarak okunabilir.

Denktaş'la Makarios arasındaki Viyana görüşmelerinde varılan mutabakat metninde Kıbrıs'taki statükonun aleyhine olduğu düşünülen kimi maddeler nedeniyle adayı yeniden kapağına taşıyan Yeniden Milli Mücadele Dergisi, siyah fon üzerinde bütünüyle yeşil bir Kıbrıs haritası ve ikisi bu harita üstünde olmak üzere bu fona rasgele dağılmış iskambil kağıtlarından oluşan kapak mizansenini ve "Kıbrıs'ta Tezgahlanan Düşman Oyunlarına Dikkat!" manşetiyle yayımlanır (YMM, 22 Şubat-1 Mart 1977: Kapak). Başyazı da ise Viyana görüşmelerin üzerinde mutabık kalınan maddelerden serbest dolaşım ve yerleşme maddesinin Rumların adayı yeniden Rumlaştırmasına kapı aralayan oldukça tehlikeli olduğu vurgulanır (YMM, 22 Şubat-1 Mart 1977: 7). Denktaş'ın aksi yönde beyanlarına karşın Türk tarafının iki bölgeyi iki toplumlu yapıdan taviz verdiği endişesinin taşındığı ifade edilir ve Kıbrıslı Türklerin varoluşsal koşullarını sağlamaları için elzem olan mevcut statükonun zaten tavizi gerektirmeyecek çapta asgari bir nokta olduğu iddia edilir. Yeni tesis edilecek devlette iki başkanlı çözümün önerilmesini olumlu bulan dergi, bütün bunlara rağmen hali hazırdaki durumdan en küçük taviz vermeden politik mücadelenin sürdürülmesi gerektiğini savunur (YMM, 22 Şubat-1 Mart 1977: 7).

Türkiye'de hükümet değişikliğinin ardından Ecevit hükümetinin yeniden göreve gelmesiyle Kıbrıs müzakerelerinde yeni hükümetin şimdiye kadarki dış politik yaklaşımdan daha farklı bir anlayış ortaya koyacağı yönündeki uluslararası toplum nezdindeki beklenti ve açıklamalar derginin şimdiye kadar korunmasından memnun olduğu statükoyu sıkıntıya sokacağı endişesiyle karşılanır. Bu nedenle neredeyse bir yıl sonra Kıbrıs meselesi tekrar kapağa çekilir ve "Türk milletinin Gözü İktidarda: Kıbrıs'ta Tek Taraflı Taviz Verilemez" manşetiyle bu endişe duyurulur (YMM, 24-31 Ocak 1978: Kapak). Türklü çeşit baskılarla da olsa Kıbrıs meselesinin sonuçta Rumlara yarayacak tipte bir federal devlet yaklaşımıyla çözülmesi yönündeki çabaların kesinlikte kabul edilebilir olmadığı vurgulandığı haber-yorum yazısında ise hükümetin de dik durarak bu yönde baskılara boyun eğmemesini salık verir (YMM, 24-31 Ocak 1978: 4).

Görevdeki Ecevit hükümetinin ülkedeki ekonomik zorluklar nedeniyle muhtaç duruma düştüğü Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), Amerika ve uluslararası kredi kuruluşlarının baskısıyla Kıbrıs'taki statükonun değişmesine yönelik ortaya koyduğu girişimlerin sorunun tekrar nüksetmesine yol açacağı endişesini yüksek perdeden dillendiren dergi, yaklaşık altı ay sonra yeniden bir Kıbrıs manşetiyle çıkar (YMM, 1-8 Ağustos 1978: Kapak). İçerideki eleştiri yazısında ise hükümetin verdiği tavizleri, Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin (KTFD) sırtına yıkmaya çalışan kurnazlığına da dikkat çeker ve kendi maruz kaldığı baskıyı KTFD'ye yansıtan hükümetin oranın da sağlıklı ve milli kararlar almasının

önüne geçtiği savunulur. Harekat sonrası iskana kapatılan Maraş bölgesinin tekrar iskana açılarak Rumların bölgeye dönüşünün önünü açmaya dönük teklifini Rumların kuzeydeki yerleşim yerlerinin tamamına geri dönüşünün kapısını aralayacak bir hayli tehlikeli bir gelişme olarak yorumlanır. Hatta dönemin Kıbrıs Rum Yönetimi başkanı Kipriyanu'nun el yükselterek konuyu sadece Ecevit'le müzakere edeceğini bildirmesi ve Denktaş'ın Kıbrıslı Türkleri temsil yetkisini haiz olmadığını iddia etmesi de bir başka tehlikeli girişim olarak anılır (YMM, 1-8 Ağustos 1978: 4).

Sonraki yazılarda da konu yine doğrudan kapağa taşınarak Yunanistan ve Rum tarafının meseleyi kendi lehlerine çözmek adına uluslararası bir mesele haline büründürmekte ve Türk ordusunu fiilen işgalci olarak göstermekte başarılı olduğu (YMM, 31 Ekim-7 Kasım 1978: 4), Kıbrıs Türk Federe Devletinin varlığına ilişkin hukuki bir garanti alınmadan mutabakat metinlerine imza atıldığı (YMM, 29 Mayıs-5 Haziran 1979: 3), uluslararası toplum nezdinde sürekli tavizler verilerek sahada alınmış askeri başarının karşılığının bir türlü alınamadığı (YMM, 24-31 Temmuz 1979: 6), dönemin CHP hükümetinin ve kimi siyaset erbablarının engelleri karşın tek çözümün Kıbrıs Türkünün bağımsız bir devlete sahip olması gerektiği (YMM, 21-28 Ağustos 1979: 4) gibi meseleler defaatle vurgulanır.

Dergide Kıbrıs meselesine ilişkin dikkate değer son yazı BM'nin Türkiye aleyhine aldığı bir kararın verdiği üzüntü ve kızgınlığın ürünü olarak kaleme alınmış izlenimi veren ve "Kıbrıs Türkü Türkiye'den Kara Bekliyor?" manşetiyle yine kapaktan da (YMM, 27 Kasım-4 Aralık 1979: Kapak) duyurulan başyazıdır. Kıbrıs'ta adım adım gerileyen bir pozisyonunun harekat sonrası Türkiye hükümetlerinin basiretsiz politikalarından ileri geldiği savunulan başyazıda, neyse ki KTFD lideri Denktaş'ın tutarlı bir milli yolda ısrar etmesiyle büsbütün kaybetme noktasında olmadığımıza şükredilir ve bütün aksi yönde çabalara rağmen Denktaş'ın Türklerin adadaki milli varlıklarını güvenceye alma yönünde kararlı bir şekilde durduğu iddia edilir (YMM, 27 Kasım-4 Aralık 1979: 3). Kıbrıs halkının olmadığı ve adada iki millet yaşadığı, Kıbrıs meselesinin çözümünde hiçbir toprak tavizinin söz konusu olamayacağı, Türkleri 1961-1974 dönemine geri götürecek her türlü çözümden uzak durulması gerektiği, Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık ve özgürlük mücadelesinin bütün dünyaya tanıtılması gerekliliği ve Kıbrıs Türk Devletinin bağımsızlığının ilan edilmesini aciliyeti şeklinde beş maddeden oluşan bir yol haritası tekrar en temel çözüm yolu olarak sunulur (YMM, 27 Kasım-4 Aralık 1979: 14).

Bütün bu yazılar ekseninde bakıldığında Yeniden Milli Mücadele dergisi de Kıbrıs meselesini oradaki halkın bağımsız bir meselesi gibi değil de doğrudan anavatanın jeopolitik güvenliğinin bir vesilesi gibi düşünmüş ve genel bir milliyetçi muhafazakar uyanış açısından

araçsal mahiyetiyle önemsemiştir. Yer yer hamaset ve komplo temelli sağ muhafazakar dilin galebe çaldığı olsa da genel hatları itibarıyla dergideki dilin daha diplomatik teamüllere uygun biçimde ilerleme gayretinde olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumda Yeniden Milli Mücadele hareketinin daha kuruluşu itibarıyla devlet erkanına nüfuz etmek ve devlet politikalarına etki etmek gayesi taşıyan bir kadro hareketi olma ülküsünün fazlasıyla payı olduğu görülmelidir.

4.4. *Sebil Dergisinde (1976-1982) Kıbrıs Sorunu*

Necip Fazıl'dan ciddi düzeyde etkilenmiş, siyasal sosyalleşmesi ve eğitimini onun rahleyi tedrisatından geçerek edinmiş Kadir Mısıroğlu'nun 1976 yılından 12 Eylül 1980 Askeri darbesine kadar kesintisiz 250 sayı yayımladığı *Sebil Dergisi* de İslamcı, milliyetçi muhafazakar muhayyilede önemli etkisi olan bir haftalık yayın organı olarak değerlendirilebilir. Mısıroğlu'nun 12 Eylül sonrasındaki Almanya sürgününde 1988-1992 yılları arasında 19 sayı daha yayımlanan dergi (Eroğul, 2019: 185), sonrasında yayın hayatını sonlandırırsa da başyazarı Mısıroğlu önderliğinde *Sebil Yayınevi* başlığı altında yayımlanan kitap ve risalelerde de benzer yayın çizgisini devam ettirdiğini söylemek mümkündür.

Esas mesaisini, İngilizlerle işbirliği halinde hem memleketi hem de bütün İslam alemini halifesiz ve başsız bırakmayı amaç edindiğini iddia ettiği Mustafa Kemal ve ona referansla oluşturulmuş Kemalist düşünceye kahretmeye hasreden Mısıroğlu, bu dili popülerleştirme yolunda verdiği konferanslar ve yazdığı kitap ve yazılarla memlekette reaksiyoner bir İslamcı yaklaşımın serpilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Kemalist inkılaplara karşı da hayli üst perdeden seyreden (kendi deyimiyle) bir nefret edebiyatı inşa etmeye gayret eden Mısıroğlu, eski güzel maziye simgelediğini düşündüğü Arap harfleri kullanmak, fes takmak gibi pratikleri gönülden sahiplenmesi, şeriatçı kimliğini coşkuyla benimsemesi nedeniyle laikler nezdindeki en gözde küfür olan mürteci sıfatının ta kendisi olarak görülmüş, kendisi de bu pratiklere bir cihat değeri atfetmiştir (Bora, 2017: 441).

Tekrar dergiye dönersek *Sebil*'de esasen bu ideolojik müktesebatın propagandasını yapmayı amaç edinmiş bir yayın çizgisini benimseyen Mısıroğlu, memleketin bütün meselelerini neredeyse komplo teorisine varan bir anti-Kemalist teyakkuzun kılavuzluğunda değerlendirmiştir. Sadece tarihsel ve iç siyasal gelişmeler değil dış siyasete dair yazılarda da bu İslamcı tavrın belirgin bir etkisi görülebileceği gibi tipik bir milliyetçi-mukaddesatçı ve mütedeyyin jargonun hakimiyetini tespit etmek mümkündür. Derginin ilk sayısında kaleme aldığı “Başlarken” başlıklı başyazıda Mısıroğlu (*Sebil*, 2 Ocak 1976: 3), buradaki esas gayesinin fikri bakımdan vasıta sıkıntısı yaşayan iman hizbini, kıyamete kadar sürecek hak-

batıl mücadelesinde zinde bir kadroyla sahaya sürmek olduğunu belirtir. Kıbrıs meselesi de bu bakımdan benzer mecrada yayın yapan dergilerin yaklaşımlarıyla paralel biçimde fetihçi ve tebliğci bir İslamcı propagandanın vesilesi olması bakımından dergide kendine yer bulabilmiştir³.

Sebil'deki Kıbrıs konulu ilk çalışma Yesevizâde mahlaslı Ş. Alparslan Yasa⁴ tarafından kaleme alınan ve iki aylık bir süre zarfında haftalık olarak yayımlanan dokuz yazıdan oluşan “Kıbrıs Harekâtının Perde Arkası” başlıklı yazı dizisidir. “Yahudi filozof SOM-BART” ibaresiyle ilk yazının hemen başına koyduğu “Harbler, Yahûdîlerin hasatlarıdır, İhtilâller de öyle...” alıntısıyla meseleye hangi açıdan yaklaşacağını açıkça ortaya koyan Yesevizâde (Sebil, 27 Haziran 1976: 12), Türkiye'nin yeniden harp sahalarına dönüşünün coşkusuyla bu mühim hadiseye analitik bir yorum getirmek gerektiği iddiasıyla söze başlar. O vakte kadar adeta bir sis perdesi inşa edencesine meselenin özünü perdeleyen fakat kendini objektif bir çözümleme biçimi olarak sunan diyalektik maddeciliği yeren bir metodoloji eleştirisiyle işe koyulan yazar, kendi ortaya koyacağı yaklaşımın, büyük meselelerin perde arkasında cereyan eden gelişmeler ve onların da ardındaki gücü teşhise yönelik, polemik değil analitik niteliği baskın bir tavır olacağı savını sürdürür. Bütün bu iddiayı öne sürerken sıklıkla zahir-batın, sis perdesi, perde arkası, büyük fikriyat gibi kavram setlerine başvurmasından da anlaşılacağı gibi yazar, okuyucuya karşı kendini, olayların arka planına vakıf bir şifre çözücü, müçtehit şeklinde konumlandırır.

Bu analitik mahareti ve yönelimi nedeniyle kişilerle değil fikirlerle uğraşacağını, kişilere değinmesi gerektiği vakit de esasen onların fikri aidiyetlerine odaklanacağını beyan eden yazar, bütün bu metodoloji bahsine karşın olayların perde arkasındaki gücü teşhis etmede hiç zorlanmaz ve (büyük bir analitik yeteneğin ürünüymüş gibi sanki) Yahudileri, cümle fenalığın ardındaki asıl güç olarak tespit eder (Sebil, 27 Haziran 1976: 12). Bu tespitini fantastik ithamıyla reddedecekleri de “davranış bakımından İblis'in askeri” hüviyetindeki Yahudilerin uluslararası nizamı teşkilatlandırma ve yönetmedeki etkinliklerini göremeyecek çapta naif olmakla suçlar. Yazarın deyimiyle Sağ (ilahî) ve Sol (şeytani) fikriyatların mücadelesi ilelebet süreceği için şeytani nitelikleriyle solu da temsil eden Yahudiliğin ortadan kaldırılması derken de fiziki bir yok etmeden değil fikri mücadelenin doğal sonucu olacak bir olgudan bahsettiği şerhini de düşmeden edemez.

³ Derginin başyazarı Kadir Mısıroğlu'nun sadece dergide değil kurduğu yayınevinde yayımladığı kitaplarda da kendi dünya görüşüne uygun görmediği yerleri bile isteye kestigi, değiştirdiği ve hatta yeniden yazdığını, bütün bunları da açıkça beyan etmekten imtina etmediğini vurgulamak gerekmektedir. Mısıroğlu'nun yaptığı bu türden müdahalelerin ayrıntılı incelemesi için bkz. (Sarı, 2023: 102-129).

⁴ Yazara ilişkin daha ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.tyb.org.tr/tybnin-40-yilinda-ilk-40-uyemiz-s-alparslan-yasa-yesevizade-35045h.htm> Erişim Tarihi: 01.10.2023.

Kıbrıs meselesindeki Yahudi parmağını (!) ilk tespit eden çalışma olmakla da övünen yazar, çağdaş tarihin gerçekte bir Yahudi tarihi olduğunu belirten vecizelerle de tezini desteklemeye çalışır. Muazzam bir analitik çalışmanın ürünü olarak ulaştığı bu objektif bilginin de sorgusuz sualsiz kabul edilmekten ziyade eleştirel bir zihinsel mesaiyle değerlendirilmesi gerektiğini salık veren Yesevizâde, bu türden bir eleştireliliğin de kendisi gibi her türden dogmaya karşı anti-konformist bir müellif için şans olacağını dile getirir. Uzun uzadıya metodoloji tartışmaları yapan, bilginin objektif, sosyal bilimsel mesainin de bir bilgi istifinden çok çözümleyici olmak kaygısı gütmesi gerektiğine dikkat çeken yazarın, sağ muhafazakar dilin temel stereotiplerini yazıda bolca kullanması bir hayli ilgi çekicidir.

İlk yazıdaki şifre kırıcı tarihçiliğinin metodolojik unsuru olarak kuvvetli bir antisemitizmle her dünya tarihsel olayın ardında bir Yahudi komplosu aramayı gerçek sosyal bilimsel faaliyetin işareti sayan Yesevizâde (Sebil, 2 Temmuz 1976: 12), dizinin bir hafta sonraki ikinci yazısında da benzer bir çizgiyi devam ettirir. Yesevizâde, Kıbrıs tarihini 1571'deki Osmanlı fethinden sonra başlatan ve Müslüman Türk hakimiyetinde mutlu mesut yaşarken yine bir Yahudi komplosuyla dönemin Osmanlı bürokrati Yahudi banker Yasef Nassi'nin orayı bir Yahudi kolonisi olarak yeniden inşa etme kaygısının yarattığı nifak tohumları sonrası bu düzenin bozulma emaresi göstermeye başladığı kanaatindedir. Yahudiler ya da dönme Osmanlı erkanının adada etkisini arttırması devlet kurumlarının da iflasını beraberinde getirmiş, 19. Yüzyıl itibarıyla Yahudilerin artık bütün dünya tarihsel gelişmelerin temel aktörü ve belirleyicisi olmasıyla beraber de büsbütün elden gitmiştir. Yazara göre 1789 Fransız Devrimi Yahudilerin perde arkasından dünyayı yönetme halini tam anlamıyla gün yüzüne çıkarmış, dünyanın tamamı neredeyse bir Yahudi müstemlekesine dönüştüğü için o tarih itibarıyla bir Yahudi Çağı başlamıştır (Sebil, 2 Temmuz 1976: 12).

Kıbrıs'ın 93 Harbi döneminde büyük devletler arasında denge politikası güderek yenilginin tesirini azaltmaya çabalayan dahi (!) padişah II. Abdülhamid devrinde İngiltere'ye bırakılması da yine bir dönme Yahudi devlet adamı olan Midhat Paşa'ya ihale edilir ve böylelikle burada da Yahudi komplosunun görevde olduğu vurgulanmış olur. Aynı dönemde Almanya'da Bismarck, Fransa'da 3. Cumhuriyet ve Britanya Krallığı yönetimi perde arkasında yönetimi ellerinde bulunduran Yahudi bürokrat ve devlet adamlarının etkisindedir. Yesevizâde ayrıca, Bilhassa Britanya Krallığı'nda dönemin başbakanı Benjamin Disraeli'nin İspanya'dan kaçan bir Yahudi ailesinin mensubu olmasıyla Kıbrıs'taki bozulmanın müsebbibi saydığı Yasef Nassi'nin aynı coğrafyadan gelmiş olmasını da manidar sayar (Sebil, 2 Temmuz 1976: 12).

Yazara göre sadece Britanya iç siyasetinde değil, imparatorluğun dünya çapındaki etkinliğinde de merkezi ve önemli bir yer teşkil eden Disraeli tabii ki Kıbrıs meselesine de el atmaktan geri durmamış, Kıbrıs'ta bir İngiliz himayesi tesis ederek Britanya'nın Yakın-Şark'taki hakimiyetini pekiştirmiştir. Sonuç olarak Hem Benjamin Disraeli hem Yasef Nassi hem de Midhat Paşa'nın Yahudi kökenine vurgu yapan Yesevizâde, yine oldukça seçmeci bir tarih okumasıyla kendi Yahudi komplosu anlatısını pekiştirecek örnekleri seçerek kurduğu antisemitist hikayeyi daha da muhkem kılmaya çabalamıştır.

Dizinin üçüncü yazısını bütünüyle Disraeli'ye hasreden Yesevizade (Sebil, 9 Temmuz 1976: 12), onun İngiliz İmparatorluğu'nu Yahudi menfaatlerine asker eden bir hayli inançlı bir Siyonist olduğu ve ömrünü tümüyle Yahudilerin hükümrانlığında bir dünya devleti hülyasına adanmış iddiasındadır. Yazara göre, başbakanlığı döneminde İngiliz dış politikasının yönünü Şark'a çevirmesinde de temel rol alan Disraeli'nin bu ısrarı, Yahudi uyanışını ortaya çıkaracak siyasal ve toplumsal yapıyı ortaya çıkarma gayretinden ileri gelmektedir. Disraeli'nin İngiliz emperyalizmi kisvesinde İsrail oğullarının ikbali ve hegemonyasını önceleyen bir anlayışı hakim kılmaya çalıştığını ifade eden Yesevizâde, Yahudilerin İngiltere'yle kurdukları stratejik ortaklığın kendilerine dünya hakimiyetini sağlayacak bir hareket sahası kazandırdığının farkındalığıyla davrandıklarını savunur (Sebil, 9 Temmuz 1976: 12).

Yesevizâde, Disraeli nezdinde Yahudilerin İngiliz İmparatorluğu'nda bu denli etkili olmalarının sonucu olarak II. Abdülhamid de zorunlu olarak ve biraz da yine Yahudi kökenli sadrazam Midhat Paşa'nın da ittirmesiyle Kıbrıs'ı İngilizlere terk etmek zorunda kaldığını belirtir. Yahudilerin aleyhindeki Rus Çarlığı'na karşı 93 Harbi'ni kaybeden Osmanlı İmparatorluğu'nun Yahudilerle işbirliğine mecbur kaldığını ve Disraeli'nin de elindeki bu kozdan azami şekilde faydalanarak Yahudiler lehine hem Osmanlı'dan hem de Rusya'dan tavizler kopardığını dile getirir. Disraeli'nin Osmanlı'nın bekasını önemseyen tavrının Yahudi karşıtı Çarlık Rusya'sına karşı onu bir tampon olarak ayakta tutma kaygısının ürünü olduğunu iddia eden yazar, bu sebeple bir yıkım olarak görülen Berlin Anlaşmasının Osmanlı'nın Balkanlardaki hakimiyetini uzatan ve Avrupa'daki varlığını halen sürdürmesine yarayan bir gelişme olarak da yorumlanabileceği savunur (Sebil, 9 Temmuz 1976: 12).

Bütün bu sürecin sonunda Kıbrıs'ta, “insan bünyesine en muvafık bir fikriyatın mesut idaresi son bul[muş]” (Sebil, 9 Temmuz 1976: 12) ve adada zulüm devri başladığı için Türk nüfusun önemli bir kısmı adadan göçmek durumunda kalmıştır. Yazara göre, adanın ilhakı I. Dünya Savaşıyla beraber resmileşmiş, ön planda görülen İngiliz İmparatorluğu hakimiyetine karşın arka planda işleyen Yahudi komplosu nedeniyle Kıbrıs, İsrail Devleti'ne giden yolun

saç ayaklarından birini teşkil etmek üzere büsbütün İngiliz kolonisi hüviyeti kazanmıştır. Sürecin tamamı İngiliz hükümeti ve kamuoyunda etkin Yahudi ileri gelenler tarafından yürütülmüş, sadece bürokrasi de değil basın yayın organlarının bizzat sahipleri olarak o mecrada da etkili Yahudiler nedeniyle kamuoyu da istenilen yönde etki altına alınarak buradan toplumsal bir meşruiyet de devşirilebilmiştir. Bu yazı da yine Yesevizâde'nin, Yahudi komplosunu kendince oldukça sarih gördüğü bağlantılar üzerinden tahkim ettiği ve büyük resmin tamamını bütün açıklığıyla ortaya koyduğunu düşündüğü bir hatta ilerlemiştir.

Bir sonraki yazıda İngiliz siyasetindeki Yahudi etkisini parlatmaya devam eden Yesevizâde (Sebil, 16 Temmuz 1976: 12), liberalinden muhafazakârına, sosyalistinden radikaline varıncaya kadar siyaset arenasının ileri gelenlerinin Yahudi menfaatlerini hayata geçirme konusunda muazzam bir aşk ve ihtirasla çalıştıklarını savunur. Lloyd George, Robert Cecil, James Balfour gibi dönemin önde gelen İngiliz siyasetçilerinin Filistin'de bir Yahudi Ocağı kurulmasını destekleyeceklerini ifade ettikleri Balfour Beyannamesini de bu aşk ve ihtirasın işareti sayar. Sağ muhafazakâr zihniyetin gözde yaklaşımı olan komploculuk ve soy sop analizi yöntemiyle Lozan görüşmelerinde İngiliz heyetine başkanlık eden Lord Curzon'un da kuvvetle muhtemel Yahudi olduğunu iddia eden yazar, Lozan'la beraber Kıbrıs'ın kaybının resmileşmesini de Yahudi'ye hizmet düsturuyla hareket eden İngiliz diplomasisinin bir başka oyunu olarak resmeder.

Lozan'da Kıbrıs'ın resmen kaybedilmesinden sonraki gelişmeleri ise Yesevizâde, ömrünü Kemalizm'i kahretmeye ve dolayısıyla Lozan'ın bir hezimet olduğunu ispata adanmış derginin başyazarı Kadir Mısıroğlu'nun Lozan: Zafer mi Hezimet mi? (1971) adlı eserinden uzun bir alıntıyla aktarmaya çalışır. Alıntı, Lozan'la birlikte Kıbrıs'taki Türk varlığının ortadan kaldırılması için adeta bilinçli biçimde kabul ettirilen maddeler nedeniyle İngiliz tabiiyetini kabul etmeyenlerin anavatana göçe zorlandığı ve böylelikle adadaki Müslüman Türk nüfusun bu süreçte dramatik biçimde azaldığı iddiasıyla başlar. 1. Dünya Savaşı'nda sefalet ve açlık içinde Türkiye'nin Ege sahillerine kaçan ve burada dönemin hükümeti tarafından misafir edilen Yunanların, Lozan sonrası İsmet Paşa döneminde bizzat onun yardımlarıyla Kıbrıs'a yerleştirilmesi de Rumların şimdilerde nüfus çokluğundan kaynaklı hak iddialarına temel oluşturmuş ve bu durumun en büyük müsebbibi de olarak da İsmet Paşa gösterilmiştir (Mısıroğlu: 1971: 289-291).

Lozan Anlaşması'nda Kıbrıs'ın ilhakını resmiyete kavuşturan 20. Madde ile orada yerleşik Türk tebaanın durumunu tespit eden 21. Maddenin bugünkü sorunların kaynağını teşkil ettiğini iddia eden Mısıroğlu, bu maddelerin yanı sıra anlaşmanın 16. Maddesinde düzenlenen muğlak ifadeler nedeniyle Türkiye'nin anakara dışındaki topraklardan da mutlak

anlamda feragat ederek peşinen teslim olduğu kanaatindedir. Bir diğer deyişle Yesevizâde, Mısıroğlu'nu da desteğe çağırarak Yahudi komplosundan, Kemalist eliti suçlamaya varıncaya kadar sağ muhafazakâr popüler dilin en kullanışlı enstrümanlarını bu yazıda da devreye sokmuştur.

Dizinin beşinci bölümüne de Lozan sonrası Kıbrıs'ın durumunu Yahudi İngiliz müstemlekesi şeklinde tarif ederek başlayan Yesevizâde (Sebil, 23 Temmuz 1976: 12), adadaki İngiliz hakimiyetine karşı tepkilerin zamanla komünist nitelikli bağımsızlık hareketlerine dönüşmesinin ardında da Yahudi parmağını hemen teşhis eder. 1960'ta da Yahudiler, o dönem kendi çıkarlarını sıkıntıya sokmayacak en ideal yol olan Kıbrıs'ın bağımsızlığını, parlattıkları komünist hareket eliyle tesis edip Kızıl Papaz lakaplı Makarios'u da bağımsız Kıbrıs'ın başına geçirmiştir. Yesevizâde'ye göre son derece bilinçli bir komplonun parçası olarak planlanan bu gelişmeler Türk toplumunun adada yaşamasının koşullarını hepten zorlaştırmış ve sonunda harbe kadar gidecek yolun taşlarını döşemiştir.

Bu yorumlardan tıpkı geçen yazıdaki gibi bu kez de Abdi İpekçi'nin (Milliyet, 26.08.1974: 9) dönemin Kıbrıslı Türk Liderlerinden Rauf Denktaş'la yaptığı mülakattan uzunca bir alıntıyla tarihsel sürece ilişkin bilgilendirme yapar. Denktaş 1974 müdahalesi sonrası verdiği mülakatta esasen, Kıbrıs'ta ezelden beri Taksim taraftarı güçlü bir damarın olduğunu, kimi zaman geri çekilmişler gibi görünseler de Türkiye'deki sağ iktidarların da bu damarı işlemek ya da zinde tutmak için el atından girişimlerde bulunduklarını ve kendisinin de mücadeleye katılmasının bu şekilde gerçekleştiğini anlatma gayretindedir. Bir diğer deyişle mülakatta Denktaş, Kıbrıs'taki halkların müşterek birliği ve yönetimine dayanan, bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti'nden daha çok iki toplumun da anavatanlarla bütünleşme kaygısını ifade eden Enosis ya da Taksim temelli iki devletli ya da ayrılıkçı çözümün peşinde olduklarını meşrulaştırmaya dönük bir anlatı inşa etmeye çalışır.

Sayıcı az ve teşkilatlanma bakımından da Kıbrıslı Rumlardan daha geri konumda bulunan Kıbrıslı Türklerin bu evrede yaşadıkları sıkıntı ve hayal kırıklıklarını kendi yaşamından tanıklıklarla da süslenmiş epik bir hikaye şeklinde anlatan Denktaş (Milliyet, 26.08.1974: 9), Taksim hareketinin ulaştığı mevcut evrede eskiden bu mücadelede yer almış fakat çeşitli nedenlerle dışarıda kalmış insanların da artık yeniden coşkuyla bu milli davaya katılmaya hazır olduklarını belirtir. Tıpkı diğer yazılarda olduğu gibi bu bölümde de Yesevizâde, Yahudi komplosuyla başlayıp milliyetçi muhafazakâr tarihyazımını pekiştirecek bir anlatı inşa etme amacıyla tıpkı kendisi gibi meseleyi ayrılıkçılık temelli bir milli dava ekseninde değerlendiren Rauf Denktaş'ı da oyuna dahil ederek mevcut konumunu tahkim etmeye çalışmıştır.

“Kıbrıs Harekatının Perde Arkası” başlıklı yazı dizisinin altıncı bölümünde Yesevizâde (Sebil, 30 Temmuz 1976: 12), Kıbrıs meselesi örneğinde Yahudi bahsini artık histeri boyutuna taşır ve Yahudi komplosunun dünya çapında iş görme biçimine dair Yahudi başlıklı bir çerçeve yazı kaleme aldığı gibi işin Kıbrıs sorunu boyutunu da Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs başlıklarıyla ele alan bir stratejik plan altında inceler. Yahudi’nin ırki fitratı itibarıyla dünya hakimiyetini hedeflediğini, bunun kutsal kitap ve cemaatin ileri gelenlerinin beyanatlarından kolaylıkla anlaşılabilceğini iddia eden yazar, Yahudilerin bu tavrının da sayıca az olsalar bile dünya nimetlerinde sadece kendilerinin hak sahibi olduğu yönündeki kuvvetli inançlarından kaynaklandığını ileri sürer. Yazara göre, böylesi bir hedef her ne kadar havsala almaz olsa da keyfiyetin kemiyete faik olduğu savıyla Yahudiler, “kemmi noksanını dehşetengiz bir Makyavel sevkulceyiyle gidermiştir” (Sebil, 30 Temmuz 1976: 12).

Yesevizâde, Yahudi’nin Efendi, geri kalan bütün ulusların köle olduğu bir dünya devleti hedefine iki adım ileri, bir adım geri şeklinde hareket ederek, kimi zaman taviz verir, vazgeçer görünerek fakat hiçbir zaman bu amaçtan sapmadan yürümekte pek maharetli oluşunu da utangaç bir kıskançlık ve gıptayla anlatır. Dünyanın mevcut halde kapitalist ve komünist olmak üzere iki kutuplu yapısını da bu cihanşümül Yahudi sevkulceyişinin planlı bir neticesi olarak yorumlayan yazara göre, kapitalizm bir katalizör olarak Yahudi hakimiyetine zemin hazırlarken oradan kaçanların sığındığı komünizm de zaten bizzat nitelikleri itibarıyla Yahudi fikriyatının şeytani bir parçası olarak yine benzer bir amaca hizmet eder. Yazar ayrıca, ABD ve Sovyetler Birliği’nin adeta birer kukla gibi rollerini oynaması neticesinde İslam aleminin de komünizme ve dolayısıyla Yahudi hakimiyetine girmesinin koşullarının oluşturulması bakımından kapitalizm itildiği kanaatindedir (Sebil, 30 Temmuz 1976: 12). Bu çerçeve metin, şimdiye kadar ara ara değinilen, laf arasında söylenip geçilen Yahudi komplosu ve dünya hakimiyeti stratejisi gibi gözde komplocu söylemin derli toplu biçimde sunulması bakımından oldukça dikkat çekicidir.

Çerçeve yazıda Yahudi’nin ezelden beri peşinde koştuğu cihan hakimiyeti mefkuresini gün yüzüne çıkaran Yesevizâde (Sebil, 30 Temmuz 1976: 12), bu mefkurenin Kıbrıs meselesindeki planını da ortaya sermeye girişir ve konuyu Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs şeklindeki üç alt başlıkta ele alır. Tıpkı dünyada olduğu gibi Türkiye’de hüküm sürmek için türlü çeşit oyunları tatbik etmekten geri durmayan Yahudiler, ilkin halifeliliği kaldırarak İslam aleminin önde gelen ülkesi ve tabii lideri olan Türkiye’yi bu etkiden yoksun bırakmış ve memleketteki sermaye gücüne sahip olmalarının verdiği kuvvetle Türkiye’de kapitalizmin de tedricen etkinlik kazanmasının koşullarını yaratmışlardır. Yahudiler ayrıca kendi

hakimiyetlerine vesile teşkil edecek her sığfata bürünebildiklerinden Türkiye’de solu da destekleyerek memleketi sosyalizme hazır hale getirmiş, toplumsal aşamalar gibi görülen ilkel komünizm, feodalizm, kapitalizm ve sosyalizm silsilesini de bir kenara bırakarak kendi emellerini bir an önce gerçekleştirmek için demokratik solu desteklemek için her şeyi yapmışlardır. Türkiye’de sadece solu desteklemekle kalmayıp kendi egemenliklerinde olan ve adeta Yahudi Avrupa Birleşik Devletleri niteliğı kazanmış Avrupa’ya da yaklaştıarak Türkiye’yi Ortak Pazar’ın içine alan Yahudiler, Yesevizâde’ye göre (Sebil, 30 Temmuz 1976: 12), memleketi beynelmilel Yahudiliğın hüküm sürdüğü tabi bir eyalet haline getirmişlerdir.

Yunanistan da Yesevizâde’ye göre, Yahudi emperyalizminin hile oyunlarıyla Osmanlı’dan kopmuş, milli bir devlet olma yönünde devam ederken şiddetli bir iç savaşın pençesine düşmüş, sonrasında faşizme eğilimli bir milli bilinç edinse de 2. Dünya Savaşıyla beraber hepten yok oluşun eşiğine gelmiş ve Yahudiler bu evrede de müdahil olarak ülkeyi bu kez komünizme yönlendirmeye çalışmıştır. İç savaşın müsebbibi olarak komünist cereyanın görüldüğünü ve sonrasında Yunanistan’da yine kuvvetli bir milli bilinç dalgasının yükselişe geçtiğı iddia eden Yesevizâde (Sebil, 30 Temmuz 1976: 12), bu nedenle Yahudi aleyhtarlığının da yükseldiğini fakat yine çeşitli komünist cereyanların başına geçerek ülkenin başına yeniden komünizm çorabını örmeye çalışan yerli Yahudilerin müdahalesiyle cihanşümul planın tekrar devreye sokulduğunu ileri sürer. Bütün bu yorumlara bakıldığı vakit Yesevizâde’deki Yahudi histerisi bu bölüm itibarıyla arşa çıkmış, ayağına taş değse ardında Yahudi komplosu arayan bir hayli sağlıksız yaklaşımı bütünıyla açığa çıkarmıştır.

Dizinin önceki yazısında bizzat Yahudi yerli komünistler eliyle teşkilatlandırıp palazlandırıldığını iddia ettiğı komünist parti ve hareketlerin Yunanistan’daki seyrine odaklandığı serinin bu yedinci yazısında Yesevizâde (Sebil, 6 Ağustos 1976: 12), ülkedeki komünist cereyanın EDA (Birleşik Demokratik Sol) kisvesiyle varlığını sürdürmeye devam ettiğini belirtir. Ülkede siyasal merkezin zayıflığından istifade ederek yüzde 25 gibi ciddi bir oy desteğine ulaşan ve böylelikle belediyelerde de önemli oranda temsil imkanına kavuşan komünist hareket, radikaller ve ılımlılar arasındaki çatışma nedeniyle zamanla gücünü yitirmiş ve böylelikle Albaylar Cuntasına giden askeri darbe sürecinin önü açılmıştır.

Solun gücünün kendi doğallığında kırılıp Yunan toplumunda kavmiyetçi ve faşist ilgilerin galebe çaldığı bir dönemde bizzat “Amerikan Yahudi casuslarının fitne kumkuması CİA” eliyle tertip edilen bir askeri darbeyle toplumun bu yöneliminin faşist cunta gibi deyimlerle kriminalize edildiğı ifade eden Yesevizâde (Sebil, 6 Ağustos 1976: 12), burada da oldukça sofistike bir Yahudi parmağı görmeyi başarmıştır. Böylelikle Yunan halkının kavmiyetçi ve faşist ilgileri kesintiye uğratılarak radikalizm körüklenmiş, anti-faşist, anti-

nasyonalist ve anti-militarist görüşler yeniden toplumda yükselişe geçmiş ve Yahudiler de yine muazzam bir Maknyavelist maharetle kendilerine uygun bir siyasal ortam tesis etme becerisini göstermişlerdir.

Halktaki milli uyanışı tahrik etmek gayesiyle gelen cuntanın tam aksi yönde bir toplumsal uyanışa yol açmasına da Yesevizâde (Sebil, 6 Ağustos 1976: 12), cuntanın başındaki Yunan General Dimitriyos İyoannidis'in Yahudilerle organik bir ortak mesai içinde bulunmasına yorar. Bu yorumunu da namı Alman haber dergisi Der Spiegel'deki bir röportaja referansla, İyoannidis'in üzerinde ciddi etkiye sahip ve Atina'da önemli bir kliniğin sahibi eniştesinin Yahudi asıllı bir Rum olduğu bilgisiyle destekler. Yesevizade'ye göre İyoannidis Yahudilerin tesiriyle memleketteki kavmiyetçi ve faşist eğilimi kösteklemiş, dahili ve harici Yahudi sermayesinin tazyikleriyle de ülkesini, Yahudileşmiş Avrupa'daki sosyalizan yönelimlerin pençesine düşürmüştür. Yahudi sevkulceyşinin yine büyük bir planın parçası olarak Yunanistan'daki toplumsal yapıyı kendi istediği gibi dizayn ettiğini ileri süren Yesevizâde (Sebil, 6 Ağustos 1976: 12), Kıbrıs'ın da bu sinsi planda önemli bir katalizör vazifesi göreceğini iddia eder. Bu yazıyla beraber Yahudiler, sadece harici müdahaleyle kalmayıp doğrudan toplumsal yapıyı değiştirecek çapta kuvvetli bir iç müdahaleye de muktedir bir süper güç mertebesinde resmedilmiş ve kadim Türk İslamcı söylemin mutlak ötekisi olarak görevini layıkıyla yerine getirmiştir.

Yazı dizisinin sekizinci bölümüyle beraber muhtasar tarihçe bölümünün bittiğini ve güncel siyasal gelişmeleri değerlendirme evresine geçtiğini ilan eden Yesevizâde (Sebil, 13 Ağustos 1976: 10), bizzat başlığa taşımaya da yedi bölümlük tarihsel özet bölümünün neredeyse her satırında meseleyi büyük bir Yahudi komplosunun ürünü olarak ele alan yaklaşımını "Helenik Hayalde Yahudi Güdümü" ifadesiyle artık başlığa taşıyarak büyük puntolarla ifade etmekten çekinmez. Kıbrıs'ın Yahudilerin cihan hakimiyeti mefkurelerinde merkezi bir yer teşkil ettiği iddiasını yineleyen yazar, bunun başlıca nedenini de adanın siyasi coğrafya bakımından bulunduğu konuma bağlar.

Doğu Akdeniz'de Yakın Doğuya hakim bir konumda bulunması nedeniyle Kıbrıs, belli bir akım ya da fikriyatın buralara yayılıp hakimiyet kazanması için oldukça elverişli bir sıçrama tahtası vazifesi görür. Adeta doğal bir uçak gemisi olmasıyla Kıbrıs, strateji ve klasik jeopolitik temelli yaklaşımların sıklıkla dillendirdiği haliyle Yesevizade'ye (Sebil, 13 Ağustos 1976: 10) göre de dönemin en önemli enerji kaynağını barındıran en zengin petrol yataklarına sahip Yakın Doğuya hem siyasî hem de askeri hakimiyet kurmaya ciddi imkan verme potansiyelini fazlasıyla haizdir. Süveyş Kanalına yakınlık sayesinde Hint Okyanusuna hakimiyet imkanı vermesi, Boğazlara, Hürmüz Boğazına yakınlığı ve Sovyetler Birliğinin de

güneyinde bulunması da Kıbrıs'ın bir diğer stratejik nitelikteki siyasal coğrafi özellikleridir. Barındırdığı askeri üsler vasıtasıyla kısa menzilli füzelerin ve 1000 km menzilli uçakların kullanımına da olanak vermesiyle Kıbrıs, sınırlı ve kısa süreli askeri müdahaleler bakımından paha biçilmez coğrafi üstünlüklere sahiptir (Sebil, 13 Ağustos 1976: 10).

Sadece bu türden askeri kıymetleri değil ticari ve ekonomik bakımdan da Avrupa'yı Yakın Doğuya bağlayan geçiş noktası niteliğiyle Kıbrıs'ın önemini bir kez daha vurgulayan Yesevizâde (Sebil, 13 Ağustos 1976: 10), bu haliyle uçaklar için bile tabii bir durak vazifesi gördüğü kanaatindedir. Yesevizâde ayrıca, bütün bunların ötesinde bizzat Anadolu'nun doğal bir uzantısı olduğu aşikar olan coğrafi konumu ve niteliğiyle Türkiye'nin bütünlüğü ve selameti için de vazgeçilmez olan Kıbrıs'ın bu durumunun, Anadolu'dan Mısır'a uzanan doğal güzergahın tam göbeğinde oluşundan da anlaşılabilirliğini ileri sürer. Kıbrıs bir başka önemli özelliği, Arapların karadan üç koldan yapamadığını, İsrail'in "böğrüne saplanmış bir hançer" gibi olması nedeniyle Yahudilerin Yakın Doğudaki varlığını sınırlandırmak ya da ortadan kaldırmaya imkan vermesidir (Sebil, 13 Ağustos 1976: 10). Yahudiler de tam da bu nedenle yeni tesis etme gayretinde oldukları Yahudi Avrupa Birleşik Devletleri eliyle, Kıbrıs'ta kendilerine bağlı bir idare ya da kendi planlarını harfiyen uygulayacak kukla bir rejim kurmak için ellerini adanın üzerinden çekmez.

Cihanşümül Yahudi sevkulceyşi uyarınca adada, istedikleri türden Yahudi yanlısı bir idarenin Makarios'un şahsında ortaya çıktığını ileri süren Yesevizâde (Sebil, 13 Ağustos 1976: 10-11), İsrail'deki basın yayın organlarında Makarios'u öven yazı ve yorumları da örnek göstererek bunları onun Yahudi ajanlığının açık kanıtı sayar. Beynelmilel Yahudilik için elzem olanın sadece İsrail yanlısı birinin devletin başında olması değil aynı zamanda Yahudi tezlerini destekleyecek nitelikte bağımsız bir Kıbrıs Devleti'nin varlığı olduğunu savunan Yesevizâde'ye göre Yahudiler de tam da bu bilince uygun hareket etmektedir. Fas'tan Filipinler'e İslam dünyasına liderlik etmeye namzet bir Türkiye'nin bütünüyle ilhak ettiği bir Kıbrıs ise, ciddi bir İsrail'i imha silahına dönüşebilme ihtimali nedeniyle Yahudilerce bir felaket olarak görülmektedir. Öte yandan Yesevizâde'ye göre (Sebil, 13 Ağustos 1976: 11), Yunanistan'da Yahudi karşıtlığı temelli bir milli idarenin çıkma olasılığının yüksek olması nedeniyle Kıbrıs'ta bir Yunan hakimiyeti de tercihe şayan değildir. Bu yazıyla beraber Yahudi histerisini daha da ileriye taşıyarak klasik jeopolitik ve jeostrateji temelinde izaha girişen yazar, Kıbrıs'a dair milliyetçi mukaddesatçı hakim ideolojik kodlara yenilerini eklemekten çok o kodları biraz daha tahkim etme çabasında gibi görünür.

Sonradan kitap halinde neşredileceği müjdesi de verilen dizinin son yazısında Yesevizâde (Sebil, 20 Ağustos 1976: 12), Kıbrıs'tan çok beynelmilel Yahudiliğin dehşetli bir

şer cephesi olarak resmedilmesine dönük mesaisine, tıpkı bir önceki yazıda olduğu gibi “15 Temmuz Darbesi Bir Yahudi Planı İdi.” ifadesini manşete çekerek devam eder. Buna mukabil bu yazının asıl kıymeti, Yahudilik gibi milliyetçi mukaddesatçı bilinçaltının gözde şer imgelerinin, teşekküllü bir komplo odaklı dünya tarihsel egemenlik anlatısı inşa etmede kullanılan teknikleri ve akıl yürütme biçimlerini oldukça açık bir şekilde ortaya koymasında saklıdır. Her türden sosyal ve siyasal hadisenin ardında örtük de olsa işleyen “Yahudi amili”ni görmezden gelmenin dünya tarihsel gelişmeleri anlamak bakımından ciddi eksikliğe işaret ettiğini belirten yazar (Sebil, 20 Ağustos 1976: 12), eğer aktüel dünyaya ilişkin bütünlüklü ve anlaşılır bir anlama çerçevesi ortaya koymak niyetindeyse bu amilin merkezi karakterini kavramak zorunda olduğumuzu iddia eder. Bu akıl yürütme biçimini göstermek için de uluslararası basından kimi örneklere değineceğini ve burada dile getirilenlerin yeteri kadar uyanık ve akli melekelerle sahip biçimde değerlendirildiği vakit Yahudi amilini aşık eden büyük resmin hızlıca görünür hale geleceğini ileri sürer.

Büyük resmi çizmek, Yahudi amillerini tespit etmek ve gerekli yol haritasını oluşturmak için göz önünde bulundurulması gereken Yahudi Planını da şu şekilde özetler (Sebil, 20 Ağustos 1976: 12):

“1) Hedef, Yahudi Totalitarizmine ram olmuş bir Dünya Devletidir.

2) Bu vetireyi hızlandırıcı her vasıtaya başvurulur.

3) Cihanşümül sevkulceyş bakımından, Yakın Şark ve onun odak noktası Kıbrıs, hayati ehemmiyeti haizdir; şu halde bu mıntıkada ‘müsbet’ bir gelişme, Yahudi fikriyatı hakimiyeti vetiresini hızlandırır.

4) Bu mıntıkada ana hedef Yunanistan’ı yörengeye sokmaktır.

5) Bu mes’ele, tarih boyunca Yunanistan’ın gidişatında, dahili siyasi hayatında bile müessir olmuş Türk-Yunan münasebetleri ele alınarak halledilebilir.

6) Şu halde, bu mütalaalar çerçevesinde plan şöyle tasarlanır:

Kıbrıs’ta Cuntaya darbe yaptırma = Türk müdahalesi = Yunan Mağlubiyeti = Cuntanın düşüşü. (...)

Hadiselerin tedkikine geçmeden evvel iki hususu daha dikkate almalıdır:

1) Hakikatte bir ABD’den çok bir Amerikan Yahudi İmparatorluğu vardır.

2) Bu imparatorluğun en nüfuzlu şahsiyetlerinden biri Yahudi Henry KİSSİNGER’dir.”

Buradaki akıl yürütme biçimi ve düşünce şeması, şimdiye kadar dergide yazılmış Kıbrıs konulu olsun olmasın bütün uluslararası meselelere ilişkin milliyetçi mukaddesatçı zihniyetin oldukça belirgin bir resmini çizmesi bakımından bir hayli açıklayıcıdır.

Yesevizâde (Sebil, 20 Ağustos 1976: 13), en başta Yahudiliklerini vurgulayarak özellikle Fransa'daki sosyal demokrat ve sol liberal nitelikli dergi, gazete ve köşe yazarlarından verdiği örneklerle yukarıda çizdiği çerçevenin Yahudi amiline dair bize nasıl da ikna edici ve berrak bir manzara sunduğunu ispata girişir. Bu dergi, gazete ve yazarların Kıbrıs'ta Makarios'a karşı tertiplenen darbe girişiminin bizzat ABD'nin bilgisi dahilinde hatta bizzat teşvik ediciliğiyle gerçekleştirildiği yönündeki değerlendirmelerini yazar, dönemin ABD Dışişleri Bakanı H. Kissinger'in Yahudi kökeni nedeniyle beynelmilel Yahudiliğin büyük çaplı dünya düzeni projesinin ürünü olduğunun açık bir kanıtı sayar. Sonuç olarak Yesevizâde'nin dokuz yazıdan oluşan bu yazı dizisi, milliyetçi mukaddesatçı bilinçaltını popüler düşman imgelerini, dünya algısını, anlamlandırma çerçevelerini ve her ne olursa olsun siyasal ve toplumsal meselelerin ardında hep bir gizli ve büyük şer odağı arayışına ayarlı komplocu bakışını örnekleriyle göstermesi bakımından oldukça öğretici niteliktedir.

Sebil'deki Kıbrıs ilgisi bu yazı dizisiyle sınırlı kalmamış, üç hafta sonra mesele bu kez "eco'ya sülû'ye rağmen KIBRIS'A İSTİKLAL" başlığıyla kapakta kendine yer bulmuştur (Sebil, 10 Eylül 1976: 1). 1974'teki Kıbrıs Müdahalesi sonrası Bülent Ecevit CHP'si ve Necmettin Erbakan MSP'si arasındaki koalisyon hükümeti dağılınca, yerine gelen Süleyman Demirel'in başbakanlığında AP-MSP-MHP-CGP ve bir grup bağımsız milletvekilinden müteşekkil 1. Milliyetçi Cephe Hükümeti (1. MC) kurulmasıyla Kıbrıs meselesinde de kimi yeni gelişmeler ortaya çıkmıştır. Yeni hükümette de yer alan MSP'nin hem kendi parti beyannamesinde hem de bizzat parti lideri Erbakan'ın beyanlarında müdahale sonrası kurulan Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin (KTFD) bir an önce bağımsızlığını ilan etmesi yönündeki telkinlerinin dönemin Kıbrıslı Türk yönetimi tarafından da olumlu karşılanmıştır. KTFD başbakanı Nejat Konuk'un bağımsızlık meselesinin boyutlarını istişare etmek üzere Türkiye'yi ziyaretinde Erbakan'dan önemli destek bulması ve bu yönde bir girişimin sadece siyasi değil ekonomik destekle de takviye edilmesi yönündeki beyanlarının KTFD lideri Rauf Denktaş tarafından da onaylanması Türkiye siyaseti ve kamuoyunda da tartışmaları beraberinde getirmiştir.

Sebil'in manşete taşıdığı hadiseye dair imzasız yayımlanan yorum yazısında (Sebil, 10 Eylül 1976: 3) ise bu haklı talebin Türkiye Dışişlerinin smokinli memurları tarafından zinhar söz konusu edilemeyeceği gerekçesiyle dikkate bile alınmadığını dile getirilir. Benzer şekilde sabık başbakan Bülent Ecevit'in de bağımsızlık talebini, Türkiye'yi haklı davasında zor durumda bırakacak bir girişim olarak değerlendirmesini de dergi, güneyin de Yunanistan'la birleşmesine kapı aralar, meşruiyet kazandırır gibi sudan gerekçelerle yapılan

itirazların solcuların Sovyet yanlısı tavırlarını gizlemek için kullandıkları maskeden ibaret olarak görür. Hali hazırda güneyin zaten fiilen Yunan denetiminde olduğu ve burada öne sürülen gerekçelerin bir anlam ifade etmediği dile getirilen yazıda itirazın esas nedeninin, bağımsız bir Kıbrıs Türk Devleti'nin Sovyetler Birliği'nin dış politik çıkarları bakımından sıkıntı yaratacağından duyulan endişeden kaynaklandığı öne sürülür (Sebil, 10 Eylül 1976: 3).

Solcuların zaten milli bir davaya tepkisinin eşyanın tabiatı gereği gayrı milli nitelikte olacağı alt metniyle meseleye yaklaşan dergiye göre hadi solcular böyleydi de Başbakan Demirel'in menfî tavrı da neyin nesiydi? Dergiye göre Demirel'in bağımsızlık meselesindeki istemez tavrıysa esasen ideolojik bir nitelikli bir karşı çıkıştan çok önerinin bizzat MSP'nin tetiklemeyle ortaya çıkmasından ve müdahale döneminde Ecevit'in uğradığı baskıya şimdi de kendisinin uğramasından duyduğu endişeden ileri gelmektedir. Bu imzasız değerlendirme yazısı milliyetçi mukaddesatçı çizginin esas temsilcisi saydığı MSP ve Erbakan'ın meseleyi milliyetçi muhafazakâr siyasal dil ve teyakkuzun harlayıcı ve tetikleyicisi olarak kullanmaktaki maharetine dikkat çekmesi bakımından ilgi çekicidir.

Dört aylık bir aradan sonra deneme kabilinden bir yazıyla Kıbrıs meselesini tekrar gündemine alan dergide, yazıdan daha önce güvenlik bürokrasisi mensubu olduğu anlaşılan yazar Yalçiner (1977: 2) tarafından Rauf Denktaş, Mason Locasında gerçekleştirdiği bir görüşme nedeniyle yerden yere vurulur. Milliyetçi mukaddesatçı siyasal bilinçaltında Yahudiliğin herzelerinden biri olarak bir başka şeytani imge vazifesi gören Masonların Kıbrıs gibi bir milli davanın önderi kabul edilen biri tarafından muhatap alınması yazara göre, meselenin milli boyutuna sıkıntıya soktuğu gibi Denktaş'ın bu milli davada oynadığı tayin edici rolü de tartışmalı hale getirmiştir. Yalçiner, Denktaş'ı bu milli davaya katkıları nedeniyle takdir etmiş, bu süreçte çektiği sıkıntılar nedeniyle de onun için de üzölmüş biri olarak kendisinin giderek Masonların memuru haline gelmesinden duyduğu öfkeyi dillendirmekten çekinmez. Denktaş'ın buradaki sıkıntılı tavrını, 1974 Harekatı sırasında ateş hattında kendisi ile yapılan röportajda sesinin titremesinde sezdiğini fakat Mason olduğu bilgisine sahip olmadığı için üzerinde durmadığını ifade eden yazar, kendine de kızmadan edemez.

Yahudiliğin bir kolu olarak Masonluğun da mevzu er meydanı olunca kendisini pısırlıklık ve ödleklilikle belli ettiğini iddia eden Yalçiner (1977: 2), Amerikan destekli İsrail'in yiğitlenmesini bakmamak gerektiğini, Yahudilerin er meydanının değil çiftit çarşısının, borsanın adamı olduğunu ileri sürer. Bu yazının alameti farikası da milliyetçi mukaddesatçı kompto repertuvarının gözde simgelerinden Masonluğu da Kıbrıs meselesi özelinde devre

sokması ve Yahudi ile Masonu erkeklik ve savaşçılık niteliklerinden yoksun bir acziyet ve kadınsı güçsüzlükle beraber zikretmesidir.

Sebil dergisinin başyazarı Kadir Mısıroğlu'nun (1977a: 2) Kıbrıs meselesine dair ilk yazısı niteliği taşıyan “Kıbrıs Davamızda Ric’at mı?” başlıklı çalışması, derginin çıkmaya başlamasından bir yılı aşkın bir süre geçtikten sonra kaleme alınmıştır. Daha önce Yesevizâde'nin bir yazısında Mısıroğlu'nun Kıbrıs konusundaki tezleri, yazarın Lozan: Zafer mi Hezimet mi? adlı kitabından uzunca bir alıntıyla özetlendiği için bu yazı da esasen, başındaki hariciye, Batılılaşma ve 1974 sonrası gelişmeler bahsi dışında aşağı yukarı bu özetin tekrarı mahiyetindedir. Kıbrıs davasındaki gelgitlerle Türkiye'nin Batılılaşma macerasındaki yalpalar arasında ciddi paralellikler olduğunu savunan Mısıroğlu'na (1977a: 2) göre, Kıbrıs ayrıca Türk hariciyesindeki sakatlık ve eksiklerin de aynası gibidir.

Mısıroğlu, İttihatçıların öncüllerinin muazzam hataları nedeniyle kaybedilen ve ciddi siyasal, toplumsal ve ekonomik zararlara mal olan Türk-Rus harbinin yarattığı tahribata rağmen II. Abdülhamid'in büyük bir siyasi deha göstererek harpten kaynaklı sorunları hafifletmek adına biraz da mecburiyetten Kıbrıs'ı kira mukabili İngiltere devrettiği iddiasını yineler. Lozan'ın ve başka birçok şeyin sahte kahramanı diye nitelediği İsmet İnönü'ye kahretmeyi de ihmal etmeyen Mısıroğlu (1977a: 2), Kıbrıs'ın asıl kaybının Lozan'la resmileştiği kanaatini de tekrarlar. Kayıp sonrası Cumhuriyet döneminde de Batıya yanaşma kaygısı nedeniyle Kıbrıs'ı bir milli dava olarak sahiplenme yerine adaya dair yaklaşımın oradaki tarihsel hak sahipliğinden giderek ricat etme noktasına doğru gerilediğini iddia eden Mısıroğlu (1977a: 2), “cılve-i rabbani ile hükümete ortak bulunan imanlı bir kadronun telkin ve tesiriyle” 1974'te yapılan hareketle beraber Türkiye'nin, Lozan'dan beri kırılan haysiyetini onarma imkanına kavuştuğunu ifade eder.

Bu gelişmeler üzerine Kıbrıslı Rum ve Yunanların uluslararası kamuoyunu harekete geçirmek için türlü çeşit yollara başvurduğunu ve Türkiye'nin Batılılaşma sevdası yüzünden bu türden tacizleri savuşturmada yeterince mahir davranmadığını dile getiren Mısıroğlu (1977a: 2), (mason olduğu iddiasını da tekrar ederek) Denктаş'ın da sınırların yeniden tanzimi konusundaki açıklamasını da bu ricatın bir başka kanıtı olarak niteler. Batının bütün taarruzlarına karşın Kıbrıs'taki bu tavizkar siyaseti engelleyecek tek unsur olarak MSP'yi işaret eden Mısıroğlu, yine de ortaya çıkacak en ufak bir arıza da MSP'nin günah keçisi olarak damgalanabileceği uyarısını da yapmadan edemez. Mısıroğlu'nun meseleye dair tezlerinin genel bir özeti olmasının yanı sıra milliyetçi mukaddesatçı siyasetin yasal temsil mercii olarak MSP'nin Kıbrıs bahsindeki etkinliğini takdir ve teşvik eden tavrı ve Yahudi ithamının yanına Masonu da eklemesiyle bu yazı bir hayli öğretici niteliktedir.

Şubat 1977'de Kıbrıslı Rum ve Türk temsilcilerin iki cemaatli çözüm temelinde bir anlaşmaya imza atmasını adadaki Türkiye nüfuzunu sıkıntıya sokan bir gelişme olarak gören imzasız yayımlanan haber yorum da (Sebil, 25 Şubat 1977: 8) hem Denктаş hem de Türkiye hariciyesinin masonluğuna yaptığı vurguyla dikkat çekicidir. Mehmetçiğin kanıyla elde ettiği kazanımları, diplomasinin ayak oyunları ve hem Kıbrıslı Türk hem de Türkiye hariciyesinin basiretsizliği yüzünden kaybetme noktasına geldiğini iddia eden yazıya göre, Mehmetçiğin kanıyla canı ve Türk milletinin de adada bağımsız bir Türk Devleti kurma yönündeki azmi bu türden bir menfi sonun gerçekleşmesinin önündeki en temel engeldir. Bu yazı da masonluk bahsini daha da tahkim eden ve bunu sadece Denктаş'la sınırlı bırakmayıp Türk hariciyesine de teşmil eden yaklaşımı bakımından ilgiye değerdir.

Mısıroğlu'nun (1977b: 3) Kıbrıs bahsindeki ikinci yazısı Makarios'un ölümü sonrası Mısır, Suriye ve İran'ın ulusal yas ilan etmesinden duyduğu hayal kırıklığı ve öfkenin ürünü olarak ilkinden altı ay sonra kaleme alındığı gibi ayrıca oldukça ikircikli bir ruh haliyle yazıldığı fazlasıyla belli bir çalışmadır. Yazıdan anlaşıldığı kadarıyla Mısıroğlu'nu asıl öfkeliendiren, bu ülkelerin birçok Müslümanın kanına girmiş bir Hristiyan din adamı için yas ilan etmesinin ardından Babı Adi dediği Türkiye basınındaki sola meyilli yazarların İslam Kardeşliği gibi mefhumları aşağılayan yazı ve beyanatlarıdır. Mısıroğlu'na göre, bu sözde Müslüman devletlerin yas kararı tam da bu türden İslam düşmanı kalemşörlerin ekmeğine yağ sürmüş, onlara bilmedikleri meselelerde ahkam kesme imkanı tanımıştır.

Kimi İslam ülkelerinin böyle bir tavır göstermesinin ardındaki saikleri Yahudi komplosu temelli bir İngiliz parmağı üzerinden gözde milliyetçi mukaddesatçı tarihsel izah çerçevesi vasıtasıyla açıklamaya girişen Mısıroğlu (1977b: 3), sosyalizm bataklığına meyletmiş yönetici elite rağmen bu gibi Türkiye karşıtı tavırların bu ülke halklarının tamamına teşmil edilmemesi gerektiği uyarısını yapmadan edemez. İran'ın Şiiliğini de tarihsel Türkiye düşmanlığının en önemli kanıtı sayan Mısıroğlu (1977b: 15), eleştirel yazılar yazan sol eğilimli yazar ve yorumcuları bilmedikleri meselelerde fikir beyan ederek çizmeyi aştıkları gerekçesiyle bir kez daha uyarır. Bu yazı temelde Kıbrıs meselesini vesile ederek, iç kamuoyuna nizam verme kaygısının ürünü olarak düşünülebileceği gibi diğer taraftan da Türk-İslam alemi dışındaki Müslümanlar ve Arap coğrafyasına ilişkin bir hayli ikircikli bir ruh halini açık etmesi bakımından dikkate değerdir.

Aynı sayıda S. Muradbeyli (1977: 6) mahlasıyla yazar Selahaddin Eş Çakırgil tarafından kaleme alınan bir başka yazıda da vampir, kan emici ve alçak gibi ağır hakaretlerle beraber andığı Makarios'un ölümü değerlendirilmiş, Mısıroğlu'nun yazısındaki gibi kimi Müslüman ülkelerin yas kararı hakkındaki üzüntü, endişe ve öfke dile getirilmiştir. Her ne

kadar İslam ve Türk düşmanlığıyla temayüz etmiş olsa da kendi menfi davasındaki dirayeti ve öncü tavrı nedeniyle Makarios'u takdir etmekten de geri durmayan yazar, kendi toplumu için önemli bir tarihsel anda yaşaması ve karmaşık iktidar ilişkileri arasında kendi halkını yükseltmek için gerekli çalışmaları yapmaktaki mahareti bakımından da Makarios'un hakkını teslim eder.

Rum tarafı bu kadar cevvalken kendi ele geçirdiği toprakları İslam toprakları olarak düşünüp oralardan çekilmenin mümkün olmadığını dile getirenlere karşı da ilk itirazın ülke içinden gelmesini de yazar (1977: 6), milli şuur ve basiret eksikliğinin kaynağı sayar. Bu davranış biçimi devam ettiği sürece Makarios'un ölümünün adadaki muhtemel Rum hakimiyetini önlemeyeceği, tam tersine yeni Makarios'ların doğumuna yol açacağını belirten Muradbeyli, bu konunun uluslararası hukuk açısından çözümünün de zaten bir ucubeye döndüğünü iddia ettiği Kıbrıs Cumhuriyetinden kurtulup tek taraflı da olsa bağımsız bir Kıbrıs Türk Devleti kurmakta düğümlendiği kanaatindedir. Bu yazı da esasen, milliyetçi mukaddesatçı fikriyatın geleneksel hakaret repertuvarının bolca kullanıldığı bir çalışma olmasının yanı sıra Büyük Doğu'da da bahsedilen, işin uluslararası hukuk boyutuna ilk kez vurgulaması bakımında ilgiyi hak etmektedir.

Diğer iki yazı sonrası yaklaşık iki yıl sonra Kıbrıs konulu bir yazı daha kaleme alan Mısıroğlu'nun (1979: 3) bu çalışması, konuya dair yazdığı ilk yazısının (Mısıroğlu: 1977a: 2) son üç paragraf hariç neredeyse birebir aynısıdır. Tarihsel süreci anlatmak adına ilk yazıyı büsbütün nakleden Mısıroğlu (1979: 3), dönemin güncel gelişmelerini değerlendiren üç paragraf daha eklediği yazıda, Kıbrıs meselesinin esas fatihi olarak Ecevit'in anılmasının eleştirir ve MSP'nin bu meseledeki kurucu ve kritik rolüne dikkat çeker. Sadece Ecevit ve CHP'yi değil Kıbrıs bahsindeki sessizliğini endişe verici bulduğu Demirel ve AP'yi de eleştiren Mısıroğlu, MSP'nin bağımsızlık temelli Kıbrıs siyasetini gerçekçi bulmayan AP'nin bu tavrının Hristiyan Batıya şirin görünmeyi düstur edinmiş kişiler tarafından yönetiliyor olmasından ileri geldiğini öne sürer.

Mısıroğlu, elli yıldır Batı kuyrukçuluğunu İslam dünyası liderliğine tercih eden siyasal anlayışın karşısında MSP'nin ağır sanayiden Kıbrıs gibi milli davalara varıncaya kadar omuzlarındaki yükün daha da arttığını ve onun da bu niteliklere fazlasıyla sahip olduğunu dile getirir. AP ve CHP'nin el atından ittifak ettiği gerçekçilik adı altındaki gayri milli Kıbrıs siyaseti, siyasi kadrolaşmasını sağlayıp devlete talip olan imanlı vatan evlatları olarak MSP eliyle boşa çıkarılacak ve "milli menfaatlerden taviz vermeye kimsenin gücü yetmeyecektir." Bu son yazı da sadece CHP'yi değil AP'yi de milli davalar söz konusu olduğunda Batıcılık

belasına bulaşarak kirlenmişlikle itham etmesi ve bir kez daha MSP'nin milliyetçi mukaddesatçı söyleme yaptığı katkıyı taltif etmesiyle önem arz etmektedir.

Mısıroğlu'nun yazısından iki hafta sonra Adil (1979: 3) mahlaslı çizer tarafından çizilmiş karikatürde de Kıbrıs meselesi, Ecevit'in önderliğinde Demirel'in de ona gizli desteği ve ABD ile Batının da baskılarıyla Rumlara peşkeş çekilen bir coğrafya olarak, Rumların Ecevit'e minnettarlığını ifade ettiği ve onun da teşekkür ettiği üç kareden müteşekkil biçimde resmedilmiştir. Bütün bu yazı, yorum ve değerlendirmeler ekseninde bakıldığında Sebil'de de Kıbrıs meselesi bir milli dava olması hasebiyle İslamcı siyasetin önemli bir söylem unsurunu teşkil etmiş, Büyük Doğu'dan farklı olarak sadece milli dava niteliğiyle değil milliyetçi mukaddesatçı söylemsel repertuarın Yahudilik, Masonluk ve Batıcılık gibi gözde temalarının tedavüle sokulduğu bir komplo tedarikçisi işlevi görmüştür.

SONUÇ

İKİ TARAFIN YAKLAŞIMLARININ FARKLILIK VE ORTAKLIKLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Burada ele alınan fikir dergileri, bütünüyle objektif, siyaset üstü bir ortak akıl sahası işlevi kazanmış klasik jeopolitik yaklaşımın hiç de bu türden bir yansızlığa sahip olmadığı, tam aksine bu objektiflik halesinin esasen bu kavramın baştan aşağı ideolojik ön yargı ve mutabakatlardan müteşekkil olduğunu göstermek için bir hayli elverişli materyaller oldukları için kıymetlidirler. Bir yerin jeopolitik öneminden bahsedildiğinde doğa yasası muamelesi görmesi ve müzakerenin iki tarafında da gündelik siyasetin değil yüksek milli çıkarların siyaset üstü alanından konuşulduğu konusunda ortaklaşması beklenir. Hatta jeopolitik kavramının ciddi bir ideolojik tavrı olduğunu belirtmenin kendisi ideolojik davranmanın örneği olarak itham edilir.

Akademi, düşünce teşkilatları ve fikir insanları eliyle üretilen formel jeopolitik, dış politika profesyonelleri, devlet bürokrasisi ve resmi politika mecralarında icra edilen pratik jeopolitik ve kitlesel basın yayın, sanatın her alanı ve popüler kültürde kendini gösteren popüler jeopolitik şeklindeki üç farklı başlık altında değerlendirilen klasik jeopolitik, bu çalışmada ele alınan dergilerde bu üç veçhesiyle de görünürdür. Kıbrıs meselesinin hem dış politika hem iç politika hem de popüler kültürdeki yansımalarını barındırmaları, sadece kitle medyası, akademik fikir üretim sahası ya da sayfalarında yer verdiği profesyonel dış ve iç politik aktörlerin görüşlerini ifade alanı değil bunların tamamı birden olmaları nedeniyle fikir dergilerine yönelik burada kullanılan teorik çerçeve, formel, pratik ve popüler olmak üzere bu üç yaklaşımı da içermesi bakımından hibrit bir teorik anlayışa sahiptir.

Diğer yandan bu çalışmada, artık objektifliğin cisimleşmiş hali gibi düşünülen jeopolitik temelli uluslararası ilişkiler yaklaşımı ile dış politikada sıklıkla kullanılan ulusal çıkar ve stratejik konum gibi kavramların ardındaki anlam ağı da bizzat bu kavramları oluşturan söylem türleri ve söylemsel mutabakatların incelikli bir soruşturmasına dayanan eleştirel söylem çözümlemesinin araçları kullanılarak incelenmeye gayret edilmiştir. Bu yolla dış politika, stratejik coğrafi konum ve jeopolitik önem gibi politik çekişmelerden bağımsız objektif sahalardan diye düşünülen bu kavramların esasen uluslararası ilişkiler ve siyasal coğrafya gibi disiplinleri ön belirleyen egemenlik, ulus, temsil, güvenlik, kimlik, toprak ve vatan gibi fazlasıyla yüklü kavramlar üzerinden tanımlandığı ve bu nitelikleriyle de enikonu siyasal-söylemsel bir inşa faaliyetinin ürünü olduklarını göstermek hedeflenmiştir. Ayrıca

buradaki kavramsal kazı faaliyeti, Kıbrıs gibi milli dava halesiyle donatılmış bir meselenin baştan aşağı siyasal önyargı ve kırmızı çizgiler üzerinden tanımlandığı ve esasen bir dış politika konusu olmasına rağmen çoğu zaman da başlı başına bir kendilik olarak değil iç politik çekişmelerin vesilesi ve takviyesi olabildiği kadar dikkate alındığını ortaya koyma amacındadır.

Özellikle milli dava anlatısını kurarken kullanılan söylemin eleştirel bir çözümlemesini yapmak için de abartı, hikayeleştirme, hiperbol ve metafor gibi kavramlara başvurulacak ve bunlar siyasal propagandanın bile isteye söylediği yalanlar gibi değil de somut gerçekleri kendi lehine ön plana çıkarmanın enstrümanları olarak değerlendirilecektir. Kitleleri kendi lehine iknanın önemli bir aracı olarak gerçekliği dramatik ve muhayyel bir sahne temelinde yeniden inşa edip abartı ve metaforlarla tahkim ederek sunmanın o dönemdeki en müstesna mecralarından biri olan fikir dergileri de bu anlamda oldukça kullanışlı ve bereketli kaynaklardır. Siyasal mesele ya da ihtilafların anlatımında kimi zaman kuru bir habercilik dili gibi görünse de çeşitli doğa olayları ve duygu durumlarına atıf yaparak ya da bunlardan uygun söz dağarcığını buraya transfer ederek kurulan, abartı içeren ve dramatik nitelikli ifade formlarına bu dergilerde sıklıkla başvurulmaktadır.

Başka bir şeye gönderme yapılması yoluyla kendini açığa vuran metaforun yanı sıra içerdiği abartı boyutuyla da daha net tanımlanabilecek hiperbol, beraber kullanıldığı vakit sağlam bir biz ve onlar ikiliğine dayalı net bir karşıtlıklar dünyası kurmakta fazlasıyla maharetli kavram seti mahiyetine bürünür. Buna mukabil dilbilimsel tartışmalar açısından bakıldığında dilin figüratif karakteri nedeniyle zaten bizatihi metaforik olduğu yönündeki itiraz göz önünde bulundurulsa bile buradaki mecaz, hiperbol, abartı ve hikayeleştirmeyi siyasal destek devşirmenin temel unsurları yapan şey, bu kavramların buradaki cari anlam ağının içindeki iki tarafı basit birer alışveriş ilişkisinden daha çok dinamik bir karşılıklı kuruculuk ilişkisi içinde olan aktif unsurlar şeklinde tarif etmeye imkan veren bir açıklığa sahip olmalarıdır. Ayrıca dil her ne kadar figüratif olsa da siyasal olsun olmasın bir söylemi kuvvetlendirmek için abartı ve metafor kullanımının buradaki dinamik ilişkiyi anlamak için belli bir anlam ağı ya da bilişsel harita çıkarmaya ciddi katkı sağladığını belirtmek gerekir.

Metaforun bizzat dile içkin karakterine karşı hiperbolle müşterek kullanımında ortaya çıkan sosyopolitik bir söylemsel pekiştirici işlevinin somut bir olgunun hikayeleştirilmesinde açığa çıktığı düşünüldüğünde hiperbolün de çeşitli sayı sıfatları, doğa ve duygu durumlarından devşirdiği kimi semantik yükler aracılığıyla öne çıkarılmak istenen anlamın izler kitle nezdinde diğer bütün anlamlardan daha fazla ön planda tutulmasına hizmet ettiği aşıkardır. Buradan hareketle bu çalışmada yapılmaya gayret edilen şey, buradaki söylemsel

müktesebatı taammüden yalan söylemenin kavramsal bir formu gibi sunmaktan daha ziyade bu söylemsel pratiklerin toplumun sevk, idare ve siyasal etkileşiminde nasıl bir rol oynadığına odaklanmak ve bu yolla siyasal alandaki cari popüler algının kurumsallaşma biçimlerine ışık düşürmektir.

Siyaset en temelde toplumu müşterek bir hikayeye ikna etme pratiği olarak tanımlandığı vakit bu ikna faaliyetinin önemli unsurları olarak iş gören söylemsel cihazlar olarak hiperbol ve metafor hem söylemsel düzenin inşasında hem de bu söylemsel mutabakatların çözümlenmesinde kilit bir nitelik taşıyor hale gelirler. Bu anlamda her ne kadar insanlar gündelik hayatlarında taammüden aldatılmaktan hoşlanmasalar da siyasal ikna süreçlerinde bu kavram setinin dozunda kullanımı olmazsa olmaz bir zorunluluk gibi düşünülür ve izler kitle de adeta pasif bir alıcı gibi konumlandırılır. Bu noktada eleştirel söylem çözümlemesi, metafor ve hiperbol gibi pekiştiriciler vasıtasıyla altı kalınca çizilmediği zaman kitlenin istenilen mesajı alma konusunda bir hayli beceriksiz olduğu ön varsayımına dayanan bu yaklaşımın, manipülasyonu da bir etkileme konvansiyonu olarak devreye sokabileceği tehlikesine dikkat çeker.

Söylemsel manipülasyon için gerçekliği eğip bükmek, kimi zaman yalana başvurmak siyasal iknaya katkıda bulunması anlamında bazen mazur görülebilir ve böylelikle metafor, hiperbol, abartı ve hikayeleştirme gibi semantik cihazlar, belli bir yol haritasını gerçekleştirmek, özel bir siyasal anlayışa destek sağlamak türünden pratikler için temel birer siyaset yapma biçimi hüviyeti kazanır. Gerçeklik düzeyini artırmak için ampirik niteliği baskın görünen nicel verilerden faydalanmak gibi sayı oyunları da kendinden menkul bir bilimsellik halesi hedeflenir ve birçok toplumsal sorun ya da olgu doğrudan nicel bir veri ifade etmeden savunulamaz hale getirildiği için kanaat beyan eden kişi ya da mecra kendini doğrudan hakikatin sahibi gibi konumlandırır.

Kişi ya da kurumlar için onu temsil ettiği düşünülen küçük bir parçanın, bütünü tamamını temsil edecek nitelikte kullanımını ifade eden düzdeğişmece de eleştirel söylem çözümlemeleri açısından fazlasıyla bereketli bir söylemsel araçtır. Savunulan ya da üzerinde durulan meselenin unsurlarından biri olarak kullanıldığı vakit o meselenin çok parçalı, çok öznel ve çok taraflı niteliklerini bütünüyle düzleyen ve oradan yekpare bir stereotip oluşturmaya ya da en azından meselenin izler kitleye aktarımında bu stereotiplere başvurmaya fazlasıyla imkan vermesi nedeniyle düzdeğişmece, eleştirel söylem çözümlemesi açısından fazlasıyla sorunlu bir söylem pratiğidir. Birçok farklı siyasal yaklaşım ya da amaçla kolayca eklenilebilmesi, abartı ve hikayeleştirmeye hızlıca tahkim edilebilmesi nedeniyle, stereotipler yaratmaya ve onlar üzerinden de toplumsal önyargı ve basmakalıp fikirlerin

yaygınlaşmasına ciddi etki eder ve bilhassa toplumsal azınlıklara yönelik işletildiği zaman da toplumun onlardan sosyokültürel ve siyasal beklentilerinin de ideolojik arka planını oluşturur.

Düzdeğişmecenin bütünün küçük bir parçasını onun öz niteliği haline getiren söylemsel pratiği, özellikle siyasal alanda belli bir karşıt grubun kötü sayılan bir niteliğine indirgenerek damgalanmasını ve bunun da zamanla hakim siyasal söylemin bir parçası haline gelmesini beraberinde getirir. Buradaki semantik kaymanın siyasal azınlıklar söz konusu olduğunda ortaya çıkardığı menfi hayali nitelikler, zamanla giderek pekişir ve zaten azınlık durumundaki toplumsal gruba yönelik daha da ağır bir ayrımcılığın vesilesine dönüşür ve giderek daha da basmakalıp yargılar niteliği kazanan bu stereotipleştirme en iyi ihtimalle alay konusu olur ya da kötü durumda toplumsal dışlanmayı beraberinde getiren farklı düzeyde şiddet pratiklerine can suyu veren sert bir ideolojik karşıtlığın inşasının harcı vazifesi görür.

Burada kullanılan terör, suç, terörist, suçlu, yasa, yasadışı gibi kavramlar hızla birbirinin ikamesi niteliği kazanarak politik anlamda vasatın dışında kalan ya da egemen topluluğun kimliğine tehdit addedilen muhalif ya da azınlık toplulukların büsbütün ulusal bünyenin dışına konumlandırılmasına yol açar ve menfi nitelikler azınlıkların dinsel ve etnik kimlikleriyle de bütünleştirilerek toplumun dışında kötülük imgesi halleri daha da pekiştirilir. Söz konusu topluluklara dair toplumsal muhayyilede yerleşik hale getirilen bu söylemsel ideolojik müktesebat zamanla her türden durum ya da tespiti de ciddi bir politik-ideolojik art alanla yüklü kılar ve bir hayli yansız olduğu ileri sürülen, haber, yorum ya da kanaatlerde varlığını sürdürür ve yeniden üretir. Bu yerleşik basmakalıp ifadeler sağlık terimleriyle de desteklenerek ulusal bedene zararlı faydasız canlılar şeklinde kodlanan azınlık ve muhalif toplulukların bertarafı için bir seferberlik çağrısının ve harekete önderlik edecek siyasal lider ya da akımın kahramanlığının vesilesi olarak kullanılır ve siyaset de böylelikle bu türden bir kahramanlık performansının icra edildiği hamaset yatırım alanı ve belagat sahnesine dönüşür.

Burada üzerinde durulan fikir dergilerinde Kıbrıs meselesinin ele alınışı ve sergilenmesi de yukarıda genel hatlarıyla çerçevesi çizilen eleştirel jeopolitik ve eleştirel söylem çözümlemesi gibi kavramsal yaklaşımlar üzerinden yorumlanmış ve etkileri günümüze kadar devam eden bir siyasal ideolojik art alanın pekiştirilmesinde bu dergilerin rolü tespit edilmeye çalışılmıştır. Her ne kadar dış politikanın konusu gibi görünse de içerdiği milli dava retorikleriyle iç politik çatışmalarda da turnusol kağıdı işlevi gören bu soruna sayfalarında yer veren dergilerin seçiminde de uç sağ ve sol olmak üzere ideolojik bir karşıtlık mukayeseli bir analiz için gerekli görülmüştür. Belli başlı fikir cereyanları ve siyasal hareketlerin temsilcisi olması, aralıklı bile olsa uzun bir periyotta yayımlanması, iç ve dış

politikaya dair haber yorum ve değerlendirmeleri içermesi ve fiziken ya da dijital olarak erişilebilmesi dergilerin belirlenmesindeki temel kıstaslar olmuştur.

Çalışma, hipotetik nitelikteki şu sorular ekseninde şekillenmiştir: 1) Türkiye’de alternatif bir tarihsel ve siyasal hat kurduğu iddiasındaki sosyalist ve İslamcı hareketler dış politika konusunda ulus-devlet odaklı konvansiyonel jeopolitik eksen dışında bir yaklaşıma sahipler midir? 2) Sosyalist ve İslamcı hareketler, dış politikanın ve kimi durumda iç politikanın da kullanışlı bir başlığı olan Kıbrıs sorununda klasik jeopolitik söylemin dışında mı konumlanmıştır yoksa onun geniş havuzunun bir parçası mıdır? 3) İç ve dış politikayı kapsayan ikili karakterinden kaynaklanan bir tür turnusol kâğıdı olarak Kıbrıs Sorunu, memleketin kurtuluşuna dair başka türlü bir siyasal toplumsal hat önerdiği iddiasındaki sosyalist ve İslamcı hareketler nezdinde bu yaklaşımlarının cisimleştiği ayırıcı bir alımlayışın konusu mu olmuştur yahut bu soruna dair yaklaşımlar, ülkede geçerli jeopolitik dilin yeniden üretildiği zımni bir ortaklığı mı işaret etmektedir? 4) Kıbrıs Sorununun ele alınışında iki cenahtaki kavram setleri nelerdir ve bunların arasında herhangi bir ilişki ya da fark var mıdır? 5) Her iki cenah, kavram setlerini inşa ve tatbik ederken ülkedeki hâkim paradigmanın bir türevinden mi ibaret kalmıştır yoksa bu meselenin başka türlü ele alınmasına yönelik alternatif eleştirel bir güzergâh ortaya koyabilmiş midir?

Başlangıçta bu sorulara, aralarındaki keskin görünen ideolojik ayrımlara karşın her iki cenahın da ulus-devlet temelli klasik jeopolitiğin dışında bir yaklaşım gösteremediği, bu konvansiyonel yaklaşımın geniş havuzundaki göz ardı edilebilir küçük farklılıklara sahip çeşitlemelerden ibaret oldukları, kendi ideolojik gelecek tasavvurlarının gerçekleştirilmesinde ve farklarının tespitinde etkili bir örnek olmaktan çok cari jeopolitik dili yeniden üreten basit birer karşıtlık anlatısından öteye gidemedikleri, kullanılan kavram setleri arasında da önemli farklar olmadığı ve burada ortaya atılan eleştirel jeopolitik ve söylem çözümlemesini andıran alternatif bir yol yordam önerisinden ziyade egemen yaklaşımların sıradan bir benzerini teşkil ettikleri ön varsayımlarına dayanan yanıtlar verilmiştir. Buna rağmen çalışma ilerledikçe bu yanıtların özellikle sol sosyalist fikir dergileri bakımından eksik olduğu, ortaya konulmaya çalışılan eleştirel güzergaha uygun kimi erken örnekleri barındıran yorum ya da analizlere rastlamanın fazlasıyla mümkün olduğu gözlemlenmiştir.

Altmışlı yılların görece demokratik ortamında etkili bir sol düşünce platformu niteliği taşıyan Yön dergisi, Kıbrıs sorununa da ilgisiz kalmamış, meseleyi Türkiye dış politikasının geniş Türk Dünyası ile ilişkileri bağlamında bir milli dava gibi değil de doğrudan oradaki Kıbrıslı Türk toplumunun eşit ve demokratik şartlarda yaşamasının koşullarının

oluşturulması ekseninde yorumladığı gibi adada yerleşik insanların -ekonomik de olsa- özgül sorunlarına eğilmiş ve böylelikle eleştirel jeopolitiğin ulus-devlet temelli pragmatist dış politika anlayışından farklı bir örnek ortaya koymuştur (Yön, 28 Kasım 1962: 4). Buna rağmen sonraki sayıda derginin başyazarı Doğan Avcıoğlu'nun ((1963: 9) Kıbrıslı Türk toplumunun ekonomik bağımsızlığı için Türkiyeli Rumların iktisadi anlamda iyi koşullarının bir misal ya da tehdit unsuru olarak sunulması önerisiyle beraber, yeniden milli dava retoriğini gündeme taşıması da dergideki eleştirel jeopolitiğe göz kırpan yorumların ilkesel olmaktan ziyade konjonktürel olduğu hissini uyandırır.

Kıbrıs'ta Kıbrıs Cumhuriyeti temelinde Makarios'un meşru bir temsilci olarak tanındığı, NATO ve egemen güçlerin denetiminde olmayan, eşit, demokratik ve tam bağımsız bir cumhuriyet fikrinin savunulması gerektiğinin belirtildiği dergide (Çamlı, 1964a: 8-9), Kıbrıslı Türklerin önderi konumundaki Rauf Denktaş'ın halkının refahını önceleyen müşterek bir cumhuriyeti değil emperyalist böl-yönet projelerinin bir parçası gibi davranması eleştirilir. Uluslararası dengeleri iyi okuyarak bağımsız bir cumhuriyet tesis etme yönünde önemli adımlar atan Makarios'u kasaba papazı gibi aşağılayıcı ifadelerle anmanın Kıbrıslı Türk toplumunun otantik çıkarları bakımından hayli sorunlu olduğu vurgulanırken de (Çamlı, 1964b: 9) yukarıda çerçevesini çizdiğimiz eleştirel söylem çözümlemesi yaklaşımının söylemin politika kurucu karakterine yaptığı vurgunun bir örneği sergilenir. Bu yazılarda meselenin iki toplumun müşterek yaşamına dayalı federasyon tezinin açıktan savunulması ve Makarios'un yaptığına benzer şekilde konunun yerel eksenden çıkarılarak uluslararası toplum nezdinde çözülmesi gerektiğine dikkat çekilmesi de klasik jeopolitiğin dışında bir yaklaşıma işaret eder.

Yön dergisinde Kıbrıs'ı, egemen güçlerden bağımsız bir dış ilişkiler siyaseti izlemek için bir vesile gibi konumlandırmaktan çok bunu milli dava olarak düşünüp onun üzerinden gelip geçici ve günü kurtarmaya yönelik pratikleri dış politika zanneden anlayışın eleştirisine yer verilir ve dış politika ile onun ayrılmaz parçası olan diplomasinin tutarlı bir siyasal, toplumsal ve felsefi dünya görüşü temelinde şekillendirilmesi gerektiğine dikkat çekilir (Çamlı, 1964c: 3). Dergideki bu vurgu da dış siyasetle ilgili mühim başlıkların bizzat kendi gerçekliklerine uygun olarak tek başına ele alınmasının ve bütün bu gelişmelerin kısa vadeli jeopolitik çıkar kaygısıyla değil tarafsızlık ya da çok taraflı, karşılaştırmalı bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiğinin altını özenle çizmesi nedeniyle egemen jeopolitik aklın zayıf da olsa bir eleştirisini barındırması bakımından ilgiye değerdir.

Buna mukabil dergideki kimi haber yorum ve değerlendirmelerin Kıbrıs meselesini içerdeki kısır siyasal çekişmelerden bağımsız ele alınması gereken ikinci bir milli kurtuluş

savaşının konusu haline getirme önerileri (Başar, 1965: 9), tekrar klasik jeopolitik retoriğin dümen suyuna girildiğini ve ağırlıklı olarak adadaki bütün toplumsal ve etnik grupların bağımsız ve ortak bir cumhuriyet temelinde yaşamasını önceleyen yaklaşımın zamanla hamaset dozu hayli yüksek bir milliyetçilik söylemine evrildiğini göstermektedir. Bir başka yazıda (Yön, 23 Nisan 1965: 5-6) Uluslararası toplumun Yunanistan ve Makarios yanlısı tavırlarına karşı koz olarak Türkiye'deki Türkiyeli Rumların ekonomik etkinliklerinin azaltılması önerisi yine tekrarlandığı gibi ilaveten Patrikhane'ye baskı yapılması gerektiğinin ifade edilmesi de genellikle milliyetçi muhafazakar dergilerde rastlanılan zenofobik milliyetçilik ve komplocu akıl yürütme biçiminin açıkça savunulması bakımından fazlasıyla ilginçtir. Hortlatılan emperyalist emeller, denize dökülen emperyalistler, sömürgeci emellerin maşası gibi ifadelerle anlamın metafor, hiperbol, abartı ve hikayeleştirme yoluyla milliyetçi bir teyakkuzu harlayacak biçimde tahkim edildiği İlhan Selçuk (1965: 3) imzalı yazı ayrıca, milli dava hamasetine dayalı klasik jeopolitik yaklaşımın da açık bir örneğidir.

Kapaklarda kullanılan kırmızı fon, parçalanmış harita ve şeytani güç NATO imgelerinin yanı sıra Mümtaz Soysal'ın (1965: 3) yazısındaki Batıdaki Dayı ve Sam Amca ifadelerinin yarattığı söylemsel insanın da katkısıyla milliyetçi teyakkuzun talep ettiği ikili karşıtlık güçlü biçimde tesis edilir ve milli davanın çözümü için NATO'dan çıkılması salık verilir. Doğan Avcıoğlu'nun (1965: 3) Türkiye Hükümeti ve Demirel'i Kıbrıs'ı gözden çıkarmak suretiyle milli davaya ihanetle suçlayan yazısı, milli dava retoriğinin derginin temel yaklaşıma haline geldiğini bütün açıklığıyla göstermektedir. Dergide, Türkiye solunun aksine Rauf Denktaş'ın adadaki Kıbrıslı Türk toplumunun asıl temsilcisi olarak görülmesi gerektiği yönündeki savunu ise ulusal kurtuluşçu ve milli dava eksenli söylemin merkezi karakterini daha da açığa vurur. Nihayet Yön dergisi, ekonomik ve sosyal eşitliği temel alan ortak bir Kıbrıs Cumhuriyeti savunusundan ulusal kurtuluş mücadelesi ve milli dava söylemine evrilmesinin yanı sıra egemen güçlerin adadan tasfiyesi, bağımsızlık, federasyon gibi solun müşterek temalarıyla benzer nitelikler barındırsa bile dergi ekibinin sonradan zinde kuvvetler temelli jakoben devrimciliğe meyletmesi nedeniyle klasik jeopolitiğin soldaki temsilcilerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Yön sonrası soldaki düşünce platformu eksikliğini giderme çabasındaki Ant dergisi de Kıbrıs meselesine sessiz kalamamış ve adada uluslararası egemen güçlerden bağımsız, ortak, demokratik bir cumhuriyet fikrini işlemeye devam etmiştir. Uluslararası güçlerin adayı kendi emperyalist çıkarlarına hizmet edecek bir üs olarak yapılandırmak niyetine karşı üçüncü dünyanın bağımsızlıkçı kurtuluş hareketlerinden esinle tarif edilen müşterek bir cumhuriyetin önemine dikkat çekilir (Baş, 1967a: 13). Emperyalistlerin sadece adada değil meseleye

müdahil Yunanistan ve Türkiye’de de kendilerine tabi bir yapı oluşturmak için bu ülkelerde de türlü çeşit siyasal ve askeri krizler yarattıklarının savunulduğu yazılarda (Baş, 1967b: 5), Pentagon’un piyonu, Amerikan borusu öttürenler, Bizans entrikaları gibi metafor, hiperbol ve düzdeğişmeceler içeren söylemsel müktesebatlar eliyle de ikili karşıtlık ve yerleşik düşman imgeleri pekiştirilir. Egemen güçlerin, ülkelerin iç siyasetlerini de kendilerine sorun olmayacak aktörlerle yeniden düzenlemesinin, o ülkelerdeki iç siyasal çekişmelerin geniş toplum kesimleri lehine çözümünün önünde de ciddi engel teşkil ettiği vurgulanır. Diğer yandan Makarios’u Kıbrıs Cumhuriyetinin seçilmiş lideri olarak görme konusundan solun genel eğilimiyle ortaklaşan dergi (Ant, 16 Mayıs 1967: 12), adadaki Türk azınlığa yönelik tedhişin asıl sorumlusu olarak Grivas’ı işaret eder ve Makarios’un milliyetçi yalpalamalarını da Grivas’ın yarattığı Enosis yanlısı teyakkuza karşı kendi kitlesini yanında tutmak için bir zorunluluk olarak yorumlar.

Kıbrıs meselesinin uluslararası egemen güçlerden bağımsız ortak bir Cumhuriyet ekseninde çözülmesi, ihtilafların çözümü için asıl adres olarak BM ve uluslararası toplum nezdindeki girişimleri işaret etmesi, Makarios’u adadaki demokrat güçlerin temsilcisi şeklinde Grivas’ın karşısında konumlandırması ve Enosis ve Taksim gibi ayrılıkçı talepleri de adadaki emperyalist işgalin sürmesini isteyen yerel işbirlikçilerin işi olduğu gibi yorumlar dergideki yaklaşımın solun genelinden pek de farklı bir yerde durmasa bile eleştirel jeopolitiğin oldukça zayıf örneklerini teşkil etmesi bakımından değerlidir. Dergideki bir başka yazıda (Naci, 1967: 3) Kıbrıs’ın anti emperyalist bir savaşın mecrası olarak Türkiye tarafından vazgeçilmemesi gereken bir politik saha olduğunun altı çizilir ve Türkiye’deki sağ hükümetin belli üsler karşılığı adada Enosis’i mümkün kılacak bir çözüm önerisine imza atması da milli ihanet şeklinde tarif edilir.

Kimi zaman stratejik olarak Enosis’e de meyleden Makarios’un esasen, Kıbrıs’ın bağımsızlığını öncelemesi, adada muhtemel federasyona muhalif olmaması, üslerden arınmış tam bağımsız bir cumhuriyeti hedeflemesi dergiye göre izlenmesi gereken temel politika olmuştur. Dönemin AP Hükümetinin ABD ve İngiltere gibi egemen güçlerin yanında tavır almasının ardında yatan motivasyonu dergide, kendi iç politik dertlerini tahkim etmek ve milliyetçi muhafazakar kimliği berkitmek biçiminde tarif edilir (Özgüden, 1967a: 3). Yunanistan’da cunta iktidara geldikten sonra yürütülen müzakerelerde, adayı emperyalist ellere teslim etmeye gönüllü olduğunu iddia ettiği Türkiye hükümetini, şekere kanan sünnet çocuğu, yangından kaçırılan mallar kermesi icracısı, yuvarlak laf şaheseri üreticisi, havanda su dövücü gibi metaforik, hiperbolik ifadelerle yermektedir (Baş, 1967c: 13).

Adanın iç siyasetini düzenleme girişimleri karşısında dik duran Makarios'u taltif eden, BM nezdindeki girişimlere rağmen meseleyi emperyalist güçlerin merkezi örgütü NATO dolayımında çözme ısrarının emperyal güçlerin maşalığına işaret ettiğini belirten ve Türkiye'deki sağcı hükümet ve toplum kesimlerinin derdinin Kıbrıs değil onu kendi iç politik gündemlerinin mezesi yapmak olduğuna dikkat çeken yazı da derginin bir başka ilgiye değer yazısıdır (Özgüden, 1967b: 3). Yunanistan'daki Kral yanlısı darbe de egemen güçlerin Kıbrıs meselesindeki farklı aktörlerin iç siyasetlerine nizam verme çabasının bir başka ürünü olarak değerlendirilir ve bu müdahaleler buralarda yükselen demokratik toplumsal hareketlerin önünü kesmek için yerel işbirlikçiler eliyle gündeme sokulan komplolar biçiminde yorumlanır (Ant, 19 Aralık 1967: 4-5). Bütün bu yorumlar kimi zaman klasik jeopolitiğin anlam evreninden meseleye yaklaşırken kimi zaman da eleştirel jeopolitiğin milliyetçi ve ulus devlet temelli anlayışa karşı yerel odakları kendi içsel dinamikleriyle kavramaya çalışan anlayışına göz kırpar.

Derginin Kıbrıs'ı, sadece Türk dış politikasının değil dünya çapındaki dış politik gündemin bir parçası olarak uluslararası egemen güçlerin nüfuz mücadele alanı şeklinde tarif eden yaklaşımı ve tam da bu nedenle adanın yerel halkları için tam bağımsızlığın elzem olduğu vurgusu da ulus-devlet temelli klasik jeopolitiğin bilinçli olmayan bir eleştirisine denk düşer (Ant, 3 Şubat 1970: 13). Makarios'un milliyetçi yalpalamalarının artması ve bu nedenle de emperyalist odakların ayrılıkçı politikalarına yakın bir çizgi izlemesi nedeniyle dergide kendisine yönelik teveccühün kaybolduğu emperyalizmin piyonu olarak tarih edilmesinden anlaşılabilir. Derginin kapağında ABD bayrağı, Haç, Davut Yıldızı temalarıyla süslü bir elin Kıbrıs'ı bir silah gibi Türkiye'ye doğrultup ateşlediği bir mizansene yer vermesi ise fazlasıyla yüklü bu politik imgeler üzerinden meselenin sağ muhafazakar cenahtakine benzer şekilde resmedilmesinin ilk örneği olması bakımından önemlidir (Ant, 31 Mart 1970: Kapak). Bütün bu haber yorumlara bakıldığı vakit, doğrudan sosyalizm vurgusu, baskın anti emperyalizm söylemi, şedit Amerikan karşıtlığı ekseninde bağımsız, askerden ve emperyal güçlerden ayıklanmış, birleşik, özgür ve eşit bir cumhuriyete dayalı Kıbrıs tarifiyle Ant dergisinin, solun genel ulusal kurtuluşçu, üçüncü dünyacı ve bağımsızlık temelli fikirleriyle uyumlu bir çizgide yayın yaptığını ve kimi zaman klasiğe meyleden fakat çoğunlukla eleştirel güzergahta seyreden bir jeopolitik anlayışına sahip olduğu savunulabilir.

Kıbrıs Barış Harekatı sonrası ve adadaki ayrılıkçı hareketlerin artık somut adımlar attıkları bir dönemde yayımlanan Yürüyüş dergisi ise hem ikinci TİP'in yayın organı olması hem de parti başkanı Behice Boran'ın daha belirgin bir Sovyet yanlısı siyaseti benimsemesi nedeniyle, Sovyetlerin dış politika görüşlerinin el verdiği ölçüde, neredeyse onunla paralel

bir Kıbrıs yaklaşımının temsilcisi olmuştur. Bağımsızlık, anti emperyalizm gibi solun gözde söylemleriyle ciddi ortaklıklar gösterse de Kıbrıs sorununun tarifi ve çözümünde oldukça baskın bir sınıfsallık vurgusu ve ö dönemde Kıbrıslı Türk toplumundaki gerici burjuva kliği olarak ayrılıkçı kanadı temsil ettiği iddiasındaki Rauf Denktaş karşıtlığıyla bilhassa Yön gibi ulusalcı sol anlayıştan çok enternasyonalist bir çizginin takipçisi sayılmıştır.

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin (KTFD) kurulması sonrası Türk ve Yunan Bayrakları, çarpı şeklini çağrıştıracak şekilde yerleştirilmiş NATO logosu, Enosis'i anıştıran yatay iki mavi çizgiyle yapılmış eşittir işaretinin sonucu olarak yırtılmış bir Kıbrıs Cumhuriyeti haritasını içeren kapak kompozisyonuyla çıkan dergi, KTFD'yi de Kıbrıs Federe Denktaş Devleti şeklinde tercüme eder (Yürüyüş, 29 Nisan 1975: Kapak). Kıbrıs'ta adanın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünü öncelemeyen her yaklaşımın egemen güçlerin isteklerine hizmet ettiği vurgulanır ve KTFD'nin ilanı sonrasında Denktaş'ın kendine bağlı dar bir kliği iktidarda tutacak bir anayasal ve yönetsel inşasına girişmesine Türkiye burjuvazisinin de destek vermesini hareket sonrası ortaya çıkan ganimetin ortakça yağmalanması amacı taşıdığı belirtilir (Yürüyüş, 29 Nisan 1975: 12-13). Ganimet ve yağma gibi siyasal değer yüklü kavramların metaforik ve hiperbolik niteliği, egemen güçler ve yerel işbirlikçi burjuvazinin ortak bir şekilde adadaki halkların aleyhine bir statükoyu ortaya çıkardığına yönelik algının pekişmesini kolaylaştırır.

Bütün bu karşı saldırılara rağmen adadaki ilerici demokrat güçlerin varlığı ve o dönemde elde ettikleri siyasal mevzilerin varlığının buradaki yağmacı ve sağcı kliği alt ederek adada bağımsız, ekonomik anlamda gelişkin ve eşitlikçi, birleşik bir Kıbrıs mücadelesinin bayraktarlığını yapmaya devam edeceği vurgulanır. Denktaş'a açıktan muhalefet etmesi, emperyalizm ve faşizm gibi sosyalist jargonun önde gelen kavramlarına sıklıkla başvurusu ve yoğun sınıfsallık vurgusuyla eleştirel jeopolitik anlayışın çok taraflı politik çözümleme yaklaşımını andıran bir yaklaşıma sahip olan bu yazı, diğer taraftan bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti ve ekonomik eşitlik ısrarıyla da öbür sol dergilerle kimi ortaklıkları da içermektedir.

Kıbrıs çıkarmasının yıldönümünde siyah fon üzerinde kırılmış bir büyüteç altında CIA ve Kıbrıs ibareleri içeren bir kapakla çıkan dergide (Yürüyüş, 29 Temmuz 1975: Kapak), müdahaleyi önleyemeyen CIA'nın mevcut durumu lehine çevirmek için böl yönet politikasını devreye soktuğu ve KTFD'nin ilanıyla da bunda başarılı olduğu belirtilir ve yıldönümünde yapılan kutlamalardan da anlaşılacağı gibi hareketin barıştan ziyade fetih gibi kurgulamasıyla beraber iki taraflı milliyetçi teyakkuzun ciddi sonuçlara yol açacağı ifade edilir (Küçük, 1975: 3). Bu teyakkuzun faşist güçlere ciddi bir can suyu verdiği ve KTFD'nin ilanı sonrası ekonomi

politik bir rant şebekesi olarak iş görecektir bir devlet organizasyonunu da beraberinde getirdiğine dikkat çeken dergi, aksi görüşlerin ifadesine konulan sansürde de görüldüğü gibi özgürlüğün ada sakinleri için değil gerici sağcı klik için geçerli olduğunu öne sürer (Yürüyüş, 19 Ağustos 1975: 12). Bu yazı, adadaki iç politik gelişmeleri içerideki aktörlerin mücadele ve çatışmaları ekseninde değerlendirmesi ve çerçeve metinde fiilen ikiye bölünen adanın iki yakası arasındaki göç hareketlerini mağdurların gözünden anlatması bakımından, siyaseti kurumsal düzeyde yapılan seçkin bir etkinlik gibi değil de doğrudan sıradan insanların ilişkiselliklerinde de işleyen bir pratik olarak kavrayan eleştirel jeopolitik yaklaşımın erken bir örneği olmasıyla ilgiye değerlidir.

KTFD’de askerlik süresinin iki buçuk kat artırılarak 30 aya çıkarılmasının içerideki demokratik güçleri sindirmenin bir yolu olarak kurgulandığının iddia edildiği yazı (Yürüyüş, 2 Mart 1976: 13), Kıbrıslı Türk toplumunun siyasal, toplumsal ve ekonomik çatışma ve gerilimlerini askere gitmemek için güneye gitmek zorunda kalan geri dönse de faili meçhul bir cinayetle öldürülen bir gencin hikayesi üzerinden anlatma çabasıyla ayrıksıdır. Bu nitelikleriyle sadece yukarıda cereyan eden yüksek siyasete değil buradaki siyasal kararların sıradan insanların rutin yaşamlarına yaptığı tesirlere vurgu yapmaya imkan veren küçük ölçekli bireysel hikayeleri gündeme taşıyan bu yazı da eleştirel jeopolitik yaklaşımın aşağıdan tarih ve siyaset anlatısına oldukça uygun bir örnektir.

Makarios ve onun etrafındaki ilerici güçlerin temsilcisi olarak AKEL’in isminin ilk kez zikredilmesi ve bunların bağımsız, birleşik bir Kıbrıs Cumhuriyeti talebinin önde gelen savunucuları oldukları vurgusu da Türkiye solu açısından hayli ayrıksı bir yaklaşımı ifade etmektedir (Yürüyüş, 1 Şubat 1977: 13). Sadece adada değil Türkiye’de de ilerici demokratik güçlerin ciddi bir paramiliter şiddete maruz kaldığı bu tarihsel kesitte hem adadaki iki toplumun hem de Türkiye ile oradaki ilerici güçler arasında dayanışmanın elzem olduğu ve artık ciddi boyuta varmış olan anti komünist teyakkuzla da mücadelenin ancak böyle mümkün olduğu ifade edilir. Makarios’un ölümü sonrası adeta bir ağıt niteliğindeki yazı ise hem güney hem de kuzeydeki ilerici toplumsal güçlerin sol sosyalist bir güç birliğiyle ancak bu cendereden çıkacağını ifade etmesi bakımından oldukça dikkat çekicidir (Yürüyüş, 9 Ağustos 1977: 14). Kıbrıs çıkarması sonrası geline aşamadan hareketin barış amacından çok açık bir işgal ve kolonileştirme amacı taşıdığının anlaşıldığının öne sürüldüğü yazı da (Yürüyüş, 6 Eylül 1977: 12), hareketi doğrudan bir işgal olarak tanımlaması bakımından eleştirel jeopolitiğin yaklaşımına daha uygun bir tavır içindedir.

Kıbrıs’ı doğal uçak gemisi gibi görenler ifadesine yer verilen yazıda (Yürüyüş, 2 Mayıs 1978: 10) klasik jeopolitiğin her türden coğrafi konuma kendinden menkul önem

atfeden tavrının enikonu siyasal niteliğine dikkat çekilir ve Mesut Odman'ın (1978: 6-7; 1978b: 11) Kıbrıslı Türk toplumunun ekonomik, toplumsal, demografik yapısına, gündelik pratiklerine odaklanan ve muhalif siyasal aktörlerine ses veren yazıları da iç dinamiklerin olabildiğince ayrıntılı incelemesi bakımından eleştirel jeopolitiğin, yağma, küffar, tebliğ gibi siyasal yükü yoğun sözcüklerin hikayelemeye katkısıyla da eleştirel söylem çözümlemesinin metafor ve hiperbol gibi kavramlarının güzel bir örneğini temsil eder. Sonuç olarak Yürüyüş dergisinin, bağımsız, birleşik ve demokratik Kıbrıs Cumhuriyeti vurgusuyla sol sosyalist yaklaşımın ortak güzergahında seyrettiğini, fakat ciddi sınıfsallık vurgusu, meseleyi iç politik dinamikler ve sıradan insanlar ekseninde anlamaya çalışan haber, yorum ve değerlendirmeleriyle de eleştirel jeopolitik ve söylem çözümlemesinin dikkate değer numunelerini sunduğunu söylemek mümkündür.

Sol dergiler karşısında İslamcı fikir dergilerinde Kıbrıs meselesi çok daha ciddi bir hamaset, milliyetçi teyakkuz ve milli dava retoriğiyle yüklü biçimde ele alınmış ve esasen geniş Türk-İslam aleminin bir parçası olması anlamında pragmatist bir ilginin konusu olabilmıştır. Milliyetçi mukaddesatçı fikriyatın en önemli mecralarından biri olan Necip Fazıl Kısakürek önderliğindeki Büyük Doğu dergisi de Kıbrıs meselesinde adada yerleşik halkların ortak bir hayat sürmesinin şartlarının oluşturulmasının imkanlarını soruşturmaktan çok muhayyel ve fazlasıyla dışlayıcı bir vatan tanımı yoluyla oldukça fetihçi ve yayılmacı bir anlayışın bayraktarlığını yapmıştır.

Kıbrıs hala İngilizlerin yönetimindeyken Kıbrıslı Rumların Enosis yanlısı gösterilerinin ele alındığı kısa değinide (Büyük Doğu, 23 Aralık 1949: 8-9), bu gösterilere karşı Türkiye'deki tepkiler gerekli fakat dostla güven düşmana korku salacak çapta sert bulunmamış ve hükümetin tepkisi de tekerleme olarak nitelendirilip zayıf bulunmuştur. Daha bu ilk değiniden itibaren deyimler, tekerleme gibi aşağılayıcı olması umulan nitelemelerle mesele, ciddi anlamda milliyetçi muhafazakar söylemsel ifadelerle takviye edilen fetih ve yayılma odaklı klasik jeopolitik yaklaşımın mümtaz örnekleri dergide kendine yer bulmuştur.

Bu kez Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde kaleme alınan bir yazıda (Büyük Doğu, 30 Eylül 1964: 9), İslamcı popüler muhayyilenin başat düşman figürlerinden İsmet İnönü için zikredilen karı gibi ağlamak, susup oturmak, dırdır etmek, yalancı pehlivanlığa soyunmak gibi ifadeler söylemin hem metafor hem de hiperbol vasıtasıyla istenilen popüler siyasal etkiyi vermek adına tahkim edilmesi dikkat çekicidir. Aynı yazıda bu kez bütünüyle hükümetin fitraten laftan ve kibarlıktan anlamayan Batılılar nezdindeki ezikliğine vurgu yapması da yüksek siyaseti yapma mahareti olmayan bu kurumu kadınsı bir iktidarsızlıkla

özdeşleştirmeye ve bu yolla siyasetin ehil ve büyük adamlar eliyle yapılması gereken bir şey olarak yeniden zihinlere kazınmasına hizmet eder.

Bir başka yazıda (Büyük Doğu, 30 Eylül 1964: 8-9) Kıbrıs'ta ortak bir devlet önerisinin elma ve armutları toplamaya çalışmak kadar abes olduğu iddia edilerek botanik bir metafor eliyle ciddi bir bilimsel yanlış gibi resmedilir ve Batının has çocukları olan Rumların zaten hep kollarına bağlanacağı savunulur. Bu nedenle ortaklık hülyasından çok adanın, doğal uzantısı olduğu Türkiye ile bütünleşmesi için önce işgal etmek sonra da siyasal bir oldu bitti ile bütünüyle ilhakını hedeflemenin milli şecaat ve irade sahibi olma imtiyazına sahip fatih millet olmanın gereğini ifade ettiği belirtilir. Bu ifadelerden açıklıkla anlaşılacağı gibi Kıbrıs, dört başı mamur bir klasik jeopolitik düstura uygun biçimde, anavatanın doğal bir uzantısı olmasıyla oranın güvenlik ve milli kimliğinin basit bir parçası ve içindeki insanların da belli bir kendilikten ziyade mensup oldukları etnik grubun egemen toplumlarının yüksek milli fikirler namına onlara atfettikleri görevin pasif bir eyleyicisi olmanın ötesinde bir vasfı olmayan bir yer olarak konumlandırılmıştır.

Başka bir örnekte Necip Fazıl'ın (1964a: 3) Kıbrıs için yaptığı “batı medeniyetinin fışkırdığı sahillere yakın ve üç kıtayı birbirine bağlayan kilit noktasındaki bir ada” tanımını da meseleyi bütünüyle klasik jeopolitiğin gözlüğüyle yorumladığının işareti olduğu gibi coğrafyanın stratejik ve askeri kavramlarla yeniden üretimi, ulus devlet paradigması ekseninde siyasal söz dağarcığının bir daha inşasını bütün açıklığıyla ortaya koyar ve kilit nokta gibi gözde metaforlarla da buradaki popüler anlamı tahkim eder. Yazının arasındaki şiirde de Kıbrıs'a yüklenen jeostratejik ve jeopolitik siyasal ideolojik değeri kurtuluş, kahramanlık ve şehitlik mitleriyle süslü bir milli, dini kimliğin parçası haline getirilerek takviye edilir ve bu anlatı başka bir yerde yine ecdadın tarihsel meziyet ve başarıları vurgusuyla da pekiştirilir (Kısakürek, 1964b: 3).

Eski Sefir mahlaslı yazarın Makarios'un vahşet ve katliam için yuvasında karaltısıyla bekleyen iblis tamlamasıyla tarif etmesi, enerjik sıfatını bolca kullanması, siyasal rakiplerini uyuşuklukla sıfatlandırması, metafor ve hiperbol yoluyla sağ muhafazakar dilin istediği etkiyi yaratmak için gerekli bir popüler hınç yatırımını sağlaması, enerjik-uyuşuk ikiliğiyle de sağcılığı faşist bir dirimsellik ve eril bir iktidar talebinin asli mecrası olarak kodlaması ve bunun karşısında siyasal rakiplerini de kadına özgüllediği bir kırılganlık ve pısrıklıkla eş konumlandırması ile eleştirel söylem çözümlemesine bereketli bir malzeme sağlar (Büyük Doğu, 3 Kasım 1965: 9). Az da olsa sağ hükümeti de eleştirirken Haçlı zihniyeti gibi popüler milliyetçi mukaddesatçı mitler de hemen devreye sokulur (Büyük Doğu, 24 Kasım 1965: 8) ve kızıl tehlike gibi bir başka gözde mukaddesatçı metafor zikredilirken de solcular ve sabık

hükümet yine uyuşukluk ve kırılganlıkla anılmaya devam edilir (Büyük Doğu, 15 Aralık 1965: 9).

Komünistler, devrimbazlar, manevi piçler, hilali kubura atanlar, yıldızı kızıl yıldızın emrine verenler hayli sert sözlerle yazısına başlayan Kısakürek'in (1965a: 1) bu metni hem derginin hem de başyazarın ideolojik ve politik aklının tamamını belli başlı dert ve maddeler halinde ortaya koyan adeta bir manifestodur. Memleketin asli sahibi addettiği Müslümanların bodrum katından salonlara terfi ettiğini ve sabık kitleyi de lağımda boğacağı günlerin yakın olduğu ifadeleri, metafor ve hiperbolün milliyetçi hamasi dilin takviyesinde oynadığı can alıcı rolü göstermesi bakımından ibretliktir. Bir diğer deyişle muhafazakar, milliyetçi ve mukaddesatçı siyasal lisanın en coşkulu ve gözde örneklerinin bol bolamat kullanıldığı bu Necip Fazıl yazısı, onun Kıbrıs sorununa ciddi anlamda fırsatçı ve vesileci bakışının apaçık ortaya koyduğu gibi bütün popüler kavramların topluca kullanılması açısından da adeta sözlük mahiyetindedir.

Necip Fazıl'ın (1965b: 1) yine kapakta yer bulan yazısında özgürlük, uygarlık, ilke ve ülkü gibi kavramları milletin yayılmasının önünde engel teşkil eden masallar olarak görmesi, sürekli taciz eden Yunan'a karşı gık dediği anda Selanik kapılarına dayanacak irade hasretini itiraf etmesi ve çok sayıda Kıbrıslı Türk'ün ölümünü milli dava için gerekli küçük bir detay olarak tanımlaması da hem faşist dirimsellik övgüsü hem modern demokratik kavramlara kahretmesi hem de milli davayı her şeyin üzerinde tutan devlet yüceltisiyle gerçekten özgün bir örnektir. Dergideki bir başka yazıda (Büyük Doğu, 29 Aralık 1965a: 8) bu kez, BM'deki Kıbrıs oturumunda aleyhimize oy kullanan Afrika Ülkelerinin tamtamlı kabile, midelerinde yedikleri beyazların uzuvları bulunan yamyamlar topluluğu gibi büsbütün ırkçı tanımlarla nitelenmesi, Büyük Doğu'nun mensubu olduğu siyasal mecranın Rum, Yunan, Arap, Kürt gibi sadece yakın temasta olunan topluluklara karşı değil alan bulduğu vakit her topluma karşı ırkçı bir anlayışa savrulabileceğini işaret etmesiyle dikkat çekicidir.

Dergide, bağımsız ve birleşik Kıbrıs'ı savunan solcuları milli güvenlik sorunu olarak tanımlayan ve böylelikle sağ muhafazakar müktesebatın her milli meseleye karşı iç düşman figürü olarak solcu stereotipini yeniden üreten yazı (Büyük Doğu, 29 Kasım 1967: 17) ile Necip Fazıl'ın (1967: 5) Batıyı hokkabaz, Kıbrıs meselesini milletin mazi ve istikbalini kucaklayan bir sembol ve Batıyla mücadeleyi de muhasebe ve murakabe günü yaklaşan bir İstiklal Savaşı olarak tarif eden yazısı hem milliyetçi klasik jeopolitik hem de hiperbol ve metafor yoluyla muhafazakar siyasal söylemin takviyesinin özel örneklerini içermesi açısından hayli bereketlidir. Bütün bu yazı ve yorumlara bakıldığında Büyük Doğu'nun Kıbrıs meselesini dış politikanın başlı başına bir konusu gibi değil de kendi iç politik

gündemlerinin vesilesi ya da katkı sağlayıcısı olarak gördüğü, sağ muhafazakar ve mukaddesatçı lisanın popüler imgelerinin bolca kullanılmasından da anlaşılacağı gibi Kıbrıs'ın sadece kutlu Türk-İslam davasına hizmet anlamında kıymetinin olduğu ve bütün yazarların da meseleye bir siyasal konumun ilkesel savunusu temelinde değil sağ pragmatizmin günün gereklerini önceleyen tavrıyla yaklaştığı kolaylıkla savunulabilir.

Her türden meseleyi gizli bir ajandanın ya da komplonun bir parçası olarak resmedip kendini de şifre kırıcı pozisyonuna yerleştiren bir başka milliyetçi muhafazakar fikir dergisi olan Yeniden Milli Mücadele, on yıllık yayın hayatı boyunca Kıbrıs'a sayfalarında belki de en fazla yer veren yayındır. Daha ilk sayılarından itibaren dergi, şeytani Makarios imgesi, Yunan sırtlanı, Yunan yılanı, palikaryalar, Yunan sürüleri ve papazlar, hile, ahlaksızlık ve şehvet edebiyatıyla kirlenmiş, ahlaksızlık, şüpheli felsefe ve iğrenç gelenekler gibi metafor ve hiperbollerle desteklenmiş abartılarla hikaye edilmiş yazılarla siyasal söylemini popüler kitlenin gündemine sokmaya çalışır (YMM, 3-10 Mart 1970: 3). Yine revaçta bir klasik jeopolitik söylem devreye alınır ve Kıbrıs dünyanın en önemli stratejik noktası olarak tanımlanır ve bu iddialı tanım, Kıbrıs'ın özel coğrafi konumu, büyüklüğü, Anadolu'ya yakınlığı, Türkiye'nin güney kıyılarını koruyacak nitelikte bir üs oluşu gibi coğrafi bilimsel gerçeklerle de (!) tahkim edilir (YMM, 29 Şubat-6 Mart 1972: 4).

Bir başka yerde Filistin ile Kıbrıs meselesini milli istiklal ve şahsi hürriyet davası güden dünya çapındaki mazlum Müslümanların bağımsızlık ülküsünün bir ürünü gibi görerek müşterek mücadelenin cepheleri olarak ele almak ve hatta bu mücadeleleri sadece Türk milleti için değil bütün diğer esir milletlerin anti-emperyalist mücadelesinin ayrılmaz bir parçası gibi yorumlamak gerektiği salık verilir (YMM, 10-17 Ekim 1972: 3). Bu meselelerin dünya çapında anti emperyalist bir mücadelenin parçası kılınmadığı sürece çözümünün mümkün olmadığı yönündeki ısrara bakıldığı vakit Yeniden Milli Mücadele'nin bu yaklaşımını o dönemde hakim siyasal lisanı fazlasıyla belirleyen sol popüler dilin sağ muhafazakar bir mecraya temellükü çabası anlamında araçsal bir kullanım şeklinde nitelendirmek mümkündür. Bu temellük çabasına karşın Kıbrıs yeniden özel durumu nedeniyle biricik hale getirilir ve milli idealler ekseninde tarif edilmesi gereken bir kutlu dava mertebesine yükseltilir. Bu yazı da başta başka türlü bir siyasal mecraya geçiş yapılması çağrısı yapacak gibi görünüp sonradan aslına rücu ederek klasik jeopolitik ezberin bir çeşidinden ibaret kalır.

Solculuk ham hayalleri, sosyal devrim hülyaları gibi ifadelerle solcular yüksek siyasetin ulvi niteliklerini icraya ehil olmayan sakat özneler olarak konumlandırılır ve yüksek milli menfaatlerin solcu siyaset teknisyenlerinin romantizmine heba edilmeyecek çapta

kıymetli olduğu vurgulanır (YMM, 23-30 Temmuz 1974: 14). Aynı yerde Amerikan karşıtlığıyla İngiltere ve Avrupa'ya yanaşmayı milletin kaderiyle kumar oynamak olarak nitelendirilir ve buradan Kıbrıs'a İngiliz müdahalesi beklemek de ham hayalden ibaret bir şuarsuzluk gibi tarif edilir. Ecevit'in bu naifliğinin Tagore çevirmenliği yaparak, Bu düzen değişmelidir gibi hayaller şaheserleri kaleme alarak geçmeyeceğine dikkat çekilir ve İngiltere'yle ortak müdahale beklentisinin aklını peynir ekmekle yemek anlamına geldiği belirtilir. Burada ortaya konan sıfat ve tanımlardan da anlaşılıyor ki bu yazı, metafor ve hiperbol katkılı hamasi söylem yüklemesi, örtülü Amerikancılık çağrısı ile baskın anti komünist ve anti entelektüalist eğilimleriyle ilgiye değerdir.

Dergide, Kıbrıs'ta ilkin bağımsızlık ve ortak devlet tezinin reddi, Türk askerinin adada kalıcı hale gelmesi, Taksim'in ilk adımı olarak ayrı bir Kıbrıs Türk Devleti kurulması ve bu durumun uluslararası hukuk yönünde de tescilini öneren yol haritası, sonraki tarihsel gelişmelere bakıldığında son madde hariç neredeyse birebir gerçekleşmesi bakımından hayli ilginçtir zira bu metin sanki bu tarihten sonraki Türkiye hükümetlerinin Kıbrıs politika rehberini oluşturmuştur (YMM, 30 Temmuz-6 Ağustos 1974: 13). Bu kez kapakta haç işaretli Roma miğferi, kuru kafa temalı Azrail imgesi ve kara kızıl bir fonla kendine yer bulan Kıbrıs meselesi, tarihsel bir bağlama oturtulmaya çalışılmış ve düşmanlık ezel ebet bir mahiyete büründürülmüştür (YMM, 3-10 Eylül 1974: 3). Bir diğer deyişle kullanılan metafor, hiperbol, abartı ve hikayeleştirme prosedürleriyle mesele popüler dilde yerleşik kılınma adına daha da tahkim edilmiş ve klasik jeopolitik yaklaşımı destekleyecek söylemsel düzen daha da pekiştirilmiştir.

KTFD'nin ilanı dergide coşkuyla karşılanır ve milli yüceliş hareketi, ilahi kudretin eseri, kutlu zafer, irade ve ilahi takdirin ayrıksı bir örneği gibi ifadelerle selamlandığı gibi kapakta da ay yıldız armalı asker miğferiyle ikiye ayrılmış Kıbrıs haritasına yer verilir (YMM, 18-25 Şubat 1975: Kapak, 3). Önceki sayılardaki yol haritasının aynıyla gerçekleşmesi de aynı yazıda Türk milliyetçiliğinin her anlamda ilmi, gerçekçi ve akılcı olduğunun apaçık işareti olarak yorumlanır ve Ecevit yeniden bir günah keçisi olarak yeniden kurgulanır. Bütün bu yazılar ekseninde bakıldığı vakit tıpkı Büyük Doğu'da olduğu gibi Yeniden Milli Mücadele'de de Kıbrıs meselesi kutlu Türk-İslam ülküsüne hizmet ettiği ölçüde ilgi görmüş ya da ona hizmete koşulmuş ve daha çok bu araçsal niteliğiyle önemsenmiştir. Derginin sıklıkla yoğun bir hamaset ve komplo diline başvursa da devlete intisap kaygısı yüksek bir kadro hareketi olmasından ileri gelen diplomatik bir dili iyi kötü korumaya gayret ettiği söylenebilse de hayli eklektik, seçmeci ve pragmatist yaklaşımı nedeniyle de klasik jeopolitik eksenin dışında yeni bir analiz çerçevesi sunduğunu söylemek zordur. Ayrıca dergi bu

nitelikleriyle eleştirel söylem çözümlemesine malzeme teşkil edecek bolca unsur içerdiği gibi klasik jeopolitik dilin milliyetçi muhafazakar bir söylem yoluyla tahkimatı açısından da hayli bereketlidir.

Siyasal İslamcı hamasetin ve radikal Kemalizm karşıtlığının üstatlarından sayılan Kadir Mısıroğlu'nun başyazarlığında yayımlanan Sebil dergisi de Kıbrıs meselesini büyük Türk-İslam davasının otantik toprağı olarak Lozan'da kaybedilen Girit, On İki Adalar ve Batı Trakya ortak bir mecrada ele alma çabasıyla klasik jeopolitik ezberi anti Kemalizm destekleyerek yeniden üretmekte fazlasıyla maharetlidir. Kıbrıs meselesini burada ele alınan Büyük Doğu ve Yeniden Milli Mücadele gibi fetihçi ve tebliğci bir cepheden kavramaya çalışan Sebil de konuyu İslamcı propagandanın izin verdiği kadar önemsemiştir. Milliyetçi mukaddesatçı lüğatin en gözde unsuru olan bütün dünya tarihsel gelişmelerin ardındaki gizli güç Yahudi imgesinin Kıbrıs meselesi özelinde ilk kez Sebil de gündeme getirildiği söylenebilir. Bu Yahudi komplosunu çözmek için uzun uzadıya sosyal bilimsel yöntem tartışmaları yapan ve kendini şifre çözücü müçtehit olarak konumlandırıp olayların ardındaki sırra vakıf olduğunu ifade eden yazar Kıbrıs'taki gelişmeleri de büyük Yahudi Planının bir parçası olarak yorumlar (Sebil, 27 Haziran 1976: 12).

Sonraki haftalardaki yazılarda da (Sebil, 2 Temmuz 1976: 12; 9 Temmuz 1976: 12; 23 Temmuz 1976: 12) Osmanlı, Türkiye ve İsrail siyasetindeki etkili siyaset adamlarının Yahudiliği üzerinden oldukça açık olduğunu düşünülen bağlantılar yoluyla büyük Yahudi komplosu aşıkâr kılınmaya çalışılır ve uzun Mısıroğlu alıntılarıyla buradaki paradigmayı sağlamlaştırılma gayesi güdülür. Sonraki yazılarda Yahudilikle bir başka fenalık olarak komünizm arasındaki bağın da çok açık olduğunu ifade edilir ve Kıbrıs'taki komünist muhalefeti Kızıl Papaz lakabıyla andığı Makarios'la hemen bütünleşik hale getirilir (Sebil, 23 Temmuz 1976: 12). Bu kestirme bağlantılar siyasal söylemin metafor, hiperbol, abartı ve hikayeleştirme yoluyla takviye edilmesi ve yeniden üretilmesinde oldukça kritik roller oynarlar. Aynı yazıda Rauf Denktaş da Yahudi komplosuyla art alanı açıklanmış olsa da milliyetçi muhafazakar tarih yazımının önemli bir parçası olarak yardıma çağırılır.

Yahudi komplosu anlatısı dünya çapında bir planın parçası olarak ilgi gösterdiği Kıbrıs'taki temel hedeflerini gerçekleştirmek için fıtratı icabı dünya hakimiyetini hedefleyen bu insanlar, sayıca azlıklarını şeytani planlarla desteklemektedirler (Sebil, 30 Temmuz 1976: 12). Aynı yazıda Büyük Yahudi planında Kıbrıs meselesi, sorunu büyütme için kimi yerde milliyetçileri kimi yerde sosyalistleri öne çıkaran, ABD'de büsbütün etkili olsa da Avrupa'yı da kendi tabi kılan Yahudilerin hem Yunanistan hem de Türkiye'de kendilerine uygun bir siyasal alan yaratma çabalarının bir parçası olarak değerlendirilir (Sebil, 30 Temmuz 1976:

12). Yunanistan'daki faşist cunta, Türkiye'de solun yükselişi, Kıbrıs'taki gelişmelerin Yahudilerin istediği yönde sevk ve idaresi için bizzat yine onlar tarafından çok önceden planlanıp yürürlüğe konulduğu iddia edilir (Sebil, 6 Ağustos 1976: 12). Bu yazıdaki Yahudi imgesi hem içeride hem de dışarıda bütün toplumları her şekilde dönüştürmeye muktedir bir süper güç biçiminde tarif edilmiş ve Türk İslamcı söylemin kurucu ötekisi olarak Yahudiliğin yeniden tahkimatının ilginç bir örneği olmuştur.

Bu kadar uzun uzadıya açıklamalara rağmen Yahudilerin Kıbrıs ilgisini klasik jeopolitiğin ve milliyetçi mukaddesatçı söylemin en popüler iddiası olan stratejik coğrafi konuma bağlayan yazar (Sebil, 13 Ağustos 1976: 10), bu iddiasını yine beylik klasik jeopolitik imgelerden sıçrama tahtası ve doğal bir uçak gemisi metaforlarıyla destekler. Hint Okyanusu, boğazlar, zengin petrol yatakları ve SSCB'ye yakınlık, kısa menzilli füze ve uçakların kullanımına uygunluk gibi nitelikleriyle Kıbrıs'ın, sınırlı ve kısa süreli askeri müdahaleler için eşi benzeri olmayan coğrafi avantajları olduğu belirtilir. Ekonomik geçiş noktası, Anadolu'nun doğal uzantısı ve İsrail'in böğrüne saplanmış bir hançer olması gibi diğer niteliklerin de Yahudilerin Kıbrıs ilgisini artırdığı ve orada kendilerine bağlı bir rejim tesis etme niyetlerini sürdürmelerine yol açtığı vurgulanır. Dizinin bu yazısıyla Yahudi saplantısı ciddi bir boyuta taşınır ve klasik jeopolitik ve jeostratejik ezberler, yeni metafor ve hiperboller vasıtasıyla takviye edilerek tazelenir.

Dokuz sayıdan oluşan bu yazılar Kıbrıs meselesi bahanesiyle Yahudiliği dehşetli bir şer odağı olarak tanımlaması, milliyetçi mukaddesatçı söylem ve bilinçaltının şer imgelerini büyük bir komplonun parçası olarak yeniden işe koşan bir egemenlik anlatısı inşa etmek için kullanılan akıl yürütme tarzlarını açıkça ortaya koyması bakımından ilgi çekicidir. Bir diğer deyişle bu dizi, Türk-İslamcı toplumsal bilinçaltının dünya algısı, gözde düşman kategorileri, anlam ağları ve her koşulda siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik olguların arkasında gizli ve büyük bir şer odağı saptamaya şartlanmış yaklaşımını bolca örnekle göstermesiyle bir hayli öğreticidir.

Sağ siyasette milliyetçi duyarlılığın esas adresi olarak AP'nin değil artık MSP'nin adres gösterilmesi (Sebil, 10 Eylül 1976: 3) ve Denктаş'ın da masonlarla iş tuttuğu gerekçesiyle milli davanın temsilciliğinden azledildiği (Yalçiner, 1977: 2) yazılar da sağ siyasette yeni bir aktör tayini ve Kıbrıs meselesinde o güne kadar en önemli aktörlerden biri olan Yahudiliğin refiki olarak yine Türk-İslamcı komplo repertuvarının önde gelen imgelerinden Masonluğun da devreye sokulması anlamında dikkat çekici olduğu gibi Yahudilik ve Masonluğu erkeklik ve savaşçılık meziyetlerinde yoksun bir güçsüzlük ve

kadınsılıkla beraber zikretmesiyle de metafor ve hiperbolik takviye bakımından ilgiye değerdir.

Bir başka yazıda şeytani Makarios imgesi vampir, kan emici ve alçak sıfatlarıyla söylemsel anlamda daha da etkili kılınmaya çalışılır ve ölümü sonrası artık bir ucubeye dönen Kıbrıs Cumhuriyetinden kurtulup uluslararası hukuk nezdinde tescillenmiş bir Kıbrıs Türk Devleti kurulması gerekliliği vurgulanır (Muradbeyli, 1977: 6). Mısıroğlu da (1979: 3) Kıbrıs meselesinde asıl aktörün milli dava şuuruna sahip imanlı vatan evlatları olan MSP olması gerektiği yönündeki telkinine devam eder ve gerçeklik adı altında gayrı milli Kıbrıs siyaseti devrinin artık kapandığını iddia eder. Bütün bu değerlendirmelere bakıldığı vakit Kıbrıs meselesi Sebil’de de diğer Türk-İslamcı fikir dergilerinde olduğu gibi milli dava olarak memleketin ve İslamcı siyasetin bir vesilesi olarak kıymet görmüş ve diğer dergilerden farklı olarak Türk-İslamcı siyasal lüğatin önemli başlıkları olan Yahudilik, Masonluk ve Batıcılık da Kıbrıs meselesi özelinde gündeme sokulmuştur.

EKLER

Yön Dergisi’nden Yararlanılan Kaynaklar

“Makarios Ankara’da”. <i>Yön Dergisi</i> , 1(50):4. 28 Kasım 1962.
Avcıoğlu, D. “Türkiye’yi Saran Tehlikeler”. <i>Yön Dergisi</i> , 2(7):8-10. 1 Mayıs 1963.
Avcıoğlu, D. “Kıbrıs ve Ötesi”. <i>Yön Dergisi</i> , 4(144):3. 31 Aralık 1965
Çamlı, İ. “Kıbrıs Gerçeği-1”. <i>Yön Dergisi</i> , 3(78): 8- 9. 25 Eylül 1964
Çamlı, İ. “Kıbrıs Gerçeği-2”. <i>Yön Dergisi</i> , 3(79):8-9. 2 Ekim 1964
Çamlı, İ. “Türk Dış Politikası Bir Felsefeye Dayanmalıdır”. <i>Yön Dergisi</i> , 3(86):3 20 Kasım 1964.
Çamlı, İ. “Kıbrıs İşinde Gene Yanlış ve Tehlikeli Bir Yoldayız”, <i>Yön Dergisi</i> , 3(95):13. 22 Ocak 1965
Çamlı, İ. “Yalnızlığa Doğru”. <i>Yön Dergisi</i> , 3(107):16. 16 Nisan 1965
“Kıbrıs ve Yön”. <i>Yön Dergisi</i> , 2(78): 8- 9. 25 Eylül 1964.
“Kıbrıs: NATO Genel Sekreterinin Çabası”. <i>Yön Dergisi</i> , 3(85):12. 13 Kasım 1964.
“Amerika, Neden Enosisten Yanadır”. <i>Yön Dergisi</i> , 3(99):6. 19 Şubat 1965.
“Kıbrıs: Anglo-Saksonlar Adım Adım Planlarını Uyguluyorlar”. <i>Yön Dergisi</i> , 3(106): 4. 9 Nisan 1965.
“Kıbrıs’ı dümen suyu politikası yüzünden kaybetmek üzereyiz!”. <i>Yön Dergisi</i> , 3(108): 4-6. 23 Nisan 1965
“Anglosaksonların İhaneti”. <i>Yön Dergisi</i> , 4 (143):4. 24 Aralık 1965
“Bir Kıbrıs Raporu”. <i>Yön Dergisi</i> , 5(217): 13-14. 26 Mayıs 1967

Ant Dergisi’nden Yararlanılan Kaynaklar

Baş, H. “Pasifi Ağır Basan Bir Bilanço”. <i>Ant Dergisi</i> , 1(1):13, 3 Ocak 1967
Baş, H. “Tehlike Kapıda!”. <i>Ant Dergisi</i> , 1(18):13, 2 Mayıs 1967
Baş, H. “Emperyalizmin Kıbrıs Oyunu”. <i>Ant Dergisi</i> , 2(38):13, 19 Eylül 1967
Baş, H. “Kıbrıs’ta Oynanan Oyun”. <i>Ant Dergisi</i> , 2(47):7, 21 Kasım 1967
Naci, F. “Kıbrıs Gitti Gider”. <i>Ant Dergisi</i> , 2(30):7, 25 Temmuz 1967.
Özgüden, D. “Zorbalar”. <i>Ant Dergisi</i> , 2 (35):3, 29 Ağustos 1967.
Özgüden, D. “Şimdi Ne Olacak”. <i>Ant Dergisi</i> , 2(49):3, 5 Aralık 1967.

Özgüden, D. "Oyun Açığa Çıktı". <i>Ant Dergisi</i> , 2(51):3, 19 Aralık 1967.
Tansuğ, H. "Grivas ENOSİS İçin Harekete Geçiyor". <i>Ant Dergisi</i> , 1(20):13, 30 Mayıs 1967.
"Kral Niçin Cuntaya Karşı Çıktı?" <i>Ant Dergisi</i> , 2(51):4, 19 Aralık 1967.
"Kıbrıs'ta Emperyalizmin Tahrikleri". <i>Ant Dergisi</i> , 7(162):12-13, 3 Şubat 1970
"Kıbrıs İkinci İsrail Haline Getiriliyor". <i>Ant Dergisi</i> , 7(170): 12- 13, 31 Mart 1970.
"Rauf Denктаş'ın Yargılanması Niçin Ertelendi?" <i>Ant Dergisi</i> , 2(46):5,14 Kasım 1967.
"Grivas Kıbrıs'a Faşizmi Hakim Kılmak İstiyor". <i>Ant Dergisi</i> , 1(20):12-13, 16 Mayıs 1967.

Yürüyüş Dergisi'nden Yararlanılan Kaynaklar

"Federe Denктаş Devleti". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 3.Sayı: 12-13. 29 Nisan 1975
"MC'nin Kıbrıs Anayasa Referandumu Oyunu". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 10.Sayı:6. 17 Haziran 1975
"Ortadoğu, Kıbrıs ve Türkiye". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 13.Sayı: 12- 13. 8 Temmuz 1975
Küçük, Y. "CIA ve Kıbrıs". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 16.Sayı:3. 29 Temmuz 1975.
"Kıbrıs'ta Denктаş Faşizmi Devam Ediyor". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 19.Sayı: 12. 19 Ağustos 1975
"Denктаş Şirketi Soyguna Devam Ediyor". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 20.Sayı: 12. 26 Ağustos 1975
"Denктаş Makarios'un Tasfiyesine Çalışıyor". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 47.Sayı: 12, 13. 2 Mart 1976.
Boran, B. "Ege ve Kıbrıs". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 71.Sayı : 16. 17 Ağustos 1976.
"Makarios Amerikan Planına Yaklaşıyor". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 95.Sayı: 13. 1 Şubat 1977.
"Yavru Denктаş'ın 'Yavru Vatan'da Marifetleri". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 120. Sayı: 2. 26 Temmuz 1977.
"Makarios'tan Sonra Kıbrıs'ı Daha Zor Günler Bekliyor". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 122.Sayı:14. 9 Ağustos 1977.
"Kıbrıs Sorunu Birleşmiş Milletlerden Kaçırılamayacaktır". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 126.Sayı:12. 6 Eylül 1977.
"Kıbrıs Sorununa BM Çerçevesinde Çözüm Aranmalıdır". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 145.Sayı:10- 11. 17 Ocak 1978.
"Kıbrıs'ın Birleşmiş Milletlerden Kaçırılmasına Hayır". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 160.Sayı: 10. 2 Mayıs 1978.
Odman, M. "Kıbrıs Notları: Korku Dağları Bekliyor". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 169.Sayı: 6-7. 4 Temmuz 1978.
Odman, M. "Kıbrıs Notları: TKP ve CTP Genel Başkanlarıyla Görüşme". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 170.Sayı: 10- 11. 11 Temmuz 1978.
"Dev-İş/PEO Buluşması: Bağımsız Kıbrıs'ın Güvencesi Emekçilerin Birliği". <i>Yürüyüş Dergisi</i> , 224.Sayı: 5. 23 Temmuz 1979.

Büyük Doğu Dergisi'nden Yararlanılan Kaynaklar

Haber Kritik. "Kıbrıs". 5. Cilt, 11. Sayı, 8.Sayfa- 23.12.1949
Diplomat. "Kıbrıs Davası".11. Cilt, 1. Sayı, 8-9, 18.Sayfa- 30.09.1964

Necip Fazıl Kısakürek. “Hak Dilenme”. 11. Cilt, 2. Sayı, 3,18.Sayfa- 07.10.1964
Necip Fazıl Kısakürek. “Yuttuk”. 11. Cilt, 6. Sayı, 3.Sayfa- 04.11.1964
Kadir Mısıroğlu. “Kıbrıs ve Lozan Konferansı.” 12. Cilt, 6. Sayı, 10-11.Sayfa- 27.10.1965
Eski Sefir. “Kıbrıs Davası ve Patrikhane”. 12. Cilt, 7. Sayı, 9.Sayfa- 03.11.1965
Eski Sefir. “Hariciye Nazırı”. 12. Cilt, 9. Sayı, 9.Sayfa- 17.11.1965
Eski Sefir. “Kıbrıs Davası ve Hariciyemiz”. 12. Cilt, 10. Sayı, 8.Sayfa- 24.11.1965
Eski Sefir. “Birleşmiş Milletlerde Kıbrıs ve Bizim Tutumumuz”. 12. Cilt, 13. Sayı ,8-9.Sayfa- 15.12.1965
Necip Fazıl Kısakürek. “Hilalimizi Yıldızdan Ayırmak İsteyenler”. 12. Cilt, 14. Sayı, Kapak- 22.12.1965
Eski Sefir. “Kıbrıs-Amerika- Rusya ve Dönen Dolaplar”. 12. Cilt, 14. Sayı, 8-9.Sayfa- 22.12.1965
Necip Fazıl Kısakürek. “Türkün Yaşama Hakkı”. 12. Cilt, 15. Sayı, Kapak- 29.12.1965
Eski Sefir. “Kıbrıs Davasında Bilmediklerimiz”. 12. Cilt, 15. Sayı, 8.Sayfa- 29.12.1965
Necip Fazıl Kısakürek. “İstikamet Kıbrıs”. 12. Cilt, 17. Sayı, Kapak- 12.01.1966
Eski Sefir. “Kıbrıs ve CHP’nin Oyunu”. 12. Cilt, 17. Sayı, 8-9.Sayfa- 12.01.1966
Eski Sefir. “Kıbrıs Meselesinde İçimizdeki Moskova Ajanları”. 13. Cilt, 20. Sayı, 16-17. Sayfa- 29.11.1967
Necip Fazıl Kısakürek. “Kıbrıs Bir Semboldür”. 13. Cilt, 22. Sayı, 5.Sayfa- 13.12.1967
Eski Sefir. “Kıbrıs ve Solcular”. 13. Cilt, 22. Sayı, 16-17.Sayfa- 13.12.1967

Yeniden Milli Mücadele Dergisi’nden Yararlanılan Kaynaklar

<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Küstahlaşan Elenizm ve İflas Eden Teslimiyet Politikası (Başyazı)”. 1(6):3. 3-10 Mart 1970
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Kıbrıs Faciasının Sorumlusu Gayri Milli Dış Politikadır! (Başyazı)”. 1.Cilt, 34.Sayı. 15- 22 Eylül 1970: 3,14.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> Kıbrıs’ta Tehlikeli Gelişmeler (Haber). 3.Cilt, 109.Sayı. 29 Şubat- 6 Mart 1972: 4-5.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Kıbrıs ve Batı Trakya Meselesi (Başyazı).” 3.Cilt, 141.Sayı. 10-17 Ekim 1972: 3.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Kıbrıs Çağrısı (Başyazı)”. 5.Cilt, 234.Sayı. 23-30 Temmuz 1974: 3,14.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Türkiye’nin Kıbrıs Tezi Ne Olmalıdır? (Başyazı)”. 5.Cilt, 235.Sayı. 30 Temmuz- 6 Ağustos 1974: 2-3,13.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Cenevre Anlaşması’nı Doğru Değerlendirelim (Başyazı)”. 5.Cilt, 236.Sayı. 6-13 Ağustos 1974: 3,12.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Kıbrıs Tezi Işığında Hükümetin Bugünkü Görevi (Başyazı)”. 5.Cilt, 239.Sayı. 27 Ağustos- 3 Eylül 1974: 3,14.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Kıbrıs’ta Yeni Problemler (Başyazı)”.5.Cilt, 240.Sayı. 3-10 Eylül 1974: 3.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Yaşasın Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (Başyazı)”. 6.Cilt, 264.Sayı. 18-25 Şubat 1975: 3.

<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Neden Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (Başyazı)”. 6.Cilt, 294.Sayı. 16-23 Eylül 1975: 3.
<i>Yeniden Milli Mücadele</i> (1977) Kıbrıs Türk Devleti Hedefinden Taviz Verilemez (Yorum). 8.Cilt, 367.Sayı. 8-15 Şubat 1977: 3.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Kıbrıs’ta Düşman Oyunlarına Dikkat (Yorum)”. 8.Cilt, 369.Sayı. 22 Şubat- 1 Mart 1977: 7.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Kıbrıs’ta Tek Taraflı Taviz Verilemez (Haber)”. 8.Cilt, 417.Sayı. 24- 31 Ocak 1978: 4.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Millet Kıbrıs’ta Verilen Tavizlerin Hesabını Soracaktır (Eleştiri)”. 9.Cilt, 444.Sayı. 1-8 Ağustos 1978: 4.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Kıbrıs Davasında Uyuşukluğa ve Kararsızlığa Son Verilmelidir (Haber)”. 9.Cilt, 457.Sayı. 31 Ekim- 7 Kasım 1978: 4.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Yetkililer Ne Zaman Uyanacaksınız? (Yorum)”. 10.Cilt, 487.Sayı. 29 Mayıs- 5 Haziran 1979: 3,14.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Beş Yıl Önceki Askeri Zaferimizin Siyasi Sonuçları Hala Alınmadı (Yorum)”. 10.Cilt, 495.Sayı. 24-31 Temmuz 1979: 6
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Kıbrıs Türkü Bağımsızlık İstiyor (Haber)”. 10.Cilt, 499.Sayı. 21-28 Ağustos 1979: 4.
<i>Yeniden Milli Mücadele.</i> “Çözüm Yolu Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (Başyazı)”. 10.Cilt, 513.Sayı. 21-28 Ağustos 1979: 3,14

Sebil Dergisi’nden Yararlanılan Kaynaklar

1. Cilt 26. Sayı 12.Sayfa “Kıbrıs Harekatının Perde Arkası 1” – Yesevizada. 27.06.1976
2. Cilt 27. Sayı 12.Sayfa “Kıbrıs Harekatının Perde Arkası 2” – Yesevizada. 02.07.1976
2. Cilt 28. Sayı 12.Sayfa “Kıbrıs Harekatının Perde Arkası 3” – Yesevizada. 09.07.1976
2. Cilt 29. Sayı 12.Sayfa “Kıbrıs Harekatının Perde Arkası 4 “– Yesevizada. 16.07.1976
2. Cilt 30. Sayı 12.Sayfa “Kıbrıs Harekatının Perde Arkası 5” – Yesevizada. 23.07.1976
2. Cilt 31. Sayı 12.Sayfa “Kıbrıs Harekatının Perde Arkası 6” – Yesevizada. 30.07.1976
2. Cilt 32. Sayı 12.Sayfa “Kıbrıs Harekatının Perde Arkası 7” – Yesevizada. 06.08.1976
2. Cilt 33. Sayı 10-11.Sayfa “Kıbrıs Harekatının Perde Arkası 8: Hellenik hayalde Yahudi Güdümü” – Yesevizada. 13.08.1976
2. Cilt 34. Sayı 12-13.Sayfa “Kıbrıs Harekatının Perde Arkası 9: Kissinger’in Başrolde Olduğu 15 Temmuz Darbesi Bir Yahudi Planı İdi” – Yesevizada. 20.08.1976
2. Cilt 37. Sayı 1.Sayfa KAPAK “Kıbrıs’a İstiklal”. 10.09.1976
2. Cilt 37. Sayı 3.Sayfa “KTD’ne İstiklal”. 10.09.1976

2. Cilt 55. Sayı 2.Sayfa “Gıbrıslım” – Yılmaz Yalçınar. 14.01.1977
2. Cilt 58. Sayı 2.Sayfa “Kıbrıs davamızda ric'at mı?” - Kadir Mısıroğlu. 04.02.1977
2. Cilt 61 Sayı 8.Sayfa “Kıbrıs masada teslim ediliyor” -Sebil. 25.02.1977
2. Cilt 85. Sayı 3.Sayfa “Müteveffa Makarios'un Müslüman(!) Dostları”- Kadir Mısıroğlu. 04.02.1977
2. Cilt 85. Sayı 6.Sayfa “Kıbrıs'ı Yeni Piskoposlardan Kurtarmak”- S. Muradbeyli. 04.02.1977
4. Cilt 184. Sayı 3.Sayfa “Kıbrıs davamızda ric'at?” - Kadir Mısıroğlu. 13.07.1979
4. Cilt 186. Sayı 3.Sayfa “Çizgilerle Kıbrıs Meselesi” – Adil. 27.07.1979

KAYNAKÇA

- Adil. (1979). “Çizgilerle Kıbrıs Meselesi (Karikatür)”. *Sebil*, 4(186), 27 Temmuz 1979: 3.
- Agnew, J. ve Corbridge, S. (1995). *Mastering Space: Hegemony, Territory and International Political Economy*. Routledge, London.
- Akgün, B. ve Çalış, Ş. H. (2002). “Tanrı Dağı Kadar Türk, Hıra Dağı Kadar Müslüman: Türk Milliyetçiliğinin Terkibinde İslamcı Doz”. T. Bora (Ed.). *Milliyetçilik: Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 4. İletişim Yayınları*, İstanbul, 584-600.
- Akın, Y. (2007). “Türkiye Sol Hareketinin Önemli Polemikleri”. M. Gültekinil (Ed.). *Sol: Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 8. İletişim Yayınları*, İstanbul, 86-104.
- Alasya, H. F. (1987). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- An, A. C. (1996). “Kıbrıs Türk Solunun Dünü ve Bugününe Kısa Bir Bakış”. *Kıbrıs’ta Sosyalist Gerçek*, 6: 7-12.
- Ant (31 Mart 1970). “Kıbrıs İkinci İsrail Haline Getiriliyor”. *Ant*, 170: 12-13.
- Ant (1967a). “Grivas Kıbrıs’a Faşizmi Hakim Kılmak İstiyor”. *Ant*, 1(20), 16 Mayıs 1967: 12-13.
- Ant (1967b). “Rauf Denktaş’ın Yargılanması Niçin Ertelendi?”. *Ant*, 2(46), 14 Kasım 1967: 5.
- Ant (1967c). “Kral Niçin Cuntaya Karşı Çıktı?”. *Ant*, 2(51), 19 Aralık 1967: 4-5.
- Ant (1970a). “Kıbrıs’ta Emperyalizmin Tahrikleri”. *Ant*, 7(162), 3 Şubat 1970: 12-13.
- Ant (1970b). “Kıbrıs, İkinci İsrail Haline Getiriliyor”. *Ant*, 7(170), 31 Mart 1970: Kapak, 12-13.
- Anaz, N. (2015). “Siyasi Coğrafyada Disipliner Gelişmeler ve Türkiye’de Siyasi Coğrafya Çalışmaları”. L. Sunar (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Yeni Eğilimler*. Nobel Yayıncılık, Ankara, 185-218.
- Antonsich, M. (2009). “The ‘Revenge’ of Political Geographers”. *Political Geography*, 28(4): 211-212.
- Ar, M. (2020). “Paradigmatic Change in Geopolitical Discourse and Critical Discourse Analysis”. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 42: 278-290.
- Arı, T. (2012). *Uluslararası İlişkiler Kuramları-1*, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Armaoğlu, F. (1963). *Kıbrıs Meselesi (1954-1959)*. Sevinç Matbaası, Ankara.

- Arruda, A. (2015). "Image, Social Imaginary, and Social Representations". B. G. Sammut, E. Andreouli, G. Gaskell ve J. Valsiner (Ed.). The Cambridge Handbook of Social Representations. Cambridge University Press, Cambridge, 128-142.
- Atağenç, İ. Ö. (2018). 1960-1980 Dönemi Türkiye Solunun Kıbrıs Politikası. Detay, Ankara.
- Avcıoğlu, D. (1963). "Türkiye'yi Saran Tehlikeler". Yön Dergisi, 2(72), 1 Mayıs 1963: 8-10.
- Avcıoğlu, D. (31 Aralık 1965). "Kıbrıs ve Ötesi". Yön, 144: 3.
- Avcıoğlu, D. (1965). "Kıbrıs ve Ötesi". Yön Dergisi, 4(144), 31 Aralık 1965: 3.
- Aydın, B. (2022). "Tanzimat'tan Bu Yana Türkiye'de Siyasal İdeolojilerin Değişimi". B. Aydın ve İ. Bağcı (Ed.). Türkiye'de Toplumsal ve Siyasal Değişim. Orient Yayınları, Ankara, 51-79.
- Aydınöğlu, E. (2007). Türkiye Solu (1960-1980). Versus Kitap, İstanbul.
- Aydınlık. (Nisan 1970). "Tek Çözüm: Bağımsız Federatif Kıbrıs". (18): 470-473.
- Aykoç, E. (2023). "Keşan-Dedeagaç Görüşmeleri ve Türkiye'deki Yankıları". Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25, Özel Sayı: 243-272.
- Babaoğlu, R. (2016). "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması ve Makarios'un Türkiye Ziyareti 22-26 Kasım 1962". Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Sempozyumu Bildiri Kitabı. Gazi Mağusa 11-13 Aralık 2014, AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 301-328.
- Bahcheli, T. (1990). Greek-Turkish Relations Since 1955. Westview Press, London.
- Baker, U. (1997). "Birikim'in 100. Sayısına Birkaç Dipnot". Birikim, 102: 15-18.
- Baş, İ. (2 Mayıs 1967). "Tehlike Kapıda!". Ant, (18): 13.
- Baş, H. (1967b). "Tehlike Kapıda!". Ant Dergisi, 1(18), 2 Mayıs 1967: 13.
- Baş, İ. (21 Kasım 1967). "Kıbrıs'ta Oynanan Oyun.". Ant, (47): 7.
- Baş, H. (1967d). "Kıbrıs'ta Oynanan Oyun". Ant Dergisi, 2(47), 21 Kasım 1967: 7.
- Baş, H. (1967a). "Pasifi Ağır Basan Bir Bilanço". Ant Dergisi, 1(1), 3 Ocak 1967: 13.
- Baş, H. (1967c). "Emperyalizmin Kıbrıs Oyunu". Ant Dergisi, 2(38), 19 Eylül 1967: 13.
- Başar, E. (1965). "İkinci Milli Kurtuluş Savaşı". Yön Dergisi, 3(106), 9 Nisan 1965: 8-9.
- Baylak, A. (2016). "İslam Mecmuası ve İslam Aleminden Taşındıkları". V. Işık, A.Köroğlu, Y.E. Sezgin (Ed.), 1960-1980 Arası İslamcı Dergiler, Toparlanma ve Çeşitlenme. Nobel Nobel Yayıncılık, İstanbul, 279-291.
- Belge, M. (1989). Sosyalizm, Türkiye ve Gelecek. Birikim Yayınları, İstanbul.
- Belge, M. (2007). "Türkiye'de Sosyalizm Tarihinin Ana Çizgileri". M. Gültekinil (Ed.). Sol: Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 8. İletişim Yayınları, İstanbul, 19-48.
- Belli, M. (1970). Yazılar 1965-1970. Sol Yayınları, Ankara.

- Beratlı, N. (1999). Kıbrıslı Türklerin Tarihi. Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa.
- Bergler, E. (1955). On Exaggeration. *The Psychiatric Quarterly*, 29(1), 262-272.
- Bilici, M. (2017). İslam'da Savaş Bitmiştir. Avesta Yayınları, İstanbul.
- Bora, T. (1998). Türk Sağının Üç Hâli. Birikim Yayınları, İstanbul.
- Bora, T. (2017). Cereyanlar: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Boyd, R. (1993). "Metaphor and Theory Change: What is "Metaphor" a Metaphor for?". B. A. Ortony (Ed.). *Metaphor and Thought*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Bölükbaşı, S. (2001). Barışçı Çözumsuzlük. İmge Kitabevi, Ankara.
- Burgers, C., Brugman, B. C., Renardel de Lavalette, K. Y., ve Steen, G. J. (2016). "HIP: A Method for Linguistic Hyperbole Identification in Discourse". *Metaphor and Symbol*, 31(3): 163-178.
- Büyük Doğu. (1949). "Kıbrıs (Haber-Kritik)". *Büyük Doğu*, 5(11), 23 Aralık 1949: 8-9.
- Büyük Doğu. (1964). "Kıbrıs Davası (Diplomat)". *Büyük Doğu*, 11(1), 30 Eylül 1964: 8-9, 18.
- Büyük Doğu. (1965). "Kıbrıs Davası ve Patrikhane (Eski Sefir)". *Büyük Doğu*, 12(7), 3 Kasım 1965: 9.
- Büyük Doğu. (1965). "Kıbrıs ve Hariciyemiz (Eski Sefir)". *Büyük Doğu*, 12(10), 24 Kasım 1965: 8.
- Büyük Doğu. (1965). "Birleşmiş Milletlerde Kıbrıs ve Bizim Tutumumuz (Eski Sefir)". *Büyük Doğu*, 12(13), 15 Aralık 1965: 8-9.
- Büyük Doğu. (1965). "Kıbrıs Gitti, Akıl Gelsin Yeter!". *Büyük Doğu*, 12(14), 22 Aralık 1965a: 1.
- Büyük Doğu. (1965). "Kıbrıs-Amerika-Rusya ve Dönen Dolaplar (Eski Sefir)". *Büyük Doğu*, 12(14), 22 Aralık 1965b: 8-9.
- Büyük Doğu. (1965). "Kıbrıs Davasında Bilmediklerimiz (Eski Sefir)". *Büyük Doğu*, 12(15), 29 Aralık 1965a: 8.
- Büyük Doğu. (1965). "Vatan Haini (Dağların Çocuğu)". *Büyük Doğu*, 12(15), 29 Aralık 1965b: 8.
- Büyük Doğu. (1966). "Kıbrıs ve CHP'nin Oyunu (Eski Sefir)". *Büyük Doğu*, 12(17), 12 Ocak 1966: 8-9.
- Büyük Doğu. (1967). "Kıbrıs Meselesinde İçimizdeki Moskova Ajanları (Eski Sefir)". *Büyük Doğu*, 13(20), Sayı. 29 Kasım 1967: 16-17.
- Büyük Doğu. (1967). "Kıbrıs ve Solcular (Eski Sefir)". *Büyük Doğu*, 13(22), 13 Aralık 1967: 16-17.

- Carston, R. A ve Wearing, C. (2015). Hyperbolic Language and its Relation to Metaphor and Irony. *Journal of Pragmatics*, 79, 79-92.
- Charteris-Black, J. (2004). *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*. Palgrave Macmillan UK.
- Charteris-Black, J. (2006). Britain as a Container: Immigration Metaphors in the 2005 Election Campaign. *Discourse & Society*, 17(5): 563-581.
- Charteris-Black, J. (2011). *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor*. Palgrave Macmillan, UK.
- Claridge, C. (2011). *Hyperbole in English: A Corpus-based Study of Exaggeration*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Claridge, C. (2018). Lying, Metaphor, and Hyperbole. B. J. Meibauer (Ed), *The Oxford Handbook of Lying* (369-381). Oxford University Press, Oxford.
- Cowen, D., ve Smith, N. (2009). "After Geopolitics? From the Geopolitical Social to Geoeconomics". *Antipode*, 41(1): 22-48.
- Çakır, R. (1994). *Ne Şariat Ne Demokrasi*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Çalış, Ş. H. (2004). "Uluslararası İlişkilerin Dini-Politiği". Y. Aktay (Ed.). *İslamcılık: Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 6. İletişim Yayınları*, İstanbul, 887-902.
- Çamlı, İ. (1964a). "Kıbrıs Gerçeği-1". *Yön Dergisi*, 3(78), 25 Eylül 1964: 8-9.
- Çamlı, İ. (1964b). "Kıbrıs Gerçeği-2". *Yön Dergisi*, 3(79), 2 Ekim 1964: 8-9.
- Çamlı, İ. (1964c). "Türk Dış Politikası Belirli Bir Felsefeye Dayanmalıdır". *Yön Dergisi*, 3(86), 20 Kasım 1964: 3.
- Çamlı, İ. (1965a). "Kıbrıs İşinde Gene Yanlış ve Tehlikeli Bir Yoldayız". *Yön Dergisi*, 3(95), 22 Ocak 1965: 13.
- Çamlı, İ. (1965b). "Yalnızlığa Doğru". *Yön Dergisi*, 3(107), 16 Nisan 1965: 16.
- Çiğdem, A. (2001). *Taşra Epiği*. Birikim Yayınları, İstanbul.
- Dalby, S. (1990a). *Creating the Second Cold War: The Discourse of Politics*. Printer Publishers, London.
- Dalby, S. (1990b). "American Security Discourse: The Persistence of Geopolitics". *Political Geography*, 9: 171-188.
- Dalby, S. (1991). "Critical Geopolitics: Discourse, Difference and Dissent". *Environment and Planning D: Society and Space*, 9: 261-283.
- Deignan, A. (2005). *Metaphor and Corpus Linguistics*. J. Benjamins Publication, Amsterdam.
- Demiray, T. (1958). *Tarihin Işığı Altında Kıbrıs*. Türkiye Basımevi, Ankara.
- Dijkink, G. (1996). *National Identity and Geopolitical Visions*. Routledge, London.

- Dodds, K. (1997). *Geopolitics in Antarctica: Views from the Southern Oceanic Rim*. John Wiley&Sons, Chichester.
- Eagleton, T. (2005) *İdeoloji*. (Çev. M. Özcan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Ebu Süleyman, A. A. (1985). *İslam'ın Uluslararası İlişkiler Kuramı*. (Çev. F. Kuru). İnsan Yayınları, İstanbul.
- Edebali, A. (1974). *Türkiye'nin Kıbrıs Politikası Ne Olmalıdır?* Otağ Yayınları, İstanbul.
- Ehrlich, T. (1974). *Cyprus 1958-1967: International Crises and the Role of Law*. Oxford University Press, Oxford.
- Eroğul, İ. H. (2019). "Türk Basın Hayatında İslamcı Bir Yayın Olarak Sebil Gazetesi (1976-1992)". *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4: 185-210.
- Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. Arnold, London.
- Fegan, F. (Ağustos 1969). "Kıbrıs Meselesi". *Aydınlık* (10): 276-288.
- Fırat, M. (2014). "Yunanistan'la İlişkiler". B. Oran, (Ed.). *Türk Dış Politikası Cilt 1: 1914-1980*. İletişim Yayınları, İstanbul, 576-614, 716-768.
- Foucault, M. (2004). *Archaeology of Knowledge*. Routledge, New York.
- Foucault, M. (2000). *Özne ve İktidar (Seçme Yazılar 2)*. (Çev. I. Ergüden ve O. Akınhay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M. (1992). *The Use of Pleasure: The History of Sexuality V*. (Çev. R. Hurley). Penguin Books, London.
- Foucault, M. (1990). "The Concern for the Truth". L. D. Kritzman (Ed.). *Michel Foucault: Politics, Philosophy, Culture*. Routledge, New York, 255-267.
- Gazioğlu, A. C. (2000). *Enosis Çemberinden Kıbrıs Cumhuriyeti'ne*. Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa.
- Gazioğlu, A. C. (1998). *Enosis'e Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik*. Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa.
- Gibbs, R. W. (1999). *Intentions in the Experience of Meaning*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Gibbs, R. W. ve Colston, H. L. (2012). *Interpreting Figurative Meaning*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Goffman, E. (2014). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*, (Çev. Ş. Geniş, L. Ünsaldı ve S. N. Ağırnaslı), Heretik Yayıncılık, Ankara.
- Gönlübol, M. (1968), "Kamuoyu ve Dış Politika" *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 23 (4): 87-110.

- Group, P. (2007). "MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse". *Metaphor and Symbol*, 22(1): 1-39.
- Hajer, M. A. (2006). "Doing Discourse Analysis: Coalitions, Practices, Meaning". M. van Brink ve T. Metz (Ed.). *Words Matter in Policy and Planning. Geographical Studies*, Netherlands, 65-76.
- Hart, C. (2008). "Critical Discourse Analysis and Metaphor: Toward a Theoretical Framework". *Critical Discourse Studies*, 5(2): 91-106.
- Hasgüler, M. (2018). *Kıbrıs: Siyasi El Kitabı ve Sözlüğü*. Alfa Kitap, İstanbul.
- Hasgüler, M. (2007). *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*. Alfa Kitap, İstanbul.
- Herrero-Ruiz, J. (2018). "Exaggerating and Mitigating Through Metonymy: The Case of Situational and Cause for Effect/Effect for Cause Metonymies". *Language & Communication*, 62: 51-65.
- Holland, R. (1998). *Britain and the Revolt in Cyprus 1954-1959*. Clarendon Press, Oxford.
- Howarth, D. ve Stavrakakis, Y. (2000). "Introducing Discourse Theory and Political Analysis". D. Howarth, A. J. Norval ve Y. Stavrakakis (Ed.). *Discourse Theory and Political Analysis: Identities, Hegemonies and Social Change*. Manchester University Press, Manchester, 1-23.
- Işık, G. (2013). "Türkiye'de Siyasi İçerikli Dergiciliğin Gelişimi Sürecinde Yön Dergisi". A. Yapar-Gönenç (Ed.). *Dergicilik Üzerine*. Koyu Kitap, İstanbul, 251-282.
- İlke. (1977). *Kıbrıs'ta Gerici Faşist Güçlerin Kan ve Cinayet Listesi*. İlke, 41, 33-34.
- İpekçi, A. (1974). "Rauf Denktaş'la Sohbet". *Milliyet*, 26.08.1974: 9.
- Jones, L. ve Sage, D. (2010). "New Directions in Critical Geopolitics: an Introduction". *GeoJournal*, 75(4): 315-325.
- Kara, İ. (2008). *Türkiye'de 1970'li Yıllarda Radikal Medya*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kasımoğlu, E. (1991). *Eski Günler Eski Defterler*. Yorum Yayıncılık, Lefkoşa.
- Keser, U. (2007). *Kıbrıs Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Kılınç, R. (2016). "İdeoloji ve Dış Politika: Türkiye'de Kemalist (1930-1939) ve İslamcı (2011-2015) Dış Politikaların Karşılaştırmalı Bir Analizi". *Uluslararası İlişkiler*, 52: 67-88.
- Kısakürek, N. F. (1964a). "Hakkını Kabul Ettir! Hak Dilenme!". *Büyük Doğu*, 11(2), 7 Ekim 1964: 3,18.
- Kısakürek, N. F. (1964b). "Yuttuk!". *Büyük Doğu*, 11(6), 4 Kasım 1964: 3.

- Kısakürek, N. F. (1965a). "Hilâlimizi Yıldızdan Ayırmak İsteyenler". *Büyük Doğu*, 12(14), 22 Aralık 1965: 1.
- Kısakürek, N. F. (1965b). "Türkün Yaşama Hakkı". *Büyük Doğu*, 12(15), 29 Aralık 1965: 1.
- Kısakürek, N. F. (1966). "İstikamet Kıbrıs". *Büyük Doğu*, 12(15), 12 Ocak 1966: 1.
- Kısakürek, N. F. (1967). "Kıbrıs Bir Semboldür!". *Büyük Doğu*, 13(22), 13 Aralık 1967: 5.
- Kızılyürek, N. (2009). *Daha Önceleri Neredeydiniz? Düünden Bugüne Kıbrıs Müzakereleri*. Birikim Yayınları, İstanbul.
- Kızılyürek, N. (2007). *Glafkos Klerides: Tarihten Güncelliğe Bir Kıbrıs Yolculuğu*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kızılyürek, N. (2006). "Jeo-Politik Kaygılar ve Taksim Tezinin Doğuşu". *Kıbrıs Yazıları*, 1(2): 21-27.
- Kızılyürek, N. (2005). *Doğmamış Bir Devletin Tarihi: Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kızılyürek, N. (2003). *Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Klinke, I. (2008). "Geopolitical Narratives on Belarus in Contemporary Russia". *Perspectives*, 16(1): 109-131.
- Korkmazhan, A. (2017). *Türkiye Solunun Kıbrıs Çıkmazı*, Okman Printing, Lefkoşa.
- Köroğlu, A. (2016). "Türkiye'de İslamcılık Düşüncesinin Seyrini Dergiler Üzerinden Okumak". V. Işık, A.Köroğlu, Y.E. Sezgin (Ed.), *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler, Toparlanma ve Çeşitlenme*. Nobel Yayıncılık, İstanbul, 5-40.
- Koçak, C. (2002). "Türk Milliyetçiliğinin İslam'la Buluşması: Büyük Doğu". T. Bora (Ed.). *Milliyetçilik: Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 4*. İletişim Yayınları, İstanbul, 601-613.
- Kövecses, Z. ve Radden, G. (1998). "Metonymy: Developing a Cognitive Linguistic View". *Cognitive Linguistics*, 9(1): 37-78.
- Küçük, Y. (29 Temmuz 1975). "CIA ve Kıbrıs". *Yürüyüş*, 16: 3.
- Küçükköy, İ. (2005). *Bir Uyanışın Anatomisi Mücadele Birliği*. Konya: Alagöz Matbaa.
- Landau, J. M. (2001). *Pan-İslam Politikaları: İdeoloji ve Örgütlenme*. Çev. N. Bulut. İstanbul: Anka Yayınları.
- Lacher, H. ve Kaymak, E. (2005). *Transforming Identities: Beyond the Politics of Non-settlement in North Cyprus*. *Mediterranean Politics*, 10(2): 147-166.
- Laçiner, Ö. (2007). *Sosyalizmin Bunalımı: Ne Yapmalıydık?* Birikim Yayınları, İstanbul.
- Lakoff, G. (1990). *Women, Fire, and Dangerous Things*. University of Chicago Press, London.

- Lakoff, G. (1993). "The Contemporary Theory of Metaphor". A. Ortony (Ed). *Metaphor and Thought*. Cambridge University Press, Cambridge, 202–251.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live by*. University of Chicago Press, London.
- Lindley, J. (2016). "Literal versus Exaggerated Always and Never. A Cross-genre Corpus Study". *International Journal of Corpus Linguistics*, 21(2): 219-249.
- Littlemore, J. (2015). *Metonymy: Hidden Shortcuts in Language, Thought and Communication*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Loftus, E. F. ve Palmer, J. C. (1974). "Reconstruction of Automobile Destruction: An Example of the Interaction between Language and Memory". *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 13(5): 585-589.
- Mallinson, W. (2005). *Cyprus: A Modern History*. I. B. Tauris, London.
- Mardin, Ş. (2017) [1991]. *Türkiye’de Din ve Siyaset*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- McDonald, R. (1988). *The Problem of Cyprus*. Adelphi Papers 234, IISS, London.
- McCarthy, M. ve Carter, R. (2004). "There’s Millions of Them”: Hyperbole in Everyday Conversation”. *Journal of Pragmatics*, 36(2): 149-184.
- McCauley, C. R. (1995). "Are Stereotypes Exaggerated? A Sampling of Racial, Gender, Academic, Occupational, and Political Stereotypes". Y-T. Lee, L. J. Jussim ve C. R. McCauley (Ed.). *Stereotype Accuracy: Toward Appreciating Group Differences*. American Psychological Association, Washington, DC, 215-243.
- Mısıroğlu, K. (1965). "Kıbrıs ve Lozan Konferansı". *Büyük Doğu*, 12(6), 27 Ekim 1965: 10-11.
- Mısıroğlu, K. (1971). *Lozan: Zafer mi Hezimet mi?* Sebil Yayınları, İstanbul.
- Mısıroğlu, K. (1976). "Başlarken". *Sebil*, 1(1), 2 Ocak 1976: 3.
- Mısıroğlu, K. (1977a). "Kıbrıs Davamızda Ric’at mı?" *Sebil*, 2(58), 4 Şubat 1977: 2.
- Mısıroğlu, K. (1977b). "Müteveffa Makarios’un Müslüman (!) Dostları". *Sebil*, 2(85), 12 Ağustos 1977: 3, 15.
- Mısıroğlu, K. (1979). "Kıbrıs Davamızda Ric’at?". *Sebil*, 4(184), 13 Temmuz 1979: 3.
- Muradbeyli, S. (S. Eş Çakırgil) (1977). "Kıbrıs’ı Yeni Piskoposlardan Kurtarmak". *Sebil*, 2(85), 12 Ağustos 1977: 6.
- Mutman, M. (1997). "Doğrunun ‘Son’ Sözü... ya da ‘Karar Anı’". *Birikim*, 100: 143-148.
- Müller, M. (2008). "Reconsidering the Concept of Discourse for the Field of Critical Geopolitics: Towards Discourse as Language and Practice". *Political Geography*, 27: 322-338.

- Müller, M. (2010). Doing Discourse Analysis in Critical Geopolitics. *L'Espace Politique*, 12 (2010-3). Erişim Tarihi: 31.05.2021.
<https://journals.openedition.org/espacepolitique/1743>.
- Naci, F. (1967). "Kıbrıs Gitti Gider". *Ant Dergisi*, 2 (30), 25 Temmuz 1967: 7.
- Newman, D. (2004). "An Informed and Proactive Geopolitics". *Progress in Human Geography*, 28(5): 626-630.
- Ó Tuathail, G. (2010). "Localizing Geopolitics: Disaggregating Violence and Return in Conflict Regions". *Political Geography*, 29(5): 256-265.
- Ó Tuathail, G. (2002). "Theorizing Practical Geopolitical Reasoning: The Case of the United States Response to the War in Bosnia". *Political Geography*, 21: 601-628.
- Ó Tuathail, G. (1996). *Critical Geopolitics: The Politics of Writing Global Space*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Ó Tuathail, G. ve Agnew, J. (1992). "Geopolitics and Discourse: Practical Geopolitical Reasoning in American Foreign Policy". *Political Geography*, 11: 190-204.
- Ölçekçi, H. (2016). "Milliyetçi Fikir Dergiciliği Yayınlar Bibliyografyası". *İletişim, Kuram ve Araştırma Dergisi*, 42: 266-297.
- Öz, A. (2016). "Kenetlenmenin İmkansızlığı: 1960-1980 Dönemi İslamcı Dergiciliğin Macerası Üzerine Bir Değerlendirme". V. Işık, A.Köroğlu, Y.E. Sezgin (Ed.), 1960-1980 Arası İslamcı Dergiler, Toparlanma ve Çeşitlenme. Nobel Yayıncılık, İstanbul, 73-160.
- Özgüden, D. (19 Aralık 1967). "Oyun Açığa Çıktı". *Ant*, 51: 3.
- Özgüden, D. (1967c). "Oyun Açığa Çıktı". *Ant Dergisi*, 2(51), 19 Aralık 1967: 3.
- Özgüden, D. (29 Ağustos 1967). "Zorbalar". *Ant*, 35: 3.
- Özgüden, D. (1967a). "Zorbalar". *Ant Dergisi*, 2(35), 29 Ağustos 1967: 3.
- Özgüden, D. (14 Kasım 1967). "Kıbrıs'ta Emperyalist Oyunu". *Ant*, 46: 3.
- Özgüden, D. (1967b). "Şimdi Ne Olacak". *Ant Dergisi*, 2(49), 5 Aralık 1967: 3.
- Özgüden, D. (2007). "Sosyalist Dergi Ant". *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, Cilt 8 Sol. İletişim Yayınları, İstanbul. Makale mi ? kitap mı?
- Özkan, B. (2015). "Jeopolitik Tahayyül Olarak Yavruvatan". M. Yeşiltaş, S. Durgun ve P. Bilgin (Ed.), *Türkiye Dünyanın Neresinde?: Hayali Coğrafyalar Çarpışan Anlatılar*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 205-227.
- Özel, A. (1998). *İslam Hukukunda Ülke Kavramı: Darulislam ve Darul Harb*. İz Yayınları, İstanbul.

- Panayiotou, A. (2006). The 'Bias of Media Forms' and Prospects for Peace Journalism. *Global Media Journal*, 1(2): 25-33.
- Richmond, O. P. (1998). *Mediating in Cyprus: The Cypriot Communities and the United Nations*. Frank Cass Publishers, London.
- Salih, H. İ. (1967). *Cyprus: An Analysis of Cypriot Political Discord*. The American University Press, Washington.
- Santa Ana, O. (2002). *Brown Tide Rising: Metaphors of Latinos in Contemporary American Public Discourse*. University of Texas Press, Austin.
- Sarı, E. M. (2023). "Siyasal Görüşleri Çerçevesinde Kadir Mısıroğlu'nun Popüler Tarih Yazarlığı ve Yayıncılığında Metodolojik Sorunlar". *Tarihyazımı* 5(1): 102-129.
- Sebil. (1976a). "KAPAK: Eco'ya Sülü'ye Rağmen KIBRIS'A İSTİKLAL". *Sebil*, 2(37), 10 Eylül 1976: 1.
- Sebil. (1976b). "Eco'ya Sülü'ye ve Tabii Atina ve Papaz'a Rağmen KTD'ne İSTİKLAL". *Sebil*, 2(37), 10 Eylül 1976: 3.
- Sebil. (1977). "Kıbrıs Masada Teslim Ediliyor". *Sebil*, 2(61), 25 Şubat 1977: 8.
- Selçuk, İ. (1965). "Amerika, Yunanistan... Ve Biz!". *Yön Dergisi*, 3(109), 30 Nisan 1965: 3.
- Selçuk, E. K. (2018). "Mücadeleciler" Mücadele Birliği (1964-1980). *İletişim Yayınları*, İstanbul.
- Sonyel, S. (1995). "İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Türklerinin Varlık Savaşımı (1878- 1960)". *Belleten*, 59(224): 133-188.
- Soysal, M. (24 Aralık 1965). "Yalnızlık". *Yön*, 143: 3. dergisi mi sadece yön mü??
- Soysal, M. (1965). "Yalnızlık". *Yön Dergisi*, 4(143), 24 Aralık 1965: 3.
- Stephans, R. (1966). *Cyprus: A Place of Arms, Power Politics and Ethnic Conflict in the Eastern Mediterranean*. Pall Mall Press, London.
- Steen, G. (2008). The Paradox of Metaphor: Why We Need a Three-Dimensional Model of Metaphor. *Metaphor and Symbol*, 23(4), 213-241.
- Steen, G., Dorst, A. G., Herrmann, J. B., Kaal, A., Krennmayr, T. ve Pasma, T. (2010). *A Method for Linguistic Metaphor Identification: From MIP to MIPVU*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- Swarz, M. J. (1976). "Hyperbole, Politics, and Potent Specification: The Political Uses of a Figure of Speech". B. W. M. O'Barr (Ed.). *Language and Politics*. De Gruyter, Berlin, 101-116.
- Şener, M. (2015). *Türkiye Solunda Üç Tarz-ı Siyaset: Yön, MDD ve TİP*. Yordam Kitap, İstanbul.

- Şener, B. (2020). “1967 Kıbrıs Krizi’nde Siyasi, Askeri ve Hukuki Boyutlarıyla Türkiye’nin Zorlayıcı Diplomasi Uygulaması”. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 16(31): 271-304.
- Tansu, İ. (2001). *Aslında Hiç Kimse Uyumuyordu*. Minpa Yayıncılık, Ankara.
- Tansuğ, H. (1967). “Grivas ENOSİS İçin Harekete Geçiyor”. *Ant Dergisi*, 1(20), 30 Mayıs 1967: 13.
- Taylor, P. J. (1990). *Britain and the Cold War: 1945 as Geopolitical Transition*. Pinter Publishers, London.
- Toluner, S. (1977). *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk*. Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- Toprak, Z. (1984). “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı”. *Türkiye’de Dergiler, Ansiklopediler (1849-1984)*. Gelişim Yayınları, İstanbul, 13-54.
- Turkish Views on Cyprus. (1965). Turkish Information Office, New York.
- Turner, J. A. (2014). *Religious Ideology and the Roots of the Global Jihad*. Palgrave Macmillan, London.
- Xydis, S. G. (1973). *Cyprus Reluctant Republic*. Mouton Press, The Hague.
- van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers, New Jersey.
- van Dijk, T. A. (2006). *Discourse and Manipulation*. *Discourse & Society*, 17(3): 359-383.
- van Dijk, T. A. (2013). *Ideology and Discourse*. M. Freeden ve M. Stears (Ed.). Oxford University Press, Oxford.
- van Dijk, T. A. (2018). “Discourse and Migration”. B. R. Zapata-Barrero ve E. Yalaz (Ed.). *Qualitative Research in European Migration Studies*. Springer International Publishing, Cham, 227-245.
- Wagner, W. ve Hayes, N. (2005). *Everyday Discourse and Common Sense: The Theory of Social Representations*. Bloomsbury Publishing PLC, United Kingdom.
- Yalçın, Y. (1977). ‘Gıbrıslım!’. *Sebil*, 2(55), 14 Ocak 1977: 2.
- Yapar-Gönenç, A. (2006). *Türkiye’de ve Fransa’da Dergicilik ve Kadın Dergileri*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Yeniden Milli Mücadele (1970.) “Küstahlaşan Elenizm ve İflas Eden Teslimiyet Politikası (Başyazı)”. *Yeniden Milli Mücadele*, 1(6), 3-10 Mart 1970: Kapak, s. 3.
- Yeniden Milli Mücadele (1970). “Kıbrıs Faciasının Sorumlusu Gayri Milli Dış Politikadır! (Başyazı)”. *Yeniden Milli Mücadele*, 1(34), 15- 22 Eylül 1970: Kapak, s. 3,14.
- Yeniden Milli Mücadele (1972). “Kıbrıs’ta Tehlikeli Gelişmeler (Haber)”. *Yeniden Milli Mücadele*, 3(109), 29 Şubat-6 Mart 1972: Kapak, s. 4-5.

- Yeniden Milli Mücadele (1972). “Kıbrıs ve Batı Trakya Meselesi (Başyazı)”. Yeniden Milli Mücadele, 3(141), 10-17 Ekim 1972: Kapak, s. 3.
- Yeniden Milli Mücadele (1974). “Kıbrıs Çağrısı (Başyazı)”. Yeniden Milli Mücadele, 5(234), 23-30 Temmuz 1974: Kapak, s. 3, 14.
- Yeniden Milli Mücadele (1974). “Türkiye’nin Kıbrıs Tezi Ne Olmalıdır? (Başyazı)”. Yeniden Milli Mücadele, 5(235), 30 Temmuz-6 Ağustos 1974: Kapak, s. 2-3, 13.
- Yeniden Milli Mücadele (1974). “Cenevre Anlaşması’nı Doğru Değerlendirelim (Başyazı)”. Yeniden Milli Mücadele, 5(236), 6-13 Ağustos 1974: Kapak, s. 3, 12.
- Yeniden Milli Mücadele (1974). “Kıbrıs Tezi Işığında Hükümetin Bugünkü Görevi (Başyazı)”. Yeniden Milli Mücadele, 5(239), 27 Ağustos-3 Eylül 1974: Kapak, s. 3, 14.
- Yeniden Milli Mücadele (1974). “Kıbrıs’ta Yeni Problemler (Başyazı)”. Yeniden Milli Mücadele, 5(240), 3-10 Eylül 1974: Kapak, s. 3.
- Yeniden Milli Mücadele (1975). “Yaşasın Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (Başyazı)”. Yeniden Milli Mücadele, 6(264), 18-25 Şubat 1975: Kapak, s. 3.
- Yeniden Milli Mücadele (1975). “Neden Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (Başyazı)”. Yeniden Milli Mücadele, 6(294), 16-23 Eylül 1975: Kapak, s. 3.
- Yeniden Milli Mücadele (1977). “Kıbrıs Türk Devleti Hedefinden Taviz Verilemez (Yorum)”. Yeniden Milli Mücadele, 8(367), 8-15 Şubat 1977: Kapak, s. 3.
- Yeniden Milli Mücadele (1977). “Kıbrıs’ta Düşman Oyunlarına Dikkat (Yorum)”. Yeniden Milli Mücadele, 8(369), 22 Şubat-1 Mart 1977: Kapak, s. 7.
- Yeniden Milli Mücadele (1978). “Kıbrıs’ta Tek Taraflı Taviz Verilemez (Haber)”. Yeniden Milli Mücadele, 8(417. Sayı. 24-31 Ocak 1978: Kapak, s. 4.
- Yeniden Milli Mücadele (1978). “Millet Kıbrıs’ta Verilen Tavizlerin Hesabını Soracaktır (Eleştiri)”. 9. Cilt, 444. Sayı. 1-8 Ağustos 1978: Kapak, s. 4.
- Yeniden Milli Mücadele (1978). “Kıbrıs Davasında Uyuşukluğa ve Kararsızlığa Son Verilmelidir (Haber)”. Yeniden Milli Mücadele, 9(457), 31 Ekim-7 Kasım 1978: s. 4.
- Yeniden Milli Mücadele (1979). “Yetkililer Ne Zaman Uyanacaksınız? (Yorum)”. Yeniden Milli Mücadele, 10(487), 29 Mayıs-5 Haziran 1979: s. 3, 14.
- Yeniden Milli Mücadele (1979). “Beş Yıl Önceki Askeri Zaferimizin Siyasi Sonuçları Hala Alınamadı (Yorum)”. Yeniden Milli Mücadele, 10(495), 24-31 Temmuz 1979: s. 6.
- Yeniden Milli Mücadele (1979). “Kıbrıs Türkü Bağımsızlık İstiyor (Haber)”. Yeniden Milli Mücadele, 10(499), 21-28 Ağustos 1979: s. 4.
- Yeniden Milli Mücadele (1979). “Çözüm Yolu Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (Başyazı)”. Yeniden Milli Mücadele, 10(513), 27 Kasım-4 Aralık 1979: Kapak, s. 3, 14.

- Yesevizâde (Ş. A. Yasa), (1976a). “Kıbrıs Harekâtının Perde Arkası 1”. Sebil, 1(26), 27 Haziran 1976: 12.
- Yesevizâde (Ş. A. Yasa), (1976b). “Kıbrıs Harekâtının Perde Arkası 2”. Sebil, 2(27), 2 Temmuz 1976: 12.
- Yesevizâde (Ş. A. Yasa), (1976c). “Kıbrıs Harekâtının Perde Arkası 3”. Sebil, 2(28), 9 Temmuz 1976: 12.
- Yesevizâde (Ş. A. Yasa), (1976d). “Kıbrıs Harekâtının Perde Arkası 4”. Sebil, 2(29), 16 Temmuz 1976: s. 12.
- Yesevizâde (Ş. A. Yasa), (1976e). “Kıbrıs Harekâtının Perde Arkası 5”. Sebil, 2(30), 23 Temmuz 1976: s. 12.
- Yesevizâde (Ş. A. Yasa), (1976f). “Kıbrıs Harekâtının Perde Arkası 6”. Sebil, 2(31), 30 Temmuz 1976: s. 12.
- Yesevizâde (Ş. A. Yasa), (1976g). “Kıbrıs Harekâtının Perde Arkası 7”. Sebil, 2(32), 6 Ağustos 1976: 12.
- Yesevizâde (Ş. A. Yasa), (1976h). “Kıbrıs Harekâtının Perde Arkası 8: Helenik Hayalde Yahudi Güdümü”. Sebil, 2(33), 13 Ağustos 1976: 10-11.
- Yesevizâde (Ş. A. Yasa). (1976i). “Kıbrıs Harekâtının Perde Arkası 9: Kissinger’in Başrolde Olduğu 15 Temmuz Darbesi Bir Yahudi Planı İdi”. Sebil, 2(34), 20 Ağustos 1976: 12-13.
- Yeşil, K. (2016). “Şura, Tevhid, Hicret Gazeteleri ve İslami Düşüncede Radikal Tavır”. V. Işık, A. Köroğlu, ve Y. E. Sezgin (Ed.), 1960-1980 Arası İslamcı Dergiler. Nobel Yayıncılık, İstanbul, 419-441.
- Yeşilada, B. A. ve Sözen, A. (2002). “Negotiating a Resolution to the Cyprus Problem: Is Potential European Union Membership a Blessing or a Curse?” International Negotiation, 7(2): 261-285.
- Yeşiltaş, M. ve Durgun, S. (2015). “Coğrafya ve Jeopolitiği Tartışmak: Eleştirel Bir Değerlendirme”, Türkiye Dünyanın Neresinde?. M. Yeşiltaş, S. Durgun ve P. Bilgin (drl.). Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul: 9-35.
- Yurtsever, H. (2008). Yükseliş ve Düşüş: Türkiye Solu 1960-1980. Yordam Kitap, İstanbul.
- Yön. (28 Kasım 1962). “Makarios Ankara’da” (50), s. 4.
- Yön (1962). “Makarios Ankara’da”. 1(50), 28 Kasım 1962: 4.
- Yön (1964). “Kıbrıs ve Yön”. Yön, 2(78), 25 Eylül 1964: 8-9.
- Yön (2 Ekim 1964). “Kıbrıs ve Yön” Yön, (79): 8-9.
- Yön (1964). “Kıbrıs”. Yön, 2(80), 9 Ekim 1964: 4-5.

- Yön. (13 Kasım 1964). “Kıbrıs: NATO Genel Sekreterinin Çabası” (85), s. 12.
- Yön (1964). “Kıbrıs: NATO Genel Sekreterinin Çabası”. 3(85), 13 Kasım 1964: 12.
- Yön (1965). “Amerika, Neden Enonisten Yanadır”. Yön 3(99), 19 Şubat 1965: 6.
- Yön (1965). “Kıbrıs: Anglosaksonlar Adım Adım Planlarını Uyguluyorlar”. 3(106), 9 Nisan 1965: 4.
- Yön. (23 Nisan 1965). “Kıbrıs’ı Dümen Suyu Politikası Yüzünden Kaybetmek Üzereyiz!” Yön 3(108), s. 4.
- Yön (1965). “Kıbrıs’ı Dümen Suyu Politikası Yüzünden Kaybetmek Üzereyiz!”. Yön 3(108), 23 Nisan 1965: 4-6.
- Yön (1965). “Demirel’i Bekleyen İlk Mesele: Kıbrıs Tehlikede...”. 4(134), 27 Ekim 1965: 4.
- Yön (1965). “Anglosaksonların İhaneti”. 4(143), 24 Aralık 1965: Kapak, 4.
- Yön (1967). “Bir Kıbrıs Raporu”. 5(217), 26 Mayıs 1967: 13-14.
- Yürüyüş. (25 Kasım 1975). “Boran: Selam Türkiye’nin Aydınlik Geleceğine”. Yürüyüş, 33: 8-9.
- Yürüyüş. (9 Kasım 1977). “Makarios’tan Sonra Kıbrıs’ı Daha Zor Günler Bekliyor”. Yürüyüş, 122: 14.
- Zahariadis, K. ve Alp, Y. (1979). Kıbrıs. Birikim Yayınları, İstanbul.
- Zürcher, E. J. (1995). Modernleşen Türkiye’nin Tarihi. (Çev. Y. Saner-Göner). İletişim Yayınları, İstanbul.

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Taylan SEYİRCİ
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Antalya Anadolu Lisesi
Lisans Diploması	İstanbul Bilgi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Yüksek Lisans Diploması	University of Nottingham, School of Politics and International Relations, MA in Politics and Contemporary History
Tez Konusu	Making of Turkish Foreign Policy During Second World War
Doktora Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Tez Konusu	Türkiye'deki Sosyalist Ve İslamcı Fikir Dergilerinde Kıbrıs Sorununun Eleştirel Jeopolitik Açıdan Değerlendirilmesi (1960-1980)
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Araştırma Görevlisi, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (Nisan 2014 -)